ନୟାଗଡ଼ ଇତିହାସ

ଲେଖକ ଶ୍ରୀ କୈଳାସଚନ୍ଦ୍ର [illegible]

[illegible]

[illegible]

ବର୍ତ୍ତମାନ [illegible]

[illegible] ([illegible])   ମୂଲ୍ୟ – ୨-୫୦

Digitized by PPRACHIN, SOA

—ନୟାଗଡ଼ ଇତିହାସ ସମ୍ପର୍କରେ ସଂକଳନ—

ସମାଜ ୧୮।୮।୮୨

ମାଣିକ ପାଟଣା ବାହାଡ଼ାଖୋଲ (ପ୍ରସ୍ତି) ରୁ ଶ୍ରୀ କୈଳାସ ଚନ୍ଦ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଜଣାଇଛନ୍ତି ଯେ ସମ୍ପ୍ରତି ନୟାଗଡ଼ ଇତିହାସ ସମ୍ପର୍କରେ ଖଣ୍ଡିଏ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ଏଣୁ ନୟାଗଡ଼ ଇତିହାସ ଦେବଦେବୀ ମନ୍ଦିର ଧର୍ମ ପରମ୍ପରା ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଏହାର ଅବଦାନ ସମ୍ପର୍କରେ ଜାଣିଥିବା ପ୍ରମୁଖ ବ୍ୟକ୍ତି ସାମ୍ବାଦିକ ଐତିହାସିକ ମାନେ ଯୋଗାଯୋଗ କରିବାପାଇଁ ଜଣାଇଛନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନତା ଧର୍ମ ପରମ୍ପରାରେ ନୟାଗଡ଼ର ସ୍ଥାନ ବହୁତ ଉଚ୍ଚରେ ଅଛି ।

୧୮।୮।୮୨ ସମାଜ

(ସୌଜନ୍ୟରୀ)

ନବଦୁର୍ଗ ଇତିହାସ

ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଅବସ୍ଥିତ ନୟାଗଡ଼ର ଐତିହ୍ୟ, ଅର୍ଥନୈତିକ ଭୌଗୋଳିକ ଅବସ୍ଥିତି, ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା, ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଏହାର ଅବଦାନ, ମନ୍ଦିର, ଧର୍ମପରମ୍ପରା ତଥା ଅନେକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଭବ ଉପରେ ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶାର ୨୬ ଟି ଗଡ଼ଜାତ ମଧ୍ୟରୁ ନୟାଗଡ଼ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛି । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ନୟାଗଡ଼ ସମ୍ପର୍କରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଏକ ସଙ୍କଳନ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ନଥିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଲୋକଲୋଚନ ଅଗୋଚରରେ ରହିଛି । ଅକ୍ଲାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଓ ବହୁ ବ୍ୟୟରେ ଏହା ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ସଙ୍କଳିତ ହେବାକୁ ଯାଉଛି ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଏଥିପାଇଁ ନୟାଗଡ଼ର ଦେ.ଶୀ ଐତିହାସିକ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ମାନଙ୍କ ଆନ୍ତରିକ ସାହାଯ୍ୟ କାମନା କରିବା ସଙ୍ଗେ ନବବର୍ଷରେ ହାର୍ଦ୍ଦିକ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଉଛୁ ।

କୈଳାସ ଚନ୍ଦ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହି
ମାଣିକ ପାଟଣା
ବାହାଡ଼ାଝୋଲା (ପୁରୀ)

ଏକମାତ୍ର ସମାଲୋଚନ ପତ୍ରିକ. "ଭ୍ରଦ୍ରଭଞ୍ଜ" ନୟାଗଡ଼

ପ୍ରିୟ ମହାଶୟ

ସମ୍ବଲପୁର
ତା ୩୦ । ୧୦ । ୮୨

ଶୁଭେଚ୍ଛା ଜାଣିବେ, ଗତ ୧୮ । ୮ । ୮୨ ତାରିଖ 'ସମାଜ'ରେ ପ୍ରକାଶିତ ନୟାଗଡ଼ ଇତିହାସ ସଙ୍କଳନ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଆପଣଙ୍କ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ମୋ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆସିଛି ।

ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବତନ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ତଥା ଗଡ଼ଜାତ ଗୁଡ଼ିକର ଇତିହାସ ସଙ୍କଳିତ ହେବା ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକ । ଏଦିଗରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଥିବା ଉଦ୍ୟମ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶିବପ୍ରସାଦ ଦାଶଙ୍କଦ୍ୱାରା 'ସମ୍ବଲପୁର ଇତିହାସ' ସଙ୍କଳିତ ହୋଇଛି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଜଗୁରୁ ପାରଳା ମହେନ୍ଦ୍ରି ରାଜବଂଶର ଇତିହାସକୁ ଅବଲମ୍ବନକରି "ହିଷ୍ଟ୍ରି ଅଫ ଦ ଗଙ୍ଗା" ନାମକ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଥମ ଓ ୨ୟ ଭାଗ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ବାମଣ୍ଡାର ଐତିହ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନରେ ଅଧ୍ୟାପକ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରହ୍ମା 'ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ବାମଣ୍ଡାର ଦାନ' ଶିର୍ଷକ ପୁସ୍ତକ ରଚନା

Digitized by PPRACHIN, SOA

କରିଛନ୍ତି । ଏକଥାରେ ନୟାଗଡ଼ର ଜନସାଧାରଣ ଅଦ୍ୟାପି ବହୁ 'ନୟାଗଡ଼ର ଇତିହାସ' ସଙ୍କଳନରେ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ପାଉଛୁ । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ନୟାଗଡ଼ର ଇତିହାସ ସଙ୍କଳନ ନିଶ୍ଚିତଭାବେ ଏକ ସ୍ୱାଗତ ଯୋଗ୍ୟ ଉଦ୍ୟମ ।

ଏପରି ଏକ ସଙ୍କଳନ ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ମୋର ବନ୍ଧୁଜନରୁ ଇଚ୍ଛା ଥିଲା । କିଛିଦିନ ତଳେ ନୟାଗଡ଼ ଉଦୟପୁରର ଶିକ୍ଷିତ ସମ୍ବାଦକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସହ ମୁଁ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲି । ସେ ସହଯୋଗ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ । 'ସମାଜ'ରୁ ଆପଣ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଦେଖିଲାପରେ ବହୁତ ଖୁସି ଲାଗିଲା । ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅସୁବିଧା ଯୋଗୁଁ ଏ ଭିତରେ ଆପଣଙ୍କ ସହ ଯୋଗାଯୋଗ କରିପାରି ନଥିଲି ।

ଏହା ଏକ କଷ୍ଟକର କାର୍ଯ୍ୟ ଏଥିପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରୟାସ ଅପେକ୍ଷା ମିଳିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ନିହାତି ଦରକାର । ଏପରି ଏକ ସଙ୍କଳନ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଗଲେବେଳେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଟି ଅସୁବିଧା ଦେଖାଯିବ । ୧ । ବିଭିନ୍ନ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ତଥ୍ୟ ଏବଂ । ୨ । ସଙ୍କଳନ ପ୍ରକାଶନ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅର୍ଥ । ଟିକିଏ କଷ୍ଟକଲେ ପ୍ରଥମ ଅସୁବିଧା ଦୂର ହୋଇଯିବ । ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଅବସ୍ଥାପିତ କିମ୍ବା ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ନୟାଗଡ଼ର ବହୁ ବିଦ୍ୱାନ ଏ ଦିଗରେ ଆମକୁ ନିଶ୍ଚୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ମାତ୍ର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅସୁବିଧାର ଦୂରୀକରଣ ପାଇଁ ଆପଣ କି ସୁବିଧା ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ବା କରୁଛନ୍ତି ଜଣାଇଲେ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଆବଶ୍ୟକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟସୂଚୀ ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିଯିବ ।

କୁଶଳରେ ଥିବେବୋଲି ଆଶା । ତୁମସହ ଯୋଗାଯୋଗ ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଲି ।

ଆପଣଙ୍କର

କୃଷ୍ଣକୁମାର ପଟ୍ଟନାୟକ

ଅଧ୍ୟାପକ

ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ସ୍ୱାଧୀ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ

ସମ୍ବଲପୁର--୪

ତା ୨୨ । ୮ । ୮୨

ଦର୍ବ୍ୟସିଂହ ପୁର

ମହାଶୟ,

ନମସ୍କାର ନେବେ ଅଦ୍ୟ 'ସମାଜ' ରୁ ନବ୍ୟାଗତ ସଙ୍କଳନ ସମ୍ପର୍କରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି । ଏହାର ଦାୟିତ୍ୱ ଆପଣ ନେଇ ଥିବାରୁ ମୋ ତରଫରୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି । ମୁଁ ଖୋର୍ଦ୍ଧା କଲେଜରେ ଏବେ କେତେ ଅବର୍ଷ ନେଇ ପଢ଼ୁଛି । ଅନୁଶୀଳିତ ତଥ୍ୟସୂତ୍ରରେ ମୁଁ କିଛି ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିଛି । ଏହା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ପାରିବ କି ?

୧— ଦର୍ବ୍ୟସିଂହପୁର ଗ୍ରାମର ନାମକରଣ

ଲୋକନାଥ ମନ୍ଦିର ସ୍ଥାପନ ଓ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଦର୍ବ୍ୟସିଂହ ଦେବ

୨— ମାଣିକାଗୋଡ଼ାର ଦଶହରା

ମାଣିକ ଭୂମ୍ୟାଗଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପୁରାତନ କଥା ବହୁତ କଥା ଲେଖିପାରି ଯାଉଛି । ଏହି ସବୁ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନେଇ ସଙ୍କଳନ କରାଯାଏ ତେବେ ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବ ଐତିହ୍ୟ ବଜାୟ ରହିବ । ଆପଣାର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ମନେ-ହେଲେ ମୋତେ ଜଣାଇଦେବେ । ପରେ ପଠାଇବି । ଇତି ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କୈଳାସଚନ୍ଦ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହୀ
ମାଣିକପାଟଣା
ପୋ.-ବାହାଡ଼ାଝୋଲ
ଜି-ପୁରୀ ଓଡ଼ିଶା

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କୈଳାସ ବାବୁ

ଅନ୍ତରର ସହ ମୋର ପ୍ରଣାମ ନେବେ । ଆଦରର ଫୁଲ ମାନଟି ନେବେ ଆପଣଙ୍କର ତା ୨୫ । ୩ । ୮୭ର କାର୍ଡଟିପାଇ ଅତି ଆନନ୍ଦ ପାଇଲି ଦେଖିଲେ କୁଣ୍ଢାଇ ଚକାଇ ଆଦରରେ ନାଚି ଆଆନ୍ତି । ଯୋଉକର ଡେଇଁଥାନ୍ତି । ସତେ ନୟାଗଡ଼ର ଉଦିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନୟାଗଡ଼ର ସତ୍ୟ ପୂଜାରୀଙ୍କୁ ମୁଁ କପାଳେ ଦେଖିବି । ଏଇ ଚିଠି ରହିଲି କେତେଅର ଏ ଦୁଃଖ ଦେହକୁ ଆସି ତଣ ଝଙ୍କାର ଦେଇଛନ୍ତି କଳ୍ପ ପ୍ରଚେଷ୍ଟ ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟ ସେନାପତି କୈଳାସ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଏ ଗୌରବ ମୋର ମୋ ରାଜ୍ୟର ମୋ ଜାତିର ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିନେଇ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶକର ମୋର ସମସ୍ତ କଷ୍ଟ ଦୂରୀଭୂତ ହେବ ମୋର ଶକ୍ତି ତୁମକୁ ଦେଲି । କନ୍ୟାଅଙ୍ଗୀ ପାଠାଗାର ନଦେଖିଲେ ପଠାଇବା ଲେଖାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବକି? ମୋରସାଙ୍ଗତ ବଡ଼ କଷ୍ଟ, । ଇତି ।

ଆପଣଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟକ
ସଦୃପତି ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ ଉଦୟପୁରର ଜୁଆଁ। ୨୫।୦୮।୩· ଦ୍ୱସ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ପଦେଅଧେ

୪ର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ୁଥାଏ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦଣ୍ଡପାଣି ସାହୁ ଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷକ ଥାଆନ୍ତି । ନୟାଗଡ଼ର କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ମୂଳକ ଗପ ଶ୍ରେଣୀରେ ବୁଝାଉଥାନ୍ତି । ମୋ ଜନ୍ମଭୂମି ନୟାଗଡ଼ର ଅଲୌକିକ କାହାଣୀ ଶୁଣି ହଠାତ୍ ଠିଆହୋଇ ପଚାରିଲି । ସାରେ ଏହି ବିଷୟରେ ଲେଖାଥିବା ବହି ମୋତେ ଦରକାର ସେ ହସି କହିଲେ ଆରେ ଏ ବିଷୟରେ ବହି ଲେଖାହୋଇ ନାହିଁ । ମୁଁ ଖୁବ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କହିଉଠିଲି ସାରେ ଆମେ ଦିଲ୍ଲୀ ଇତିହାସ ପଢ଼ୁଛେ ଅଥଚ ଆମ ଅଞ୍ଚଳରେ ବହିଟିଏ ବାହାରି ପାରୁନି କାହିଁକି ? ସେ ହସିଲେ କହିଲେ ଯା ତୁ ବଡ଼ହେଲେ ବହିଟିଏ ଛପାଇବୁ । ସମସ୍ତ ପିଲା ଶ୍ରେଣୀରେ ହସି ଉଠିଥିଲେ । ସାରେପୁଣି ଗପକହିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଗ୍ରାମ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ କୃତିତ୍ୱର ସହ ପାସକରି ଭୁବନେଶ୍ୱର ଫଷ୍ଟୁର କଲେଜରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କଲି । କିଛିଦିନ ପୋଲିସର ବେଲ୍ଟ ଟୋପି ଖାକି ପୋଷାକ ମଧ୍ୟ ପିନ୍ଧିଲି ପୁଣି ସମୟ ଆସିଲା । କାକଟଗୁମା ଦେବଗ୍ରାମ ହାଇସ୍କୁଲରେ ସହ–କାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ୩ଟି ବର୍ଷ କଟାଇ ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଲି କିନ୍ତୁ ଛାତ୍ରଜୀବନର "ନୟାଗଡ଼ ଇତିହାସ" ଛପାଇବା କଥା ମନରେ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ କେତେ ନୟାଗଡ଼ର ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନିବେଦନ ଆବେଦନ ମଧ୍ୟ କେହି ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ବେ.ଉ. ବେଙ୍କରୁ ମାଳିନେଇ ଶରଣ୍ଣେଇ ଅସୁରଟିତା ମୌଜାରୁ ଟଙ୍କା କରଜ କରି ବହିଟିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯାଉଛି କିନ୍ତୁ ସେହି ସ୍ନେହବତ୍ସଳ ପରମ ଆରାଧ୍ୟ ଗୁରୁଦେବ ଆଜି ସ୍ୱର୍ଗରେ । ଶୁଭ ଅବସରରେ ତାଙ୍କୁ ବିନମ୍ର ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି

Digitized by PPRACHIN, SOA

ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନଧାତା

Digitized by PPRACHIN, SOA

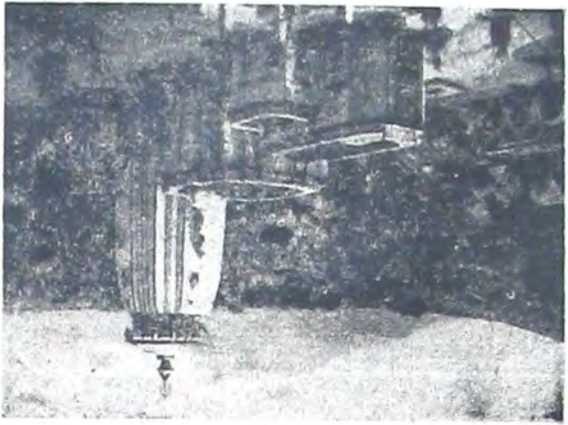

ଓଡ଼ାଗେଡ଼ ଓଷ୍ଟଧ ଘାଟଭଡ଼

ଦକ୍ଷିଣକାଳୀ ମଠର ଦୃଶ୍ୟାଂଶ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବାଉଶୁଣୀ ଦେବୀଙ୍କ ଜଣାଣ

କରୁଛୁ ବନ୍ଦନା ଦେବୀ ବାଉଶୁଣୀ
ଦମ୍ଭେ ପାରଶେଷ ଚଣ୍ଡୀ ଓ ଦର୍ପଣି । ୧
ରଜବର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଥିଲ ମାତା
ବିପଦ ଆପଦେ ହରୁଥିଲ ବ୍ୟଥା । ୨
କାହ୍ନୁ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଧୋଇ ଆସିଲେ
ଭକ୍ତିଭାବେ ପୂଜା ସମର୍ପିଣ ଦେଲେ । ୩
ଇଷ୍ଟଦେବ ହୋଇ ରହିଲ ତାଙ୍କର
ମୟୂରଗଡ଼ ଦେବ ଦେନ ନମସ୍କାର । ୪
ସଦାଚରିତ ପାଇଁକ କାମନା
ଖଣ୍ଡିବୁ ଦୁରିତ ନହୋଇ ବିମନା । ୫
ନଜାଣୁଛୁ କିଛୁ ଅର୍ଚ୍ଚନନର
ଧର୍ମ କର୍ମ ନାହିଁ ବେଦର ଖବର । ୬
ଦୁଃଖ ଦୈନ୍ୟ ମାତା ହରିବୁ ସଂସାର
ଅଟେଇ ଜନକୁ ଦେଖାଅ ବୃଚର । ୭

ଲେଖକ—ଶ୍ରୀ ହାଡ଼ୁବନ୍ଧୁ ପାଣିଗ୍ରାହୀ
ପ୍ରୋ: ପ୍ରାଇଟର—ହାଡ଼ୁବନ୍ଧୁ ପ୍ରେସ
ବାହାଡ଼ାଖୋଲ (ପୁରୀ)

Digitized by PPRACHIN, SOA

ସୂଚୀପତ୍ର

କ୍ର	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧	ନୟାଗଡ଼ର ଆକାର	୧
୨	ଅବସ୍ଥିତି	୧
୩	ପ୍ରାକୃତିକ ଗଠନ	୧
୪	ଜଳବାୟୁ	୨
୫	ନଦୀ	୨
୬	ମୃତ୍ତିକା	୩
୭	ଅରଣ୍ୟଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ	୪
୮	କୃଷି	୪
୯	ଗମନା ଗମନ	୪
୧୦	ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର	୫
୧୧	ନୟାଗଡ଼ର ପୂର୍ବାବସ୍ଥା	୬
୧୨	ଦକ୍ଷୀର ପୂର୍ବାବସ୍ଥା	୮
୧୩	ପୁରୀର ପୂର୍ବାବସ୍ଥା	୯
୧୪	ଠିକ୍ ସେହି ସମୟର କଥା	୯
୧୫	ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ସିଂହ ପ୍ରଥମ ରାଜା	୨୦
୧୬	୯ମ ରାଜା ବାଘା ସିଂହ	୨୧
୧୭	୧୦ ମ ରାଜା ଜୁଟବନ ସିଂହ	୨୫
୧୮	୧୧ ଶ ରାଜା ଠାକୁଲ ସିଂହ (ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଳସିଂହ)	୨୫
୧୯	୧୨ ଶ ରାଜା ରଘୁନାଥ ସିଂହ	୨୫
୨୦	୧୩ ଶ ରାଜା ହରିହର ସିଂହ	୨୫

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନଂ ।	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୨୧	୧୪ ଶ ରାଜା ଗୋକୁଳେଶ୍ୱର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୨୮
୨୨	୧୫ ଶ ରାଜା ଗଦାଧର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୩୩
୨୩	୧୬ ଶ ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୩୫
୨୪	୧୭ ଶ ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୩୬
୨୫	୧୮ ଶ ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୩୮
୨୬	୧୯ ଶ ରାଜା ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୩୮
୨୭	୨୦ ଶ ରାଜା ବିନାୟକ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୪୩
୨୮	୨୧ ଶ ରାଜା ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୪୬
୨୯	୨୨ ଶ ରାଜା ନନ୍ଦକିଶୋର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୪୯
୩୦	୨୩ ଶ ରାଜା ବଳଭଦ୍ର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୫୩
୩୧	୨୪ ଶ ରାଜା ରଘୁନାଥ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୫୪
୩୨	୨୫ ଶ ରାଜା ନାରାୟଣ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୫୬
୩୩	୨୬ ଶ ରାଜା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୫୯
୩୪	୨୭ ଶ ରାଜା ବଜ୍ରେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା	୬୩
୩୫	ନୟାଗଡ଼ ନିକଟରେ ଥିବା ଗଡ଼ଜାତ ସମ୍ପର୍କରେ	୬୪
୩୬	ଦଶପଲ୍ଲା	୬୪
୩୭	ରଣପୁର	୬୫
୩୮	ଖଣ୍ଡପଡ଼ା	୬୬
୩୯	ସୁମୁଷର ଯୁଦ୍ଧ	୬୮
୪୦	ମଣ୍ଡରମା ମେଳ	୬୯
୪୧	ଶଙ୍କଅ ଗୋଳ	୭୧

Digitized by PPRACHIN, SOA

କ୍ର ।	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୪୨	ସରଦାର ସତାର ଖାଁ ଭକବ ଅ.ମିଥ୍ଚେନ୍ କାର୍ଣ୍ଣିକ	୭୧
୪୩	ବଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପରେଚୟ	୭୩
୪୪	ନୟାଗଡ଼ର ଦକ୍ଷିଣ କାଳୀ	୯୧
୪୫	ସୁନାମୁହିଁ	୯୩
୪୬	କୁସୁନ	୯୩
୪୭	ଓଡ଼ଗାଁ	୯୪
୪୮	ଶରଣକୂଳ	୯୭
୪୯	ଦୁର୍ଗାପ୍ରସାଦ	୯୮
୫୦	ଡଆପଡ଼ା	୯୯
୫୨	ବ୍ରଣିବନ୍ଧ	୯୯
୫୨	ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଦୁଣ୍ଡକେଶ୍ୱର	୯୯
୫୩	ନାଗମୁଣ୍ଡଳି	୧୦୦
୫୪	ନାଗେଶ୍ୱର	୧୦୦
୫୫	ରତାଦେଇ	୧୦୧
୫୬	ପଟଣ ସଓ୍ୱାଲ	୧୦୨
୫୭	ପ୍ରଶ୍ନ	୧୦୨
୫୮	ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର	୧୦୫
୫୯	ପାନ୍ ବର୍ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନ	୧୦୭
୬୦	ପ୍ରଜା ଅନ୍ଦୋଳନ ସମ୍ପର୍କରେ	୧୧୦
୬୧	ମଦନ୍ତ ବନବନ୍ଧାଣ ଦାଣ	୧୧୯
୬୨	ଅନ୍ଧ ଧଇଲେ କଲମ ଲେଖେ	୧୨୧
୬୩	ଅବଦୁଲ ଗାଫୁର ସତାର ଖାଁ	୧୨୧

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଡ଼ ।	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୬୪	ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନୟାଗଡ଼ ଆଗମନ	୧୨୫
୬୫	ସ୍ମରଣୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ	୧୨୫
୬୬	ନୟାଗଡ଼ର ବାରମ୍ଭା ମୂଢଠ	୧୨୬
୬୭	ପ୍ରଜାର ଦେବ ଓ ସେବକ	୧୨୮
୬୮	କରଣୀୟ ଗୋପନ ସତ୍ତ ସତ୍ୟ	୧୨୯
୬୯	ଅନୁଭବଗୀର ଆକାଶ ପା.ଟ.ଏ.	୧୩୦
୭୦	ସବ୍‌ଡିଭିଜନାଲ ମେଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ସ୍ଥ	୧୩୧
୭୧	ଚନ୍ଦପିଲ ଦାର	୧୩୩
୭୨	ଶିକ୍ଷା ଓ ପରୀକ୍ଷକ	୧୩୩
୭୩	ରକ୍ଷିତର ଅଞ୍ଚଳ ଉପରେ	୧୩୪
୭୪	ନୟାଗଡ଼ ଜେଲ ଅଞ୍ଚଳ	୧୩୫
୭୫	ସବ୍‌ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ	୧୩୬
୭୬	ପୋଲିସ ଷ୍ଟେସନ	୧୩୭
୭୭	ରାଜସ୍ୱ ଅଧିକାରୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ	୧୩୮
୭୮	ପବ୍ଲିକ ହେଲଥ ସେଣ୍ଟର	୧୩୮
୭୯	ସରକାରୀ ଡାକ୍ତର ଖାନା	୧୩୮
୮୦	ଡିସପେନସାରୀ	୧୩୯
୮୧	ବାରଙ୍ଗା ଟେକ ଗାଡ଼ିଆ	୧୩୯
୮୨	ନୟାଗଡ଼ର ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ	୧୪୦
୮୩	ନବୀନ ପଣ୍ଡିତ ସମର୍ପଣ	୧୪୦
୮୪	ନୟାଗଡ଼ର ରାଜସ୍ୱ ଗ୍ରାମ ସମୂହ	୧୪୧
୮୫	ନୟାଗଡ଼ ରାଜ ବଂଶାବଳୀ	୧୪୮
୮୬	ଗଦାଧର ଭଞ୍ଜଙ୍କର ନୟାଗଡ଼ ତାମ୍ରଫଳକ	୧୫୨

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନୟାଗଡ଼ର ଇତିହାସ

ଆକାର—ନୟାଗଡ଼ର ଆକାର ଚତୁର୍ଭୁଜ ସଦୃଶ୍ୟ । ଏହାର ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ଶୁଳିଆ, ଦଣ୍ଡାର, ଋଷି, ବଳସାମ ଓ ଗମ୍ଭୁଳଫିଦ ପର୍ବତ ଅନେକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ କରିଛି । ପୂର୍ବରେ ଧୂକଲ ମଣି, ପଶ୍ଚିମରେ ପଞ୍ଚୁପାଣ୍ଡବ ଓ ରତ୍ନମାଳା ପର୍ବତ, ଉତ୍ତରରେ ବାଙ୍କପୋଷ ପାହାଡ଼ର ସଦୃଶ ସୀମାନ୍ତ ପ୍ରହରୀ ରୂପେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇଛନ୍ତି । ପ୍ରାକୃତିକ ନିର୍ଝର ଦୁଅଣ୍ଡ, ନାଗଝର ଓ ଶୁଳିଆ ବହୁ ବନପଥ, ଜନପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ଶେଷରେ ଡ଼ାହୁକା ଓ କୁସୁମି-ରେ ମିଳିତ ହୋଇଛି । ସାଧାରଣତଃ ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରାକୃତିକ ନିର୍ଝର ଓ ଜଙ୍ଗଲ ମୟ ରାଜ୍ୟ ।

ଅବସ୍ଥିତି—ନୟାଗଡ଼ର ଉତ୍ତରରେ ମହାନଦୀ, ଦକ୍ଷିଣରେ ଭଞ୍ଜନଗରର ପୂର୍ବରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଓ ପଶ୍ଚିମରେ ବୌଦ୍ଧ ଅଞ୍ଚଳ ଅବସ୍ଥିତ ।

ପ୍ରାକୃତିକ ଗଠନ—ଭୂପ୍ରକୃତି ଅନୁସାରେ ନୟାଗଡ଼କୁ ପ୍ରଧାନତଃ ୨ ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇଛି ।

୧- ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ ।

୨- ପର୍ବତମୟ ମାଳଭୂମି ବା ପାହାଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନୟାଗଡ଼ର ପଶ୍ଚିମ ଅଞ୍ଚଳରେ ସାଧାରଣତଃ ବହୁତ ଆଦିମ ଅଧିବାସୀ ବାସ କରନ୍ତି । ଏ ଅଞ୍ଚଳଟି ଘଞ୍ଚ ଅରଣ୍ୟ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ପର୍ବତରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । **ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ** ସାଧାରଣତଃ ନଦୀ ଗଙ୍ଗା ପୂର୍ବ-ଉତ୍ତର ଅଞ୍ଚଳକୁ ବୁଝାନ୍ତି । ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବ୍ୟକ୍ତି ଯଥା :- ବ୍ରାହ୍ମଣ, କରଣ, ବୈଶ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ବାସ କରନ୍ତି ।

ଜଳବାୟୁ— ନୟାଗଡ଼ର ଜଳବାୟୁ ଉଷ୍ଣ ଓ ଆର୍ଦ୍ର । ବାର୍ଷିକ ହାରାହାରି ୧୧୬ ସେ.ମି ବର୍ଷାହୁଏ । ବାର୍ଷିକ ହାରାହାରି ଉତ୍ତାପ ପ୍ରାୟ ୯° ଡିଗ୍ରି । ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ ଅପେକ୍ଷା ମାଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଖରାଦିନେ ଅଧିକ ଗରମ, ଶୀତଦିନେ ଅଧିକ ଶୀତ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁର ଶେଷରେ ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ ମୌସୁମୀ ବାୟୁଦ୍ୱାରା ପ୍ରବଳ ବୃଷ୍ଟିପାତ ହୋଇଥାଏ । କେବଳ ଶରତ ଋତୁର ଶେଷ ସମୟ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ଶୀଳ ମୌସୁମୀ ବାୟୁଦ୍ୱାରା ବେଳେ ବେଳେ ପ୍ରବଳ ବର୍ଷା ହୋଇଥାଏ । ବେଳେ ବେଳେ ଧୂଳିଝଡ଼ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ।

ନଦୀ—**ନୟାଗଡ଼**ର ନଦୀ ସମୂହ ପଶ୍ଚିମରୁ ପୂର୍ବକୁ ଗଡ଼ିଯାଇ ମହାନଦୀରେ ପଡ଼ନ୍ତି । ଏହି ନଦୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଡାହୁକା ଓ କୁସୁମୀ ପ୍ରଧାନ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳର କୌଣସି ନଦୀ ବରଫାବୃତ ପର୍ବତରୁ ବାହାରି ନଥିବାରୁ କେବଳ ବର୍ଷାଦିନେ ନଦୀରେ ପାଣି ଅସିଥାଏ । ଖରାଦିନେ ପ୍ରାୟ ଶୁଖିଯାଏ । ଏଣୁ ଉକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ପାର୍ବତ୍ୟ ଶଯ୍ୟା ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ଶ୍ରେତ ପ୍ରବଳ, କିନ୍ତୁ ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରଶସ୍ତ ଓ ଅଗଭୀର । ନଦୀର ପ୍ରଖର ସ୍ରୋତର ଗତିପଥକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାପାଇଁ ଡଆ-ଅନନ୍ତପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଳସେଚନର ସୁବନ୍ଧ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ପାଇଁ କୁଆଁର ନଦୀ ଉପରେ ବୃହଦାକାର ଅଣିକଟ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟମ ଜଳ-
ସେଚନ ଯୋଜନା କରାଯାଉଛି । କଣ୍ଟିଲୋ ନିକଟରେ ଜଳ-
ସେଚନର ସୁବିଧା ପାଇଁ ବହୁଦିନରୁ ଜଳାଶୟର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ
କରାଯାଇଛି । ରାଜ୍ୟଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ନିକଟରେ ତ୍ରିସଙ୍କଳ, ନୟାଗଡ଼
ନିକଟସ୍ଥ ଧୂଳଟାଙ୍କି ଓ ବେଲପଡ଼ା ମାଣ୍ଡିପଡ଼ା ନିକଟସ୍ଥ
ଝାଳିପଥର ଝାଲିକାଙ୍କ ହୋଇଥିବା ବାନ୍ଧ ଗ୍ରାମ ଅଞ୍ଚଳ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଭାବେ ଶସ୍ୟ ଶ୍ୟାମଳ କରି ଦେଇଛି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ନୟାଗଡ଼
ଓ ଭଞ୍ଜନଗର ସୀମା ନିକଟରେ ବାଘୁଆ ମଧ୍ୟମ ଜଳସେଚନ
ପ୍ରକଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛି ।

ମୃତ୍ତିକା–ମୃତ୍ତିକା ସକଳ ପ୍ରକାର ଜୀବନର ଆଧାର । ଏହା
ପ୍ରାଣୀ ଉଦ୍ଭିଦ ଜଗତକୁ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇବା ପଥରେ ସାହାଯ୍ୟ
କରେ । ସାଧାରଣତଃ ନୟାଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳର ମୃତ୍ତିକାକୁ ମୋଟା-
ମୋଟି ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ୧ । ପଟୁମାଟି
୨ । ଲେଟେ ରାଇଟ୍ ୩ । ରଙ୍ଗମାଟି ।

୧ । ପଟୁମାଟି—ନଦୀ ଉପକୂଳସ୍ଥ ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦେଖା-
ଯାଇଥାଏ ବନ୍ୟାଜଳ ମାଡ଼ୁଥିବା ଅଂଶରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ
ପାହାଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆସିଥିବା ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଉର୍ବର ହୋଇଥାଏ
ଥାଏ । ବାଲୁଗାଁ, ଇଟାମାଟି, ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ଥାନ ଉଲ୍ଲେଖ-
ଯୋଗ୍ୟ ।

୨-ଲେଟେରାଇଟ ମାଟି–ମାକଡ଼ା ପଥରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ
ମୃତ୍ତିକା ଗଠିତ ହୋଇଥାଏ । ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଦେଶରେ
ଏହା ଦେଖାଯାଏ । କୋମଣ୍ଡ, ଓଡ଼ଗାଁ, କୁସୁମି ଓ ବାହାଡ଼ାଖୋଲ
ନିକଟରେ ଏହି ମୃତ୍ତିକା ଦେଖାଯାଏ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୩-ରଙ୍ଗମାଟି-ମାଳଭୂମିର ପ୍ରାଚୀନ ଶିଳାରୁ ଏହା ଯାତ ହୋଇଥାଏ । ଲୌହାଂଶ ଅଧିକ ଥିବାରୁ ଏହି ମାଟି ଲାଲ ରଙ୍ଗର ହୁଏ । ପାହାଡର ନିମ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦେଖାଯାଏ । ପାଇକ ବାଜାରର ଭୁବନ ନିକଟସ୍ଥ ପାଣ୍ଡବ ପର୍ବତ ନିକଟରେ ଏହି ମୃତ୍ତିକା ଦେଖାଯାଏ ।

ଅରଣ୍ୟ ଯାତଦ୍ରବ୍ୟ-ନୟାଗଡ଼ର ମାଳ ଅଞ୍ଚଳର ମୌସୁମୀ ଅରଣ୍ୟ ମାନଙ୍କରେ ଶାଳ, ପିଆଶାଳ, ଅଶନ, ଶିଶୁଆନ, କୁରୁମ ପ୍ରଭୃତି ମୂଲ୍ୟବାନ ବୃକ୍ଷ ଦେଖାଯାଇଥାଏ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ସରିଆ ଗାମାଡା, ପିକା, ମହୁଲ, କଞ୍ଚ ଓ କେନ୍ଦୁ ଫଳ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ମିଳେ । ନୟାଗଡ଼ର ଅରଣ୍ୟ ରପ୍ତାନି ଦ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ କେନ୍ଦୁପତ୍ର ଓ ଶାଳୁଆ ଚେର ଶଳ ପ୍ରଧାନ ଅଟେ ।

କୃଷି- ନୟାଗଡ଼ରେ ଧାନ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଧାନ ଫସଲ ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଦ୍ୱିଦଳ ଶସ୍ୟର ମୁଗ, ବିରି, କୋଳଥ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ତୈଳବୀଜ ଯଥା ଚିନା ଓ ଆଖୁ ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ଫସଲ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏହା ଛଡ଼ା କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ବର୍ଷ ଦିନେ ଲଙ୍କା, ମଣ୍ଡିଆ, ମକାଦ ପ୍ରଭୃତି ଚାଷ କରାଯାଏ ।

ଗମନା ଗମନ- ଗମନା ଗମନର ସୁବିଧା ପାଇଁ ଉନ୍ନତ ଓ ନାନା ଧରଣର ସଡ଼କ ରହିଛି । ପକ୍କା ରାଜପଥ ସାହାଯ୍ୟରେ ଭାରତର ଯେ କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳକୁ ଲୋକେ ଯାତାୟାତ କରିପାରନ୍ତି । ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ବଲାଙ୍ଗୀର ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ଭଞ୍ଜନଗରର ରାଜପଥ ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଦେଇ ଯାଇଅଛି । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ, ଓଡ଼ଗାଁରୁ, ଦଶପଲ୍ଲା, ଖଣ୍ଡପଡ଼ା, ରଣପୁର ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁରକୁ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଜେଲା ରାସ୍ତା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପର୍କ କରୁଥାଇଅଛି । ଏହି ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ଗାଁ, ଧାମନଯୋଡ଼, ଦୁର୍ଗପୁର, ଅମିକା, ଦାଶନଗର, ଟାକଟେର ଗଣିଆ ଠାରୁ ବାଣ୍ଡେଦୋ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ଠାରୁ ଭବାନୀ ପାଟଣା ପ୍ରଭୃତି ଦୂର ସ୍ଥାନକୁ ବସ୍‌ରେ ଯାତାୟାତର ବହୁ ସୁବିଧା ଥିବାରୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ବହୁ ଜନ ସମୂହ ବାହାର ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇ ସହଜରେ ଛଡ଼ବା ନିର୍ବାହ କରି ପାରୁଛନ୍ତି ।

ବ୍ୟବସାୟ ଓ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର— ଏ ଅଞ୍ଚଳର ବ୍ୟବସାୟ ଓ ବାଣିଜ୍ୟ ଜନିତ ଏକ କେନ୍ଦ୍ରିକ ସାପ୍ତାହିକ ହାଟ ବଜାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ସମସ୍ତ ଜଙ୍ଗଲ ଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟର କ୍ରୟ ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ୧୯୦୩ ମସିହା ଠାରୁ ବାହାଡ଼ାଖୋଲରେ ପ୍ରତି ରବିବାର ଦିନ ସାପ୍ତାହିକ ହାଟ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଶରଣକୂଳ ମଙ୍ଗଳବାରରେ, ଇଟାମାଟି ଶୁକ୍ରବାରେ, ବାଲୁଗାଁ ସୋମବାର ଦିନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଏହି ବ୍ୟତୀତ ସୀମା ନିକଟସ୍ଥ ବୁଗୁଡା ଶନିବାର, କେନ୍ଦୁଗୁଣ୍ଡା ସୋମବାରେ, ହିଞ୍ଜିଳିକାଟୁ ଶନିବାରେ ଓ ରବିବାରେ ଏବଂ ବୁଧବାର ଦିନ ଦଶପଲ୍ଲା ଓ ଗଡ଼ପାଟଣା ହାଟକୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ବହୁ ଅଧିବାସୀ ଜିନିଷ କିଣା ବିକା କରିବା ପାଇଁ ଯାଆନ୍ତି ।

ଏହି ବ୍ୟତୀତ ମଣାବାଣ ନୟାଗଡ଼ ଓ ନନ୍ଦରରେ କରତ କଳ ଓଡ଼ଗାଁ ନୟାଗଡ଼ ଇଟାମାଟି ବରଫ କଳ ନନ୍ଦର ମହିପୁର, କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରପୁର, ସୁନାମୁହିଁରେ ଟାଇଲ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଛି ଓଡଗାଁ, ନୟାଗଡ଼, ରାଜେଶ୍ୱ, କୁରଳ, ବାହାଡ଼ାଖୋଲ, ବାଙ୍କଟସ୍ତ ଶରଣକୂଳ, ଫତେଗଡ଼, ନନ୍ଦର, ମହିପୁର, ଶିକାରପାଲି, ଇଟାମାଟି

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବାଲୁଗାଁ, ଦୁହୁଦ୍ଵୀପ, ଝୁମ୍ ର ପ୍ରଭୃତି ବହୁଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଧାନଚକ ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଇଟାମାଟିରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଉପଦ୍ୱୀପରେ ଥିବା ଟେମ— ଭଳ ପଦ । ଉନ [illegible] ନମ୍ବ ଦ୍ଵୀପ ଅର୍ଦ୍ଧ [illegible] ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ବହୁଲୋକ ଉପକୃତ ହୋଇଲେ । [illegible] ବାଗବାନୀ ଓ ପଶୁପାଳନ ଦୁଗ୍ଧ କେନ୍ଦ୍ର [illegible] ଅଞ୍ଚଳକୁ ସମୃଦ୍ଧି ଶାଳୀ କରି ଦେଉଛି ।

ନୟାଗଡ଼ର ପୌରାଣିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି—

କମ୍ବଦନ୍ତୀରୁ ଜଣାପଡ଼େ ପୂର୍ବକାଳରେ ଏହା ଋକ୍ଷ ରାଜ ଜାମ୍ବବଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ଥିଲା, କୁଞ୍ଚି ପର୍ବତ ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଯେଉଁ ଖୋଲ ଖୋଲ ନାମକ ସ୍ଥାନ ଅଛି । ତାହା ଏହି ଋକ୍ଷ ରାଜାଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ୟମନ୍ତକ ମଣି ଅନ୍ୱେଷଣରେ ଏହି ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ ଜାମ୍ବବଙ୍କ ସହ ତୁମୁଳ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧରେ ଦୁର୍ବଳ ବୃଦ୍ଧ ବାନରଙ୍କ ଠାରୁ ଋକ୍ଷ ରାଜା ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସନ୍ଧି ସ୍ୱରୂପ ଜାମ୍ବବଙ୍କ ପାଳିତା କନ୍ୟା ଜାମ୍ବବତୀଙ୍କୁ ଓ ବହୁଧନ ଅନ୍ୱେଷଣ ତଥା ବହୁ ଆଶାର ଅଭିଳାଷ ସ୍ୟମନ୍ତକ ମଣିକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପାଇଥିଲେ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହ ଜାମ୍ବବତୀଙ୍କ ଶୁଭ ପରିଣୟ ଏହି କୁଞ୍ଚି ବନରାଜି ପର୍ବତର ମିଳନ ସ୍ଥଳରେ ମହାସମାରୋହରେ ହୋଇ ସେତେବେଳେ ଆନନ୍ଦ ଉଲ୍ଲାସରେ ମୁଖରିତ ହୋଇ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇଥିଲା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବି ଲୋକନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ କାବ୍ୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ ଜଣାପଡ଼େ ସ୍ୱର୍ଗର ସବୁ ଦେବତା ଏହି ମାହେନ୍ଦ୍ର ଶୁଭ ଲଗ୍ନରେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ପୁଷ୍ପବୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ମଙ୍ଗଳ ଶଙ୍ଖ ନାଦରେ ସମସ୍ତ ଗଗନ ପବନ ମୁଖରିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଅନ୍ୟଏକ କମ୍ବଦନ୍ତୀରୁ ଜଣା-

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନେକ ପଶାକାଟିରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଠାରୁ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ପାଣ୍ଡବ
ମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତ ବନବାସର ବନ୍ଧ ସମ୍ପୂ ହେମ୍ଭ ଚକ୍ଷନ ଠାରୁ
ଦୂର ହୁ ବେଶ ଏହି ସ୍ଥ ଉଚ୍ଚାଂଶରେ ଥିବାରୁ ଭୂମି ମଧ୍ୟ ଉପରେ
ଅବସ୍ଥାନ କରୁ ଥିବାର ଜମୁଦଣ୍ଡ ମିଳେ । ଏଠାରେ ଦେଖି
ଏମନ୍ତ । ନାମକ ଏକ ମାନ ଏବ ସ୍ଥାନ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚର ହୋଇ-
ଥାଏ । ପଦ୍ମାବ ଅନ୍ତ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଅଙ୍ଗେ ଛେଳ ଶ୍ରୀ ବହ୍ଲକ ଏମ
ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ହୋ ଜନନ ଜଣ ଦେବନ ପ୍ରବାଳ ଦୃଷ୍ଟ ଦ୍ୱାଦଶ
ନଷନ କରି ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଜନ ସମୂହକୁ ଭେକ ଉତ୍ପବରେ
ଅଜ୍ୟ ସ୍ଥିତ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ପୌରାଣିକ ସ୍ଥାନ ସ୍ମାରକୋ
ମାନଙ୍କରେ ପରିଚିତ। ସ୍ଥାନଟିର ନୈସର୍ଗିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଯୌବନକୁ
ଆଶ୍ରମ ଅଳ୍ପସ୍ଥ କର ପ ଶବ ! ଏଠାରେ ପାଣ୍ଡବ ମାନେ ନୂଆଗାଁ
ନିକଟରେ ଥିବା ପାହାଡ଼ରେ କିଛି ଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ସେହି ପାହାଡ଼ର ନାମ ନକୁଳ ସ୍ତମ୍ଭ ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବ
ନାମରେ ଯଶ ଲଭ କରିଛି । ଏ ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶରେ ପାଣ୍ଡବ
ମାନଙ୍କର ଦ୍ରୌପଦୀ ଅନ୍ୟାଚରେ ସ୍ନା । ଚାଲିଥିଲେ । ଦ୍ରୌପଦୀ ଓ
କୁଗନ ନିକଟରେ ସେହି ପଦାଙ୍କଚିହ୍ନ ଅଛି । ପାହାଡ଼ ନାମ ମ-
ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବ । ମହା ଦ୍ରୌପଦୀ ଅନ୍ତଃକ ମହେବା ପାଇଁ ଏହ ଏହି
ପର୍ବତ ଉପରେ ସ୍ନାନ କରିଥିଲେ । ଏତେ ଉଚ୍ଚ ପାହାଡ଼ ବର୍ଷା
ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଶୁଷ୍କ ଓ ବାର୍ମି ଅକ୍ଷୟ ଅବସ୍ଥାରେହିଁ ରହିଅଛି
ପରେ ପାଣ୍ଡବ ମାନେ ଦଶପଲ୍ଲା ଗଡ଼ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଧୁବଳୀ ଠାରେ
ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ସେହି ପର୍ବତରେ ସେମାନଙ୍କର
ପଦଚିହ୍ନ ଓ ଢେଣ୍ଡା ଘୋଷଡ଼ା ଚିହ୍ନ ଥିବାରୁ ସେହି ପର୍ବତର ନାମ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଧ୍ୱଂସିବ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଜଙ୍ଗଲରେ ଥିବା ମଣିଭଦ୍ରା ପର୍ବତରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ନବ ଗୁମ୍ଫାରେ ଲୁଚେଇ ଦେଖା ଦେଇଥିଲେ । ପୁରାଣରୁ ଜଣାଯାଏ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଳରାମଙ୍କ ସଙ୍ଗ ସମ୍ମୁଖରେ ହଠାତ୍ ଗୋପୀ ମହୋତ୍ସବ ପଞ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ଚନ୍ଦନ ସମସ୍ତ ପୂଜା ସାମଗ୍ରୀ ନେଇ କରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଳରାମଙ୍କୁ ପଞ୍ଚ କୁଣ୍ଡରେ ନିକ୍ଷେପ କରି ସଖୀମାନଙ୍କୁ ବନ ପ୍ରଦେଶ ଦେଶରେ ବସାଇ ଆକାଶ ମାର୍ଗରେ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ରକ୍ଷାକର ରକ୍ଷାକର ଆର୍ତ୍ତସ୍ୱରରେ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଚମକି ଉଠିଲେ । ମହାସମରରେ ପାଣ୍ଡବ ବୀର ଫାଲ୍‌ଗୁନି ଗୋପୀନ ଦୈତ୍ୟଙ୍କୁ ବଧ କରିଥିଲେ । ସଖୀମାନଙ୍କ ମନ ପ୍ରତୀତି ଦୈତ୍ୟ ଠାରୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ । ପୁନ ବିନୟସହ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ବଳରାମ ଉକ୍ତ ସ୍ଥଳରେ ଅଳ୍ପସମୟ ପରେ ଦେଖି ସଖୀମାନେ ସହ ଅରଣ୍ୟଙ୍କ ମତେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।

ଐତିହାସିକ ଦିଲ୍ଲୀର ପୃଷ୍ଠଭୂମି—

ଦିଲ୍ଲୀ ରାଜ ସିଂହାସନ ରକ୍ତ ରଞ୍ଜିତ ଥିଲା । ପ୍ରଥମ ମୁସଲମାନ ମହିଳା ସୁଲତାନ ରେଜିଆ ଯେକି ନିଜ ସ୍ୱାମୀ ଅଲ୍‌ତୁନିଆ ଙ୍କ ସହ ବିବାହ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ନିଜର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ କାଶ୍ମୀର ଠାରୁ କନ୍ୟାକୁମାରୀ ଯାଏ ବିସ୍ତାର ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରି ଦିଲ୍ଲୀ ରାଜ ସିଂହାସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ । ବିଧିର ବିଡ଼ମ୍ବନା ହଠାତ୍ ବିଦ୍ରୋହୀଙ୍କ ଅତର୍କିତ ଆକ୍ରମଣ ଦ୍ୱାରା ସୁଲତାନ ରେଜିଆ ଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ଅରାଜକତା ମଧ୍ୟରେ ଇଲ୍‌ତୁତ୍‌ମିସ୍ ଙ୍କର କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ନାସିରୁଦ୍ଦିନ୍ [illegible] ଦିଲ୍ଲୀ ସିଂହାସନର ସୁଲତାନ ହେଲେ । ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୱାନ, ଧାର୍ମିକ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ତଥା ପରର ଦୁଃଖ ଦେଖି ସବୁ ଦେଲେ ବୋଲି ଜଣାଥିଲେ । ରାଜକୋଶର ସମସ୍ତ ଅର୍ଥ ପ୍ରଜାଙ୍କର ଏହା ସର୍ବଦା ମନରେ ଭାବୁଥିଲେ । ଏବେ ମୁସଲମାନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥକୁ ନକଲ କରି ସେଥିଁ ଅର୍ଥ ପାଉଥିଲେ କେବଳ ସେହି ଅର୍ଥରେହିଁ ଦାନଧର୍ମ କରି ନିଜେ ହସ୍ତରେ ଚଳୁଥିଲେ କୋରାନ୍ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ତାଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ଥ ଥିଲା । ଯେ କୌଣସି ସମୟରେ ଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥର ମନ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଭୁଲକରି ନ ଦେଖି ଆବୃତ୍ତି କରି ପାରୁ ଥିଲେ ।

କନାଅଁଳ ଧାମ ପୁରୀର ପଞ୍ଚାହାର୍ଷା –

୧୨୫୫ ମସିହା ବେଳେ ଗଙ୍ଗ ବଂଶର ଲାଙ୍ଗୁଳା ନରସିଂହ ଦେବ ଏବେ ପୁରୀ ରାଜସିଂହାସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଉତ୍କଳ ଧନ ଧାନ୍ୟରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ଗଜପତି ଲାଙ୍ଗୁଳା ନରସିଂହ ଦେବଙ୍କ ମା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅନନ୍ୟ ଭକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ କଠୋର ତପସ୍ୟାରେ ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ ବ୍ରତ ପାଳନ କରୁଥିଲେ । ମା'ଙ୍କ ମୁଖରେ ହସ ରେଖାଟିଏ ଫୁଟାଇବା ପାଇଁ ତତ୍କାଳୀନ ଉତ୍କଳର ୧୨ ବର୍ଷର ଆୟୁ ୧୨୦୦ ବଢ଼େଇଙ୍କ ଅକ୍ଲାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମରେ ପବିତ୍ର ଅର୍କକ୍ଷେତ୍ର କୋଣାର୍କରେ ସ୍ତ୍ରୋର୍ଣ୍ଣ ବାହାନ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଉନ୍ମୋଚନ କରିଥିଲେ । ଏହାର ଦାୟିତ୍ୱ ଶିବେଇ ସାମନ୍ତରାଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା ।

ଠିକ୍ ସେହି ସମୟର କଥା ଅର୍ଥାତ୍ ଆଜକୁ ୭୩୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ କୌଣସି ରାଜପୁତ ନୟାଗଡ଼ର କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରି ରାଜ୍ୟଶାସନ କରୁନଥିଲେ । ନୟାଗଡ଼ର ଚିହ୍ନମଧ୍ୟ କିଛି ନଥିଲା । କେବଳ ଦୁଇ,ତିନି ଖଣ୍ଡ ଗାଁକୁ ନେଇ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଜଣେ ଲେଖିଁଏ ଗଡ଼ତିଆ (ଦଳପତି) ରହି ଲୋକ ମାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅତ୍ୟାଚାର କରି ଅମାନୁଷିକ କର ଆଦାୟ କରୁଥିଲେ । ପର ଆଖିର ଲୁହ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଦୟା ନଥିଲା । ବେଶ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହକାରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ । ସେହିଁପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗା ମାନ ଥିଲା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବଦା ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିରହୁଥିଲା । ଏଣୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ବେଶି ଅରାଜକତା ଥିଲା । ଲୋକମାନେ ବହୁତ [illegible] ଚଳୁଥିଲେ । ଅନାହାରେ ମୃତ୍ୟୁ ଏକ ପାରମ୍ପରିକ କଥା ଥିଲା ।

ଏହା ବାଣପୁର, ରଣପୁର, ଖୋର୍ଦ୍ଧା, ବଉଦ ଓ ନୟାଗଡ଼ ଗଡ଼ଜାତରେ ମିଶି ରହିଥିଲା । କୋରଡ଼ା, ମହିପୁର, ଗୋଷ୍ଟୋଳି ପ୍ରଗଣା ଓ ଗଣ୍ଡି ବେଡ଼ ପ୍ରଗଣା ବଉଦ ରାଜ୍ୟରେ ଥିଲା । ରଟିପଡ଼ା ବହରଡେଙ୍ଗ ଓ ଗଣ୍ଡି ବେଡ଼ର କେତେକାଂଶ ରଣପୁରରେ ଥିଲା । ସର୍ଦ୍ଧାପୁର ଗୁଂଠୁଣି ଇତ୍ୟାଦି କେତେକ ଅଞ୍ଚଳ ବାଙ୍କି ଗଡ଼ରେ ମିଶି ରହିଥିଲା । ଠିକ୍ ସେହିପରି ସଜନା ପଡ଼ା ପ୍ରତାପ ପ୍ରସାଦ ଓ ବଜପୁର ଇତ୍ୟାଦି ଖୋର୍ଦ୍ଧ ଗଡ଼ଜାତରେ କାନ୍ଥମାଳ ପ୍ରଗଣା ଚେମେଡ଼ ବାଣପୁର ଇତ୍ୟାଦି ବାଣପୁର ଗଡ଼ରେ ଦୁନାମୁହିଁ ଓ ପଞ୍ଚୁପଲି ଦମ୍ପସର ଗଡ଼ଜାତରେ ମିଶି ରହିଥିଲା । ମୋଟାମୋଟି କହିବାକୁ ଗଲେ ୧୨୫୫ ପୂର୍ବରୁ ଏହାର ଚିହ୍ନ ନଥିଲା ।

ରେବା ଐତିହାସିକ ବିବରଣୀ ଅନୁଯାୟୀ ୧୨୫୫ ମସିହା ଯେତେବେଳେ କି ଗଙ୍ଗ ବଂଶର ଲାଙ୍ଗୁଳା ନରସିଂହଦେବ ଦେବ [illegible] ପୁଣି ରାଜ ସିଂହାସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟର କଥା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ସୋନ୍ ଓ ଟନ୍ ନଦୀ ଦ୍ୱୟ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ । (ରେଓ୍ୱା ଆଧୁନିକ ରେବା ଜିଲ୍ଲା) ବାଘେଲ ବଂଶଜାତ ରାଜପୁତ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଗଡ଼ ନରେନ୍ଦ୍ର ସିଂହାସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ । ସେହି ବଂଶ
ପ୍ରଥମ ରାଜା ନୀଳକଣ୍ଠ ରତ୍ନେଶ ସିଂହ ବିଶ୍ୱ ଗୋଲାବ ସିଂହ,
ବୃନ୍ଦ ଭାଗ୍ୟମଣି ପ୍ରତାପ ସିଂହ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରୁଥିଲେ ।
ରାଧାମଣି ପ୍ରତାପ ସିଂହଙ୍କର ଔରସରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ
ଲାଭ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଏକାଦଶ ଓ
ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦ୍ୱାଦଶ ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ବଂଶ କାହାଣୀରୁ ଜଣାପଡ଼େ ।
ଚକ୍ରକୋଣ ନଗରଦ୍ୱାରର ଚାବି ରାଧାମଣି ପ୍ରତାପ ସିଂହ ରୌପ୍ୟ
ନିର୍ମିତ କନକ ଦେବଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଦଶ ହଣ ପୂଜା ଅରାଧନା
କରନ୍ତି । ଶାପ ବାଣୀଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ସନ୍ତାନ ରହିଓ୍ୱା
ବଂଶର ସିଂହାସନ ମାନ କରିବ । ଏକାଦଶ ଓ ଦ୍ୱାଦଶ ଭାଇ
ଯଥାକ୍ରମେ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦେବଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ସ୍ମରଣ କରି
ଅବଶିଷ୍ଟ ଦଶ ଭାଇ ଭରତର ଶ୍ରେଣୀର ରୌପ୍ୟର ବିଗ୍ରହକୁ
ନେଇ ଯିବା ପାଇଁ ରାଜ୍ୟକୁ ଆଦେଶ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ କର୍ମ ସ୍ଥାନ
ନିରୁପଣ କରିବ ସେପରିକି ଏହି ବଂଶରେ ନାମ ଯୁଗ ଯୁଗ ପାଇଁ
ଇତିହାସ ବକ୍ଷ ଯାହା ମାନ କରିବ । ଏଣୁ ଏହି ବଂଶର ଦୁଇ
ରାଜପୁତ୍ର ରୂପାରଦୁର୍ଗା ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ନେଇ ନିଜ ଦେଶର ଉତ୍ତର
ଦିଗରେ ବହୁ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ଛତିଶଗଡ଼ ।
ବିଳାସପୁର ଓଡ଼ିଶାର ବାଙ୍ଗଡ଼ା ବୌଦ୍ଧ ଅଞ୍ଚଳ ଅତିକ୍ରମ କରି
ଦଶପଲ୍ଲା ନବୀନ ମଣ୍ଡଳୀର ଘଞ୍ଚ ଅରଣ୍ୟ ପରିବେଷ୍ଟିତ ଅଧି-
ବାସି ଦେବୀ ଗୁନାମାଟି ଅଞ୍ଚଳରେ ପଦାର୍ପଣ କଲେ । ଆଜି
କେତେକଙ୍କ ମତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି, ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବିମାତାଙ୍କ ଠାରୁ
ଅପମାନ ପାଇଁ ପୁରୀରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ନୀଳାଦ୍ରି ବିହାରୀ
ଜଗତର ନାଥ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ମହାନଦୀ

Digitized by PPRACHIN, SOA

କୂଳରେ ଥିବା ଜଗନ୍ନାଥ ବଡ଼ଦେଉଳ ଏହି ଉଦେଶ୍ୟେ ନିର୍ବାସନେ ଗୁନାମାଟି ଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଯୁକ୍ତି ଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ ଇତିହାସ କହେ କାରଣ ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ୧୨୦୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଶେଷ ହୋଇଥିଲା ଏଣୁ ମହାନଦୀ କୂଳରେ ଜଗନ୍ନାଥ ରଷ୍ଟା ନିର୍ମାଣ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନଥିଲା । ହିଁ ସ୍ୱଜନ୍ମ ଭୂମି ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରତି ଏମାନଙ୍କର ଉତ୍କଣ୍ଠ ନଥିଲା । ଯେହେତୁ ଏମାନଙ୍କର ବଂଶଧର ରାଜପୁତ ଅଟନ୍ତି ।

ଯେତେବେଳେ ଏହି ଗୁମା ଟି ଅଞ୍ଚଳଟି ମହାବନ ବାଘ ଓ ବାଘୁଣୀଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ଥିଲା । ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଜନ ସାଧାରଣ ଦିନ ବେଳେ ମଧ୍ୟ କବାଟ ବନ୍ଦକରି ରହୁଥିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଧୂନେଙ୍କ କିରଣ ପାଇବା ପାଇଁ ଏମାନଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଲେଖା ହୋଇନଥିଲା ଦେବ ସଦୃଶ୍ୟ ଦୁଇ ରାଜ ପୁତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମଣିଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀ ଗଣ ଚମକି ଉଠିଲେ । ସାହାସର ସହିତ ସ୍ଥାନୀୟ ଆଦିବାସୀ ଗଣ ଦୁଇଭାଇଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି ସେହି ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାପାଇଁ ସେମାନେ ନିବେଦନ କଲେ । ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିବା ଜନ ସମୂହକୁ ଦେଖି ଦୁଇଭାଇ ଅଳ୍ପ ହସିଉଠିଲେ । ଗ୍ରାମ ବାହାରେ ଥାଇ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ଆଦିବାସୀ ମାନେ ଭାବିଲେ ଏମାନେ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ନିଶ୍ଚୟ ପଡ଼ିବେ । ସୌଭାଗ୍ୟ ବଶତ ସେହିଦିନ ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ସୁପ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ସମୟରେ ହେଙ୍କାର ଗର୍ଜନ କରୁଥିବା ବାଘକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ମାରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇ ଥିଲେ । ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଯାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ବାଘୁଣୀ ଗର୍ଜନ କରିଆସୁଥିବାର ଜାଣି ପାରିଲେ । ଭାଇଙ୍କ ନିଦ୍ରାରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହୋଇପାରେ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଏହାଶୁଣି ଶର ନିକ୍ଷେପ କରି ବାଘୁଣୀକୁ ଦୂରରୁ ବିନାଶ କରିଥିଲେ । ସକାଳ ହୋଇବାରୁ ଅସଂଖ୍ୟ ଜନ ସମୂହଙ୍କ କୋଳାହଳରେ ଦୁଇ ଭାଇ ଚମକି ଉଠିଲେ । ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିବାସୀ ଦୁଇ ରାଜପୁତ୍ର ତାଙ୍କର ହସ୍ତରେ ଶସ୍ତ୍ର ଦେଖି ବାଘୁଣୀକୁ ବିନାଶ କରିଥିବାରୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଧୂପ ଦୀପ ଦେଇ ଦେବତା ସଦୃଶ୍ୟ ପୂଜା କଲେ । ସେ ଅଞ୍ଚଳ ନିକଟରେ ଥିବା ବେତନେଟି ଗ୍ରାମରେ ଜଣେ ମହା ପ୍ରତାପୀ ଗଡ଼ତିଆ ବାସକରୁଥିଲେ । ଗଡ଼ତିଆଙ୍କୁ ସର୍ଦ୍ଦାରଟି ମୂଳରେ ବିନାଶ କରି ଗୁନା ମାହିଠାରେ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ବିଧିର ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ଉପରେ ନାତ ସୁନା କଳସ ଢ଼ଳକ୍ ଦେଲେ । ଗୁନା ମହିରେ ପ୍ରଥମ ଗଡ଼ ନିର୍ମାଣ ହେଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ କେତେକ ସେକାଳର ମାଟି ପାତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନୁସଙ୍ଗିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ମାନ ମିଳେ । ସେଠାରେ କେତେକ ଦିନ କାଳ ଯାପନ କରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣ ଆଶାରେ ଗୋଷ୍ଠଟେଲି ଦ୍ରଗଣ । ବାହାଡ଼ା ଝୋଲା ନିକଟରେ ନଦୀ ପୂର୍ବକୁ ଯାଇଥିଲେ । ନଦୀ ଦକ୍ଷିଣ ଗ୍ରାମ ମୁଣ୍ଡରେ ଗନ୍ଧଶ୍ରେଣୀଙ୍କ ମନ୍ଦର ଅଛି ପ୍ରବାଦ ଅଛି ସେଠାରେ କେତେ ଯୋଗୀ ତିଏ କର୍ତ୍ତୃ କଚ୍ଛ ନାଦରେ ବନ୍ଧ ଯାଉଥିଲ । ଗ୍ରାମ ମାଟି ନିକଟରେ ସେହିଁ ଦେବୀ ଗ୍ରାମଦେବତୀ ରୂପେ ପୂଜା ପାଉଥିଲେ ସେ କୁଆରେ ପାଦରେ ଝୁମୁକା ଲାଗିଛି ସ୍ୱାମୀ ମଙ୍କେ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲେ ଝୁମୁକା ଝୁମ୍, ଝୁମ କରି ଆସୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ନଦୀବାଲିରେ ସେହି ଝୁମୁକା ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ନପାରି ପଛକୁ ଚାହିଁଲେ । ସେଠାରେ ଦେବୀ ପଥର ପାଲଟି ଗଲେ । ଦେବଙ୍କ ପାଇଁ ମନ୍ଦିର କରାଗଲା

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଦୁଇ ଭୁଜ ଦେବଙ୍କ ପାଦତଳେ ଶୋଭୁଥିବା ମାଗିଲେ । ଉକ୍ତ
କନ୍ଦ ଦଣ୍ଡନ୍ତି ରେ ଦଂଶୀକୁ ଗଜପତି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କ
ସମ୍ପୃକ୍ତରେ ହୋଇଥିବା ସାକ୍ଷୀ ଗୋପାଳଙ୍କ ସହ ଏହି କନ୍ଦଦନ୍ତରେ
ସମନ୍ତ୍ରଣ୍ୟ ଅଛି । ପୂର୍ବକ ବୈଧବେଧ ସବେ ମନ୍ତ୍ର ଧ୍ୱନରେ ଦେବଙ୍କୁ
ଆରାଧନା କଲେ । ଦ୍ୱିବାର ଅଷ୍ଟ ଦେବ ହୃଦୟରେ ପଦକ ଦେଇ
ଦେବ ମନ୍ତ୍ର ନିତ୍ୟକୁ ମନ ଭକ୍ତି ସହର ନକଙ୍କୁ ଅର୍ଚ୍ଚିଥିଲେ ।
ଶିଳିକା ହୃଦରେ ସ୍ଥାପିତ ଦେବ ଜାଳଜାଳ ଯେପରି ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ
ନାନା ମେଣ୍ଢା ଲକ୍ଷ କଣଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେହିପରି ଗଡ଼ଶ୍ରେଣି
ବାହାରେ ଥିବା ଜନକ ପଦାର୍ଥରେ ଶିଶୁ ମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧ
କରୁଥିଲେ । ଏହି କଥା କେହ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ରାଜା
ପଞ୍ଜାରିଙ୍କୁ ଦିନକୁ ନେଇ ଦେଖାରେ କାଟିଲେ ହଠାତ୍ କରୁଣ
ଭାବରେ ଶ୍ରୀ ପ୍ରାଣ ଦେବଙ୍କୁ ବନ୍ଧ ଓରସାର କରିଥିଲେ ।
ସେହି ଦିନ ଠାରୁ ଦେବଙ୍କର ନିକ କାଣ୍ଡି ମାଡ଼ିବା ବନ୍ଦ ହୋଇ-
ଥିଲା । ରାଜର ପଟ୍ଟପଟ୍ଟ ଗର୍ଭଗୃହ ବନ୍ଦ ଶିଶୁଙ୍କର ହାଡ଼ ମିଳିଥିଲା
ଆଉ ଏକ କମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ବଂଶର ସପ୍ତଦଶ ରାଜା
ଏହି ବଂଶରେ ସିଦ୍ଧ ମାନଧାତା ମେ.ଗଲ ବନ୍ଦ ଅମଳରେ ବନ୍ଦ
ରବନ୍ଦରେ ମାଣିକାହୋତ୍ରା ପାଇଥିଲେ । ରାଜା ଅତଏବ ଦୁଃଖରେ
ମିଳିଯାଇ ହୁଅନ୍ତେ ହଠାତ୍ ଶୂନ୍ୟବାଣି ହେଲା ରାଓ ଚଣ୍ଡି କହୁ
ଅଛି ମୁଁ ବନ୍ଦରୁ ମୁକ୍ତ କରିବ ଚେଷ୍ଟା ତୋର ପଛେ ପଛ ପିଛ
ପଶ୍ଚିମ ଠାରେ ପାଦର ଝୁମୁକ ଶବ୍ଦ ନଶୁଭିବ ସେଠାରେ ମୁଁ
ରହିବ । ଏବଂ ରାଜାଙ୍କର ହୋଲ ରାଜା ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ଚଣ୍ଡି
ଚଣ୍ଡି ପାଛ ପଛେ ଅନୁଧାନ କରୁଥାନ୍ତି ନୟାପୁର ଗ୍ରାମମୁଣ୍ଡରେ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଆଉ ଝୁମୁକା ଶଙ୍ଖ ନ ଶୁଣୁଥିଲେ ରାଜା ସପରିବାର ମଠକୁ ଯାଉଥିଲେ ଦେବଙ୍କ ପଟର ପାଳନ୍ତି ଠିଆ ହୋଉଥିଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଦଶହରା ଗ୍ରାମ ମଣ୍ଡପରେ ଦେବ ପୂଜା ପାଇ ଆସୁଛନ୍ତି ।
(ହରିହରପୁର ଗ୍ରାମର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚାନ୍ଦୁ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଡାକପତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଅଛି)

ନନ୍ଦିପୁର ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସୁନ୍ଦର ପୋଖରୀ ପାଣି ଅଛି । ପାଣି କାଟରେ ଗଡ଼ାଣିଆ ନିକଟସ୍ଥ କୂଅକୁ ଜଳପାଣି ଯାଉଥିଲା । ଏହି ପୁଷ୍କରିଣୀ କୂଳରେ ଦେଖି ରାଜକନ୍ୟା ଦୁଇଜଣ ମତ୍ତ ମଣି ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ନାମକ ଉଠିଲେ ସେଠି ଯୁବତୀକି ମଧ କାନ୍ଧିକି କେଉଁଠି ଜଳ ସମସ୍ତ ପାଇଁ ଅଟକଳ ନୟନରେ ଯୁବକ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଖୋଜି ଲାଗିଲା । ସେହି ସମୟରେ କେଉଁ ବୈକୁଣ୍ଠ ପୁରରୁ ଦେବପୁରୁଷ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଧାମରେ ବିହାର ମାନ କରୁଥିଲେ ଅନୁସନ୍ଧାନରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣୀ ଜାଣି ପାରିଲେ ତାଙ୍କର ମଞ୍ଜୁଷା ସେହି ଗ୍ରାମର ଗଉଡ଼ିଆ ତୁଙ୍ଗା ରାଉଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଅନୁଅନ କନ୍ୟା ସେଦିନ ହରିପୁର ଗଡ଼ର ମୁଖ୍ୟ ତୁଙ୍କ ରଣାଙ୍କର ଘରେ ଅତିଥି ହୋଇ ଦୁଇ ଭାଇ ବନ୍ଧୁ ସମ୍ମାନ ପାଇଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟମଣୀ କଣ୍ଟକିତ ପରେ ସ୍ନେହ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ ହେଲେ । ରଣାଙ୍କ ଶ୍ରୀ ସ୍ନେହାଗ ଭୁ ବିବାହ କରାଇଲେ । ଏଥିରେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିବାର ପ୍ରବାଦ ଅଛି । କାରଣ ରାଜପୁତ ପୁରୁଷ ମାନଙ୍କରେ କନ୍ୟା ଗ୍ରହଣ କରିବା ଶାସ୍ତ୍ର ବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ସୂର୍ଯ୍ୟମଣୀ, ଚନ୍ଦ୍ରମଣୀଙ୍କ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ ଉତ୍ତରରେ ତାଙ୍କ ଭାବ ଦେଖାଇଲେ ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଚନ୍ଦ୍ରମଣୀ ଦେଶାନ୍ତର ହୋଇ ସହରେ

Digitized by PPRACHIN, SOA

କେତେକ ଲୋକଙ୍କ ମତରେ ଖଲିକୋଟ ଓ ବାଣପୁର ନିକଟରେ ଥିବା ଅଠ ଗୋଟି ଗଡ଼ ଯଥା ୧ ରୁମାଗଡ଼ ୨-ପାଟିଗଡ଼ ୩-ବଳନ୍ଦା ଗଡ଼ ୪ ଦାଣ୍ଡ ଗଡ଼ ୫ କୁଆ ଗଡ଼ ୬ ମଧାର ଗଡ଼ ୭ ବାଘର ଗଡ଼ ୮ ଟିକିଲି ପଡ଼ା ଗଡ଼ଙ୍କୁ କୌଣସି ସମେ ପୁଞ୍ଜରେ ଏକତ୍ର କରି ଅଠଗଡ଼ ନାମ ଦେଇଥିଲେ । ଇତିହାସ ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ ଜଣାପଡ଼େ ଗଡ଼ଜାତର ଶେଷ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଇରାଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଉ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ହୋଇନଥିଲା । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ସୂର୍ଯ୍ୟମଣିଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ର ମାଧବ ମୋହନ ଅଠଗଡ଼ ସିଂହାସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ । ଯେହେତୁ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଅପୁତ୍ରିକ ଥିଲେ ତେଣୁ ନୟାଗଡ଼ ଓ ଅଠଗଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ନିବିଡ଼ ସମ୍ପର୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଧା ରହିଛି ଅତୁଟ । ସାନୁଜ ଚନ୍ଦ୍ରମଣିଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣିଙ୍କ ମନରେ ହସଖୁସି ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦୁଃଖ ତରଙ୍ଗ ପୂରି ଆସିଥିଲା । ସଦାବେଳେ ନୟନରୁ ଲୋତକ ଧାରରେ ବନ୍ୟା ଛୁଟି ଆସୁଥିଲା । ଧର୍ମ,କର୍ମର ସମସ୍ତ ହୃଦୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାବରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ନିଜକୁ ନିଜେ ଭୁଲି ଯାଉଥିଲେ । ଐତିହାସିକ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଜ୍ୟର ଶାହାନ ଶାହା ସାହାଜାହାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ ପ୍ରିୟା ମମତାଜଙ୍କ ସ୍ମୃତିରେ ଯେପରି ଆଗ୍ରାନିକଟରେ ତାଜ ମହଲ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ପ୍ରାଣ ପତ୍ନୀ ସୁହାଗଙ୍କ ପ୍ରେମ ମମତାକୁ ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ନାମରେ ସୁହାଗ ବନ୍ଧ ଖୋଳାଇ ଥିଲେ । ଯାହାଙ୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଧା ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଶୁଆଗି ବନ୍ଧ ରୂପେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅର୍ଜ୍ଜନ କରିଛି ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଦେଖିଲେ ହରିପୁର ଗଡ଼ ନିଜ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କର (ଡ଼ଙ୍କାରଣୀ) ଘର ସମ୍ମୁଖରେ । ମହା ପ୍ରତାପୀ ସାତହାଇ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ସୋଠ ବଂଶରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରାକ୍ରମ ଶାଳୀ ଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିବା ସୂର୍ଯ୍ୟମଣିଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର ହୋଇଥିଲା । କାରଣ ସେହି ସର୍ବଦା ସଂଚରଲ ଅସ୍ତ୍ର, ଶସ୍ତ୍ର ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ବର୍ଷକୁ ଦଶହରା ଦିନ କେବଳ ମାତ୍ର ଦେବଙ୍କର ପୂଜା । ଅସ୍ତ୍ରଧାନା ପାଇଁ ଦେହରୁ ସମସ୍ତ ଅସ୍ତ୍ର ରଖି ଦେବଙ୍କର ପୂଜାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଥାନ୍ତି । ସେଦିନ ହଠାତ୍ ଧର୍ମଂର ସହ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଏକାକୀ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କଲେ । ତୁଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟଙ୍କର ଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧରେ ଛଅଭାଇ ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଅଳ୍ପ ବୟସ ସେମାନଙ୍କର କନିଷ୍ଠ ସହୋଦର ସେହି ଘରେଥିବା ବଡ଼ ଠେକେ ହାଣ୍ଡି ଓ ଅଡ଼ଆଳରେ ଲୁଚିରହି ଥିବାରୁ ସେ ଦିନ ମୃତ୍ୟୁରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ । ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣିଙ୍କ ପାଦରେ ଶରଣ ଭିକ୍ଷାକରି ଜୀବନ ଅତି ବାହିତ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ପୂର୍ବେ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଶେଷରେ ହାଣ୍ଡି ହୋଡ଼ା ଛଟୁଆ ଲେଖୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେହି ବଂଶର ବ୍ୟକ୍ତି ମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଛଟୁଆ ନାମରେ ପରିଚିତ । ହରିପୁର ଗଡ଼ ନିକଟସ୍ଥ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ୍ବପଡ଼ା ଚମ୍ପୀଜାର ପୂର୍ବ ଦିଗ ର ରଜବ ନାମକ ଏକ ରମଣୀୟ ମନୋରମ ସ୍ଥାନରେ ଜଣେ ଗଡ଼ତିଆ ସେହି ଗଡ଼ର ସବୁ ସେବା ନେଇ ରହୁଥିଲେ । ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟାଘ୍ର, ଭଲ୍ଲୁକ ଶାଳ ବନ୍ୟ ପଶୁରେ ମୁଖରିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ଶ୍ରୀଧର ପ୍ରଧାନ ଦିନକର କଥା ରଜବର ଜନ କନ ନାହରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ପଟିମା ହିଏ କାଟିକେନ୍ଦୁ ଘର ସନ୍ଧାକ ଲୁଟିକାଳ କରି ସପିକ ପକ୍ଷରେ ଗ୍ଲୁକି ପାଉଥିଲ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଗଡ଼ତିଆ ଶିକାରକୁ ଯାଆନ୍ତେ ହଠାତ୍ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ନିହିତରୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ବାଘ ଗର୍ଜ୍ଜନ କରି ଆସୁଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲ୍ ଭୟରେ ତାର ହାତରୁ ଧନୁ ଓ ଶର ତଳେ ଖସିପଡ଼ିଲା । ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ତଥା ନିଜର ଇଷ୍ଟ ଦେବୀ ବଜ୍ରବଣୀଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲା । ହଠାତ୍ ଏହି ସମୟରେ ଆକାଶରୁ ଶୂନ୍ୟବାଣୀ ହେଲା । ମୁଁ ତୋ ପୂଜାରେ କେବେ ସନ୍ତୋଷ ନୁହେଁ । ତୋର ମୁଁ ଅନ୍ତ ଇଷ୍ଟଦେବୀ ହୋଇ ରହିବି ନାହିଁ । ଏହି ଅଳ୍ପ ସମୟ ବ୍ୟବଧାନରେ ଜଣେ ସୁଯୋଗ୍ୟ ନୃପତି ରାଜ ସିଂହାସନ ଅଧିରୂଢ଼ କରିବେ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ବଂଶର ଦେବୀହୋଇ ପୂଜା ପାଇବି । ସେ ମୋତେ ଇଷ୍ଟ ଦେବୀ ରୂପେ ପୂଜା କରିବେ । ଦେବୀଙ୍କର ଶୂନ୍ୟ ବାଣୀକୁ ଶୁଣି ସେଦିନ ରଜବ ଗଡ଼ର ଗଡ଼ତିଆ ମନ ଦୁଃଖରେ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲା । କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜପୁତ ମଉଡ଼ମଣି ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ରଜବ ଗଡ଼କୁ ରାତ୍ରୀରେ ଛଦ୍ମବେଶରେ ଭ୍ରମଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ଥିବା ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରରେ ସେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିବା ସମୟରେ ହଠାତ୍ ବାଘ ଦେଖି ନିଜ ଖଣ୍ଡାରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ କରି ମହାବଳ ବାଘକୁ ମାରିଥିଲେ । ଅଳ୍ପସମୟ ବ୍ୟବଧାନ ପରେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ ପାଣି ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ମାଠିଆ ନେଇଗଲା । ପାଣି ଆଣିବା ସମୟରେ ଅଲୌକିକ କଥା ଗର୍ଭାବସ୍ଥା ଦୂର ହୋଇଛି ଏ ଏକ କମ୍ବଦନ୍ତ ଆଜ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଶିଶୁ କାଖରେ ଅଛି ଛୋଟ ପିଲାଟି ଆଗରେ ଚାଲୁଛି । ନିଶାର୍ଦ୍ଧ ସମୟରେ ଏପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ଦେଖି କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୀରବର ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଫିଟି ; ହାତରେ ଖଣ୍ଡାଧରି କହିଲେ ସତ କହ ତୁ କିଏ ? ନଚେତ୍ ହାଣି ଦେବି । ହଠାତ୍ ସ୍ତ୍ରୀ ଜଣଙ୍କ କହିଲା ହାଣିଲେ କ'ଣ ହେବ ? ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀର ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଖଡ୍ଗଟିର ହାତେଇ ଏକ ଶୁଭ୍ର ବସନ ପରିହିତ ଦେବୀ ପହଞ୍ଚି କହିଲେ ମୁଁ ରାଜରାଣୀ ଠାକୁରାଣୀ ଏଠାରେ ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ପ୍ରକଟ ଦେବୀ ମାତ୍ର ମୁଁ ତୋ ଉପରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ସର୍ବଦା ମୁଁ ତୋ ବଂଶର ଇଷ୍ଟ ଦେବୀହୋଇ ରହିବି ଯେଉଁ ବ୍ୟାଘ୍ର ଏଠାରେ ମରି ପଡ଼ି ରହିଛି । ସେ ମୋର ବାହନ ଥିଲା । ବଂଶର ସଙ୍କେତ ସ୍ୱରୂପ ଏହି ବାଘ ମୁଣ୍ଡ ଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପ ଯୁଗ ଯୁଗ ପାଇଁ ରହିବ । ଏହା କହି ଦେବୀ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଗଲେ ଚିରଦିନ ସେଠାରେ ଥିବା ଗଣ୍ଡିଆ ଅସ୍ତ୍ର ସମର୍ପଣ କଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଫିଟି ସେଠାରେ ଇଷ୍ଟ ଦେବୀଙ୍କ ପାଇଁ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କଲେ । ଯେଉଁ ଖଡ୍ଗ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ବ୍ୟାଘ୍ର ନିହତ ହୋଇଥିଲା ସେହି ଖଣ୍ଡା ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ରାଜରାଣୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନିକଟରେ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି । ରଳବ ଗଡ଼ର ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରି ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଏ ଅଞ୍ଚଳର ବହୁ ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବାର ପ୍ରବାଦ ମିଳେ । ପୂର୍ବପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ କୌଣସି ରାଜା ଯଦି ଏହା ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ଗଡ଼ ନିର୍ମାଣ କରେ ସେ ଯେବେ ପୁଣି ଏଠାକୁ ଆସେ ଏଠାରେ ରାଜା ହୋଇଥିବାପର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ଦିରରେ ବର୍ଷ ବନ୍ଦାପନା ହେବ । ଠିକ୍ ଏହିପରି ପ୍ରବାଦ ଜୟପୁର ରାଜବଂଶରେ ନିହିତ ଥିଲା । ଯଦି କୌଣସି ରାଜା ଜୟପୁରରୁ ନନ୍ଦପୁରକୁ ଆସିବେ । ତେବେ ଏପରି ବନ୍ଦାପନା ହେବ । ଏଥିରେ କୌଣସି ବିଶୃଙ୍ଖଳା - ହେଲେ ରାଜା ନିଶ୍ଚିତ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିବେ । କିନ୍ତୁ ଏହି

Digitized by PPRACHIN, SOA

ପ୍ରବାଦକୁ ଜୟପୁରର ତତ୍ କାଳୀନ ରାଜାସାହେବ ବନମ ଦେବ ଅମାନ୍ୟ କରି ନନ୍ଦପୁର ଆସନ୍ତେ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ରଥ ଯାତ୍ରା ଦିନ ରାଜା ସାହେବ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡିଥିଲେ ଏଣୁ ଶଙ୍ଖ ସ୍ୱରୂପ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଦିନ କେବଳ ଜୟପୁରରେ ଥାଇ ନିଏ ରଥ ଟାଣାହୋଇ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ସେହି ସମୟରୁ ଏହି ପ୍ରଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଚାଲିଅଛି ।

ଯେଉଁ ସମୟରେ ସେହି ଘଟଣା ସେ ଜାତିରେ [illegible] ଏଠାକାର ନବମ ରାଜା ବାଘ ସିଂହ ଏଠାରୁ ଗଳପ [illegible] କ ପାଇଁ କୌଣସି ରାଜା ଏଠାକୁ ଆସି ନାହାନ୍ତି କାରଣ ପୂର୍ବ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଅନୁସାରେ ସୋଧ ଜଙ୍ଗଲରେ ବସି ବନ୍ଦାପନା କରିବା [illegible] ହେବ । ରଣବ ଗଡ଼ରେ ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ଦୁର୍ଗାମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମଣି [illegible] ସ୍ଥାପନ କରି ପୂଜା କରୁଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ମୂର୍ତ୍ତି ଦୁଇଟି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଅଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ସିଂହ ଏଠାର ପ୍ରଥମ ରାଜା ଦ୍ୱିତୀୟ—ଜୟ ଗୋବିନ୍ଦ ସିଂହ ତୃତୀୟ-ଅର୍ଜୁନ ସିଂହ ଚତୁର୍ଥ—ସିଂଘାନା ସିଂହ ପଞ୍ଚମ-ଦାମୋଦର ସିଂହ ଷଷ୍ଠ-ବଦ୍ର ସିଂହ ସପ୍ତମ ଗନ୍ଧ ସିଂହ ଅଷ୍ଟମ-ଘନଶ୍ୟାମ ସିଂହ । ଏମାନେ କେବଳ ରଣବ ଗଡ଼ର ବଜନ୍ତ ଗଡ଼କୁ ଶାସନ କରୁଥିଲେ ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେମିତ କିଛି ବିଶେଷ ଘଟଣା ଘଟି ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟଏକ ଅନୁସନ୍ଧାନରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଜା ଜୟ ଗୋବିନ୍ଦ ସିଂହ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତାପି ଥିଲେ । ତତ୍କାଳୀନ ପୁରୀର ଗଜପତି ରାଜାଙ୍କର ସେନାପତି ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ ଏହା ଗୋବିନ୍ଦ ସିଂହ ଜାଣିପାରି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଏପରି ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଆମ୍ଭେ ଶ୍ରୀ ମହାରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନ ଓଡ଼ୁ ଅଞ୍ଚଳ ହେଲେ ଆମ୍ଭେ ଶ୍ରୀ ରାମଙ୍କୁ ମାନୁଅଛୁ । ମହ ସଂଗ୍ରାମକୁ ଆସିଲେ ଆମ୍ଭେ ହୁସ କରିବାକୁ ପ୍ରେନ ଅସ୍ତ୍ର ପିଠା ବଢ଼େଇଲ ଦଣ ଅଛନ୍ତି । ସେ ରାଜବର ନାମଙ୍କେ ଥାନନ୍ତି ଦ୍ଵିଜନିଶା ସେ । ନିଜ୍ଞ ସ୍ଵାମୀ । ପିଠାକ ମୃତ୍ତିକାରେ ଚାଲି ଗଲ ଅମ୍ଭଙ୍କୁ ଏଠାରେ ରଖାଇ ଆଠଟି ନେଲେ ଏଥର ଚଢ଼ି ଗଲ ସେନାପତି ସନ୍ଧି କଲେ ଇଚ୍ଛାମାଟି ନୀ ସ୍ତ୍ରର ଗଡ଼ ଦୁଇଟି ଗୋଲଇଙ୍କ ଶାସନରେ ଥିଲେ ଭାଇ ଦେବଙ୍କୁ ଫେରେଇଲେ । ଏଠାରେ ନନ୍ଦାପୁର ରାଜବଂଶ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାଜାର୍ ସମ୍ପର୍କରେ ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି କାରଣ ଜଣେ କବି ରାଜବ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ କାବ୍ୟ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ।

ରାଜବଳୁ ଅଟୁ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ସ୍ଥାନ
ଏହି ଗ୍ରାମେ ଥିଲା ପରା ବାଇସି ସିଂହାସନ
ଦେଖିଅଛୁ କେତେ ନୂଆ ନୂଆ ...ଶକ
କେତେ ରାଜାଙ୍କ ଧରେ ... ଶୋକ ।
ଶତ ଶତ ସୈନ୍ୟ ସହି ... ...
ଥିଲେଟେନା କରୁଥିଲେ ଦେଶ ଜୟ ପାଇଁ ।

ଏଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ନନ୍ଦପୁର ମୁଣ୍ଡରେ ରାଜ୍ୟ ବିଦ୍ରୋହ ... ପାଇଁ ବନ୍ଧନ ସ୍ଥାନକୁ ସୈନ୍ୟ ସହ ... ... ଥାଇ ପାରନ୍ତି । ପୁନର୍ବାର ରଜବଳୁ ଫେରି ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିଥାନ୍ତି ।

୯ ରାଜା ବାହାସିଂହ—ଏହି ରାଜା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରାକ୍ରମ ଶାଳୀଥିଲେ । ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିବା ପରେ ରାଜ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ମନ୍ଧପୁର ଓ ଗାନ୍ଧ ସାହିରେ ଥିବା ଡମ୍ବ ଗଉଡ଼ଆଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ କରିଥିଲେ । କ୍ଳାନ୍ତ ଦୂର କରିବାପାଇଁ କୁଟୀ ଟାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶରେ ରାଜା ବିଶ୍ରାମ ନେବା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଠେକୁଆ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ଦ୍ରୁତବାଡ଼ ଃ ଛୁ ଟେରେ ଠାସରା ପାଖରେ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ଥିବା ବନ୍ୟ କୁକୁର ଠେକୁଆ ଠାରୁ ହାରି-ଥିଲେ ଠେକୁଆ ଓ କୁକୁର ଯୁଦ୍ଧ ଦେଖି ରାଜା ଭାବିଲେ ଏହା ଧନ୍ୟଭୂମି ବୀରମାଟି । ଡମ୍ବ ଗଉଡ଼ଆଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ କରି ସେଠାରେ ଗଡ଼ ନୟାଗଡ଼ ନିର୍ମାଣ କଲେ । ରାଜା ସିଂହଙ୍କ ସମୟରେ ଏହା ଘଟିଥିବାରୁ ଏହି ଗଡ଼ର ନାମ ବାଘା ନୂଆଗଡ଼ ଦିଆଯାଇ ଥିଲା । ଅନ୍ୟ କେତେକ ଐତିହାସିକଙ୍କ ମତରେ ନଅଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ଗଡ଼ ସ୍ଥାପନ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ନୟାଗଡ଼ ହୋଇଛି । ଯଥା-ଧୂମାମାଟି, ହରିପୁର, ରଜନବ, ମନ୍ଧପୁର, ଗଡ଼ସାହି, ତୋଡ଼ାଗଡ଼, ଲଡ଼ାଗଡ଼, କାଙ୍ଗୁଲି କଟା ଗଡ଼ ଓ ବାଙ୍କିଆ ଗଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି । ଏହା ସେତେ ଯୁକ୍ତି ଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ କାରଣ ନୟାଗଡ଼ର ଲୁପ୍ତ ଗଡ଼ର ଯଦି ସନ୍ଧାନ ନିଆଯାଏ ତାହା ହେଲେ ନଅଗଡ଼ ବାହିଁକି ବହୁତ ଗଡ଼ର ସନ୍ଧାନ ମିଳି ପାରିବ । ଯଥା-ରେବନନ ଗଡ଼ (ଶରଣ କୂଳ ପାଖରେ) ଗଉଡ଼ଆ ଗଡ଼ (ବାଳଟବ ନିକଟରେ) ଗାଡ଼ୁଣୀ ଗଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି । ଯେପରି ଗାମୁଣ୍ଡୀ ଜାକୁ ଟିପୁରା, ବଣ୍ଡୁଣର ପୁରରୁ ବଡ଼କେଉର ସମ୍ଭଲ ଗାଁରୁ ନସାନ୍ଦର । ପୃଙ୍ଗାର ପୋଇଲରୁ ସିଙ୍ଗାର ପଲ୍ଲି । ମହ୍ନଭୂମିରୁ ମନ୍ଧମା ନାଧ ହୋଇଛି । ତବଦ ଓଣ୍ଟ ନୟାଗଡ଼ର ତତ୍କାଳୀନ ରାଜା ସହଦେବ ବଳାଧିକ ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ ସମୟରେ ଜଣେ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଦାସୀ ରାଜାଙ୍କ ଶୟନ କକ୍ଷରେ ହଠାତ୍ ପ୍ରବେଶ କଲା ରାଣୀମାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ସେହି ଦାସୀକୁ ନିର୍ବାସନ ଦଣ୍ଡ ଦେଲେ ସେହି ଦାସୀର (ପେଣ୍ଠଲି) ନାମ ଶୁଙ୍ଗାର ଥିଲା ଏଣୁ ଶୁଙ୍ଗାର ପୋଇଲେ ୧ ନୂଆଗାଁ ଶିଙ୍ଗାର ଗଡ଼ ଗ୍ରାମ ହୋଇଛି । ସେହି ଦାସୀ କୌଣସି ରାଜ ଦରବାରରେ ସେମିତି ରୁଚିକର ଦୋଷ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ନିକଟସ୍ଥ ବଜ୍ରଗଡ଼ ଆଧୁନିକ ନାମ ବଜ୍ରକୋଟକୁ ନିର୍ବାସନ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ଶୁଙ୍ଗିଆ ପର୍ବତର ନିମ୍ନଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୋରମ ସ୍ଥାନ । ବେଳେ ବେଳେ ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ସହ ଆସି ଏଠାରେ ରାଜାମାନେ ମୃଗୟା ଶିକାର କରନ୍ତି । ଏହା ନୟାଗଡ଼ର ଅରଣ୍ୟାଞ୍ଚଳ ନାମରେ ମଧ୍ୟ ପରିଚିତ ନୟାଗଡ଼ର ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା ପୋଡ଼ାଗଡ଼ରେ ଏକ ମହାପ୍ରତାପି ଡମ୍ବ ଗଉଣ୍ଟିଆଙ୍କୁ ବାଘା ସିଂହ ଯୁଦ୍ଧରେ ବନାଶ କରିଥିଲେ । ତା'ର ଶବକୁ ସେହି ଗଡ଼ରେ ପୋତି ଦେଇଥିଲେ । ତେଣୁ କେହି କେହି ସେହି ଗଡ଼କୁ ସେ ନାଁରେ କହନ୍ତି । ସେହି ବେଳେ ବାଘା ସିଂହ ରଣପୁର ଗଡ଼ରୁ ନୟାଗଡ଼ ଆସିବାବେଳେ ସଙ୍ଗରେ ହରିପୁର ମୌଜାର ମାଳ ବଂଶର ଜଣେ ଅନ୍ୟ ବୃଦ୍ଧ ଗୁଣାବନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟିଏ ଆଣିଥିଲେ । ତାର ନାମ ବେଲ ଥିଲା । କିଛି ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ସେ ବସନ୍ତ ରୋଗରେ ମୋହ ଯାଇଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ କର୍ମିଷ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପବିତ୍ର ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ପୁନର୍ବାର ସେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଜୀବଦାନ ପାଇଥିଲା । ରାଜାଙ୍କ ଇଷ୍ଟ ଦେବୀ ଠାକୁରାଣୀ ବାଜରାଣୀ ସେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ମଧ୍ୟରେ ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥିଲେ ରାଜାଙ୍କ ଉପରେ ଦେବୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବରପ୍ରଦାନ

Digitized by PPRACHIN, SOA

କହି କହନ୍ତି ଭୂମ କଂରେ ଇତିହାସ ବକ୍ଷ ଯୁଗ ଯୁଗ ପାଇଁ ଅମ୍ଳାନ କରିବ ପରି ନୈଷ୍ଠିକ ନଇନ୍ଦା କୁ ବସନ୍ତ କରାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେହିଠାରେ ତାଙ୍କର ଶବ ସଂସ୍କାର କରାଯାଇଥିଲା ସେଠାରେ ବାଘାଗିହ ଏକ ଶିବଲିଙ୍ଗ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବେଣେଶ୍ୱର ନାମରେ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି । ବାଙ୍କି ରାଜାଙ୍କ ସବୁ ସୁଖ କରି ବିରଞ୍ଚିର ସନ ଯୋଡିଆ ପଲ୍ଲୀ ଠାରୁ ଉତ୍ତର ପତ୍ର ପଦ୍ମାବତୀ ଗୁଣ୍ଡୁଣି ଓ କନକ ଲୀ ପୁର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରଧାନ ଗ୍ରାମ ଜୟକର ନୟାଗଡ଼ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ବିସ୍ତାର ପାଇଁ ସନ୍ଧାୟୁକ ଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ମୋଟ ୧୬ ଗୋଟି ଗଡଜାତ ଥିଲା । ରାଜା ସେହି ରାଜନଅର ଖୋଳାଇ ଥିଲେ, ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ କାରୁ-କାର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା ନଅରର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ରେ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ଅଗ୍ନେୟ କୋଣରେ ବଜ୍ରଙ୍ଗୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଉତ୍ତରରେ ସିଂହଦ୍ୱାର ରାସ୍ତା ନିକଟରେ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଓ ଘାଟମାନ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କର ରାଜଗୁରୁ ଜଣେ କଂରେ ଅଛନ୍ତି । ପୁଷ୍କରିଣୀ ଘାଟରେ ସେହି ବରଗଛ ଅଛି ତାହା ତଙ୍କ ରାଜଗୁରୁ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଦର୍ଘ ପାଞ୍ଚଶ ବର୍ଷ ହେଲା ସେହି ବରଗଛ ବର୍ତ୍ତମାନସୁଦ୍ଧା ମୂକସାକ୍ଷୀ ରୂପେ ବର୍ତ୍ତମାନ । ବଟ ଗଛର ପୂର୍ବକୁ ହାତୀଶାଳ ଓ ଘୋଡାଶାଳ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ନଅରର ଦକ୍ଷିଣରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଦେବୀଙ୍କ ସ୍ଥାନେକରି ନିକଟରେ କାଷ୍ଠ ଛାଟେଣି ଥାଇ କୂପ ଖନନ କରିଥିଲେ । ସେହି କୂପର ଜଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁସ୍ୱାଦୁ ଥିଲା । କର୍ମିଷ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ୨୧ ଦିନ କାଳଚକ୍ରନାମ ଜପ ଯଜ୍ଞର ମଣ୍ଡପରେ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥିଲା ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୦ମ ରାଜା କୁଞ୍ଜବନ ସିଂହ

ଏହାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେମିତି କିଛି ଜଣାଇ ନାହିଁ । କେବଳ ନୟାଗଡ଼ର ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରୁଥିଲେ । ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଜା ବତ୍ସଳ ଥିଲେ ।

୧୧ ଦଣ୍ଡରାଜା—

ଠାକୁର ସିଂହ ଜଣେ ଦକ୍ଷ ଶିକାରୀ ଥିଲେ କେବଳ ନୟାଗଡ଼ରେ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ବାହାରୁ ଆଣିଥିଲେ । ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ଭକ୍ତି ଥିଲା । ସେ ଜଣେ ଉତ୍ତମ ଶାସକ ଥିଲେ ।

୧୨ ଶ ରାଜା—

ଏହି ରାଜାଙ୍କର ଦୁଇଗୋଟି ପୁଅ ୧-ନରହର ସିଂହ ୨-ଜଦୁନାଥ ମଙ୍ଗରାଜ । ନରହର ସିଂହ ନୟାଗଡ଼ର ରାଜା ଓ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟରୁ କେତେକ ଜୟ କରିଥିବା ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ଗ୍ରାମରେ ଜଦୁନାଥ ମଙ୍ଗରାଜ ରାଜା ହେବାରୁ ସେ ରାଜ୍ୟର ନାମ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ହୋଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଏହି ଖଣ୍ଡପଡ଼ାରେ ଚଉଦ ଜଣ ରାଜା ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରିଛନ୍ତି ।

୧୩ ଶ ରାଜା—

ନରହର ସିଂହ ବାଣପୁରର ରାଜା କନ୍ୟା ମଣ୍ଡାଦେବୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ପୂର୍ବେ କାହ୍ନୁ ମାଳଠାରୁ ମାଛଗଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଣପୁରରେ ଥିଲା । ବରସାହି ମୌଜା ନିକଟ କଇଁତେଇ ଗଡ଼ ଠାରେ ଗଡ଼ଖଣ୍ଡିଆ ରହି କାହ୍ନୁମାଳ ଜଙ୍ଗଲ ଭୋଗ ଦଖଲ କରୁଥାଏ ରାଜା ସେହି ଗଡ଼ଖଣ୍ଡିଆ ସହ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ସମୟରେ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବାସସ୍ଥାନ ଖୋଜୁଥିଲେ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଅନ୍ଧ୍ର [illegible] ଜଙ୍ଗଲରେ
ଗୋଟିଏ ଅଦ୍ଭୁତ ବାଘ କରୁଥିଲା । ରାଜା ବିଶ୍ୱନାଥ ସ୍ୱୟଂ [illegible] ରାଜ୍ୟ
ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରୁଥିଲେ । ବହୁତ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକଙ୍କ [illegible]
ଥିବାରୁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ନାମ [illegible] ହୋଇଛି [illegible]
ପଞ୍ଚୁପଲ୍ଲି କାନ୍ତାର ଗଡ଼ର [illegible] ନିକଟ [illegible]
କୋଟରେ [illegible] ଦର୍ଶନ [illegible]
ରକ୍ତତୁଆ ବାଘ କରୁଥିଲା । [illegible]
ମୁଣ୍ଡ କାଟୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଚକ୍ର [illegible]
ରକ୍ତତୁଆ ପାଞ୍ଚରେ ମିଳିଲା ପ୍ରାଚୀନ କରୁଥିଲେ । [illegible]
ତୃଷ୍ଣା ଉନ୍ମେଷ କଲେ ଜଗାପାଏ ଦିବା [illegible]
ରାଣୀ ପଦ୍ମିନୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦରୀ ଥିଲେ ତାଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ [illegible]
କରିବା ନିମନ୍ତେ ଜାମାଲ୍ ଆଲାଉଦ୍ଦିନ ଅତ୍ୟନ୍ତ [illegible]-
ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାହାର ଅଂଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନଦେବାକୁ କେବଳ
ଦର୍ପଣରେ ପଦ୍ମିନୀଙ୍କର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଉପଲବ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ
ସୁଯୋଗ ଦିଆଯାଇ ଥିଲା । ଦର୍ପଣ ସମ୍ମୁଖରୁ ଫେରିବା କାଳରେ
ପଦ୍ମିନୀ ଅଣିଥିବା ଖିଲଜିଙ୍କୁ [illegible] ବନ୍ଦୀକରି
ଦିଲ୍ଲୀ ଦରବାରକୁ ନେଇଯିବା ପାଇଁ [illegible]
ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ପଦ୍ମିନୀ [illegible]
ଆଲାଉଦ୍ଦିନ ଙ୍କର ପାଟରାଣୀ ହେବେ ତାହା ହେଲେ [illegible]
ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ଦିଆଯିବ । ଆହ୍ଲାଦ [illegible]
ନେବାପାଇଁ [illegible] ପଦ୍ମିନୀ [illegible]
ପ୍ରଲୋଭନା ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ବଳରେ ସାତ ଶହଟି ପାଲିଙ୍କି ସାତ-

Digitized by PPRACHIN, SOA

ସନ୍ [illegible] ସୈନ୍ୟଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶରେ ଚୋରି ଥିଲେ । ଚିହ୍ନ ହେଲାପରେ ନୟା [illegible] ଜାଣିଲେ କଣ୍ଠା ତଳେ ଦୁର୍ଗ ଭେଟିଲେ ମାରାଠା [illegible] ସେମାନେ ବାଜି ବାଡ଼ିକୁ କୋଡ଼ିଏଟି ସବାରେ ୬୦ ଜଣ [illegible] ଥିଲେ । ଅନ୍ତଃପୁର ଥିଲା ବାଡ଼ିର ଚାରି ପ୍ରାନ୍ତ [illegible] ୪ [illegible] ଗଡ଼କୁ ଭୁକ୍ତ କରିବେ । ପରେ ରାଜାଙ୍କ [illegible] ୬୦ ଜଣ ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶ ନୟାଗଡ଼ର ରାଜ- ନବରଙ୍ଗୀ [illegible] ଥିଲେ । ସେହି ସମୟ ଠାରୁ [illegible] ଉପରେ ସବାରି ନ ଥିଲା ଛଦ୍ମବେଶୀ ସୈନ୍ୟମାନେ [illegible] କଲେ ମିଶ ରାଜ୍ୟର ସୁବିଧା ମନ୍ଦିର [illegible] ପାଇଁ ଉଦେଶରେ ଥିବା [illegible] ପଡ଼ିଥିଲା । ଏସ୍ଥାନ ନିକଟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ [illegible] ସରକାରୀ ମାଇନର ସ୍କୁଲ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି ପୂର୍ବେ ଏଠାରେ ବହୁତ ପରିମାଣରେ କଦଳୀ ମିଳୁଥିବାରୁ ନବନିର୍ମିତ ଦୁର୍ଗ ଏହାକୁ କଦଳୀ ବନ କୁହା ଯାଉଛି । ଏହି ସମୟ ଠାରୁ ନୟାଗଡ଼ର ଅନ୍ୟ ନାମ ନବଦୁର୍ଗ ହୋଇଛି । ଏହା ୧୫୨୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଏହି ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଦର୍ପଣ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ବାବରଙ୍କ ସହ ବଙ୍ଗ ବିହାର ଶାସକ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବଳ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରତାପ ରୁଦ୍ର ଦେବ ପୁରୀରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଏହା ପୂର୍ବର କରଦ ମିତ୍ରରାଜ୍ୟ ହୋଇ ବାର୍ଷିକ ପେଶକସ ଟଙ୍କା ସ୍ୱରୂପ ଦେଲେ । ବାପାଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ କରତା ରଘୁନାଥ ପୁର ବୈରବର ପୁର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ ବସାଇ ଥିଲେ । ଅଉ କେତେକ ମତରେ ନୟାଗଡ଼ର

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଉଚ୍ଚସ୍ୱ ଦରର ଥିବା ପଟ୍ଟ ଭୂଖାପର ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳବାନ ଥିବାରୁ ଭୂକ୍ତି ବଳରାମ ନାମ ଦେଇଥିଲେ ।

୧୪ ଶ ରାଜା—

ଗୋକୁଳେନ୍ଦ୍ର ଶୁର ସିଂହ ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ମାତ୍ର ୧୪ ବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥିଲା । ବାଣପୁର ରାଜକନ୍ୟା ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କର ରାଜମାତା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୁଦ୍ଧିମତୀ ଥିଲେ । ଗୋକୁଳେନ୍ଦ୍ର ଶୁର ସିଂହ ନାବାଳକ ଥିବାରୁ ବୃଦ୍ଧିମତୀ ରାଜମାତା ନିଜେ ସିଂହାସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ । ନୟାଗଡ଼ ଇତିହାସରେ କେବଳ ରାଜମାତା ସିଂହାସନ ଅରୋହଣ କରିବା ସେ ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷ ଥିଲେ । ୧୫୫୧ ମସିହା ଠାରୁ ୧୫୬୮ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜା ଗୋକୁଳେନ୍ଦ୍ର-ଶୁର ସିଂହ ସୁଖରେ ରାଜ୍ୟ ଚଳାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜା ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ ପୁରୀ ରାଜ ସିଂହାସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀରୁ ଜଣାଯାଏ ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବଙ୍କର ମାଆ ଜଣେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧାର୍ମିକ ଥିଲେ । ସେ ସବଦା ପଣାଜଳ ଗ୍ରହଣ କରି ଭୋଜନ କରୁଥିଲେ । ଦିନେ ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବଙ୍କର ମାଆ କହିଲେ କିରେ ପୁଅ ! ତୁ ଗଜପତି ସିଂହାସନ ଅରୋହଣ କଲୁ । ଯଦି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପରାୟଣ ହେବାରେ ମା' ଗଙ୍ଗାର ଧାରକୁ ପୂଣ୍ୟମୟୀ ଯନ୍ତ୍ରୀରେ ଏହି ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଧାମକୁ ଆଣି ପାରନ୍ତୁ । ଯୁଗ ଯୁଗ ପାଇଁ ଉତ୍କଳର ଇତିହାସ ବକ୍ଷରେ ତୋର ନାମ ଅମ୍ଳାନ ହୋଇ ରହନ୍ତା । ଗଙ୍ଗା ଘରରେ ସ୍ନାନ କରି ମୁଁ ପରମ ଆତ୍ମ ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରନ୍ତି । ମାଆଙ୍କର ଏହି କଥା ଶୁଣି ସେଦିନ ଓଡ଼ିଶାର ଶେଷ ଗଜପତି ସମ୍ରାଟ ମୁକୁନ୍ଦ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଉଠିଲେ କହିଲେ ମାଆ ଏହା କଣ ଅସମ୍ଭବ ? ଅଳ୍ପ ଦିନ ରାଜମାତା ଅଲଅକ ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବଙ୍କ ଚଣ୍ଡ ହସ୍ତରେ ସରୁ ବ୍ରହ୍ମ ଟିଏ ଦେଇ ଗବ ବହ୍ନିଜାତ ହୋଇ କହି ଉଠିଲେ ସେହି ଟାପ ନାଶିକ ଗଙ୍ଗା ବସ୍ତ୍ରଙ୍କର ନଟ ଦୋକରେ ଅଛେ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ବକ୍ଷିତ ସୁନାମ ଧାନ୍ୟ ନୃପତି ରାଗିରଥି କ୍ଷଜର ପୁତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପାଇଁ ତପସ୍ୟା ବଳନର ଏହି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅର୍ଣ୍ଣି ଡାକେଆଣ ସନ୍ନାମ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଆରୁ ଲୁ କଣ ଏହି ମହତ ଦ କରିପାରିବୁ ନାହିଁ । ମାଆ କର ଅଞ୍ଜଳି ଟିରେ ଧର୍ଯ୍ୟ କହି ସେବକ ପୁଷ୍କର ରଜପତ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖିଲେ ଶ୍ରୀମ୍ବ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ନାଥ ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବଙ୍କୁ କହୁଛନ୍ତି ବତ୍ସ, ଏହି ସମାଧ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗର୍ଭ ଚନ୍ଦ୍ରନାକ୍ଷୀ । ଯଦି କରେ ତପସ୍ୟା ଧିବେଣୀ ଧା... ଏକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବ ଦନ କରିବ ଭୁଚମ ନିପ୍ତୁଚ ବୃ... । ହେବ । ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ ମେକ ଉଠିଲେ । ସକାଳ ... ମା କର ପାଦଧୂଳି ନେଇ ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମନେ କଲେ । ... ସମ୍ମୁଖରେ ଦରବାର କାର୍ଯ୍ୟ ଅରମ୍ଭ ହେଲା । ସମସ୍ତ ପ... ପାରିଷଦ ଗଣ ସେ ଯାହାର ଆସନ ଅଳଂକୃତ କଲେ । ... ସରବର ନବକୋଟି କର୍ଣ୍ଣାଟୋତ୍କଳ ବର୍ଗେଶ୍ୱର ବୀର ଶ୍ରୀ ... ନାମରେ ସଭାସ୍ଥଳ ପ୍ରକମ୍ପିତ ହେଲା । ହଠାତ୍ ଶ୍ରୀ ... ଆସନ ଦେଲେ ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟରେ ରାଜ... ମନ୍ତ୍ରୀ ପାରିଷଦ ଗଣଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ ... ଦଅପିବ ରାଜା ମନକଥା କାହାକୁ କହୁ ନଥାନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ...ଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଳନ ହେଲା ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନୟାଗଡ଼ର ତତ୍କାଳୀନ ରାଜାମାନେ ଶ୍ରୀ ଗୋକୁଳେଶ୍ୱର ସିଦ୍ଧ ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ କରୁଥିଲେ । କୌଣସି ରାଜା ନୂଆ ରାଜସିଂହାସନରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଲେ । ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ପ୍ରତି ବର୍ଷରେ ରାଜାଧିରାଜଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ । ଗୋକୁଳେଶ୍ୱର ସିଦ୍ଧ ଶ୍ରୀ ହ୍ରିମୂଳଙ୍କର ଆଦେଶ ଯାଇ ଲୋକେ ତେବେ ଶ୍ରୀ ଜେଉଡିଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମନ୍ଦିରର ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ଚିହ୍ନଦାନ ନଥିଲା । ରାଜ୍ୟ ଦେବାକୁ ମନେ କରି ତହିଁରେ ଦେଉଛନ୍ତି ଶ୍ରୀ ହ୍ରିମୂଳଙ୍କୁ ସ୍ନାନ ଦେବା ପାଇଁ ହଟାଇ ଦିନ ଦିନରେ ମୋଟ ଚାଲୁଥିବା ସିନ୍ଧବାର ଦର୍ଶେ ଉଦ୍ଧାରେ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ରାଜ ସମ୍ମୋହିତ ହୋଇ କନକ ହୀରାର ଅବା ସିଂହଦ୍ୱାର ମାନ ଗୋକୁଳେଶ୍ୱର ସିଦ୍ଧଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ପୂର୍ବ ତୁଅ ପ୍ରତିନିଧି ରାଜତନ୍ତ୍ର ରାଜାଧିରାଜ ନିଜର ଜନ୍ମଭୂମି ଉପରେ ଛତ୍ର ଟେକାଇବା ପାଇଁ ବାରଣ ଥିଲା । କେବଳ ସିଂହାସନରେ ଛତ୍ର ଟେକାଇବା ବିଧି । ନୟାଗଡ଼ର ବର୍ତ୍ତମାନ ତତ୍କାଳୀନ ରାଜା ମାନେ ମହତ୍ତ୍ୱ ମାନ ମହତ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ମାନଧାତା ଉପାଧି ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କ ପାଖୁ ପାଇଥିଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ନୟାଗଡ଼ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜା ମାନେ ନାମ ଶେଷରେ ସମ୍ମାନ ସୂଚକ ପଦ "ମାନଧାତା" ଲେଖୁଥିଲେ । ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ପବିତ୍ର ଗଙ୍ଗାର ପାଣିରୁ ନୀଳାଞ୍ଚଳ ଧାରରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା ପାଇଁ ଗୋକୁଳେଶ୍ୱର ସିଦ୍ଧଙ୍କୁ ରାଜ ସିଂହାସନ ଅର୍ପଣ କରି ତ୍ରିବେଣୀ ଘାଟରେ ତପସ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପଣଥିଲା ଯିଏ ତାଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ରାଜା ନିଜହସ୍ତରେ ତାଙ୍କ ଶିରଚ୍ଛେଦ କରି ହତ୍ୟା କରିବେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୫୬୫ ମସିହା କଥା ବଙ୍ଗଳାର ଗଣୀ ସୁଲତାନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଦରବାରରେ କାଳାଚାନ୍ଦ ନାମରେ ଜଣେ ନୈଷ୍ଠିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ କଳା ପାହାଡ଼ ସେନାପତିତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ମୁସଲମାନ କନ୍ୟା ବିବାହକରି, ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ । ପରେ କଳା ପାହାଡ଼ ପୁଣି ହିନ୍ଦୁ ହେବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ସ୍ୱଜନ ମାନଙ୍କ ତାଙ୍କୁ ଆପଣେଇ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ଥିବାରୁ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜର ମନ ନ ପାଇବେ ବୋଲି ସମାଜରେ ତାଙ୍କୁ ବହିଷ୍କାର କରାଗଲେ । ତାପରେ କଳାପାହାଡ଼ ମୁକ୍ତି ମଣ୍ଡପ ପଣ୍ଡିତ ସଭାର ... ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ... ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେବ । ଏହି ଆବେଦନକୁ ମୁକ୍ତି ମଣ୍ଡପ ପଣ୍ଡିତ ସଭା ତାଙ୍କର ଆବେଦନ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କଲା । ପୁନର୍ବାର ... ଫଳରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ... ତାହାର ... ହୋଇଛି । ଯଦି ... ବ୍ରାହ୍ମଣ ଧର୍ମକୁ ... ଆ... ସ୍ୱର୍ଗେ ... ମନ୍ତ୍ରୀ ସଭା ... କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୁଅ ତେବେ ... ବ୍ରାହ୍ମଣ ଧର୍ମକୁ ପୁନର୍ବାର ... ଆସି ପାରିବ ।

ମୁକ୍ତି ମଣ୍ଡପ ପଣ୍ଡିତ ସଭାର ଏହି କଠୋର ... କଳାପାହାଡ଼ ବିପୁଳ ସୈନ୍ୟ ... (୧୫...) ମସିହାରେ ପୁରୀ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ... ଅ... କଳାପାହାଡ଼ର ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ... ସହିତ ...

କରୁଥିବା ଗୋକର୍ଣ୍ଣେଶ୍ୱରଙ୍କ ବିମାନଧାତା ଭୂଷଣ ଓ ସଂହାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ । ସେନାପତିଙ୍କୁ ଅଦେଶ ଦେଲେ ରାଜାଙ୍କର ଧ୍ୟାନଭଗ୍ନ କର । ସେତେବେ ତାଙ୍କର ଅନ୍ଦରରେ ସ୍ତୁତ ଘୋଷଣା ହେବ କାଳୁ ତାଙ୍କ ଧ୍ୟାନ କଠୋର ଆଦେଶକୁ ସେନାପତି ଦାଣ୍ଡିମଧ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁକୁ ବରଣୀ କରିବା ପାଇଁ ନିଜର ଅକ୍ଷମତା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ବୁଦ୍ଧିମାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ବାଦ୍ୟଧ୍ୱନି ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ ନିକଟରେ ନର୍ମିତ ମାନଙ୍କୁ ନେଇ ନୃତ୍ୟ କରାଇ ଦେଲେ । ଫଳରେ ରାଜାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ଭଗ୍ନ ହେଲା । ମୁକୁନ୍ଦଦେବ କ୍ରୋଧରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗ ଥିବା ଗୋକର୍ଣ୍ଣେଶ୍ୱର ଶିବଙ୍କ ପାଖକୁ ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ଯାଇଥିଲେ ଆପଣଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗ ଥିବା କାହାଳକୁ ଶୀଘ୍ର ମୁଁ ହତ୍ୟା- କରିବୁ । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୃଦୁ ଉପଦେଶରେ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଚମକି ଉଠି ଗୋକର୍ଣ୍ଣେଶ୍ୱର ଶିବଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି କାହାଳକୁ ଛିନ୍ନଗଣ୍ଡ କରିଥିଲେ । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ଓଡ଼ିଶାର ପୁର ପଲ୍ଲୀରେ କାହାଳ ଦିନ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଛି ହେଉଛି । ଏହା କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଉପରେ ଆଧାରିତ ।

ଉଠିଲା କଳା ପାହାଡ଼
ଭାଙ୍ଗିଲା ଲୁହାର ବାଡ଼
ପିଇଲା ମହାନଦୀ ପାଣି
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଳରେ ଭାତ ପରଶିଲେ
ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବଙ୍କ ରାଣୀ ।

ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ଲତାପତ୍ର ପ୍ରାସାଦ ଠାରୁ ସାନଗଡ଼ା ଯୋଡ଼ି ପରହଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମ ଅର୍ପଣ

Digitized by PPRACHIN, SOA

କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଶୂକରମଣ୍ଡ ତାହାଙ୍କ ଶିର ଶିବିର ମାଟିପାଇ ଦେଶେ ଜଡରେ ଶୂକର ମଳ ତାହାଙ୍କର ଚଳିଯାଇ ଥିଲା । ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଏବେମଧ୍ୟ ରହିଅଛି । କଳାହାଣ୍ଡି ଏହି ସମ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ଆସିଥିବ ।

୧୫ ଶ ରାଜା —

ରାଜା ଗଦାଧର ସିଂହଦେବ ଭୂପେଶ୍ୱର ସିଂହଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଗଦାଧର ସିଂହ ରାଜସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିଥିଲେ ସେ ଜଣେ ଧାର୍ମିକ ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପିତା ଜଣେ ଦୁର୍ବଳ ରାଜା ହୋଇ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ମହଦାଦ ସ୍ଥାନରେ ଶିବ-ଲିଙ୍ଗ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଯାହାକି ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଗୋକୁଳେଶ୍ୱର ମହାଦେବ ନାମରେ ପୂଜା ପାଉଅଛନ୍ତି । ଗଦାଧର ସିଂହଙ୍କର ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ରଣପୁର ରାଜାଙ୍କର ଲଠିପଡ଼ା ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ଥିଲା । ସେହି ଗଡ଼ର ଗୋଟିଏ କବାଟ କଂସାରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ରାଜା ପ୍ରତିଦିନ ଦିନ ଶେଷ ସମୟରେ ସେହି କଂସ କବାଟର ଶବ୍ଦ ଶୁଣନ୍ତି । ଯାହାଫଳରେ କି ତାଙ୍କ ଶୂନ୍ୟ-ନିଦ୍ରାରେ ବ୍ୟାଘାତ ହୁଏ । ପରେ ବୁଝିଲେ ଏହା ରଣପୁର ରାଜ୍ୟ ନିର୍ମିତ ଲଠିପଡ଼ା ଗଡ଼ । ତତ୍କାଳୀନ ରଣପୁର ରାଜା ଏହାକୁ କୌଣସି ବିଶ୍ୱସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରୁ ନ ଥିବାରୁ ରାଜା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ଉକ୍ତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ବହୁତ କ୍ଷତି ହୋଇଥିଲା । ନୟାଗଡ଼ର ରାଜା ସାହେବ ସାହାସର ସହ ଯୁଦ୍ଧ କରି ରଣପୁର ରାଜାଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ କରି ଲଠିପଡ଼ା ଗଡ଼ ଧ୍ୱଂସ କରିଥିଲେ । ଉକ୍ତ ଲଠିପଡ଼ା ଗଡ଼ ଯୁଦ୍ଧରେ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ତତ୍କାଳୀନ ରାଜା ସାହେବଙ୍କୁ ରଣବନ୍ ଖାନ୍ ଜଣେ ମୁସଲମାନ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ରାଜା ସାହେବ ମହାମାନ୍ୟ ଦୋଟର ସହିତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୀତହୋଇ ବସ୍ତ୍ର ହାତୀ ବାଡ ସହ ନାୟକ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରିଥିଲେ । ନୟାଗଡ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ପାଖରେ ରହିବାର ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ କରିଥିଲେ । ନବଦୁର୍ଗରେ ଦଣ୍ଡେଶ୍ୱର ଦେବାଦେବ ସେହିଁ ୩୬ କଂସ୍ୟାଗ ଭୋଗ ହୁଏ ସେହି ସମୟରେ ଦଣ୍ଡେଶ୍ୱର ପୂଜାର ଭୋଗ ପାଇବା ପାଇଁ ଏହି ମୁସଲମାନ ସମ୍ପ୍ର-ଦାୟକ ତତ୍କାଳୀନ ରାଜା ସାହେବ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ନିକଟରେ ହିନ୍ଦୁ ମାନଙ୍କ ପରି ସମସ୍ତ ପୂଜା ଅରାଧନାରେ ଅବାଧ୍ୟର ଭାଗ ନେଇ ପାରିବେ । ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ସହ ଏକତ୍ର ଭୋଜନ ମଧ୍ୟ କରିପାରିବେ ଏହି ଦେବୀ ପୂଜାରେ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ ସ୍ୱୀକୃତ ଦେବା ଦୃଷ୍ଟିରେ ସରଳ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବଶତଃ ଏହି ବଂଶର ପଞ୍ଚ-ବଶଂ ରାଜା ନାରାୟଣ ସିଂହ ମାନଧାତାଙ୍କ ସମୟରେ କେତେକ ଖଳ ପ୍ରକୃତର ଲୋକ ପୂର୍ବ ସ୍ୱୀକୃତ ମାନ ନଥିଲ ଫଳରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷରେ ସାମାନ୍ୟ ମନମାଳିନ ହୋଇଥିଲା । ରାଜାସାହେବ ଉଦାର ହୃଦୟର ସହ ବିଚାର କରି ଦଣ୍ଡେଶ୍ୱରୀ ଭୋଗ ଓ ଖୁଣ୍ଟି ଅଧିକାରରେ ନିଯୋଜିତ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରାଇ ଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ଯୁଦ୍ଧ ଚଣ୍ଡିବେଡ଼ ଯୁଦ୍ଧରେ ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା କେତେକ ମୌଜା ଗୋଡ଼ପଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁନର୍ବାର ୨ୟ ଥର ଯୁଦ୍ଧକରି ବଡ଼ଦେଶ ଜଙ୍ଗ୍ଲା ଓ ବାର ପଲ୍ଲୀ କଣ୍ଟ୍ଳା ଜୟଲାଭ କରିଥିଲେ । ରଣପୁର ଯୁଦ୍ଧ ବହୁତ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଗି ରହିଥିଲା । ସେ ସେନାପତି ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଚୁର ଜାଗିର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷରେ ରକ୍ତପଟା-

Digitized by PPRACHIN, SOA

ମଙ୍ଗ ଗଉଡିଆ ଓ ପାପୁଜନ ପ୍ରଭୃତି ଜାଗିର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ଯେଉଁମାନେ ଶତ୍ରୁ ପକ୍ଷରେ ସେନାପତିର ମୁଣ୍ଡ ହାଣୁଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ଜମିର ସନନ୍ଦରେ ଶତ୍ରୁ ରକ୍ତ ଲଗାଯାଇ ପଟ୍ଟାଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଯେଉଁ ସେନାପତି ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ସ୍ତ୍ରୀ କୁ ବୃତ୍ତି ଦିଆଯାଏ । ଯିଏ ଶତ୍ରୁ ପକ୍ଷର ବନ୍ଧୁକ ଲୋକଙ୍କୁ ହାଣିଥାଏ ତାଙ୍କୁ ମଙ୍ଗ ଯାଗିର ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଯିଏ ସାହାହର ସନ ଶତ୍ରୁ ଗଡ଼କୁ ଭେଦକରେ ତାକୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ଜମିକୁ ପାପୁଜନ ଯାଗିର କହନ୍ତି । ଗାଁର ସରବରାକାର ମାନେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାଇକ ଯୋଗାନ୍ତି । ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟଦେଖି ରାଜା ସରବରାକାର ଜାଗିର ମଧ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି । ଉତ୍ତମକାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦକ୍ଷତା ଉପରେ ବଖ୍ଶିନ୍ଦ ପଦବୀରେ ଭୂଷିତ କରୁଥିଲେ ।

ଯଥା— ପଟ୍ଟସେନାଣ, ପଟ୍ଟ ସହାଣୀ, ଦଳ ବେହେରା, ପ୍ରଧାନ, ଝମ୍ପଟସିଂ, ରଣହାଦୋଳ, ସଂଗ୍ରାମ ସିଂହ, ସହାନ ସିଂହ ସାର୍ଦ୍ଦୂଳ ସିଂହ, ଉତ୍ତର କବାଟ, ଦକ୍ଷିଣ କବାଟ ଓ ପଶ୍ଚିମ-କବାଟ ଇତ୍ୟାଦି ଉପାଧିରେ ସୈନ୍ୟ ଓ ସେନାପତି ମାନଙ୍କୁ ଭୂଷଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ରାମ,ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତୋପ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ତାହା ଅକ୍ଷତ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଅଛି ତାଙ୍କ ସମୟରେ ଯେଉଁ ଦାରୁ ଘର ନିର୍ମାଣ ହୋଇଥିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଚୂନ ଓ ଗୋଡିର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ଜାଳୁଲା ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି ।

୧୭ ଶ ରାଜା—

ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ରାଜା ଗଦାଧର ସିଂହଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ସିଂହାସନ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଅନୁସରଣ କରିଥିଲେ । ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧାର୍ମିକ ଓ ଦାନୀ ଥିଲେ । ସିଂହାସନ ବସିବା ପରେ ସେ ସ୍ଥାପିତ ଦେବୋତ୍ତର ମନ୍ଦିରକୁ ମିଳିଥିବା ଠାରେ ବିରାଜମାନ କରାଇଥିଲେ । ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟରେ ରୁପାର ଦୁର୍ଗା ବିଗ୍ରହ ତିଆରି କରି ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥାପିତ ଥିବା ମଠକୁ ଅନୁସରଣ କରି ସେ ଗଞ୍ଜାବାଡ଼ିର ସୁବିଧା କରିଥିଲେ । ପୂର୍ବରୁ ଅନେକ ଶାକଦ୍ଵୀପୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଆଣି ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ପୂର୍ବ ରାଜାଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରି ପୂର୍ବରୁ ଥିବା ରାଜର୍ଷି ପଦ ସହ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ । ଉଦାର ହୃଦୟ ସହ ସମସ୍ତ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ବୁଝିଥିଲେ । ଉଦ୍ଦେଶି ରହିବ ବା ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରରେ ଭୋଜନ କରିବା ସକାଶେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ମିଳିଥିବା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପୁର ଶାସନ ଗୋଠବଣ ବସାଇ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଟ୍ରେଜେରୀରେ ଥିବା କୁଲେଇ ପଦକଟିକୁ ତାଙ୍କର ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । କୁଲେଇ ପଦକ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ତମୋଟି ଦୁଷ୍ପରାଗ ରହିଅଛି ସେଥିରେ ବାଇଗଣି ରଙ୍ଗ ନେଇଦେବ ନାଗରୀ ଅକ୍ଷରରେ ବଜସମ୍ପୁଟ କରାଇ ରାମ ତାରକ ମନ୍ତ୍ର ସମ୍ପୁଟ ମନ୍ତ୍ର ଓ ନୃସିଂହ ମନ୍ତ୍ର ଲେଖାଇଥିଲେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ମୂର୍ତ୍ତି କନ୍ଦର୍ପ ମୂର୍ତ୍ତି ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ଉକ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ଦୁଇଟିର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଭୁବନେଶ୍ୱର ରାଜାରାଣୀ ମନ୍ଦିର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ସହ ସମାନ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସାଟଦୋଳି ଓଟାରେ ମୁଦ୍ରୀକ ମ, ଭଗବତ ଗୀତା ତାଳପତ୍ର ପୋଥିରେ ଶ୍ରୀ ରାଜାଙ୍କର

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଅଦ୍ୟମ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଖୋଦିତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ, ୧୯୨୩ ମସିହାରେ ଲଣ୍ଡନରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ହୋଇଥିଲା ତତ୍କାଳୀନ ନୟାଗଡ଼ର ପଲିଟିକାଲ ଏଜେଣ୍ଟ ବାବୁ ଅନିରୁଦ୍ଧ ପଟ୍ଟେଲ ହଜାର ହଜାର ଜନତାଙ୍କ ଦାବିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ସାମାନ୍ୟ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ ସମ୍ମାନ ପାଇବାପାଇଁ ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଲଣ୍ଡନ ପ୍ରଦର୍ଶନୀକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ସେଠାରୁ ଫେରି ଆସିନାହିଁ । ଏ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ତାହା ପ୍ରାଚୀନ ଦର୍ଶନୀୟ ସ୍ଥାପତ୍ୟକଳାର ଏ ଅଦ୍ଭୁତ ଗୌରବ ଲଣ୍ଡନ ମିଉଜିୟମରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ରକ୍ଷିତ ।

୧୭ ଶ ରାଜା --

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ସିଂହାସନ ଅଲଙ୍କୃତ କଲେ । ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଘୁମୁସର ରାଜାଙ୍କ ସହ ଭୀଷଣ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ କୁରାଳ ମୌଜାର ବରଜ ପାଇକରାୟ ସେନାପତି ଥିଲେ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ରାଜା ସାହେବ ଦୂର ମୂର୍ତ୍ତି ଜିଲ୍ଲାକୁ ନଦୀ ଲଙ୍ଘନ କରି ଥିବାରୁ ସେନାପତି ଉପରେ ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ଦଣ୍ଡୋର ମୌଜାକୁ ରକ୍ତପଟା ଜାଗିର ଲେଖି ଦେଇଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଜଣେ ଲେଖାଏଁ ସରବରାହକାର ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ବରଜ ପାଇକରାୟଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦୂର ମୂର୍ତ୍ତି ଜିଲ୍ଲାର ସରଦାର କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଅକବର ଦିଲ୍ଲୀ ସିଂହାସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ନୟାଗଡ଼ର ପେସକସର ପରିମାଣ ୧୧୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର ଥିଲା । ରାଜାଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରପୁର ଓ କୃଷ୍ଣଦେବପୁର ଶାସନ ବସାଇ ଥିଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୮ ଶ ରାଜା—

ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ସିଂହ ପିତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁରେ ରାଜସିଂହାସନ ଅଧିରୋହଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେମିତି କିଛି ବିଶେଷ ଘଟଣା ଘଟି ନାହିଁ । ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ପୁର ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ପୁର ଶାସନ ବସାଇଥିଲେ ।

୧୯ ଶ ରାଜା—

ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ସିଂହ ମାନଧାତା-ଏହି ରାଜାଙ୍କ ସମୟରେ ଜ୍ଞାନ କର୍ଣ୍ଣୀ ପ୍ରଭୁ ରଘୁନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ ଓଡ଼ଗାଁ ଠାରେ ହୋଇଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ ବୈରାଗି ଦେବର୍ତ୍ତା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଭକ୍ତ ଥିଲେ । ରଘୁନାଥଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନରେ ସାଗର ପୋଖରୀ ମଧ୍ୟରେ ଦାରୁ ଅଛି ସେ ନେଇ ମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ମତରେ ତାଙ୍କ ବାରିପଦ୍ଦିଡ଼ ଥିବା ନିମ୍ବବୃକ୍ଷର ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ଆଣି ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି କରିଥିଲେ । କଥିତ ଅଛି ବୈରାଗି ଦେବର୍ତ୍ତା ଛୋଟ ପିଲାଦିନରୁ ଅନ୍ଧ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବାରିପଟେ ଗୋଟିଏ ନିମ୍ବଗଛ ଥିଲା ଯେଉଁଥିରେ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ସୀତା ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ସେହି ବୃକ୍ଷରେ ଚିହ୍ନ ହେବ ସେହି ଭାବରେ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ହେଲା । ବିଶ୍ୱକର୍ମା ପୁତ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ଠାକୁର ଦ୍ୱାରରେ ଏକୋଇଶ ଦିନ କାଳ କବାଟ ବନ୍ଦ ଘର ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ମାଣ କରିବ ପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଗୁଣ୍ଡିଚା ରାଣୀଙ୍କ ନିବେଦନ କରି ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଅଧାହୋଇ ରହିଗଲେ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ସୀତାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମାଣ ହୋଇପାରି ନଥିଲା । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ପଶ୍ଚାତ ଭାଗ ସମାନ ନ ହୋଇ

Digitized by PPRACHIN, SOA

କେତେକ ଅଂଶ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ରହିଛି । ରାଜା ନିଜେ ସେହିମୂର୍ତ୍ତିକୁ ରାମ ତାରକ ମନ୍ତ୍ର ଜପି ନୟାଗଡ଼ରୁ ଓଡ଼ଗାଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍ଗରେ ଆଣିଥିଲେ । ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଟେକିଜଣେ ନେବା ଅଣିବା କଷ୍ଟ ସେହିମୂର୍ତ୍ତିକୁ ରାଜାସାହେବ ଓ ବୈରାଗୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ତୋଳିଆଣିଥିଲେ । ପ୍ରଭୁ ରଘୁନାଥଙ୍କ ପଦ୍ମପୃଷ୍ଠର ତଳ ଲିଖିତ ଶ୍ଲୋକ ବର୍ତ୍ତମାନସୁଧା ଅମ୍ଳାନ ଅବସ୍ଥାରେହିଁ ଅଛି ।

ଶକାବ୍ଦ ଶର ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ ଗ୍ରହସ୍ଥ ଭନ୍ଦନାତ୍ମକ
ରମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଂ ସ୍ଥାପ୍ୟ ବୈରାଗ୍ୟଃ ପଟ୍ଟନାୟକ ।

୧୭୭୩ ମସିହାରେ ଏହି ରଘୁନାଥ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଧାନ କର୍ମିଷ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଧୁସ ଟଙ୍କାର ନରସିଂହ ଦ୍ୱା... ଶାସନରୁ ବାହୁରଥ ପାଳପେଇ ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥଙ୍କ ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ମରହଟ୍ଟା ମାନଙ୍କ ଘୋର ଉତ୍ପାତ ହେଉଥିଲା । ଦୁଇ ବର୍ଷର ପେସକସ୍ ବାକି ରହି ଥିବାରୁ ନୟାଗଡ଼କୁ ରାଜାଙ୍କ ହାତରୁ ଶାସନ କରି ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ରାଜାସାହେବ ପୁରର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ରଙ୍କ ଠାରୁ କୃଷ୍ଣମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରି ତାଙ୍କୁ ରାଜଗୁରୁ ରୂପେ ଅଭିଷିକ୍ତ କରି ତାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ନୟାଗଡ଼କୁ ଫେରି ପାଇଥିଲେ । ପରେ ସମସ୍ତ ଗଡ଼ଜାତ ଠାରୁ ଅଧିକ ପାଞ୍ଚହଜାର ପାଞ୍ଚଶହ ପଚିଶ ଟଙ୍କା ଗୁରୁଅଣା ଏକ ଗା... ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ ହୋଇଥିଲା । ମହିମା ନିଜେ ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରିୟ ଓ ମୃଦଙ୍ଗ ବାଜାରେ କୃତିତ୍ୱ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ନିଜ ହାତରେ ଥିବା ସୁନା ଖଡୁ ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାଇବା ଯୋଗୁଁ ବଙ୍କା ହୋଇ ଯାଇ ଥିବାରୁ ଝାଣୁଆ ସୁନା ମିଶାଇ କୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି କରି

Digitized by PPRACHIN, SOA

ରଜବ ହିରେ ପ୍ରଜା କରିଥିଲେ । ଗୋପିନାଥ ସିଂହ ୫ ସତଦ୍ଦର
ଙ୍କ ଉଦର ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ ପ୍ରଥମ ପଟେ କୃତ ବା କନ୍ୟା ଦେ
ଦେଇଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ନିକଟରେ ବର୍ଣ୍ଣ
ସ୍ୱର୍ଗପୁରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ପୂର୍ବ ପ୍ରସ୍ତାବ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ଶ୍ରୀ କର ନିଜେ ଶ୍ରୀ ଅଙ୍ଗ ଦେବଙ୍କୁ ରାଜା ପୂଜା ବୋଧ
କରିଥିଲେ । ପୌତ୍ରକ ଦୃଷ୍ଟ ପ୍ରଦାନ କଲେ ରାଜା ନୟାଗଡ଼
ଗୋଟିଏ ଏକ ସ୍ଥରେ ଥିବା ଅନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ପତ୍ତି । ଏହି ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟକାଳ
ରାଜା ସାହେବଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା
ମନ୍ତ୍ରୀଦେବଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜୋଷ୍ଠ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ଜନ୍ମ ନେଇ-
ଥିଲେ । ରାଜା ପ୍ରଥମରେ ତିନି ଜଣ ପୁତ୍ରମାନେ ଜନ୍ମିତ ପୁ
ରୋହନ ଓ ଏକ ସମୟରେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ବଞ୍ଚିଥିଲେ ।
ରାଜଗୃହ ମନ୍ତ୍ରୀ ମଣ୍ଡଳରେ ଏକ ନାମାନୁସାରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଦେବଙ୍କ
ଶୋଭାରେ ଥିଲେ । ରାଜା ଏହି ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ସମୟ
ଜଣେ ଜମା ବ୍ରାହ୍ମଣ ବର ପୋଷ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଦେ ପ୍ରଭୋଗ ଦେଇ
ଦେଶରେ ପାରମ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଥିଲେ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଭାବୁଥା ଅଟଗାଉଁ
ଦେବ ଦେବନ ଗୋସ୍ୱାମୀ ଏକ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କରେ ନୟାଗଡ଼ର
ରାଜା ତେଣୁ ବାହାରେ ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ସହ
ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ମିଳିଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ସେହିଁ ବୃକ୍ଷ
ମୂଳରେ ଯାଇଥିଲେ ସେ ଏକୁଟିଆ ଜଣାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବାସକରୁ-
ଥିବା ସ୍ଥାନର ବୃକ୍ଷରେ କଏ ମୋ ପାଖରେ ଗର୍ଭରୁ ଦିବ
ଏ କଥା ଜୋରରେ ଚିତ୍କାର କରୁଥାଏ । ଏହା ଦେଖୁ ଉକ୍ତ
ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ମିଳିଥିଲା । ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସକୁ ଦେଖି ଉକ୍ତ ଗୁରୁ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନସ୍ତରେ ପଇତାକୁ ଧରି ଦେବଙ୍କୁ ଅରାଧନା କଲ । ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ହରେମୋହନାଲ ଗୀତ ଗୋବିନ୍ଦର ଶ୍ଳୋକଟିକୁ ଅବୃତ୍ତିକରିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଗାନ୍ଧର୍ମ ମନ୍ତ୍ର ଓ ଗୀତ ଗୋବିନ୍ଦର ଶ୍ଳୋକ ଦ୍ୱୟରେ ଆବୃତ୍ତ ଶୁଣି ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ତାର ଜାନୁ ଭିତରୁ କବଚ ଗୋଟିଏ ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖା ବାହାର କରି ମନ୍ତ୍ରିଏ ଦେଲ । ଖାହେଷା ଅଲେକ୍ଟାର ଦେବନାଗରୀ ଭାଷା ପଢ଼ି ନ-ପାରନ୍ତେ ଧୃତିଭ୍ରଂସ କହିପଧଲେଁ ଭଟ୍ଟବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଅକ୍ଷିରେ ଲଗାନ୍ତେ ତେଣେ ତ ସେହି ଭାଗକୁ ... ଜ୍ଞାନ ଓ ବୁଦ୍ଧି ବଳରେ ଅନୁଚ କରି ବହୁ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରି ପାରିଥିଲେ । ତାପରଦିନ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସର ଅଦେଶରେ ଭଟ୍ଟବ୍ରହ୍ମା ଦର୍ଶନରେ ଯାଇ ଗସ୍ତା-ଟରେ ପହଁଚିଥିଲେ । ପଞ୍ଚମ ଦିନରେ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ମୁକ୍ତି ଲଭି-ଥାଇଥିଲ । ପରେ ଜନ୍ମଭୂମିକୁ ଭଟ୍ଟବ୍ରହ୍ମା ଫେରିଆସି ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର ସାଧନ ବଳରେ ଗଡ଼ଜାତ ଦଶୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୂରର ଦିଲ୍ଲୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପି ରହିଥିଲା । ରାଜା ରାଣୀ ଦୁହେଁ ଉଭୟେ ଉହନ୍ତା ରହି ଅବେକ୍ଷଣ କରି ଦଶ୍ମୀ ସହରକୁ ବୁଲି ପାହାନ୍ତିଆ ସମୟକୁ ପୁନର୍ବାର ଫେରି ଆସୁଥିଲେ । ଦିନେ କଥା ଛଳରେ ନୟାଗଡ଼ର ଦୁଇ ପର୍ବତ ପ୍ରଶାରଣ କରିବା ପାଇଁ ରାଜା ସାହେବ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ରାଜାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଭଟ୍ଟବ୍ରହ୍ମା ଯେମିତି ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଛନ୍ତି ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ସାରନୟାଗଡ଼ ପ୍ରକମ୍ପିତ ହୋଇ ଉଠିଲ । ମୃଦୁଭୂମିକମ୍ପର ଅନୁଭବ କରି ରାଜା ଚମକି ଉଠିଲେ । ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଫେରାଇ ଆଣିବା ପାଇଁ ନିବେଦନ କଲେ ପ୍ରବାଦଅଛି ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ ପରେ ମନ୍ତ୍ର ଫେରିଥିଲ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶରେ ଅସାଧ୍ୟ ରୋଗର ବନାତ୍ମକ ଫର୍ଦ୍ଦ ଆରୋଗ୍ୟ ହେଲେ । ଯେଉଁମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିଦେବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକଙ୍କୁ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ଦେଇ- ଥିଲେ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ରାଜାଙ୍କର ବିମାତା ମଣ୍ଡୋଦେଈଙ୍କ ଉଦ୍ୟୋଗ ହୁଅନ୍ତେ ଦାମ୍ବପରର ରାଜା ଯେଉଁ ଅଳମ୍ବୁ କମଳର, ମହୁଲିଆ ମୌଜା ଯୌତୁକ ଦେଇଥିଲେ ବନାତ୍ମକ ଫର୍ଦ୍ଦ ତାହା ନଫେରାଇ ଦେଇଥିଲେ ଦାମ୍ବପର ଓ ନୟାଗଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବଳଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ରାଜା ଉକ୍ତ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ ସ୍ୱୀକାର କରି ଯୌତୁକ ରୂପେ ପୂର୍ବରୁ ଆସିଥିବା ଅଳମ୍ବୁ, କମଳର ଓ ମହୁଲିଆ ମୌଜାଗୁଡ଼ିକ ଫେରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଗଡ଼ର ସାଗର କେତେକ ବନ୍ଧ ସମୃଦ୍ଧ ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବହୁତ କୂଅ, ପୋଖରୀ ଖୋଳାଇ ଥିଲେ । କଣ୍ଟେଶ୍ୱର ବନ୍ଧର କେତେକାଂଶ ନିର୍ମାଣ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ ଖଲକୋଟ ଓ ଧରାକୋଟର ଅନେକ ଜାତିଆ ସାଆନ୍ତେ ଏହି ସମୟରେ ପଳାଇ ଆସିଥିବାରୁ ସେମା- ପାଇଁ ଖୋରାକ ଓ ପୋଷାକର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ଧରାକୋଟର ଜାତିଆ ସାଆନ୍ତଙ୍କୁ ବାଙ୍କଚରା ଓ ନୂଆଗାଁ ମୌଜାରେ ଜାଗିର ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଖଲ କୋଟର ଜାତିଆ ସାଆନ୍ତଙ୍କୁ କୋରପିଠାରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉନ୍ନତ ଧରଣରେ ଥିଲା । ୧୮୦୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଇଂରେଜ ମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ମରହଟ୍ଟା ମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ରାଜ୍ୟ ଶାସନର ଭାର ହାତକୁ ନେଇଥିଲେ । ରାଜା ନିଜେ ଦେଓ୍ୱାନ ଓ ମେନେଜରଙ୍କ ସହ ରାତିରେ ଗୋପନ ଭ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବଧାଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ ପାଉଥିଲେ । ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଦୁଃଖ ନିଜେ ସାକ୍ଷାତକରି ଜଣାଇ ପାରୁଥିଲେ । ରାଜା ବିନାୟକ ସିଂହ ବିନାୟକପୁର, ମାନଧାତାପୁର, ଦଣ୍ଡପାଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ ବସାଇଥିଲେ । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ସୁରଙ୍ଗି ରାଜକନ୍ୟା ସାବିତ୍ରୀଦେବୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନାମାନୁସାରେ ସାବିତ୍ରୀଦେଇ ପୁର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ ବସାଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ରାଧା ମୋହନ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରି ବହୁତ ଜାଗିର ଦାନ ଦେଇଥିଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ (ପୁରୀ)ଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ ଭୋଗ ମଧ୍ୟ ଲାଗି ଦେଇଥିଲେ । କଳସ୍ତ ତାହା ଚନ୍ଦ୍ରନାଭ ଦେବ ଦେଇ ପାମନ୍ତଙ୍କୁ ଅମୃତମଣ୍ଡି ପା ଓ କ୍ଷୀରପୁର ର ଚୋରା ମୌଜା ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ଇଟାମାଟି ସ୍ତୁପ ଦ୍ୱାରା ଦୁଇ ପୋଇ ବୈରି ନାମ ଦାନ ପାଇ ମହାରାଣୀଙ୍କ ନାମରେ ଲାଗି ଥିଲେ । ନୟାଗଡ଼ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଗୋପିନାଥ ଜୀଉଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲାଗି ଥିଲେ । ବିନାୟକ ସିଂହଙ୍କ ସମୟରେ ଶୁକଦେବ ପର୍ବତରେ ମୋହନ୍ତରାମ ନାମକ ଜଣେ ସିଦ୍ଧ ଯୋଗୀଙ୍କ ସହ ରାଜା ସାହେବଙ୍କ ଭେଟ ହୋଇଥିଲା । ରାଜା ତିନୋଟି ପ୍ରଶ୍ନ ଯୋଗୀଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରିବାକି ନାହିଁ ? ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ ମୋର ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ଜନ୍ମ ହେବେକି ନାହିଁ ତୃତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ ମୋର ମୃତ୍ୟୁ କେବେ ହେବ ? ଅଶ୍ୱିନୀ ଅନେକ ଚିନ୍ତା ପରେ ଯୋଗୀ କହିଲେ ଦେବଦର୍ଶନରେ ଭୋଜନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ନୂଆ ମାଟିଅରେ ନେଇଛି ତୋବୁ ଚନ୍ଦ୍ରନାଦ୍ରରେ ଜଳ ଶୋଷୁଥିବ ଯେଉଁଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରନାଦ୍ରରେ ପାଣି ପିବନାହିଁ ସେହିଦିନ ଆପଣଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ଅନ୍ୟ ଯାହା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଯୋଗି କରିଥିଲେ ତାହା ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ସତ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ୧୮୨୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିନ ପଟ୍ଟନାଗଡ଼ରେ ପାଣି ନଦିବାକୁ ରାଜା ସଭାରେ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ଗୁଳଗଲେ । ଦେବ-ସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ପୁରୀରେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିପକାଇବା ମାତ୍ରେ ଛିନ୍ନ କଳେବର ପାଇଗଲେ । ତପ କୁ ଅନ୍ୟକେ ଗାବନଦତ ଲାଭ ପାଇଥିଲେ । ଅଦ୍ୟାବଧି କୌଣସି ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ଦାନବୀରବର ଗଜପତି ରାଜା ମଧ୍ୟ ପୁରୀରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଦର୍ଶନରେ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ କରିନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନବଦୁର୍ଗାଧିପତି ବିନାୟକ ସିଂହ ଜନନୀ ମୃତକ ପଣଶୁର୍ଣ୍ଣି ଓ ମହାନ୍ ଧାର୍ମିକ ଏହା ପ୍ରମାଣରୁ ହିଁ ମିଳେ । ଅତଏବ ମନେକର ରଦବା ଓ ଖଲବାଡ଼ି ରେ ପୋବନ୍ଦ କରିଥିଲେ ଏହି ରାଜାଙ୍କ ସମୟରେ ତ୍ରିବେଣୀ ଶ୍ଳୋକ ଆବିଷ୍କୃତ କରି-ନଥିଲେ ଜମି ସବୁ ବାଡ଼ି ସମୟରେ କେବଳ ଅଷ୍ଟଦଗପାଳ ସାକ୍ଷି ଲେଖାଯାଉଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ କବି ସଦ୍ମଣୀ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିନାୟକ ପ୍ରସ୍ତିଚନ୍ଦ୍ର କାବ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ । ବନ୍ଧୁକାବ୍ୟ କବିତା ବିନାୟକ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ ନାମରେ ଭଣିତା କରିଥିଲେ ।

ଯଥା—ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗ ଏକାଶ୍ରୀ : ଏକାଦଶୀ ସମ୍ରାଟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗିରିଭୂଷା ବୃନ୍ଦ କେଶରାଣୀ ନୃସିଂହ ସାଧବ ତେଷଦମ୍ ଗ୍ରାବକୁ ଚନ୍ଦ୍ର ବନ୍ଧୁଷ ଶ୍ରେଣୀ । ଅର୍ଥାତ ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗ + ଏକ = ନବଦୁର୍ଗ ଅର୍ଥାତ ନୟାଗଡ଼ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗିରିସୂତା ବୃନ୍ଦ = ବିନାୟକ କେଶରୀ ଅର୍ଥାତ ନୟାଗଡ଼ର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ରାଟ ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ସିଂହ ଭଣିତା କରିଛନ୍ତି ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ ସଦ୍ମଣୀଙ୍କ ପର ଆଭିଜାତ୍ୟ କବି କାମଦେବ ମହାପାତ୍ର କୋମଣ୍ଡ ମୌଜାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ । ଏହାପରେ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନୃସିଂହଦେବ ଅର୍ଥରେ ଶିବଙ୍କ ଦ୍ୱାରର ଉପସ୍ଥିତ÷ହୋଇ =ନନ୍ଦଘୋଷ ବଙ୍କିଆ ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ ବାଙ୍କରେ, ନୂଆ ଚନ୍ଦ୍ର ଖୋଲରୁ ବାହାଡ଼ାଖୋଲ,ଚଉଁରି ନଗରରୁ କୁଞ୍ଜ, ଭୂତସାହିରୁ ବଉଳ ମାଳ ମାନଙ୍କରେ ତାଙ୍କର ବଂଶୁର ସ୍ଥାପନ ଅଛି । ତାଙ୍କର ୧୮୪୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରାଜା ସ୍ୱର୍ଗାରୋହିଲେ ।

୨୧ ଶ ରାଜା—ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ସିଂହ ମାନଧାତା

ରଘୁନାଥ ସିଂହଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ସିଂହ ମାନଧାତା ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିଥିଲେ । ଶେଷ ହଜାର ଟଙ୍କାରେ ବଡ଼ମ୍ବା ରାଜ୍ୟକୁ ନିଲାମ ଆଣିଥିଲେ । ରାଜା ବିଦ୍ୟାନୁରାଗୀ ଓ ଧର୍ମ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁରକ୍ତ ଥିଲେ । ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଅନୁକରଣ କରି ରାଜ୍ୟରେ ବେଶ ଖଞ୍ଜି ଥିଲେ । ଖଲ୍ଲିକୋଟ ରାଜକନ୍ୟା ନଟବର ଦେବୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସମୟରେ ନବ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ଏହି ସମୟରେ ଛପା ହୋଇଥିଲା । ଦମୟନ୍ତୀ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କାବ୍ୟ ରଚନାରେ ମୁଗ୍ଧହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରରେ ... ଦେବତାଙ୍କୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ଅନେକ ଭକ୍ତି କରୁଥିଲେ । ଯେପରି ହୟଗ୍ରୀବଙ୍କ କୃପାରେ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ରଘୁନାଥଙ୍କ କୃପାରେ ଯେପରି ଜଣେ ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବରପୁତ୍ର ହୋଇ ପାରିଥିଲେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ବଡ଼ଯୁଗ ... ସୌଭାଗ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିପାରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ଏହି ଉତ୍କଳ ... ଦେବତା ... ରାଜାଙ୍କ ଉଆସରେ ପୂଜା ପାଉଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ

Digitized by PPRACHIN, SOA

କିଛି ଦିନ ପରେ ରାଜାଙ୍କର ପୁତ୍ର ମାନଙ୍କର ସର୍ବାଧିକ ଦ୍ୱାରା ନିନ୍ଦିତ ହେବାରୁ ରାଜା ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହେଉଛି ଭାବି ନିଜ ବଂଶରେ ଠାକୁରଙ୍କୁ ନରଖିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଇ-ଥିଲେ । ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ଦୂତ ମାନେ ନୟାଗଡ଼ର ଶେଷ ସୀମା ପାଞ୍ଚଗାଁ ଅରଣ୍ୟ କୁମ୍ଭାରଡ଼ା ଠାରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଥାନାକ ନିକଟ ବରଗଡ଼ର ନାମ ଅଙ୍କରେ ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । ଏଠାରେ ବହୁତ ଦେବ ଦେବୀ ବହୁ ଭକ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ ।

ଦିନେ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ସବରାକାର କୁସୁନ ଗ୍ରାମରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନ ହେଲା । ଠାକୁର ଅଣିପୂଜା ପାବଣରେ ମୁଣ୍ଡ କରିବ ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା ମୃଗାନ୍ତର ଉତ୍ସବରେ ଉତ୍ସରେ ପାଳିତ ହେଲା ତାଙ୍କ ନାମ ନମ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଠାକୁର ନାମରେ ନୟାଗଡ଼-ରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିଲେ । ସର୍ବଦାରେ ଏହି ଠାକୁର ଅନାଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି । ତାରାକୋଟର ପ୍ରଧାନ ସାହିତ୍ୟକ ଚକ୍ରପାଣି ପଟ୍ଟନାୟକ ଏହାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁବାର ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ । ରାଜା ନିଜେ ଓ ରାଣୀଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ କୁଞ୍ଜ-ବନ୍ଧ ଓ ନରେନ୍ଦ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ ବସାଇଥିଲେ । ଏହି ରାଜାଙ୍କ ସମୟରେ ରାଜ୍ୟରେ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କର ବିଦ୍ରୋହ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ଏହି ବିଦ୍ରୋହକୁ ବଡ଼ର ବିଦ୍ରୋହ କୁହାଯାଇ ଥିଲା ୧୮୪୮ ତତ୍କାଳୀନ ଇଂରେଜ ସାହେବ ରାଜାଙ୍କୁ ପାଣ୍ଡୁବର୍ଦ୍ଧପାଲି କଟକରେ ନଜରବନ୍ଦୀ ରଖିଥିଲେ । ୧୮୫୧ ମସିହା ଗୁରୁବାର ବୃଷ୍ଟି ଏକ ଦଶ ଦିନ କଟକରେ ଦେହତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୨୨ ଶ ରାଜା ଲଡୁ କିଶୋର ସିଂହ –

ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ସିଂହଙ୍କ କୌଣସି ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ନଥିବାରୁ ତାଙ୍କଭାଇ ଦାଶରଥି ସିଂହଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଲଡୁକିଶୋର ସିଂହଙ୍କୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ୧୮୭୪ ମସିହା ଶ୍ରାବଣ ଶୁକ୍ଳ ନାଗ ଚତୁର୍ଥୀରେ ସେ ଦେହ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ୧୮୮୯ ମସିହାରେ ଟେପେନ ସାହେବଙ୍କ ଠାରୁ ଷ୍ଟେଟ୍‌ଚାର୍ଜ ନେଇଥିଲେ । ମୋକଦମା ଉପଲକ୍ଷେ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଥିବାରୁ ନିଜ ସାବତ ଉପେନ୍ଦ୍ର ସମସ୍ତ ଗାଦିକାର ଭ୍ରମଣ କରାଇ ରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତ ଦପ୍ତର କର୍ମଚାରୀ ସିଂହଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦେଇ ଥିଲେ । କ୍ଷମତା ପାଇବା ପରେ ସିଂହଙ୍କ ଶତ୍ରୁ ହୋଇ ବିଦ୍ରୋହର ଅଭିଯୋଗ ନେଇଥିଲ ତାଙ୍କୁ ଅପଦସ୍ଥ କରି ଗୋଡ଼ରେ ପଚିଶ ଭାରୀ ଲୁହାର ଶିକୁଳି ପକାଇ ଜେଲରେ ରଖିଦେଇ ଥିଲେ । କେତେକ ଦିନପରେ ତାଙ୍କୁ କଟକ ଜେଲକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ ସେଠାରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା । ପାଠପଢ଼ା ସମୟରେ ରାଜା ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜଧାନୀ ଲଣ୍ଡନ ଯିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲେ । ମୃତ ବତ୍ସଳ ରାଣୀମା ନନ୍ଦନ ଦେବୀ ଏକଥା ଶୁଣି ନଜରଦେଇ ଖରାପ କଥାଶୁଣାଇ କୋରପିଟା ମୌଜାର ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଓଙ୍କ ଭଉଣୀ ଝିଅମାନଙ୍କ ସହ ଅଠର ଶହ ଅଠାବନ ମସିହାରେ ମହା ସମାରୋହରେ ବିବାହ ଉତ୍ସବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବରୁ ରାଜାଙ୍କ ସହ ଟେକାବୋଟ ରାଜନନ୍ଦନଙ୍କ ସହ ବିବାହ ହେବାର ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା । ସମ୍ବାଦ ପଣ୍ଡିତ ସମ୍ମତ “ନବଦୁର୍ଗା ନରୋତ୍ତମର ଟେକାବୋଟ ରାଜକନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ହେବ

Digitized by PPRACHIN, SOA

କିଛି ଦିନ ପରେ ରାଜାଙ୍କର ପୁତ୍ର ମାନଙ୍କର ସର୍ପାଘାତ ଦ୍ୱାରା ମୃତ୍ୟୁ ହେବାରୁ ରାଜା ଏସବୁ କାହିଁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହେଉଛି ଭାବି ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ଠାକୁରଙ୍କୁ ନ ରଖିବା ପାଇଁ ଅନ୍ତଦେଶ ଦେଇ-ଥିଲେ । ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ଦୂତ ମାନେ ନୟାଗଡ଼ର ଶେଷ ସୀମା ପାସ୍ତାମ ଆରମ୍ଭ କୁମ୍ଭାପଡ଼ା ଠାରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହାକି ନସନ୍ନ ବରଗଡର ନାମ ଅଞ୍ଚଳର ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲାଭକରିଛି । ଏଠାରେ ବହୁତ ଦେବ ପବାଣି ବନ୍ଧୁଭକ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମାଦୃତ ହୁଏ ।

ଦିନେ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ସବରାକାର କୁବନ ଗ୍ରାମରେ ଥିବା ସୁବୁଦ୍ଧିଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଲ । ଠାକୁର ଅଣିମୂଜା ଦାବଣେରେ ମୁହାଧ କରାଇ ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳିତ ହେଲା ଓ କାମାନନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଠାକୁର ନାମରେ ନୟାଗଡ଼-ରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭକଲେ । ସର୍ବାଦାରେ ଏହି ଠାକୁର ଅନାଚ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି । ନୟାଗୋଠର ପ୍ରଧାନ ସାହେବ ଚକ୍ରପାଣି ପଟ୍ଟନାୟକ ଏହାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁବାର ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ । ରାଜା ଜନେ ଓ ରାଣୀଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଭୁଜ-ବଳ୍ଲବ ଓ ନନ୍ଦୀଶ ପୁର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ ବସାଇଥିଲେ । ଏହି ରାଜାଙ୍କ ସମୟରେ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଜାଙ୍କର ବିଦ୍ରୋହ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ଏହି ବିଦ୍ରୋହକୁ ବଳର ବିଦ୍ରୋହ କୁହାଯାଇ ଥିଲା ୧୮୪୮ ତତ୍କାଳୀନ ଇଂରେଜ ସାହେବ ରାଜାଙ୍କୁ ପାଉବର୍ଦ୍ଧପାଇଁ କଟକରେ ନଜରବନ୍ଦୀ ରଖିଥିଲେ । ୧୮୫୧ ମସିହା ଅଦ୍ଭୁତ ବୃଷ୍ଟି ଏକ ବର୍ଷି ଦିନ କଟକରେ ଦେହତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୨୨ ଶ ରାଜା ଲଡୁ କିଶୋର ସିଂହ –

ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ସିଂହଙ୍କ କୌଣସି ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ନଥିବାରୁ ତାଙ୍କଭାଇ ଦାଶରଥି ସିଂହଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଲଡୁକିଶୋର ସିଂହଙ୍କୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ୧୮୮୯ ମସିହା ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀରେ ସେ ଗାଦି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ୧୮୯୯ ମସିହାରେ ଦେବସେନ ମହାନ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ଷ୍ଟେଟ୍‌ଚାର୍ଜ ନେଇଥିଲେ । ମୋକଦମାରେ ଉଚ୍ଚକ୍ତ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଥିବାରୁ ଜଜ୍ ସାହେବ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ଗଡ଼ଜାତ ଭ୍ରମଣ କରାଇ ରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତ ଦଲିଲ୍ କାଗଜପତ୍ର ସିଂହଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦେଇ ଥିଲେ । କ୍ଷମତା ପାଇବା ପରେ ପିତାଙ୍କ ଶତ୍ରୁ ସେକ ବିଦ୍ରୋହର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲା ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ବେଷଣ କରି ଗୋଡ଼ରେ ପଚିଶ କି.ଗ୍ରା. ଲୁହାର ଶିକୁଳି ପକାଇ ଜେଲରେ ରଖିଦେଇ ଥିଲେ । କେତେକ ଦିନପରେ ତାଙ୍କୁ କଟକ ଜେଲକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ ସେଠାରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା । ପାଟପଡ଼ା ସମୟରେ ରାଜା ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜଧାନୀ ଲଣ୍ଡନ ଯିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲେ । ପୁଅ ବସନ୍ତ ରାଣୀମା ନଷ୍ଟ ଦେବ ଏକଥା ଶୁଣି ନରେନ୍ଦ୍ରଦେବ ଖରାପ କଥାଶୁଣାଇ କୋରିଆପୋ ମୌଜାର ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଓଙ୍କ ଭଉଣୀ ଘଷାମାନଙ୍କଙ୍କ ସହ ୫୦୦ ଶନ ଅଠାବନ ମସିହାରେ ମହା ସମାରୋହରେ ବିବାହ ଉତ୍ସବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବରୁ ରାଜାଙ୍କ ସହ ଟେଢାକୋଟ ରାଜନନ୍ଦନଙ୍କ ସହ ବିବାହ ହେବାର ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା । ପଦ୍ମାପଦ ପଣ୍ଡିତ ସମୁଦ "ନବଦୁର୍ଗା ନରୋବର ଟେଢାକୋଟ ରାଜକନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ହେବ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ପ୍ରସ୍ତୁର '୯ କଥାକାବ୍ୟ କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ରଚନା କରିଯାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ଷର ପ୍ରଧାନ ଜୋତିଷଙ୍କର ଲଗ୍ନ ବିଫଳ ହେଲା । ରାଜାଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଧରାକୋଟରେ ନହୋଇ କୋରଦିଠା ମୈଜାରର ଠିକ୍ ହେଲା । ଦୁଃଖି ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଶୁଣି ସେ ସଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପୂରଣ କରୁଥିଲେ । ତଦେବ ମହାଭାରତ କାବ୍ୟକୁ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁ ଆଇନକୁ ଅନୁସରଣ କରି ରାଜ-ସିଂହାସନ ଅଳଂକୃତ କରି ସମସ୍ତ କଥା ବୁଝୁଥିଲେ । ନିଜପାଖ-ରେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଓ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଦେଇଥିଲେ । କବି,ପଣ୍ଡିତ, ଦେବତା, ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଅତିଶୟ ସମ୍ମାନ ଭକ୍ତି କରୁଥିଲେ । ଗୁପ୍ତ ଭାବେ ରାଜ୍ୟ ପରିଭ୍ରମଣ କରି ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା କଥାଜାଣି ପାରୁଥିଲେ । ଯଦି କୌଣସି କର୍ମଚାରୀ ନିଜ-ଜଏ କିମ୍ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଅବହେଳା କରେ ସେ ତାର ସ୍ୱରୂପ ଅଦୟ କରୁଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ ତତ୍କାଳୀନ ଇଂରେଜ ସାହେବ ଶିତ କାଳିନ ଗସ୍ତ କରୁଥିଲେ । ସାହେବ ରାଜାଙ୍କୁ କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ବୁଝିଥିଲେ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ସଠିକ ଉତ୍ତର ରାଜା ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାରୁ ସାହେବ ରାଜାଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତୋଷ୍ଟ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ ନୟାଗଡ଼ରେ ଶିକ୍ଷାର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲର ସ୍କୁଲ ଖୋଲା ଉପଯୁକ୍ତ ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ଡାକ୍ତରଖାନା ଖୋଲା । ମେନ ଧୂଡୋଧାଚ ର୍କ ବୋଲନ୍ତଗ ଓ ଦକଲେ୍ଲା ଗସ୍ତା ତଆର ହୋଇଥିଲା । ଦାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ ମର୍ଦନ ଓ ନଗଜନ ସମ୍ପୃରେମଧ୍ୟ ମୋକଦ୍ଦମା ବିଚାର କରୁଥିଲେ । ନୈଷ୍ଠିକ ଓ ଧାର୍ମିକ ଥିଲେମଧ୍ୟ ଇଉରୋପିଆନ ଅଫିସରଙ୍କ ପରି ଚଳୁଥିଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଠିକ୍ ୧୧୯୧ ମସିହା କଥା ଭାରତର ଶେଷ ହିନ୍ଦୁ ସମ୍ରାଟ ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ଦିଲ୍ଲୀ ସିଂହାସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥାନ୍ତି । କୌନଜର ରାଜା ଜୟଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସଂଯୁକ୍ତା ନାମକ ରାଜକୁମାରୀଙ୍କର ସ୍ୱୟମ୍ବର ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ରାଜା ଜୟଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କୁ ଘୃଣା କରୁଥିବାରୁ କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧିମତୀ ସଂଯୁକ୍ତା ନିଜଅନ୍ତରର ସହ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଥିଲା । ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କୁ ଅପମାନିତ କରିବାପାଇଁ ଦ୍ୱାରପାଳ ଭାବେ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ି ଦ୍ୱାର ସମ୍ମୁଖରେ ରଖିଥିଲେ । ସ୍ୱୟମ୍ବରରେ ସଂଯୁକ୍ତା ବରମାଳା ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଉପରେ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତତ୍କ୍ଷଣରେ ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ସଂଯୁକ୍ତାଙ୍କୁ ଅଶ୍ୱରେ ନେଇଯାଇଥିଲେ । ଠିକ୍ସେହିପରି ଦଶପଲ୍ଲାର ଚନ୍ଦ୍ରକାନନ ରାଜାସାହେବ ଦେବ ବଂଶର ପଞ୍ଚଦଶରାଜା ଚୈତନ ଭଞ୍ଜ ଦେବଙ୍କୁ ଅପମାନିତ କରିବା ପାଇଁ ଜଣେ ଜାତିଗତ ସକାଶେ ତାଙ୍କର ନିଜଦାବ ନୀଳକଣ୍ଠ ଭଞ୍ଜଙ୍କୁ ଗୁପ୍ତ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆଘାତକରି ତାଙ୍କର ବଡ଼ଝିଅ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳ ଦେଇଙ୍କୁ ନେଇ ଜବରଦସ୍ତ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଦଶପଲ୍ଲା ରାଜାଙ୍କର ପଟ୍ଟଉ ହୁଅନ୍ତେ ସର୍ବି ଅର୍ଦ୍ଧ, ସମ୍ପୁରରେ ରଜବାଟି ନିଜକଣ୍ଠରୁ ଭଞ୍ଜବଂଶିୟ କନ୍ୟା ପାଲିନ୍ଦିରେ ବସନ୍ତେ କନ୍ୟାର ପିତା ଓ ଭାଇ ବୈଷ୍ଣବ ଦେଓଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ଆଣିଥିଲେ । ସେହି ସ୍ଥିତ ଦଶପଲ୍ଲାଗଡ଼ ପାର ହୁଅନ୍ତେ ରାଜାଙ୍କସହ ମାଳ ଦେଇଙ୍କ ଶୁଭ ପରିଣୟ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିରେ ଦଶପଲ୍ଲା ରାଜା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜା ପାଇଥିଲେ ନୀଳକଣ୍ଠ ଭଞ୍ଜଙ୍କୁ ଆମ୍ବସୁର ଓ ବୈଷ୍ଣବ ଦେଓଙ୍କୁ ବସ୍ତ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତିନିବର୍ଷ ପରେ ରାଜା ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ଦଶପଲ୍ଲା ଫେରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ସମୟରେ ଧୁମୁସରରୁ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଅନାବାଦ ଜମି ଓ ଅନାବାଦ ଫସଲ ନୟାଗଡ଼ ସରହଦରେ ମିଳିଥିଲା । ନାଉଖୋଳ ମୌଜା ଧୁମୁସରରେ ଥିଲା । ନୟାଗଡ଼ରେ ମିଶିଥିବାରୁ ତାହାର ନାମ ନରସିଂହ ପ୍ରସାଦ ରଖାଯାଇ ଅଛି । ମହେଶ୍ୱର ପୁର ଓ ଭୈରବୀ ପ୍ରସାଦ ରାଜାସାହେବ ଦଖଲ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କୃଷକର ନିଗୁରାଜ ଚରଣଙ୍କ ଅଦମ୍ୟ ଅକୁଣ୍ଠିତ ସାହାଯ୍ୟ ଫଳରେ ଧୁମୁସର ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ଜୟଲାଭ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ପନ୍ଦର ମାଇଲ ଦୀର୍ଘଧରି ସେସନ ପଦଟିକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଯେଉଁ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ତାହାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ତତ୍କାଳୀନ ମହଲର ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ବାବୁ ନନ୍ଦକିଶୋର ଦାଶ ଦଶପଲ୍ଲା ରାଜା ଚୈତନ୍ୟ ଭଞ୍ଜଙ୍କୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥି କରି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ଦୁଇରାଜା ସାହେବଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ଏହି ନ୍ୟାୟରେ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ରାଜା ଅସନ୍ତୋଷ ହେଲେ କିନ୍ତୁ ନୟାଗଡ଼ର ଏକମାଇଲ ପାହାଡ଼ ସରହଦରେ ମିଶିଥିଲା । ୧୮୭୮ ମସିହା ୧୮୮୫ ମସିହାରେ ରାଜା ସାହେବ ଦୁଇଥର ଭାରତ ଭ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ବଡ଼ମ୍ବା ରାଜ୍ୟ ନିଲାମ ହେବା ସମୟରେ ବହୁତ ନିଲାମ ଜିନିଷ ଯଥା—ପାଞ୍ଚ-ଗୋଟି ହାତୀ, କୋଡ଼ିଏଟି ଘୋଡ଼ା, ମାର୍ବଲ ଟେବୁଲ, ଖଟ, ରୂପା ବାସନ, ଗାଲିଚା, ଝାଡ଼ୁଆ ପ୍ରଭୃତି ଦେଇକରି ଆଣିଥିଲେ । ଏହିସମୟରେ ଜମିର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ପାଇଁ କୋର୍ଟଫିସ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ-ଥିଲା । ୧୮୮୫ ମସିହାରେ ସାନ ରାଣୀଙ୍କ ସହ ତୀର୍ଥାଟନ କରିବା ସମୟେ ରାଜମାତାଙ୍କ ବିୟୋଗ ହୋଇଥିଲା । ପୁନର୍ବାର ୧୮୮୭ ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ ଦିନ ବଡ଼ରାଣୀଙ୍କର ବିୟୋଗ ହୋଇଗଲା ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ରାଜା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟ ବଡ଼ରାଣୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନେଇ କରୁଥିବାରୁ ମା-
ଣ୍ଡୁଧୀଙ୍କ ବିୟୋଗରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖରେ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ
ପଡ଼ିଥିଲେ। ଜନ୍ମଭୂମି ନୟାଗଡ଼ର ସ୍ନେହ ମମତାର ଡୋରିକୁ
ବର୍ଜନକରି ପ୍ରଶାଦମନ୍ତ୍ରି ନରସି କଟକରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାକୁ
ଅଭିପ୍ରାୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ। ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଦୁନିଆର ସମସ୍ତ
ମାନ୍ୟ ବଚନ ଭୁଲାଇ ୩୧-୩-୧୮୮୯ ମସିହାରେ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ
କଲେ। ଅଶ୍ୱାରୋହ ଦ୍ୱାରା ଭଗ୍ନଙ୍କରି ଏହି ଦୁଃଖ ଭାବର ଉଦି-
ଥିଲା। କେତେକ ବଂଶଧର ମାନେ ମତଦେଇଲେ ବଳଭଦ୍ର ସିଂହ
ବହୁଦିନ ବଞ୍ଚିବେ ନାହିଁ। ଅଳ୍ପଦିନରେ ସେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିବେ
ତେଣୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀକିଶୋର ସିଂହ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ଚନ୍ଦନ ମାଳ ଦେବ
ସାମନ୍ତ ରାଜଗାଦି ପାଇବେ। ଏହାପୂର୍ବରୁ ରାଜା ସାହେବ ଲେଖି
ଯାଇ ଥିବାରୁ ବଳଭଦ୍ର ସିଂହ ରାଜା ହେଲେ ବଡ଼ ରାଣୀଙ୍କ ପାଇଁ
ଖୋସପୋଷ ଲଟିପଡ଼ା ଅସୁର ଡିପା ଏବଂ ୩ଗୋଟି ମୌଜା ପ୍ରଦାନ
କରିଥିଲେ। ସାନ ରାଣୀଙ୍କୁ ଓମ୍‌ପାଡ଼ ଓ ଟେଣ୍ଟା ପଲ୍ଲୀ ଦୁଇଗୋଟି
ମୌଜା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ। ରାଜା ଲକ୍ଷ୍ମୀକିଶୋର ସିଂହ ନିଜ
ନାମରେ ୩ ଗୋଟି ବ୍ରାହ୍ମଣ ସାସନ ଓ ବଡ଼ ରାଣୀଙ୍କ ପାଇଁ
କୃଷ୍ଣାବଟନ୍ତ ଶାସନ ବସାଇଛନ୍ତି।

୨୩ ଶ ରାଜା—ବଳଭଦ୍ର ସିଂହ—

୨୧ ବର୍ଷ ବୟସରେ ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିଥିଲେ।
କମିଶନର ସାହେବ କଟକଙ୍କ ନିକଟରୁ ଧାଇ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଠିକ୍
ଦେଇ ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ଣ୍ଣକ୍ଷମତା ପାଇଲେ। ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ରାଜ୍ୟ ନଟବର
ସିଂହଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ସ୍ନେହଥିଲା। ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ରାଜ୍ୟରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ଏକାଦଶ ପାରେ ରାଜା ରାଜ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ ବୁଝିବେ ବୋଲି ଠିକ୍ କଲେ । ଦେଓ୍ୱାନ କର ମୋହିନୀ ମେକଡମା ବୁଝି ତାଙ୍କୁ ୬୦୦ ର ଦଣ୍ଡ ଦେଇଥିଲେ । ଏଥିନିମନ୍ତେ ନୟାଗଡ଼ର କୌଣସି ପ୍ରଜା ଦେଓ୍ୱାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡଦେଇ ପାଇଲେ । ତାଙ୍କର ଏଥିନ ଅନୁଯାୟୀ ସମସ୍ତ ଜନତାଙ୍କୁ ଶୋକ ସାଗରରେ ଭସାଇ ମାତ୍ର ୨୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ୧୦-୩-୧୮୯୦ ତାରିଖରେ ଓ ସନ୍ନିପାତ ରୋଗରେ ମତ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ି-ଥିଲେ । କୌଣସି ରାଜା ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ମରିବା ଏହି ବଂଶରେ ପ୍ରଥମ । ପୋଥରେ ଷଷ୍ଠବର ସିଂହ ଦେଓ୍ୱାନଙ୍କୁ ରାଜା ହେବାକୁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରତାପ କରାଇ ଦେଓ୍ୱାନ ସାହେବଙ୍କ ପୂର୍ବ ବନ୍ଧୁରଙ୍କୁ ଭୟରେ ରାଜ ଚାଳନା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣୁ ଆପଣ ସିଂହାସନ ଅଧିକାରଣ ନକରି ଆପଣ ସାମନ୍ତ ରଘୁନାଥଙ୍କୁ ରାଜା କରାନ୍ତୁ । ଦେଓ୍ୱାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରାରେ ରଘୁନାଥ ସିଂହ ମାନଧାତା ସିଂହାସନ ଅଧିରୋହଣ କଲେ ।

୨୪ ଶ ରାଜା ରଘୁନାଥ ସିଂହ ମାନଧାତା—

ସାମନ୍ତ ଦେଓ୍ୱାନଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁଯାୟୀ ୧୦-୩-୧୮୯୦ ମସିହାରେ ସିଂହାସନ ଅଧିରୋହଣ କଲେ । ରଘୁନାଥ ସିଂହ ରାଜା ହେବାରୁ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ରାଜା ମକଦ୍ଦମା କରିଥିଲେ । କାରଣ ସେ ନୟାଗଡ଼ର ନାଟଷ୍ଟ ସାମନ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ଦେଓ୍ୱାନଙ୍କ ଚେଷ୍ଟା ଫଳରେ ରଘୁନାଥ ସିଂହଙ୍କ ଜୟଲାଭ ହେଲା । ଏହାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଳମାଳ ହେବାରୁ ରାଣିଙ୍କ ସହ ଦେଓ୍ୱାନ ମାନଙ୍କର ମନୋମାଳିନ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ରଘୁନାଥ ସିଂହ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନଡ଼ଭ୍ରାନ୍ତି ମନ ଥିଲେ । ତାହାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ବୁଝୁଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରନାରାୟଣ ବାବୁଙ୍କ ମକଦ୍ଦମା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ସିଂହଙ୍କର ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଏସବୁକୁ ନେଇ କୋରଣ୍ଡା ମାଳରେ ଉଦ୍‌ଧର ବିଦ୍ରୋହ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ଥିଲା । ଯାହାର ଜାଟମୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଏମାନେ ଆହ୍ୱାନ । ଖେଳି ବିର ସିଂହଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କେନ୍ଦୁମାହା ରାଜା ନଟବର ସିଂହ ଦଳରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବାରୁ ନୟାଗଡ଼ର ବହୁ ଜନସାଧାରଣ ଏଥିପାଇଁ ଅସନ୍ତୋଷ ଥିଲେ ।
୧୮୯୪ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ବଡ଼ମା ରାଜନନ୍ଦିନୀଙ୍କୁ ଅପରାହ୍ଣରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଦୁଇଗୋଟି କନ୍ୟା ଜନ୍ମ ଲାଭ କରି ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିଥିଲେ । ରାଜା ଜଣେ ଦ୍ୱଗତ ଓ ଆତ୍ମଘାତ କରିଥିବା ଜଣେ ଧନବାଂକ୍ୟଙ୍କ ଠାରୁ କିଛି ଟଙ୍କା ଲଗାଇ ରାମେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ରାଜା ରଘୁନାଥ ସିଂହ ଝୁଲଣ ପ୍ରିୟ ଥିଲେ । କୁରାଳ ମୌଜା ଉଲବ ପାଳକରା ଟଣ ରକ୍ତଦଣ୍ଡ ଯାଚିବା ଅଧିକ ଦଖଲ କରିଥିବାରୁ ୨ହଜାର ଟଙ୍କା ସଲାମି ନେଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀରାଜ ସୁନ୍ଦରଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲେ ୧୮୯୭ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୫ ତାରିଖ ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ ଦିନ ପିଣ୍ଡଥା ହୋଇ ରାଜା ସାହେବ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ କରିଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ବାବୁ ଚନ୍ଦ୍ରନାରାୟଣ ଦାଶ ଟିକାୟତ ହେବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ପାଉଥିଲେ । ଜମିଦାର ପ୍ରଜାବୃନ୍ଦ ବିଶ୍ୱର କରି ରଘୁନାଥ ସିଂହଙ୍କ ମାମୁଁ ଶିବୋସ ସିଂହଙ୍କ ପୁତ୍ର କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦେଉଙ୍କୁ ସତ୍କାର କରିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ରାତି ୯ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ନଆସିବାରୁ ସତ୍କାର କରାଗଲା । ପରଦିନ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ରାଜ୍ୟରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ସେ ଦଶା ପାଇଁ ରାଜା ରାଜ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ ବୁଝିବେ ବୋଲି ଠିକ୍ କଲେ । ଦେଓ୍ୱାନ କର ମାଲିକି ମକଦ୍ଦମା ବୁଝି ତାଙ୍କୁ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ଦେଉଥିଲେ । ଏହାଫଳରେ ନୟାଗଡ଼ର କୌଣସି ପ୍ରଜା ଦେଓ୍ୱାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡବତ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଶାସନ ଅନୁଯାୟୀ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଶୋକ ସାଗରରେ ବୁଡ଼ାଇ ମାତ୍ର ୨୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ୧୦-୩-୧୮୯୦ ମସିହାରେ ଓ ସନ୍ନିପାତ ରୋଗରେ ସେ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିଗଲେ । କୌଣସି ଟିକା ଅଭେବ ହେବାରେ ମଣିଷ ଏହି ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଥମ ଥରପରେ ଛଅବର୍ଷ ସିଂହ ଦେଓ୍ୱାନଙ୍କୁ ରାଜା ହେବାକୁ ସ୍ୱୀକୃତ ପ୍ରଦାନ କରାଇ ଦେଓ୍ୱାନ ସାହେବଙ୍କ ପୁଅ ଅବ୍ବରଙ୍କୁ କହିଲେ ରାଜ ଟୀକା ଦିଅନ୍ତୁ । ଏଣୁ ଏପରି ସିଂହାସନ ଅବୈଧନାଶ ନକରି ଅବୋ ସାମନ୍ତ ରଘୁନାଥଙ୍କୁ ରାଜା କରନ୍ତୁ । ଦେଓ୍ୱାନଙ୍କ ଦୁରାଭିପ୍ରାୟରେ ରଘୁନାଥ ସିଂହ ମାନଧାତା ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କଲେ ।

୨୪ ଶ ରାଜା ରଘୁନାଥ ସିଂହ ମାନଧାତା—

ସାମନ୍ତ ଦେଓ୍ୱାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଅନୁଯାୟୀ ୧୦-୩-୧୮୯୦ ମସିହାରେ ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କଲେ । ରଘୁନାଥ ସିଂହ ରାଜା ହେବାକୁ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦଣ୍ଡପଡ଼ା ରାଜା ମକଦ୍ଦମା କରିଥିଲେ । କେବଳ ସେ ନୟାଗଡ଼ର ନାଟକ ସାମନ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ଦେଓ୍ୱାନଙ୍କ ଏହିସବୁ ସମାଚାରରେ ରଘୁନାଥ ସିଂହଙ୍କ ଜୟଲାଭ ହେଲା । ଏହାପରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ଗୋଳମାଳ ହେବାରୁ ରାଣୀଙ୍କ ସହ ଜେମା ମାନଙ୍କର ମୋକଦ୍ଦମା ହୋଇଥିଲା । ରଘୁନାଥ ସିଂହ

ବଡ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଥିଲେ । କାହାରିକୁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ବୁଝୁଥିଲେ । ଦର୍ପନାରାୟଣ ବାବୁଙ୍କ ମକଦମା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ସିଂହଙ୍କର ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଏସବୁକୁ ନେଇ କୋରାପୁଟ ମାଳରେ ଉଦ୍ଧୃକର ବଦ୍ରୋହ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ଥିଲା । ଯାହାକି ଜାପୁ ଯନ୍ତ୍ରାମଲ ନେହାଏକ ଆହ୍ୱାନ । କ୍ଷେତ୍ରି କରି ସିଂହଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜା ନରବର ସିଂହ ଏମଳରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବାରୁ ନୟାଗଡର ବହୁ ଜନସାଧାରଣ ଏଥିପାଇଁ ଅସନ୍ତୋଷ ଥିଲେ । ୧୮୯୭ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ବହୁମ୍ୟା ରାଜକର୍ମୀଙ୍କ ଅଫୋର୍ସରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଦୁଇଟୋ କନ୍ୟା ଜନ୍ମ ଲଭି କରି ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିଥିଲେ । ରାଜା ନରବର ପ୍ରମୁଖ ଓ ଅନ୍ୟପାତ କରିଥିବା ଜଣେ ଧନବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଠାରୁ କରି ଟଙ୍କା ରଘୁନାଥ ରାମେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ରାଜା ରଘୁନାଥ ସିଂହ ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ଥିଲେ । କୁରାଳ ମୌଜା ଉପରେ ମାଳଜମା ବଣ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଅଧିକ ଚଳେ କରିଥିବାରୁ ୨ହଜାର ଟଙ୍କା ସକ୍ରୀମି ନେଇ ଲଙ୍ଗରାଜ ସୁବୁଦ୍ଧିଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲେ । ୧୮୯୭ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୫ ତାରିଖ ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ ଦିନ ପିତୃଙ୍କ ହୋଇ ରାଜା ଯାଉଥିବ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ କରିଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ବାବୁ ଦର୍ପନାରାୟଣ ଦାଶ ଶକ୍ତିକା ନେବା ପାଇଁ କଟକ ଯାଇଥିଲେ । କମିଶ୍ୱର ପ୍ରଜାବୃନ୍ଦ ଖବର କରି ରଘୁନାଥ ସିଂହଙ୍କ ମାନ୍ୟ ପିତାବାସ ସିଂହଙ୍କ ପୁତ୍ର କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦେହୁଙ୍କୁ ସତ୍କାର କରିବା ପାଇଁ କହିଥିଲେ । ରାତ୍ରି ୯ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ନଆସିବାରୁ ସତ୍କାର କରାଗଲା । ତେବେ

କୁଞ୍ଜବେହାରୀ ଦେଓ ଅସିଲେ । ଅନନ୍ତର ସେ କୋର୍ଟ ଦେଖିବାରୁ ରଘୁନାଥ ସିଂହଙ୍କର କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ମୁକୁନ୍ଦ ଦେଓଙ୍କୁ ଅଣାଗଲା । ରାଜାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରଦିନ ଅର୍ଥାତ ୫-୯ ୧୮୯୭ ମୁକୁନ୍ଦ ଦେଓଙ୍କୁ ନାରାୟଣ ସିଂହ ନାମ ଦେଇ ରାଜା କରାଗଲେ ।

୨୫ ଶ ରାଜା ନାରାୟଣ ସିଂହ ମାନଧାତା—

୧୫ ବର୍ଷ ବୟସରେ ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିଥିଲେ । ପରଦିନ ଚର୍ଚ୍ଚନାରାୟଣ ଦାସ ଓ ସୁଦାମ ଚରଣ ରାୟ (ମ୍ୟାନେଜର) ଓ ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଦେଓ (ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ) ଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିଲେ । ସେମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହିଲେ ନାରାୟଣ ସିଂହ ଦେଶରେ ରାଜାନ୍ତର ହୋଇ ନୌବତ ଧ୍ୱନିତ ହେବ ରାଜା ହେବେ । ସମସ୍ତେ ନାରାଜ ହେବାରୁ ସହାୟକ ପାଇଥିଲେ ଏହି ସମୟରେ କେମାନେଙ୍କ ମହିମା ବର୍ଣ୍ଣନା ଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ମହେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବ ସେ ରାଜା ହେବ । ରାଜା ନାରାୟଣ ସିଂହ ମାନଧାତା କିଛି ଉପାୟ ନପାଇ ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନକଲେ । ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ହେଲା ଚିନ୍ତା କରନା ପୁଅ ଜନ୍ମହେବ । ତିନିଦିନ ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେବ । ସ୍ୱପ୍ନକଥା ଅନୁସାରେ ... ରେ ସନ୍ତାନ ହେଲା । ୧୮୯୮ ମସିହା ଜୁଲାଇ ମାସରେ ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କଲେ । ସେହି ସମୟରେ ରାଜାଙ୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ହୋଇଥିଲା । ୧-୫-୧୯୦୩ ମସିହାରେ ସ୍ୱଦେଶ ପାଟରାଣୀମାନଙ୍କ ପଦ ମହା ସମାରୋହରେ ବିବାହ ଉତ୍ସବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । ପାଟରାଣୀ ଭୁଜଙ୍ଗ ମୋହିନୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧାର୍ମିକ ଥିଲେ । ସାରାରାତି ପୂଜାରେ ବସି ଦୁଇପହର ଓ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଧରି

ଫଡ଼୍‌ଶନ ଯେଉଁ କଠୋର ତପସ୍ୟା ସେହି ତପସ୍ୟା ବଳରେ
ସୁଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବୃନ୍ଦାବନ ଚନ୍ଦ୍ର ଜନ୍ମକରି ନେଇ
ଧନ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କର ବୈବାହ ଜୀବନରେ ନୟାଗଡ଼ର
ହୃନ୍ଦୋଳକୁ ଦୁଇଟି ବଳଦଗାଡ଼ି ଅଣିଏଟି ହାତୀ ଯେତେଟି ଘୋଡ଼ା
ଏତେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୁଇଜଣ ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଟିକାଳିନ
ଟେଲିକାଲ୍ ଏକେଣ ବାବୁ ଅନେକ ଭେଟଦାସ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲେ ।
ମାସ ଦୁଇରେ ବଟେଶ୍ୱ ପେଟେବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁଲୋକ ହଇଥାରେ
ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ ନୟାଗଡ଼ ଓ
ରଣପୁର ସରହଦ ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିଲା । ନାରାୟଣ ସିଂହ
ମାନଧାତା ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇଥିବାରୁ ବଜ୍ୟ କୋର୍ଟସ ଅଫ୍ ଓ୍ୱାର୍ଡରେ
ଥିଲେ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ରାଜା ହୋଇ ଆସିଥିବା ପୂର୍ବରୁ କାପ୍ତାଙ୍କି
(ବହାଲଖୋଲ) ମୌଜାରେ ମହିଷି ରକ୍ଷଣ ବେକ୍ଷଣ ଦାୟିତ୍ୱରେ
ଥିଲେ । ରାଜା ହେବା କଥା ଶୁଣି ସେ କାନ୍ଦ ଉଠିଲେ କନ୍ଦ୍ର
ଲାଗିଥିବା ସମୟରେ ବନ୍ଧୁତ ଉନ୍ନତ ମୂଳକ କାମ କରିପାରନ୍ତେ
ଦର୍ପନାରାୟଣ ବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ଲୋକମାନେ ବିଦ୍ରୋହ ସୃଷ୍ଟି
କଲେ ଫଳରେ ଦର୍ପନାରାୟଣ ବାବୁ ଶୁଳିଯାନ୍ତେ ଅନ୍ଧୁ ରହୁ
ତାଙ୍କୁ ନାମକ ଜଣେ ଅନ୍ତଃ ହୃଦୟ ବାନ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକେଣ ହୋଇ
ଆସିଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ଅବସ୍ଥାନ ଦୁଇବର୍ଷ ଭିତରେ ବହୁ ଜନ
ହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଯାଇଥିଲେ । ରଣଯାତ ଶସ୍ୟ ର ବିକ୍ରୟ
ବନ୍ଦସ୍ତ ପାଇଁ ବାହାଡ଼ା ଖୋଲଠାରେ ଏକହାଟ ବସାଇ ଥିଲେ
ଯାହାକି ପୂର୍ବ ଜଙ୍ଗଲ ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ବାଣିଜ୍ୟ ସ୍ଥିତ ।
ଗୋମସ୍ତର ମହକର ଯାହା, ଇଟାମାଟିର ଘରଦ୍ୱାର ଓ ବହୁ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଜଳ ଭଣ୍ଡାର ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ମାତ୍ର ଦୁଇବର୍ଷ ରହି ଚାଲିଗଲେ । ତାଙ୍କପରେ ଗୌରଶ୍ୟାମ ମହାନ୍ତି ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏଜେଣ୍ଟ ହୋଇ ଆସିଲେ । ନୟାଗଡ଼ରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିବା ଏକମାତ୍ର ସ୍କୁଲକୁ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ସ୍କୁଲରେ ପରିଣତ କରିଥିଲେ । ଶିକ୍ଷାର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପାଠଶାଳା ବସାଇଥିଲେ । ୧୯୦୭ ରୁ ୧୯୧୦ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୟାଗଡ଼ରେ ଅବସ୍ଥାନ କରି ପୁଣି ଚାଲିଗଲେ । ୧୯୧୦ ମସିହାରେ ଅନନ୍ତରାମ ମହାନ୍ତି ନୂଆ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ହୋଇ ଆସିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ ମହାପ୍ରଭ ନୂଆ ପୋଲ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୨୫ । ୨୬ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ରାଜ୍ୟରେ ଏଜେଣ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ହିନ୍ଦୋଳର ରାଜବଂଶୀୟ ରାଜା ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସିଂହ ରାଜା ଜଗଦେବଙ୍କ କନ୍ୟା ବ୍ରଜକନ୍ୟା ଦେବୀଙ୍କୁ ୧୯୧୧ ଅପ୍ରେଲ ପନ୍ଦର ଶୁକ୍ରବାର କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ ସପ୍ତମୀ ତିଥି ଦିବା ୪ ଘଣ୍ଟିକା ସମୟରେ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାହାର ୩ ବର୍ଷପରେ ୧୯୧୪ ଅଗଷ୍ଟମାସ ୨୮ ତାରିଖ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ର ବୃନ୍ଦାବନ ଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ନାରାୟଣ ସିଂହ ମାନଧାତା ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ପରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ କ୍ଷମତା ପାଇଲେ । ସିଂହାସନ ପାଇବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଆସିଲା । ଦୈବର ବିଧାନ ରାଜାସାହେବଙ୍କୁ ପ୍ରବଳ ଜ୍ୱର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଜ୍ୱର ବେଳକୁ ବେଳ ବଢ଼ିବାରୁ ଅତି ପ୍ରବଳ ହେଲା । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ସାଗରରେ ଭସାଇ ୧୯୧୮ ଡିସେମ୍ବର ୭ ତାରିଖ ରାତ୍ରି ୧୧ ଘଣ୍ଟା ସମୟରେ ରାଜାସାହେବ ଇନ୍ଦ୍ରଧାମ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ପତିପ୍ରାଣା ଶୋକ ସନ୍ତପ୍ତା

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବ୍ରଜକିଶୋର ଚାଟବର୍ଣ୍ଣୀ ରାଜାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ବାଇଶଦିନ ପରେ ଅର୍ଥାତ ହେବ୍ରମାସ ୨୮ ତାରିଖ ଦିନ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ସମୟରେ ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ସେ ଠିକ ଠାରୁ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବୃନ୍ଦାବନଚନ୍ଦ୍ର ମାମୁଁଘରେ ସ୍ୱପୋଷ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ।

୨୭ ଶ ରାଜା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନଧାତା—

ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ହିସାବରେ ସିଂହାସନ ଅଧିରୋହଣ କଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ନାବାଳକ ଥିବାରୁ ରାଜ୍ୟ କୋର୍ଟ-ଅଫ୍-ୱାର୍ଡସ୍ ଅଧୀନରେ ଥିଲା । ରାଜାସାହେବ ନାବାଳକ ଥିବାରୁ ଘସୁପୁରର ରାଜକୁମାର କଲେଜରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିଲେ । ଉକ୍ତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ନୟାଗଡ଼ରେ ବହୁତ ବେଠିପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । ଆବାଳ ବୃଦ୍ଧ ବନିତା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହି ବେଠି ପ୍ରଥା ଅତିବ ଦୁଃଖ ଦାୟକ ଥିଲା । ଏମାନଙ୍କ ସମୟରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ବହୁତ ଲୋକ ନଖାଇ ନପିଇ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ନୟାଗଡ଼ ବାହାରେ ଧାନ ଖଣ୍ଡି ୮୦ ଟଙ୍କା ଥିବାବେଳେ ନୟାଗଡ଼ରୁ ୨୦ ଟଙ୍କା ଦରରେ ସମସ୍ତ ଧାନ ପୋଲିସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପଟେଲ ସାହେବ ଜବରଦସ୍ତି ଆଦାୟ କରୁଥିଲେ । ଧାନ ବୁଝିକି ଏ ବର୍ଷକୁ ତରକାରୀ ନାହିଁ ବୋଲି ପଟେଲ ସାହେବ ଉପରେ ହାକିମଙ୍କୁ ଜଣାଇଥିଲେ । ପଟେଲ ସାହେବ ଲୋକଙ୍କୁ କହିଲେ ଦମିପାଦିଶା ବରଦ୍ଦେଶର ପିଠାଙ୍କର ଖାଅ । ଏହିକ ଫିଲିପି ସାହେବ ନୟାଗଡ଼ ଚତୁର୍ମଣ୍ଡଳରେ ଥାପି ଭ୍ରମଣକରି ଜାଣି ହୁଦ ଓ ଗୁଡ଼ିକ ଜମି ବାଡ଼ି କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଇଥିଲେ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ରିଲିଫ୍ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ସେହି ଉପ୍ରାବର

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଦେଖାଦେଇଥିବା ଫଳରେ ଲୋକ ମାନଙ୍କର ଅର୍ଥୀକ ମେରୁଦଣ୍ଡ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଙ୍ଗିପାଇ ଥିଲା । ଧନୀ ଓ ଦରିଦ୍ର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହା ବାଧିଥିଲା ସାମାନ୍ୟ ପେଟ ଭାଖଣ୍ଡିକ ପାଇଁ ସୁଦୁର ନେଳଙ୍ଗ ଦ ସହରକୁ ଲୋକମାନେ ଭାଲିପାଇଥିଲେ । ପଣ୍ଡିଓ ଉଚ୍ଚ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ମାନଙ୍କର ଅନୁକମ୍ପା ମୂଳକ ଅବଦାନ ଥାଆନ୍ତା ଏ ଗଡର ବିଶୃଙ୍ଖଳା କେବେ ଦେଖାଦେଇ ନଥାନ୍ତା । ଇତିହାସ ବାହାରେ ଏହି ରୋମାଞ୍ଚକ କର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ କାହାଣି କଦାପି ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହି ନଥାନ୍ତା । ରାଜା ଆସିଲେ ପଟେଲ ସାହେବଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର ପରେ ଅବଦୁଲ୍ ସତାର ଖାଁ ପଲିଟିକାଲ ଏଜେଣ୍ଟ ହୋଇଆସିଲେ ଅଭାବ ସମୟରେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ନୂତନ କରିଧାର୍ଯ୍ୟ କାଉ ହୋଇଛି ମଧ୍ୟ ହାହାକାର କଲେ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଶରଣକୁଳ ମନ୍ଦିରକୁ ସର୍ପ ଭୟରେ ପଶିପାରୁ ନଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କର ଇଷ୍ଟଦେବୀ ବାଉରାଣିଙ୍କୁ ପଦାଘାତ କରନ୍ତେ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । କୌଣସି ଲୋକ ଭୟରେ ସତାର ଖାଁ ପାଖକୁ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଦୁଇଦିନ ପରେ ଶବସତ୍କାର କରାଗଲା । ଆଉ କେତେକ ମତରେ ସତାରଖାଁ ଜଣେ ସୁଶାସକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସମୟରେ କୌଣସିଠାରେ ନଗୁରଭଦ୍ର ନଥିଲା । ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସ୍କୁଲମାନ ଖୋଲିଥିଲେ । ୧୯୩୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରୁ ୧୯୩୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ଏକବର୍ଷ ହକାସେ ଶଚୀନନ୍ଦ ପୂଜାରୀ ଏଜେଣ୍ଟ ହୋଇ ଆସିଲେ । ସେ ମନ୍ଦାଶନ୍ କେବଳ ଜମିର ପଟା ବାଣ୍ଟିଲେ । ୧୯୩୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନଧାତା ରାଜା ସିଂହାସନ ପାଇଲେ । ରାଜା-ସାହେବ ୨୦ ବର୍ଷ ବୟସରେ ୧୯୩୧ ମସିହା ଜାନୁୟାରୀ ୨୯

Digitized by PPRACHIN, SOA

ତାରିଖରେ ନେପାଳର ଚନ୍ଦ୍ର ବଂଶିଯ ରାଜା ବାହାଦୁର ରଣାଙ୍କର ୨ୟ ପୁତ୍ର ବାହାଦୁରଙ୍କର ୨ୟ କେମାଙ୍କ ସହ ଶୁଭପରିଣୟ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା । ସ୍ୱହୋନର ରାଜାସାହେବ ରାଜଚେତନ ବହାସାହେବ କନ୍ଧାର ରାଜାସାହେବ ନେପାଳକୁ ବରଯାତ୍ରି ରୂପେ ଯାଇଥିଲେ । ତାପରେ ଜୀବନର ସଂକଳ୍ପଯାତ୍ରା ପାଇଁ ଅର୍ଥାତ ୧୯୩୩ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସ ୭ ତାରିଖରେ ହେମବାଳ ଦେବୀଙ୍କର ଗିରେନ୍ଦ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର ଭୂମିଷ୍ଠ ହୋଇଥିଲେ । ଅନନ୍ଦ ଉଲ୍ଲାସରେ ନୟାଗଡ଼ ହସି ଉଠିଥିଲା । ପୂର୍ବରୁ ୧୯୨୭ ମସିହାରେ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହଙ୍କ ମାମୁଁଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ ହେତୁ ଉପ ନବ ଓ ୧୯୨୫ ସାନଦେଓ ବୃନ୍ଦାବନ ସିଂହଙ୍କର ପବିତ୍ର ଅନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ତଥା ରଘୁନାଥ ପୀଠ ଓଡ଼ଗାଁରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୩୩ ଜୁଲାଇ ୨୦ ତାରିଖରେ ମହାମାନ୍ୟ କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତାଙ୍କର ଅଭିଷେକ ଉତ୍ସବ ମହାସମାରୋହ-ରେ ପାଳିତ ହୋଇଥିଲା । ଅଭିଷେକ ଉତ୍ସବ ପାଳନପାଇଁ ପ୍ରାୟ ପଚିଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟ ହୋଇଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଏହି ଉତ୍ସବକୁ ସାଫଲ୍ୟ ମଣ୍ଡିତ କରିବା ପାଇଁ ମନପ୍ରାଣଦେଇ ଲାଗି ପଡ଼ିଥିଲେ । ଦିନ ୨ ଘଣ୍ଟିକା ସମୟରେ ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗରେ ସର୍ଦ୍ଦାର ଏଜେଣ୍ଟ ଓ ସମ୍ମାନିତ୍ ଅତିଥିଗଣ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାଜାସାହେବ ହେବେ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ସେ ମହାଶୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବକ୍ତୃତା ଓ ସନନ୍ଦ ପଢ଼ିସାରିବା ପରେ ଏକ ବହୁମୂଲ୍ୟ ତରବାରି ରାଜାସାହେବଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ । ଅଭିଷେକ ଉତ୍ସବର ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ରାଜାସାହେବ ଇଂଲଣ୍ଡ ଭ୍ରମଣରେ ଯାଇଥିଲେ । ୧୯୩୫ ମେ ମାସ ୩ ତାରିଖରେ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ମ୍ୟାଟ୍ରିକରେ ଏକମାତ୍ର ସ୍କୁଲକୁ
ଶିକ୍ଷାର ଜନକ ପାଇଁ ୧୯୩୭ ଡିସେମ୍ବର ୧୧ ତାରିଖ ଦିନ
ମହେନ୍ଦ୍ର ହାଇସ୍କୁଲରେ ପରିଣତ କଲେ । ନେପାଳ ରାଣୀମା
ମହାମାୟାରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେବୀ ଅନଶନରେ ଥିବା ବେଳର ରହୁଥିଲେ
କୁଣ୍ଡେନଟରେ ସ୍ୱଦେଶ ମାମୁଁଙ୍କ କନ୍ୟା ସୌଭାଗ୍ୟ ମଣ୍ଡିତ
ଦେବୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଣୟର ଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପ ପାଟରାଣୀମାନଙ୍କ
ଗର୍ଭରୁ ଛଅଗୋଟି ଝିଅ ଓ ଏକପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ କଟକରେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବଜାରରେ ଅମରେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ସ୍ୱର୍ଗ-
ମାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହି ଅଛନ୍ତି । ରାଜା ସାହେବ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ
ଇଂଲଣ୍ଡ ଭ୍ରମଣରେ ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ଇଂରାଜୀ
ସନ୍ଦେଶ ଇଂଲଣ୍ଡର ଦେଖେ ଦେଖେ ବେଶ ଅଦ୍ଭୁତ ହୋଇଛି !
ଜେନ୍ମସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କଳ୍ପିତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଠାରୁ ସେ ଦୂରରେ ରହିବା
ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଏଣୁ ତାଙ୍କ ଘର ବୃନ୍ଦାବନ ଚନ୍ଦ୍ର
ମନ୍ଦିରଙ୍କ ହାତରେ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ବୁଝିବାପାଇଁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଥିଲେ ।
ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନହେଲା । ଓଡ଼ିଶା ସ୍ୱାଧୀନ ସଭାରେ ନୟାଗଡ଼ ଠାରୁ
ପ୍ରାନ ନିରୁପଣ କଲା ବିପୁଳ ଜନ ସଭାର ସେ ପ୍ରଥମ ନିର୍ବାଚନରେ
ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ୧୬-୨-୫୨ ଠାରୁ ୪-[illegible]-୫୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ
ପୌତ୍ରବାର ୧-୪-୫୭ ଠାରୁ ୨୨-୦-୬୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ମୁସମ୍ୟ
ରୂପେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବନ୍ଧଜନ ସ୍ୱଚଳର କର୍ମ କରିଯାଇଛନ୍ତି ।
ପ୍ରଚାର ଅଛି ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଏକ ମହାବ୍ୟାଧି ଦେଖାଯାଇଥିଲା ।
ଭଗବାନଙ୍କ ଅପାର କରୁଣା ବଳରେ ସେ ଆରୋଗ୍ୟ ହେଲେ ।
ଏହି ବର୍ଷ ୨୨ ରାଜା ସାହେବ ଦେବସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା (୧୮୨ ୀ)

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଦିନ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ କାଳ ଠିକ ମହୋତ୍ସବରେ ୧୯୮୩ ମସିହା
ଦେବସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ କଟକ ବକସି ବଜାର ବଡ଼ଭାଇ ସାହିରେ
ନିଜପୁତ୍ର ଅମରେନ୍ଦ୍ର ସିଂହଙ୍କର ବାସଭବନରେ ଶହ ଶହ ଜନତା-
ଙ୍କର ନେତ୍ରରୁ ଲୋତକର ବନ୍ୟା ଛୁଟାଇ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଚାଲିଗଲେ ।
ରଜାସାହେବ ଅ.କ ନାଟ୍ୟାନ୍ତ କଲ୍ପ ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତି ପାଇଁ ନୟାଗଡ଼
ଠେଥରେ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଶିଲ୍ଡ ଫୁଟ୍‌ବଲ ଟୁର୍ଣ୍ଣାମେଣ୍ଟ ଏବଂ ଅ.ଉ
ଦ୍ୟ କଲେଜର ବନ୍ଧନ ପରେ ଭିତ୍ତିରୁ ବହୁ ସ୍ଥାନୀୟ ଧନ୍ୟ ନିର୍ମା-
ଣରେ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି ।

୨୭ ଶ ରାଜା ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନଧାତା—

୧୯୩୩ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସ ୪ ତାରିଖ ଦିନ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ
କରିଥିଲେ । ରେଭେନ୍ସା ସ୍କୁଲ କଲେଜରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଜନେ
ଦର୍ଶନ ବିଦ୍ୟାରେ ରୂପେ ଜଣ ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ୧୯୫୫ ମସିହା
ରେ ବିହାର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ କୃତିତ୍ୱର ସହ ବି.ଏ. ପାସକରି-
ଛନ୍ତି । ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ରାଜା ଜୁମ୍ଲା (ନେପାଳ) ଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ର-
ଙ୍କର ୨ୟ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ୧୯୬୫ ରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ରାଣୀଙ୍କ-
ର ଗର୍ଭରୁ ଦୁଇଟି ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମପୁତ୍ର
ରାଜେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ଓ ୨ୟ ପୁତ୍ର ମହେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ଉଭୟେ ଉଚ୍ଚ
ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରୁଛନ୍ତି । ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଖବର ଶୁଣି ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର ଦୁଃଖରେ
ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ ନୟାଗଡ଼ ଆସି ଆସିଲେ । ଦୁଇବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ
ମାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ହରାଇ ଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ୧୧ ଦିନ ପରେ
ମାନ୍ୟବର ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଗହଣରେ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କୁ
ପ୍ରଥମେ ପୁରୁଣା ରାଜବାଟି ନିକଟରେ ଥିବା ଦୁର୍ଗା ମନ୍ଦିରରେ

Digitized by PPRACHIN, SOA

...ଙ୍କେ ଉତ୍ସବ ମହାସମାରୋହରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛି । ...ଚନ୍ଦ୍ର ... ମାନଧାତା ଉପାଧି ପାଇ ନୟାଗଡ଼ର ପ୍ରତେକି... ...ଙ୍କ ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନଧାତା ନାମରେ ପରିଚିତ ।

ନୟାଗଡ଼ ନିକଟରେ ଥିବା ଗଡ଼ଜାତ ସମ୍ପର୍କରେ—

...ପଲ୍ଲା—ପ୍ରଥମେ ଏହା ବୌଦ୍ଧରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲା । ବୌଦ୍ଧର ...ନଭଞ୍ଜ ନାମକ ଜଣେ ରାଜପୁତ୍ର ଅ...ଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷ ... ...ଠାକୁଆ... ଦଶପଲ୍ଲାକୁ ନେଇ ଦଶପଲ୍ଲାଗଡ଼ ସ୍ଥାପନ କଲେ ... ପ୍ରଥମ ଅସି ଯେଉଁଠାରେ ଗଣନା କଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାର ନାମ ଗଣିଆ । ଯେଉଁଠି ଘୁମୁଣ୍ଡିଆ କଲେ ସେହି ସ୍ଥାନର ନାମ ଘୁମୁଣ୍ଡିଆ । ଦଶପଲ୍ଲା ଗାଦରେ କୁଞ୍ଜ ମଳକକୁ ମାରି କୁଞ୍ଜବନ ଗଡ଼ ନାମକରଣ କରିଥିଲେ ।ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ସିଂହାସନରେ ୧୦ରୁ ଜଣ ରାଜା ରାଜତ୍ୱ କରିଛନ୍ତି । ୧। ଶାନଭଞ୍ଜ ୨। ନା... ଭଞ୍ଜ ୩ । ପ୍ରତାପ ଭଞ୍ଜ ୪ । ଗୋକୁଳ ଭଞ୍ଜ ୫ । ପଦ୍ମା ଭଞ୍ଜ ୬ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ୭ । ହେଣ୍ଡର ଭଞ୍ଜ ୮ । ପଦ୍ମନାଭ ଭଞ୍ଜ ୯ । ଶ୍ରୀ ଲୋକେ ଭଞ୍ଜ ୧୦ । ମୁକୁନ୍ଦ ଭଞ୍ଜ ୧୧ । ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ୧୨। କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଦେଓ ଭଞ୍ଜ ୧୩। ମଧୁସୂଦନ ଭଞ୍ଜ ୧୪। ନରସିଂହ ଦେଓ ଭଞ୍ଜ ୧୫ । ଚୈତନ୍ୟ ଦେଓ ଭଞ୍ଜ ୧୬ । ନାରାୟଣଦେଓ ଭଞ୍ଜ ୧୭ । ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଓ ଭଞ୍ଜ

୧୮ । ୧୮୮୪ ମସିହାରେ ଜଣେ ସାମନ୍ତ ବୈଷ୍ଣବ ଦେଓ ରାଜା ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କନ୍ଧ ମାନଙ୍କୁ ମତାଇ ବିଦ୍ରୋହ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ତାହାକ ଏହା ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସରେ ଏକ ରୋମାଞ୍ଚକର କାହାଣୀ । ଦଶପଲ୍ଲା ରାଜବଂଶ ବୌଦ୍ଧ ରାଜବଂଶ ଭଞ୍ଜମାନଙ୍କର

Digitized by PPRACHIN, SOA

ରହିଛି । ରାଜବଂଶର ସଙ୍କେତ ମୟୂର । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଏହିବଂଶ
ପ୍ରଥମ ରାଜା ଏକ ମୟୂର ଡିମ୍ବରୁ ଜନ୍ମହୋଇଥିଲେ (ଏହି କାହାଣୀଟି
ଲାଲ ନରେନ୍ଦ୍ର ... ମାରଙ୍କ ବଂଶଧରଙ୍କ ଫଟୋରୁ ସଂଗୃହୀତ)

ଦଶପଲ୍ଲାର ଉତ୍ତରରେ ଅନୁଗୁଳ ଓ ନରସିଂହପୁର, ପୂର୍ବରେ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ଓ ନୟାଗଡ଼, ଦକ୍ଷିଣରେ ଗଞ୍ଜାମ ଏବଂ ପଶ୍ଚିମରେ ବୌଦ୍ଧ ଜିଲ୍ଲା ଅବସ୍ଥିତ । କୁଞ୍ଜବନ ଦଶପଲ୍ଲାର ରାଜଧାନୀ । ଦଶପଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ଗ୍ରାମ ଗାଣିଆ ଏହା ଏକ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟବସାୟ କେନ୍ଦ୍ର । କୁଆଁରିଆ ନାମକ ଗ୍ରାମରେ ଅବସ୍ଥିତ ଶ୍ରେପଡ଼ା ମନ୍ଦିର ଅନେକଟି ବନ୍ଧନ ମହଲ ଓ ଫଳ ପରିବାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ରଥ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଦଶପଲ୍ଲାରୁ ମହାନଦୀରେ ଭେଳା ସାହାଯ୍ୟରେ ମୂଲ୍ୟବାନ କାଠ ପଠାଯାଇଥାଏ ଏଠାରେ ରାମ ନବମୀ ଯାତ୍ରା ଭାରତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶାତକୋଶିଆ ଗଣ୍ଡ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ଘାଟି ବୃକ୍ଷଙ୍କ ଯୋଜନା ଲାଗି ଏହା ଭାରତ ମାନଚିତ୍ରରେ ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ ନିରୂପଣ କରି ପାରିଛି ।

ରଣପୁର— ରଣପୁର ଉତ୍କଳର ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ରଣପୁର ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ୍ୟ । କଠିନ ସମ୍ଭବତଃରେ ଲେଖା ଅଛି କଳି ଆରମ୍ଭର ୧୧୭୫ ବର୍ଷପରେ ଏହିରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ରଣାସୁର ନାମରେ ଏକରାକ୍ଷସ ଏଠାରେ ବାସ କରୁଥିଲା ତାହାର ନାମ ଅନୁସାରେ ଏହାର ନାମ ରଣପୁର ହୋଇଛି । ରାଜବଂଶ ବଳୀରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ପ୍ରାୟ ୩୭୦୦ ବର୍ଷ ହେଲା ଏହି ବଂଶର ୧୧୨ ଜଣ ରାଜା ରାଜପଣ କରିଅଛନ୍ତି ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଦେବଶୂରାଜ ବଂଶର ବଣ୍ଡାବାରବ ଏହି ରାଜ୍ୟର

ସ୍ଥାପିଥିବା ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜା ଅନଙ୍ଗଭୀମ ଦେବ ରଣପୁରର ରାଜାଙ୍କୁ ନରେନ୍ଦ୍ର ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ । ମରହଟ୍ଟା ମାନଙ୍କର ଉତ୍କଳ ଅଧିକାର ସମୟରେ ଏଠାର ରାଜା ଶାରଙ୍ଗଧର ନରେନ୍ଦ୍ର ନିଜର ବଳ ଦେଖାଇବାକୁ ଯାଇ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଟାଗଛ ଦ୍ୱାରା ଦୁର୍ଦାନ୍ତ ମହିଷକୁ ମାରିପକାଇ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ବଜ୍ରଧର ଉପାଧି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । (ରତ୍ନ ରାଜସଭା) ତରବାରି ଏହି ରାଜବଂଶର ପତାକ । ରଣପୁର ଉତ୍ତର, ପୂର୍ବ, ଦକ୍ଷିଣରେ ପୁରୀ-ଜିଲ୍ଲା ଏବଂ ପଶ୍ଚିମରେ ନୟାଗଡ଼ ଅବସ୍ଥିତ ମଣିନାଗ ଦୁର୍ଗା ଏଠାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦେବୀ ଅଟନ୍ତି । ବଜ୍ରକୋଟ ଓ ମ୍ୟାକଗ୍ରେ ଜାହାଙ୍କ ଇଂରେଜ ଇତିହାସର ଏକ କ୍ଳେମ ଦର୍ପଣ ଜାରି କାହାଣି ଏହି ରଣପୁରକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ରଚିତ ହୋଇଛି ।

ଖଣ୍ଡପଡ଼ା— ଖଣ୍ଡିଏ ପଥରରୁ ଏହି ରାଜ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ତେଣୁକରି ଏହାର ନାମ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ହୋଇଛି । ଏହି ରାଜ୍ୟର ଭୂମି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉର୍ବର ଏହା ପୂର୍ବେ ନୟାଗଡ଼ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଥିଲା । ପ୍ରାୟ ୩୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ନୟାଗଡ଼ର ଜଣେ ରାଜା ଖଣ୍ଡପଡ଼ାକୁ ଶାସନ କରୁଥିଲେ । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ଗାଦିରେ ଚଉଦ ଜଣ ରାଜା ରାଜ୍ୟଶାସନ କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି । ଉତ୍ତରରେ ପୁରୀ ଓ ନୟାଗଡ଼ ପଶ୍ଚିମରେ ଦଶପଲ୍ଲା ଅବସ୍ଥିତ । ମହାନଦୀ କୂଳସ୍ଥିତ କଣ୍ଟିଲୋ ରେ ନୀଳମାଧବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଦେଓବଣ୍ଡ ପ୍ରଧାନ ଗ୍ରାମ ଓ ବାଣିଜ୍ୟ ସ୍ଥାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜାଙ୍କ ନାମ ହରିହର ଭୂଷଣ ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଭ୍ରମରବର ରାୟ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାର ବିଧାନ ସଭାରେ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳରୁ ଦୁଇଥର ନିର୍ବାଚନରେ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଛନ୍ତି ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଚିତ୍ରଖଣ୍ଡୀ ରଜା ଚଣ୍ଡ ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି । ଏହା ହାତ କରନ୍ତି । ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ର ରାଜ୍ୟରେ ଏକ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରାକୃତ ପ୍ରତି ପଠାଣ ସାମନ୍ତଙ୍କ ଜନ୍ମଭୂମି ପାଇଁ ଏହା ଏକ ପ୍ରଧାନ ହିନ୍ଦୁ ତୀର୍ଥ ଅଟେ କାରଣ ପୋଖି ସମନ୍ତଙ୍କ "ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ପଣ ଏହିଠାରେ ନାହିଁ ଜନ୍ମ । ମର ବହି ଅବ ପରେ ହିଁ ଦେଇ" । ଏଇ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଙ୍ଗଲମାନ ଥିବାରୁ ଶେଷ ଶ୍ୟାମଳାରେ ଚିଲିକେ ହୋଇଯାଉଛି । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ୱାଦମୂର୍ତ୍ତି ଗ୍ରନ୍ଥ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁତ ସ୍ଥାନରେ ଅଦ୍ଭୁତ ହୋଇ ମହନ୍ତି । ଏଠାରେ ଶିଳ୍ପୀ ଯେଉଁ କାଠର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ତାହା ବେଶ ବଜେଶରେ ଅଦ୍ଭୁତ ହୋଇପାରିଛି ।

ଏଠାରେ ପ୍ରଥମ ରାଜା ଯଦୁନାଥ ସିଂହ ମଙ୍ଗରାଜ ୧୫୯୯ ରୁ ୧୬୨୩ ୨ । ନାରାୟଣ ସିଂହ ମଙ୍ଗରାଜ ୧୬୨୩ ରୁ ୧୭୦୭ ୩ । ବାଲୁକେଶ୍ୱର ସିଂହ ମଙ୍ଗରାଜ ୧୭୦୭ ରୁ ୧୭୨୧ ୪ । ବନମାଳୀ ସିଂହ ମଙ୍ଗରାଜ ୧୭୨୧ ରୁ ୧୭୩୨ ୫ । ବୈରାଗୀ ସିଂହ ମଙ୍ଗରାଜ ୧୭୩୨ ରୁ ୧୭୬୮ ୬ । ହଳଧର ସିଂହ ମଙ୍ଗରାଜ ୧୭୬୮ ରୁ ୧୭୯୨ ୭ । ନୃସିଂହ ଭ୍ରମରବର ରାୟ ୧୭୯୨ ରୁ ୧୮୧୩ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ସିଂହ ଭ୍ରମରବର ରାୟ ୧୮୧୩ ରୁ ୧୮୧୯ ୯ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ଭ୍ରମରବର ରାୟ ୧୮୧୯ ରୁ ୧୮୪୦ ୧୦ । ଲୁଣ୍ଠାଧାରେ ସିଂହ ମଙ୍ଗରାଜ ୧୮୫୫ ରୁ ୧୮୭୬ ୧୧ । ନଟବର ସିଂହ ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ୧୮୭୬ ରୁ ୧୯୦୫

୧୨ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ୧୯୦୫ ରୁ ୧୯୨୨

୧୩ । ନାରାୟଣ ସିଂହ ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ୧୯୩୫ ରୁ ୧୯୪୭

୧୪ । ଶ୍ରୀ ବଳଭଦ୍ର ଭୂଷଣ ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ୩ ୯-୨୯୭୭ ଠାରୁ ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିଥିଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଘୁମୁସର ଯୁଦ୍ଧ—୧୮୬୧ରୁ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ତାଙ୍କ ପୁଅ ନୀଳକଣ୍ଠ ଭଞ୍ଜ ଘୁମୁସର ରାଜସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ କେତେକ ଶକ୍ତିପ୍ରବୃତ୍ତିର ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରରୋଚନାରେ ବିମାତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଦନାଇଭଞ୍ଜ ରାଜ୍ୟର ସମ୍ପଦ ଲୋକରେ ଭୁକ୍ତ କଲେ । ରାଜସିଂହାସନ ପାଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟାୟଭାବେ ସର୍ବଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନ ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜଙ୍କୁ ନୀଳକଣ୍ଠ ଭଞ୍ଜ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଫଳରେ ଘୁମୁସର ରାଜ୍ୟର ଆବାଳ ବୃଦ୍ଧ ବନିତା ଉତ୍ତେଜିତହୋଇ ବିଦ୍ରୋହ ଆରମ୍ଭ କଲେ । କେତେକ ନୀଳକଣ୍ଠ ନିଜର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ରାଜସିଂହାସନ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ମା, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ଉପେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହ ନୟାଗଡ଼ ଚାଲି ଆସିଲେ । ତତ୍କାଳୀନ ରାଜାଧିରାଜ ଦେବ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ଉଦାର ହୃଦୟରେ ନୟାଗଡ଼ ନିକଟରେ ଥିବା ମାଳିସାହି ମୌଜାରେ ବାସଗୃହ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟାୟ ଭାବେ ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିଥିବା ଦନାଇଭଞ୍ଜ ଏହା ଜାଣି ୧୮୩୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ନୟାଗଡ଼ ରାଜାଙ୍କ ସହ ପ୍ରବଳ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବହୁବାର ଦନାହେଲୁ ହେଲେ କେହି କାହାକୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ସନ୍ଧିହେଲା । ଘୁମୁସର ତରଫରୁ କୁହାଗଲା କେବଳ ଦଇତାରା ହଳ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିବେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭୃତ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଏଥିରେ ଯୋଗ ଦେବେନାହିଁ । କୁରାଳ ମୌଜାର ବରଜ ଓ ଜଳକରା ଓ ଅନ୍ୟ ତାଙ୍କର ସତର ସାଇ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ରହି ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଥାନ୍ତି । ସନ୍ଧି ଚୁକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ଘୁମୁସର ରାଜା ଦନାଇଭଞ୍ଜ ହଠାତ୍ ସଙ୍କେତ ବାଦ୍ୟ ଯେମିତି ପୂର୍ବ ଛନ୍ଦ ଭେଦକରୁ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଅସଂଖ୍ୟ ସୈନ୍ୟ ବାହାର ନୟାଗଡ଼ର ରଜା ସାହେବଙ୍କୁ ଘେରାଉ କଲେ ରାଜାଙ୍କ ବରକନ୍ଦାଜ ଏହା ଦେଖି ପଡ଼ୁ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଯନ୍ତ୍ର ତୋପ୍ରାକୁ ଲଢିବାର ହଠାତ୍ ଆକ୍ରମଣ କରିବାରୁ ଦମ୍ପଡ଼ର ରଜା ପରାସ୍ତ ହୋଇ ଲଜ୍ଜିତ ହେଲେ ଅଦମ୍ୟ ଉତ୍ସାହ ସାହସରେ ନୟାଗଡ଼ ରାଜା ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟଲାଭ କରିଥିଲେ । ପୁନର୍ବାର କିଛି ଦିନରେ ଦମ୍ପଡ଼ର ରଜା ପୁଣି ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କଲେ । ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ନିଜ ଇତିହାସ କଳଙ୍କିତ କରିଥିଲେ । ରଜା ବରକନ୍ଦାଜଙ୍କ ଉପରେ ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ଦଣ୍ଡର ମୌଜା ରେ ପଞ୍ଚ ବାଟି ଭୂମି ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

ମହାତ୍ମା ମେଳ—ତତ୍‌କାଳୀନ ନୟାଗଡ଼ର ରାଜସିଂହ ସନ ରଘୁନାଥ ସିଂହ ମାନଧାତା ଅବରୋହଣ କରିଥାନ୍ତି । କାଙ୍ଗ୍ରେସ ସାଥୀମାନଙ୍କ ସହିତ ସିଂହ ଓ ତତ୍‌କାଳୀନ ରାଜାସାହେବ ନଟବର ସିଂହ ମର୍ଦ୍ଦରାଜଙ୍କ ଅସନ୍ତୋଷ ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତିରେ କେତେକ ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ବିଦ୍ରୋହ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ୧୮୯୩ ଅପ୍ରେଲ ଦଶ ତାରିଖରେ ରାଜବାଟି ସମ୍ମୁଖରେ ୩୦ଜଣ ଲୋକ ହାତରେ ଠେଙ୍ଗା ଧରି ଅପେକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟଦାବି ରାଜାସାହେବଙ୍କୁ କୌଣସିକରି ଦେଖୁନାହିଁ । ସେମାନେ ବିଦ୍ରୋହର ନାଆଁ ନୟାଗଡ଼ ସାରା ଜାଳିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ସେହିବର୍ଷ ନଭେମ୍ବର ମାସ ୨୭ ତାରିଖ ଦିନ ଭୁଇଁରଗଡ଼ ଗ୍ରାମର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପୋଲିସ ଜବରଦସ୍ତ ଗୋଟିଏ କୁକୁଡ଼ା ମାଗିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣଙ୍କ କୁକୁଡ଼ା ଦେବାକୁ ରାଜି ନହେବାରୁ ପୋଲିସ ଗୁଳି ଚଳାଇ ହତ୍ୟା କଲେ । ଯାହାଫଳରେ ସେ ଅଞ୍ଚଳ

ଲୋକମାନଙ୍କ ମନରେ ରାଜ୍ୟପ୍ରତି ବିତୃଷ୍ଣାଭାବ ଆସିଲା । ପୁନର୍ବାର ଡ଼ିସେମ୍ବର ମାସ ୧୬ ତାରିଖ ଦିନ ମହାନ୍ତେମାନଙ୍କ ଅମାନି ରାମ ବିଦ୍ରୋହୀ ମାନଙ୍କୁ ଧରାଇଦେଇ ସେମାନଙ୍କର କଥା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବାରୁ ଲୋକେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଅମାନି ରାମଙ୍କୁ ପିଟି ପିଟି ମାରି ଦେଲେ । ଡ଼ିସେମ୍ବର ମାସ ୨୧ ତାରିଖ ଦିନ ତଦନ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ପୋଲିସ ଦାରୋଗା ନିଧି ଚଟ୍ଟନାୟକ ଅଶ୍ୱାରୋହଣ କରି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ କେତେକ ଲୋକ ଘୋଡ଼ା ଉପରୁ ଟାଣି ଆଣି ଦାରୋଗା ସାହେବଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଡ଼ିସେମ୍ବର ୨୮ ତାରିଖ ଦିନ ୩ ଜଣ କନେଷ୍ଟବଳ ଓ ଜଣେ ମହାଜନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କେତେକ ବିଦ୍ରୋହୀ କୋରଡ଼ା କଟକରେ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ୧୮୯୪ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ମାସ ୪ ତାରିଖ ଦିନ ମହିତମା ଫାଣ୍ଡି ବିଦ୍ରୋହୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରମଣ ହୋଇଥିଲା । ମହିତମା, ମହୀପୁର ଫାଣ୍ଡିରେ ଥିବା ପୋଲିସ କର୍ମଚାରୀ ନିଜ ଜୀବନ ବିକଳରେ ରକ୍ଷା ଭଙ୍ଗ ଦେଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିବାପାଇଁ ପଲିଟିକାଲ ଏଜେଣ୍ଟ କଟକରୁ ସିପାହି ଓ ସୈନ୍ୟ ମଗାଇଥିଲେ ଫଳରେ ୧୮୯୬ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ୨୩ ତାରିଖ ଦିନ କଟକରୁ ୨୩୦ ଜଣ ଦେଶି ସିପାହି ଓ ଗୁର୍ଖା ଜଣେ ଗୋରାସୈନ୍ୟ ଆସି ଦମନ କରିଥିଲେ । ସୁପେରିଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଦର୍ପନାରାୟଣ ବାବୁ ଜାଣିଲେ ଏହି ବିଦ୍ରୋହର ମୂଳ କାରଣ ନଟବର ସିଂହ । ଏହି ନାଟ୍ୟାରମ୍ଭର କିଛିସମୟ ପରେ ଜଣା ପଡ଼ିଲା ଦର୍ପନାରାୟଣ ବାବୁ ନଟବର ସିଂହଙ୍କୁ ଡ଼କାଇ ରାଜ ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମହାପ୍ରସାଦ ଆଣି ମଇତ୍ର ବସାଇଥିଲେ ଝଣ୍ଡପଡ଼ା ରାଜାସାହେବ ନଟବର ସିଂହ ମନ୍ଦରାଜ ବିଦ୍ରୋହୀଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ କୈଫିୟତ ତଲବ କରିଥିଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଶଙ୍କିଆ ଗୋଳ— ୧୯୦୪ ମସିହାର କଥା ସେତେବେଳେ ଅକ୍ରୂରଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ପଲିଟିକାଲ ଏଜେଣ୍ଟ ଥାନ୍ତି । ଦମସର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗଣ୍ଡାଧର ସର୍ଦ୍ଦାର ଅନୁକୂଳ ଓ ଦମୁଦର ପୋଲିସ ସବଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଏବଂ କମିସନର ପାଖକୁ ଲେଖିଲେ । ନୟାଗଡ଼ର [illegible] କୌଣସି ଏକ ମନ୍ଦିର ପୀଠରେ ନରବଳି ହୁଏ ଯାହା ସେଠାରେ କେବଳ କଙ୍କାଳ ଅଛି ବୋଲି ଜଣା । ଏ ସବୁ ଖବର ଶୁଣି ପଲିଟିକାଲ ଏଜେଣ୍ଟ ମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁଠାରେ ପବ୍ଲିସିଟି (ହବ୍ ସେଣ୍ଟର) ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇଛି ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ସଭା ଡକାଇ ବନ୍ଧନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନରବଳି କଣ ଏହାର ପ୍ରକୃତ ତଥ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ । ଯେଉଁଠାରେ ନର କଙ୍କାଳ ମାନ ଥିଲା ସେଠାକୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ପଲିଟିକାଲ ଏଜେଣ୍ଟ ମାନେ ଯାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କୌତୁକର ବିଷୟ ଯେଉଁଠାରେ ନର କଙ୍କାଳ ଥିଲା ସେଠାରୁ କେବଳ ଭୟଙ୍କର ବଡ଼ ଗର୍ଜନ ଶୁଣାଗଲା । ଫଳରେ ସମସ୍ତେ ଯେ ଯାହା ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ । କେବଳ ଜଣା ପଡ଼ିଲା ମିଥ୍ୟା ଖବରକୁ ନେଇ ଏହା ଷ୍ଟେଟର ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କର ଗୁଲ୍‌ବାଜି ଥିଲା । ନୟାଗଡ଼ ରାଜାସାହେବଙ୍କୁ ବଦନାମ କରିବା ତାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ।

ସରଦାର ସଭାଙ୍କଣୀ ଭଲବ ଆସିଥିଲେ କାହିଁକି ?

୧୯୩୦ । ୩୧ ମସିହା କଥା ବାହ ନାଙ୍ଖାନ୍ ନବକୃଷ୍ଣ କଇଥପଞ୍ଜୀ ମୌଜାର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଘରୋଇ ଦରବାରକ ସମ୍ପର୍କରେ ନଜର ରାଜାଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକରି ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର କରିଥିଲେ । ବ୍ରଜଅକ୍ରେ ପ୍ରଭୃତ ହେଲ ଭଲବର ଅଧିକ୍ଷ ଦେବ ନରବଳି ଦେଉଁଛନ୍ତି ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମନ୍ଦିରେ ବୈରବନ ଗଣ୍ଡି ପଡ଼ିଥିବା କଥା ମୂର୍ତ୍ତି ନିଥିଲି । ଏକଥା ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ ସତ୍ୟାରଣୀ କର ନଜରକୁ ଗଲା । ସମ୍ବଲପୁର ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ ସାହେବଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ଆଣି ସେଠାରେ ଥିବା ଗାଁଟିକୁ ଅନ୍ୟ ଯାଗାକୁ ଉଠାଇ ନେବା ପାଇଁ ହୁକୁମ ଦେଇଥିଲେ । ନୟାଗଡ଼ରୁ କର୍ମଷ୍ଟ ଗ୍ରାମକୁ ଆସି ଯିବା ରାସ୍ତା ଉପରେ ଗୁଆରଶି ନନ୍ଦକର ବାଙ୍ଗରାଣି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ନୟାଗଡ଼କୁ ନେଇ ଆସିଲେ । ପରେ ସତ୍ୟାରଣୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ବନ [illegible] ଆଦି ବାଜେ [illegible] ପଞ୍ଚ ସ୍ଥାନ ପାଠଶାଳା [illegible] ଥିଲେ । ଅର୍ଦ୍ଧ ୭୦୦ ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ସେହି [illegible] ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା [illegible] ସେଠାରେ [illegible] ହାତ୍ର ଓ [illegible] ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଶଙ୍ଖିଆ ମାନେ ଜାଗିଥିବା ଜମି ଦେଖି [illegible] କେବେ [illegible] ନଗରକୋଟି ଦେବତାଙ୍କୁ ଚାହାଁନ୍ତି ହୁଏତ [illegible] । [illegible] ଦିନ ପରେ [illegible] ମାଆ ମାନେ ଓରାନ୍ତି ଶଙ୍ଖିଆ ଅଗିନ୍ଦୀ ନେଇଛନ୍ତି । [illegible] ନିକମାନେ ପାଣିଗ୍ରହଣ କରି କ୍ଷାଲିବାହେନ୍ତି । ମାଘ ଓ [illegible] ମାସରେ ସେହିପରି ବଣଆଏ ତାକୁ କେହ ଖୋଜନ୍ତି ନାହିଁ । [illegible] ଧାବନ୍ତି ବୋଧେ ସଙ୍ଖିଆ ନେଇ ଗୃହ ଯାଇ । [illegible] ଗାଈ ବେକରେ ଟିପ ବାନ୍ଧିଲେ ନଦୀର [illegible] ଘରର ଢେକର ଶଙ୍ଖ ଆ [illegible] ବାହୁଡ଼ିବାକୁ ଆସନ୍ତି । କାଳେ ଗାଈ ବଳଦ ଫସଲ କ୍ଷତ କରୁଥିବା [illegible] ବାଘ– ଙ୍କୁ ଦେଖି ଆସିଲେ ଶଙ୍ଖିଆ ମାନେ ବଳ ମରିବ [illegible] ଚାଲିଯାନ୍ତି ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ରଜବର ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ଲୁକାୟିତହୋଇ ବହୁତଘର ଭଙ୍ଗ ଚୁଡ଼ା ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଅଛି । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଜବା ଆସିବା କଲେ ଦମ ଦମ ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁଥାଏ । ସେ ସ୍ଥଳରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଚୋରୁଚା ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଏଠାରୁ ହିଁ ମିଳେ ଅସଂଖ୍ୟ ଲେମ୍ବୁ କମଳାର ଗଛ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରୁଛି । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗ୍ରାମ ଠାକୁରାଣୀ ଦ୍ୱାରେଶୁଣି ସାକ୍ଷାତ ଚଳନ୍ତି ଦେବତା ଥିଲେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଠାକୁରାଣୀ ପ୍ରସ୍ତର ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ନେଇ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନରେ ରଖିଥିଲେ ମୂର୍ତ୍ତି ପୁନର୍ବାର ନେଇଆସେ ଯଦି ରଜବ ଗଡ଼ର ଲୁପ୍ତଅଂଶ ଖୋଳା ହୁଅନ୍ତା ବହୁତଥ୍ୟ ଜଣା ପଡ଼ନ୍ତା ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପରିଚୟ

୧-ଜଗୁବାଉତରା— ଖୁରନ ମୌଜାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ କନ୍ଧ ଜାତିର ଅଲୌକିକ କ୍ଷମତାଦ୍ୱାରା ସାରା ଗଡ଼ରେ ତାଙ୍କର ନାମ ଚହଳ ପକାଇ ଥିଲେ । ନୟାଗଡ଼ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଯାହା ଅବଦାନ ଯୁଗ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇତିହାସ ବକ୍ଷ ଅମ୍ଳାନହୋଇ ରହିବ । ଥରେ ରଜାସାହେବ କଂଟେସ୍ୱରୁ କେତେକ ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ଦିରର ଶିଖର କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ହଠାତ୍ ପଛରୁ ବାଟରେ କିଏ ତାଙ୍କ ଲଙ୍ଗଳ ଧରିଟାଣି ଅଟକାଇ ଦେଇଛି । ରାଜାସାହେବ ଦେଖିଲେ ସ୍ୱୟଂ ଜଗୁବାଉତରା ଉପସ୍ଥିତ । ଏହାର କାରଣ ପଚାରନ୍ତେ ଜଗୁ କହିଉଠି ବାହାର ମୋର ଖାଇବା ଦ୍ରବ୍ୟରେ କିଛି ଔଷଧ ଦରକାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରାଜାସାହେବ ଗୋରସ (ଦହି) ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଅଉରଙ୍ଗଜେବଙ୍କର କଥା ରାଜାସାହେବ କଟେଙ୍ଗକୁ ଯିବା ସମୟରେ ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ଖଜୁରୀଗଛ ବହୁତ ଛତ୍ର କରୁଥିବା ସହାଟେନେ କହନ୍ତେ ଗଛଟି ଉପାଡ଼ିବାକୁ ହେବ କିନ୍ତୁ କେଏ ଉପାଡ଼ି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏକଥା ଜଗୁର କାନକୁ ଗଲା । ସେ ରାତରେ ଜନ ହାତରେ ଖଜୁରୀ ଗଛକୁ ଉପାଡ଼ି ଦେଇଛି । ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ବହୁ ପୁରସ୍କାରରେ ଜଗୁ ହସି ଉଠିଲା । ସେହି ସମୟରେ ଦେଶ ରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ କୁଜଙ୍ଗ ସଣ୍ଢ ନାମରେ ମହାବଳିଆର ପହିଲମାନ ଟିଏ ଆସିଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧରେ ପହିଲମାନଙ୍କୁ କେହି ପରାସ୍ତ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନୟାଗଡ଼ ରାଜାସାହେବ ଜଗୁ ରାଉତରଙ୍କୁ ଡାକି ପଠାଇ ଥିଲେ । ସମସ୍ତ ସଭାସଦ ପାରିଷଦ ଗଣଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ମଲ୍ଲ ହସ୍ତକୁ ଜଗୁ ଗଲେ ହଠାତ୍ ମନ୍ତ୍ରବଳରେ ଜଗୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଦୌଡ଼ି ଓ ଠେଙ୍ଗା ମାଲ୍ଲ ପାଖକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା । ମଲ୍ଲ ହସି ହସି ଯେମିତ ଦଉଡ଼ିକୁ ଧରିଛି ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବରେ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧହୋଇ ଗଲା । ଠେଙ୍ଗା ମନକୁ ମନ ପିଟି ନେଇଗଲା । ମଲ୍ଲ ପରାସ୍ତହେଲା । ସମସ୍ତେ ଜଗୁକୁ ପ୍ରଶଂସା କଲେ କେତେ କହନ୍ତି ରାଜାଙ୍କର ମନରକ୍ଷା ହୋଇ-ଥିବାରୁ ମାନଧାତା ଉପାଧି ନୟାଗଡ଼ ରାଜାସାହେବଙ୍କୁ ମିଳିଥିଲା । ରଣପୁର ରାଜାଙ୍କ ସହ ନୟାଗଡ଼ରେ ଯେଉଁ ଭୟାବହ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ତାହାର ପର ସମାପ୍ତି କରିଥିଲେ ଜଗୁ-ରାଉତରା ସେ ଏକାକ ବହୁ ଟମ୍ଭ ଓ ଟେଷେଇ ସାମଗ୍ରୀ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଥିବାର ଦେଖି ରଣପୁର ରାଜାସାହେବ ଡରେ ଖଣ୍ଡା ଓ ଢାଲ୍ ଦେଖି ଭାବିଲେ ନୟାଗଡ଼ର ଏପରି ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ପରାସ୍ତ ହେବ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ରଣପୁର ରାଜାସାହେବ ଘୋଡ଼ାରେ ବସି

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବ୍ରହ୍ମଜ୍ୟୋତିରେ ରକ୍ଷା ହେଲେ । ଯେଉଁଠି ବିଶ୍ରାମ କରି ଥିଲେ ମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ଧବାମନ୍ତ୍ର ନାମରେ ପରିଚିତ । ତାଙ୍କର ହି ହାତରେ ଉପାଡ଼ ଥିବାରୁ ରାଜାସାହେବ ଓ ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଚକିତ ଗଣ ଚମକି ଉଠିଲେ "କାଏ ବଳ ହେଲ୍ ମାଆ" ବର୍ତ୍ତମାନସୁଦ୍ଧା ସେହିଅଞ୍ଚଳଟି ଢାକଲମା ଗଡ଼ ନାମରେ ପରିଚିତ ତାଙ୍କ ଏହି ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଚମତ୍କୃତ ନବରଙ୍ଗପୁର ରାଜା ସାହେବ ଅନୁରକ୍ତ ହୋଇ ବାରମ୍ବାର ବାଟି ଜମି ଜାଗିର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଜନ୍ମ ସେ ସବୁ ଜମି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭୋଗରାଗ ନିମନ୍ତେ ଦେଇଦେଇ ଥିଲେ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ନବରଙ୍ଗପୁରର ସାଗର ପୋଖରୀ ଜଣ୍ ଲୋକ ଖୋଳାଇଥିଲେ । ସେଥିରେ ଯେଉଁ ପଥର ବ୍ୟବହାର ତାହା ସେ ନିଜେ ଏକୋଳ ବହନ କରି ଆଣିଥିଲେ ।

୨-ନାରାୟଣ ବେହେରା—

କୁସୁମ ମୌଜାରେ ଜନ୍ମ ନିଜର ଧାର୍ମିକ ବଳରେ ସେ ସେହି ସମୟର ଭାରତର ସା ସନ୍ୟାସୀଙ୍କ ଠାରେ ପରିଚିତ । ଦିନକର କଥା ନବରଙ୍ଗପୁର ରାଜା ସାହେବ ପୁରୀ ସମୁଦ୍ରରେ ସ୍ନାନ କରୁଥାନ୍ତି ପୂର୍ବ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅର୍ଘ୍ୟଦେବା ସମୟରେ କେତେକ ନାଗା ସନ୍ୟାସୀଙ୍କ ଠାରୁ ନବରଙ୍ଗପୁରର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ଶୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ମୁଁ ଆଜି ଥାଉ ଏପରି ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ଜାଣି ନାହିଁ କହି : କୁସୁମ ମୌଜାର ନାରଣ ବେହେରାଙ୍କୁ ଡ଼କାଇ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କଲେ । କାଳକ୍ରମେ ନାରଣ ବେହେରାଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ଜଣେ ଗରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିଜ ପୁଅର ବ୍ରତ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଉପଲକ୍ଷେ କିଛି ଧନ ମାଗିବା ଆଶାରେ ଯୁବକ ଆସିଥିଲେ । ନୂଆଗାଁର ମୌଜା ଜମନ୍ତରେ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସିଙ୍କୁ ଦେଖି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜଣେ ଚମକି ଉଠିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହି ଉଠିଲେ ତୁମେ ନାରାୟଣ ବେହେରାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଉଛ ଯାଅ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପୁଅକୁ କହିବ ବାପା ପାର୍ଥଙ୍କର ସ୍ମୃତିରେ କିନ୍ତୁ ଶୋଇବା ଘର ଖଟତଳେ ସେଠିଁ ଧନ ପୋତା ହୋଇ ରହିଛି ତାହା ତୁମେ ଉଠାଇ ପାଇବ । ନାରଣ ବେହେରା ଗୃହକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜଣେ ଯୁବକ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ନାରଣ ବେହେରା ତଣ୍ଡେଇ ଦେଲା ମୂର୍ଖ ଯୁକ୍ତି ଶୁଣିଲେ ମନ ଦୁଃଖରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାଙ୍କ ପୁଅକୁ କହିଥିବା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ସମସ୍ତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ଶୋଇବା ଘର ଖଟ-ତଳୁ ମାଟି ଖୋଳି ଯାଉ ପାଇଲେ ସେଥିରେ କଡ଼ୁଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଥିଲା । ନାରଣ ବେହେରା ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏହି ଅମ୍ଳାନ କୀର୍ତ୍ତି ଯୁଗ ଯୁଗ ପାଇଁ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବ ।

୩-ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ସିଂହ ମାନଧାତା—

କବି ସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ କୃତ ତଥା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ସିଂହ ମାନଧାତାଙ୍କ ନାମରେ ଯୋଗବତୀ କାବ୍ୟଟି ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । କାବ୍ୟଟି ପ୍ରାଚୀନ ଛନ୍ଦମୟ, ଗୀତ ଓ ପ୍ରେମ କାବ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନମୁଗ୍ଧକର । ନୟାଗଡ଼ର ରାଜନନ୍ଦିନୀ ଶୋଭାବତୀ କାଞ୍ଚିର ରାଜକୁମାରଙ୍କ ପ୍ରେମ ଭାବରେ କିପରି ଆବଦ୍ଧ ତାହା ଅତି [illegible] ଏହି କାବ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୪-ରାଜକବି ବିନାୟକ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା—

ହାସ୍ୟରସ କବି ଯଦୁମଣି ବିନାୟକ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ ନାମରେ ବହୁକାବ୍ୟ ରଚନା କରିଯାଇ ଛନ୍ତି । ବହୁ କବିତା ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଅପ୍ରକାଶିତ ଭାବେ ରହି ଯାଇଛି । ପ୍ରଜାବତ୍ସଳ ଧାର୍ମିକ ତଥା-ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରତି ତାଙ୍କରଯେଉଁ ଅକୁଣ୍ଠ ସାହାଯ୍ୟ ଯୁଗ ଯୁଗ ପାଇଁ ନୟାଗଡ଼ ଇତିହାସରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇରହିଥିବ ।

୫-କବି ହରେକୃଷ୍ଣ ପଟ୍ଟନାୟକ—

୧୮୮୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଖୁରଣ୍ଡକୂଳ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗୁଙ୍ଗୁବାରେଣି ପାଟରେ କବି ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କବି ଯଦୁମଣିଙ୍କ ସହ ସଙ୍ଗାତ କରି ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ବିନାୟକ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ରାଜ ଦରବାରରେ ବହୁ ସମ୍ମାନ ପାଇଥିଲେ । କୁଳିନ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ କରଣ ବଂଶରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

୬-କବିନିତ୍ୟାନନ୍ଦ—

ଗଦାଧର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ ସମୟରେ କବି ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଶିବ ଲୀଳାମୃତ ମହାକାବ୍ୟ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଲୀଳାମୃତ ମହାକାବ୍ୟ ରଚନା କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଉଭୟ ଗ୍ରନ୍ଥର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରାଦେଶିକ ମିୟୁଜିଅମ୍‌ରେ ସଂରକ୍ଷିତ । ଖୁରଣ୍ଡକୂଳରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଶ୍ରୀ ଲଡୁକେଶ ମହାଦେବଙ୍କ ସ୍ତୁତିଲେଖି ଅମର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଜନ୍ମ ସ୍ଥାନରେ ସଠିକ ବିବରଣୀ ମିଳୁ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗଦାଧର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ ରାଜ ଦରବାରରେ ବହୁଯଶ ପାଇଥିଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୭-ସଦାନନ୍ଦ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମା—

ନୟାଗଡ଼ର ଶରଣକୂଳ ଗ୍ରାମରେ ୧୭୩୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣଘରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଯୁଗଳ ରସାମୃତ ଲହରୀ ଯୁଗଳ ରସାମୃତ ଭଙ୍ଗ, ମୋହନଲତା, ପ୍ରେମ ଲହରୀ, ପ୍ରେମ ଭଙ୍ଗିଣୀ, ନାମ ଚିନ୍ତାମଣି ଓ ନିସ୍ତାର ନୀଳମଣି ପ୍ରଭୃତି କାବ୍ୟ ରଚନା କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ସେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବାଲିଅ ଠାରେ ଶେଷ ଜୀବନ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଓ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରତ ପାଳନ କରି ୧୭୮୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତତ୍କାଳୀନ ଗଜପତିଙ୍କ ଠାରୁ କବିବ୍ରହ୍ମା ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ ।

୮-ପଣ୍ଡିତ ବିଦ୍ୟାଧର ମହାପାତ୍ର ବ୍ୟାକରଣଜ୍ଞ –

ଜହ୍ନଳ ଦଣ୍ଡ କବି ଯଦୁମଣିଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ ଥିଲେ । ବିନାୟକ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସଂସ୍କୃତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୁଖ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ବ୍ୟାକରଣରେ ସନ୍ଧିତତ୍ତ୍ୱ ନାମକ ଖଣ୍ଡିଏ ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ରଚନା କରିଥିଲେ । ମାନଧାତା ପୁର ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିଲେ । ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣରେ ତାଙ୍କର ଅଗାଧ ଜ୍ଞାନ ଥିଲା ।

୯-ପଣ୍ଡିତ ବିନାୟକ ମିଶ୍ର—

ନୟାଗଡ଼ର ବରପୁତ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ସୁନାମ ଧନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟିକ ଗବେଷକ ଓ ଐତିହାସିକ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ୧୮୯୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଶରଣ କୂଳରେ ଜନ୍ମ । ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଇତିହାସ ମଧ୍ୟଯୁଗର ଓଡ଼ିଶା ରାଜବଂଶାବଳୀ ଓଡ଼ିଶା ଅଣ୍ଡର ଭୌମ କିଙ୍ଗସ୍ ଇଣ୍ଡିଅନ କଲଚର

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ, ଇତ୍ୟାଦ ବହୁତ ପୁସ୍ତକ ଲେଖି ଓଡ଼ିଆର ସ୍ମୃତ ଭଣ୍ଡାରରେ ଯେ ଯଶରେ । ନଳର ଅଗାଧ ଜ୍ଞାନ ବଳରେ ଶାସ୍ତ୍ର-ଅନ୍ଵେଷଣରେ ଅଧ୍ୟାପକ ସ୍ୱରୂପ କାର୍ଯ୍ୟକରି ଦେଶ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଯାଇଛନ୍ତି । ଅମ୍ଳାନ କୀର୍ତ୍ତିକୁ ସାମ୍ନାମାନ କରିବା ପାଇଁ ନମ୍ରାଗଡ଼ର ଉପାଧିରେ ଗାଳିମ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ବମାନ୍ଧ ମହା-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୃହ ରକ୍ଷିତ କରାଯାଇଛି ।

୧୦-କବି ରଘୁନାଥ ଦାସ—

୧୮୮୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମଣ୍ଡପୁର ପାଟରେ କବିଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗରେ ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ଭାବେ ଯୋଗଦାନ କରିଥିଲେ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚେଷ୍ଟାକୁ ନେଇ ବହୁତନାଟ ରଚନା କରି ପାଇଛନ୍ତି । ଟିକିଏ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ବସ୍ତ୍ରପଣା ଦୁଇ ସେହିସବୁ କବିତା ଆବୃତ୍ତି କରୁଥାଏ ଏହା ସବୁ ତାଙ୍କର ରଚିତ ବିଶେଷତ "ଧୋବା ଧୋବଣୀ" ଟେଲିଫୋ ଶୁଆଗ ଯୋଗ ଯୋଗୀଆଣୀ, ଚୋରକୁଞ୍ଚାଇବା ଓ କେଳା କେଳୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ଧରଣ ଢଙ୍ଗରେ ଏହା ଅଧିକ ! ସଙ୍ଗୀତ କଳା ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା ଓ ଯନ୍ତ୍ର ଜାଲିକ ବିଦ୍ୟାରେ ସେ ବିଶେଷ ପାରଙ୍ଗମ ଥିଲେ ।

୧୧-ସାଧୁ ଗୋପାଳ ଦାସ—

ବନାପୁର ସିଦ୍ଧ ମାନଧାତାଙ୍କ ବଂଶଜ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଅଧ୍ୟାସ ସାଧନ ବଳରେ ବହୁ ରୋଗ ସାଧନ କରି ପାରିଥିଲେ । ଅନେକ ଭବିଷ୍ୟତ ପ୍ରବଚନ କଥା କହି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରାଇ ଦେଇ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ପାରନ୍ତି । ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସେ କହୁଥିଲେ ତାଙ୍କର କଥା ଉଠରେ ଏକଥରେ ସତ୍ୟ ହୋଇଥିଲ । କମଳକାନ୍ତ ଅଷ୍ଟ ପ୍ରହର ନିଶାର୍ଦ୍ଧରେ ବ୍ୟାଘ୍ର ଉପରେ ରହି ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରାଇ ଆସନ୍ତି । ସୁନ୍ଦର ବଂଶୀ ବାଦନ କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଚମ୍ବିତ କରି ପାରୁଥିଲେ ।

୧୨ ଶକ୍ତି ଈଶ୍ୱର ପାତ୍ର—

ତତ୍କାଳୀନ ରାଜା ସାହେବ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ସିଂହ ମାନଧାତାଙ୍କ ଦରବାରରେ ସଙ୍ଗୀତାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । କେଉଁ ମାନ୍ଧାତାରେ ନୃତ୍ୟ ଦେବା ଫଳରେ ମାନ୍ଧାତା ଲୋକ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ ହୋଇଥିଲେ । ରାଜା ସମ୍ମାନ ଦେଇ ପୁରସ୍କାର ସମେ ବସ୍ତ୍ର ଜାଗିର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

୧୩ ମଲ୍ଲହୋଜନ ଗୁରୁ—

କଥାଥିଲ ନରସିଂହପୁର ମହେନ୍ଦ୍ର ପାଇକଙ୍କ ପଦ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ରାଜାସାହେବ ସେହି ବଂଶର ନବମ ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଭ୍ରମରବର ରାୟ କୌଣସି ମଲ୍ଲ ଦ୍ୱାରା ପରାସ୍ତ କରି ନପାରିବ ବୋଲି କହିଲେ ଶ୍ରୀ ମଲ୍ଲମାନଙ୍କ ନରସିଂହ ଦେବତା ବୋଲି କେତେ ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ସାଧୁ ମଲ୍ଲ ହୋଇ ହେଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜା ସାହେବଙ୍କ ନିବେଦନ କଲେ ଏକ୍ଷେତ୍ରେ ରାଜା ଧ୍ରୁବସିଂହ ମିତ ଲଠିପଡ଼ାର ମଲ୍ଲ ଓ ବଡ଼ାଣି ପାଇକ ମୋହନଗୁରୁଙ୍କୁ ଡାକି ଥିଲେ । ସେଦିନ ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ମୋହନଗୁରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଟୀକାର ମୁଣ୍ଡକାଟି ଅନ୍ତେଶ୍ରେଣୀ ଦୁଇ ଗଡ଼ରେ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଥିଲା ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୪-ନାଟ୍ୟକାର ଓ ମଞ୍ଚଶିଳ୍ପୀ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ସୁର ଦେଓ

ଜୀବନରେ ୨୨ ଟି ନାଟକ ରଚନା କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଉପନ୍ୟାସକୁ ନାଟକରେ ପରିଣତ କରିବା ଦିଗରେ ସେ ଓଡ଼ିଶା ମଞ୍ଚରେ ପ୍ରଥମ । ଗମାଗାଢ଼ ଓ ଧନଧାନ୍ୟ ପରିବେଶରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ଅପଧନାରେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ଅତିବାହିତ କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଘୂର୍ଣ୍ଣମ୍ବ ଗସକ୍ରିକାକୁ ସେ ମଞ୍ଚଉପରେ ନିଖୁଣଭାବେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଇ ଥିଲେ ।

୧୫-କଥାଚିତ୍ର ତଥା ମଞ୍ଚ ଶିଳ୍ପୀ ଗୋପିନାଥ ସାମନ୍ତରାୟ

୧୯୨୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଶେରଗଡ଼ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଟେଣ୍ଡ୍ରାପାଲି ଠାରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଭୁଜସୀ ଦୁଇ ପଦରୁ ବାପିଲା ପରେ ତାଙ୍କର ମଞ୍ଚ ଅଭିନୟ ଓ କଳା ସାଧନା ବାଲ୍ୟ ସମୟରୁ ଜଣା-ପଡିଥିଲା । ସେ ପ୍ରଥମେ ନିଜ ଗ୍ରାମରେ ପଲ୍ଲୀ ଥିଏଟର ନାମରେ ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ି ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ନାଟକ ପରିବେଷଣ କରିଥିଲେ । ୧୯୫୫ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ପ୍ରେକ୍ଷାଳୟର ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ନୂଆ ଗଡ଼ରେ ସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରେକ୍ଷାଳୟ ନିର୍ମାଣ ତାଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅବଦାନ । ସ୍ୱର୍ଗତ କବିଚନ୍ଦ୍ର କାଳୀଚରଣ-ଙ୍କ ପାଖରେ କଳା ସାଧନା କରି ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୂଜା, ସୁନାଟା ଓ ରାମାୟଣ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ଭୂମିକାରେ ନିପୁଣ ଅଭିନୟ କରିପାରିଥିଲେ । ଯଦିଓ ୧୯୮୦ ନଭେମ୍ବର ସାତ ଦୀପାବଳୀ ଉତ୍ସବ ଦିନ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି ତଥାପି ନୂଆଗଡ଼ ଇତିହାସରେ ତାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ଅମ୍ଳାନ ହୋଇ ରହିଥିବ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୬-କବି ଯଦୁମଣି—

ପୂର୍ବ ପୁରୁଷଙ୍କ ଜନ୍ମ ଅଠରଗଡ଼ କିନ୍ତୁ ଯଦୁମଣି ଇଟାମାଟିରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଅଗାଧ ଭକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ହୟଗ୍ରୀବଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଇ ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତର ହାସ୍ୟରସ କବି ନାମରେ ପୁର ପଲ୍ଲୀରେ ପରିଚିତ । କୁଞ୍ଜବନଗଡ଼ର ଖଣ୍ଡିନାକୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ସେ ଜଙ୍ଗଲ ଘର ନାମରେ ପରିଚିତ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ରାଘବ ବିଳାସ ତାଙ୍କ ହାତ ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଛି । ସେ ବିନାୟକ ଶ୍ରୀ ମାନଧାତାଙ୍କ ନାମରେ ବନ୍ଧ କାବ୍ୟ ଲେଖି କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ରାଘବ ବିଳାସ ପ୍ରବନ୍ଧ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଚଉପଦ ରଚନା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି । ବିନାୟକ ସିଂହ ଓ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ସିଂହ ମାନଧାତା ସମସାମୟିକ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧକାବ୍ୟ ଅପ୍ରକାଶିତ ଭାବେ ରହିଛି । "ରମ୍ୟ ବାମ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବାମା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଖଣ, ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ପାଳଣ କଲି କଲି କେତେ ଜଳିଲ ଶିଳ୍ପକାର, ତୁମ୍ଭ ଚଳେ କଲେ ଭଜ ଭଜିଲ ଦୁଃଖ ନଗଲ ମୋର । ସୀତା ରାମ ଅଂଘ୍ରି ଅବଜକୁ ହୃଦୟରେ ଧାରିବା ରାଘବ ବିଳାସ ପ୍ରବନ୍ଧ ରଚନାକୁ କହିଣ ।

ନବନ ଦୁଃଖ ପ୍ରତାପୀ ବିରାଧ ବିରହର
ବିନାୟକ ସିଂହ ଶ୍ରୀ ମାନଧାତା ରଚନ୍ତେ ପ୍ରଭୁର ।
ଅଦେହ ସୀତାଧବ ମୋକ୍ଷଦବାରେ କର ମୋଚନ
ହୟଗ୍ରୀବ ହୁକେ ଚିନ୍ତଣ ବିନୟକ ରଚନ ।

× × × × × ×

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଶିପୁରେ ଶିନ୍ଧୁରେ ଶୁର   ହୋଇଲ ସବଂଶ
ଜମ୍ପୁ କରେ ଉମ୍ପୁ ଦେଇ   ସ୍ୱମ୍ଭୁଂ ଦର୍ କ ଦେଶ
ନଜାନୁ ଦାମ୍ଭକୁ ଦେନ
ଛରକେ ହେଲେ   ସବନାମେ ତାର ଶୁଳ
ନଷ୍ଟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଷ୍ଟକୁ ଜାଣିଣ ବୈକୁଣ୍ଠ
ଦର୍ପିଷ୍ଟ ପୋପିଷ୍ଟ ନଷ୍ଟ   ଛନାଣେନେ ଦୃଷ୍ଟ
ତେବେ ଅକର୍ମେକ ଦେବେ
କୁ ଦନ ପିବଇ କେବେ   ମୁ ଦନ ହୋଇବେ ।
ସେ ପ୍ରଭୁ କୋମଳ ପାଦଦ୍ୱୁ ହୃଦେ ଧାୟୀ
ନୃପ ଛନାବୃକ ସିଦ୍ଧ ମାନଧାତା କାହିଁ ।
ଅବଙ୍ଗରେ ସ୍ଥନ ପୃଷ୍ଟ
କରନ୍ତୁ ଶ୍ରବଣ ସର୍ବେ ଦେଇ ମନକଣ୍ଠ

\+ + + +

ଗୁରୁ ଆମ୍ଭର ମଂଦେ ଅଛନ୍ତି ଯେ
ଗୁରୁ ସ୍ନେହ ମୂକକଦ ଆଣିଉଚି ଉଠିଲେ ।
ବେଳା ବସାନେ ଅସରେ:ମୂକନ ପାଖୁଛି
ବେଳାରେ ଦେଳାରେ ମିତ୍ର କରଣ ଦ୍ୟୁଛନ୍ତି ।
ଛନାପୁକ ସିଦ୍ଧ ଛନାପୁକ ହୃଦେଧାୟି
ଛନାପୁକ ରଢବ କୋସ ସ୍ଥଦେକାନ୍ଧ ।

\+ × +

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବାନ୍ଧିବନ୍ଧ ବଦନରେ ନୟନରେ
କହ୍ନିବାରେ ବାରେ ଚଳେ ।
ହୃ ବ୍ୟାଦ ପ୍ରେମ୍ବରେ କଣ୍ଟିବା ପ୍ରୋମ୍ବରେ
ରମ୍ଭୁ ସୈନ୍ୟ ସିନ୍ଧୁ କୂଳେ ।
ବନ୍ଧାପ୍ତ ବନାପ୍ତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଷ୍ଟ ଚେମି
ଛପଡ଼ି କ ଚୋଷଂ
ରାଘବ ରାଘବ ଉଲାସ ଏ ରସ
ନାମ ହୃଦେ ଘୋଷି ଘୋଷି ।

\+ \+ \+ \+

ପଞ୍ଚ ପୃଷ୍ଠା ନାହିଁ ସରର ଯ ଚଳେ
ନମରେ ସେ କେବେ ପଶ୍ୱେ ଅ.ଚଳେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୭-କାମପାଳ ମହାପାତ୍ର—

ନୟାଗଡ଼ର ତତ୍କାଳୀନ ରାଜା ସଂଦେବ ବିନାୟକ ସିଂ ମାନଧାତାଙ୍କ ସତ୍ତ୍ୱରେ କବିରୂପେ ପୂଜା ପାଉଥିଲେ । କୋମଣ୍ଡ ମୌଜାରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଇହାଙ୍କ ବଂଶ ପଦ୍ମମଣିଙ୍କ ଦେ ଭୂରନ୍ତ କବି ଥିଲେ । ନିଜର ଅଗାଧ କବିତ୍ୱରେ ସୀମାନ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଜଲ୍ଲାର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷ୍ଟ କରି ପାରିଥିଲେ । ବିନାୟକ ସିଂହ ମାନଧାତା ସେଦିନ କଥ ଛଳରେ କେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ଭୂମିରତ୍ନ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ହଠାତ୍ କହି ଉଠିଲେ କୋମଣ୍ଡର ଭୂବରୁ କୋମା ଡଲ୍ଲଣା ନଗରରୁ କୁଶଳ ଚୁଡ଼ଦ୍ୱାର ପୋଡରୁ ନନ୍ଦଘୋଷ । ବଙ୍କଦ୍ୱା ଡଗରୁ ବାଙ୍କତଳ ଦୃଙ୍ଗାର ପୋଇଲରୁ ଶିଙ୍ଗାରପୂର ସନ୍ତରା ପଲ୍ଲୀରୁ ଦେନ୍ତରା ରାମ୍ବସ୍ତି ମୌଜାରୁ ଗାଡେଶ ଇତ୍ୟାଦି ଗ୍ରାମକୁ ରାଜ ବିଦେଶନିତ ହୋଇ କହି ଉଠିଲେ ।

୧୮-ବଧାର ସାମନ୍ତ—

ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଦ୍ୟାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପାରଙ୍ଗମ, ଥରେ ଇଟାମାଳି ମୌଜାରେ ସାପୁଆ କେଳା ସାପଖେଳ କରାଉଥିଲେ । ସାମନ୍ତ ଉପସ୍ଥ କହିଲେ ଏହି ପେଡ଼ାରେ କଣ ଅଛି ? ଗର୍ବରସହ କେଳା ମାନେ କହିଲେ ଏଥିରେ ଗୋଡ଼ାଡ଼ମ୍ବ ଅଛି । ସାମନ୍ତ କିଛି ନକହି ଚାଲିଗଲେ । ତା ପରଦିନ ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ କେଳାମାନେ ସାପ ଖେଳ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଯେମିତି ପେଡ଼ା ଖୋଲିଛନ୍ତି ସେଥିରେ ସାପ ନାହିଁ, ସମସ୍ତ ସାପ ରୁଷି ପର୍ବତ ଉପରକୁ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ପୂର୍ବ ଦିନ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । କେଳାମାନେ ମନ୍ତ୍ର ସାଧନା ଦ୍ୱାରା ବଧାର ସାମନ୍ତଙ୍କ ପେଟଭିତରେ ପାଣିରଖି ପୂରାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବାନ୍ଧୀବନ୍ଧ ବନ୍ଦନରେ ନରେଣରେ
କନ୍ଧବାରେ ବାରେ ଚଳେ ।
ବୁ ବ୍ୟାଦ ଫ୍ରେଷ୍ଟରେ କନ୍ଷବା ଷ୍ଟ୍ରୋକ୍ସରେ
ରମ୍ଭ ସୈନ୍ୟ ପିଛ କୁଟିଳ ।
ହ୍ନାପୂକ ବିନାପୂକ ଫ୍ରେଷ୍ଟ କଷ୍ଟ ଟେସି
ଷପଡ଼ି କ ଚୋଷଂ
ରାଢବ ରାଢବ ଷଳାସ ଏ ରସ
ନାମ ହ୍ରଦେ ଯୋଷି ଯୋଡି ।

\+ \+ \+ \+

ପଛ ପୃ । ନାହିଁ ଷରର ଯ ଚକେ
ନମରେ ସେ କେବେ ଘରଣ ଅ.ଚଙ୍କେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୭-କାମପାଳ ମହାପାତ୍ର—

ନୟାଗଡ଼ର ତତ୍କାଳୀନ ରାଜା ସ୍ୱର୍ଗତ ଦେବ ବିନାୟକ ସିଂହ ମାନଧାତାଙ୍କ ସଭାରେ କବିରୂପେ ପୂଜା ପାଉଥିଲେ । କୋମଣ୍ଡ ମୌଜାରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଏହିକ ଶେଷ ପଦ୍ମପର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଦେ ଭୃତ୍ୟେ କବି ଥିଲେ । ନିଜର ଅଗାଧ କବିତ୍ୱରେ ସୀମାନ୍ତ ଚୋରାମ ଜଲାର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷ୍ଟ କରି ପାରୁଥିଲେ । ବିନାୟକ ସିଂହ ମାନଧାତା ସେଦିନ କଥ ଛଳରେ କେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ବୃନ୍ଦରବନ୍ତ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ହଠାତ୍ କବି ଉଠିଲେ କୋମଣ୍ଡର ଭୁବରୁ କୋମଣ୍ଡ ଓଡ଼ିଶା ନଗରରୁ ଶୂଦ୍ରକ ରୁଦ୍ରବାର ଘୋଡ଼ରୁ ନଦପୋର । ବଳସ୍ୱା ତଟରୁ ବାଙ୍କଚାର ଶ୍ରୀକାଉ ଗୋଇଲରୁ ଶିକାରଦଣ୍ଡା ସନ୍ତର ପଲ୍ଲୀରୁ ଘେନ୍ତସା ରପୁର୍ଣ୍ଣା ମୌଜାରୁ ଗଣେଶ ଇତ୍ୟାଦି ଗ୍ରାମକୁ ରାଜ ବନ୍ଦେଳିତ ହୋଇ କହି ଉଠିଲେ ।

୧୮-ବିଧାର ସାମନ୍ତ—

ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଦ୍ୟାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପାରଙ୍ଗମ, ଥରେ ଇଟାମାଟି ମୌଜାରେ ସାପୁଆ କେଳା ସାପଖେଳ କରାଉଥାନ୍ତି । ସାମନ୍ତ ସନ୍ଦେହ କରିଲେ ଏହି ପେଡ଼ିମାନଙ୍କରେ କଣ ଅଛି ? ସେଠାରସ୍ଥ କେଳାମାନେ କହିଲେ ଏଥିରେ ଯୋଡ଼ାଡ଼ମ୍ବ ଅଛି । ସାମନ୍ତ କିଛି ନକହି ଚାଲିଗଲେ । ତା ପରଦିନ ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ କେଳାମାନେ ସାପ ଖେଳ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଯେମିତି ପେଡ଼ି ଖୋଲିଛନ୍ତି ସେଥିରେ ସାପ ନାହିଁ, ସମସ୍ତ ସାପ ରୁଷି ପର୍ବତ ଉପରକୁ ଗ୍ଲାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ପୂର୍ବ ଦିନ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । କେଳାମାନେ ମନ୍ତ୍ର ସାଧନା ଦ୍ୱାରା ବିଧାର ସାମନ୍ତଙ୍କ ପେଟଭିତରେ ପାଣିରଖି ଫୁଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା

Digitized by PPRACHIN, SOA

କଲେ କନ୍ତୁ ଚାନ୍ଦୀକରେ ପାରକମ ବଧାର ସାମନ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କ ମନକଥା ଜାଣିପାରି ଗୋଡ଼ର ଆଙ୍ଗୁଠିକୁ ଟେକି ଧରିଲେ । ସମସ୍ତ ପାଣି ଦେହରୁ ସେହିବାଟେ ନିଷ୍କାଶନ ହେଉଥିଲା । ରାଜା ରାଗିଗଲେ ଲୋକମାନେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ବଧାର ସାମନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର ହସି କହିଲେ କଣ ଘୋଡ଼ ତୁମ୍ଭ ? ଲୋକମାନେ କ୍ଷମା ମାଗିଲେ । ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ପାପ ଫେରାଇଲେ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି, ଯେତେ ବେଳେ ବଧାର ସାମନ୍ତ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼ିକ ମନକୁ ମନ ନାମି ଉଠନ୍ତି । ଦିନକର କଥା ରାଜା ସାହେବ ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ମନ୍ଦିର ଦର୍ଶନରେ ଯାଇ ଥିଲେ । ମନୋରମ ଅନନ୍ତ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ରାଜା ସାହେବ ଭାବ ବିହ୍ୱଳିତ ହୋଇ ସେହିକଥା ଭାବିଲେ । କିନ୍ତୁ ରଘୁନାଥଙ୍କର ଅପୂର୍ବ ଅନନ୍ତ ଦୃଶ୍ୟ ପାନରାଶି ଦେଖିବାରେ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ । ବଧାର ସାମନ୍ତ ରାଜାଙ୍କୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର ଦେଖି ଟେକି ଉଠିଲେ । ବୁଣି ନିଶ୍ଚୟ ଅପିର୍ବ ସେ ଯେମିତ ମନ୍ତ୍ରଟିଏ ପଢ଼ି ଫୁଲଟିଏ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ ମଠାରୁ ରାଣି ପାରା ଶତ୍ରୁଣ୍ୟ ଉଡ଼ ଉଡ଼ ଆସି ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ରାଜାଙ୍କ ମନରେ ସନ୍ଦେହ ଆସିଲା । ତାପରଦିନ ବଧାର ସାମନ୍ତଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଯେଉଁ ଘାଟ ହାଣି ବଧାରଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିବ ପାଇଁ ଯୋଗାଡ଼ ହୋଇଥିଲା ମନ୍ତ୍ର ହୁଦାହାରର ପାହାନ୍ତି ଅଗଣର ସାଗର ମଧ୍ୟକୁ ବୁଲିଗଲେ । ମାହୁନ୍ତ ଦେଖିଲ ଏନେ ଲନ୍ଦୁଙ୍କର ସର୍ପ ଠେସେ ଟେଶେ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ରାଜା ପରାସ୍ତ ହେଲେ । ବଧାର ସାମନ୍ତଙ୍କ ଦୁଆରେ ସମସ୍ତ ପର୍ବ ହୋଇ ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ଏହି ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୯-ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ—

କବି ସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ୧୫୯୮ ଶତାବ୍ଦି ମାଘ ମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ପଞ୍ଚମି ତିଥିରେ ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟା ମହିଷୀ ନବଦୁର୍ଗ ରାଜଜେମା ମଣ୍ଡିଦେଇଙ୍କ ପୁତ୍ର ନୀଳକଣ୍ଠ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଠାରୁ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଷଡ଼କ୍ଷର ରାମତାରକା ମନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧି କରି ପିତା ମହଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ ନିଜ ମାତୃଭାଷାରେ ଉନ୍ନତି କରିବାଲାଗି ବାଅଠି ଖଣ୍ଡ କାବ୍ୟ ଓ ଅନେକ ମହାକାବ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଭଞ୍ଜ ବଂଶର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ସମୟରେ ନିଜର ମାମୁଁଘର ନୟାଗଡ଼କୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ନିଜ ମାମୁଁ ଝିଅ ରାଜକନ୍ୟା ରତ୍ନାବତୀକୁ ବିବାହକରି ମାଳସାହି ମୌରୁଷ ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ ପାଇଥିଲେ । ତତ୍କାଳୀନ ନୟାଗଡ଼ର ରାଜା ସାହେବ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ କବି ପ୍ରତିଭା ଦେଖି "ବୀରବର" ଉପାଧି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ରଘୁନାଥ ପିଠରେ ଷଡ଼କ୍ଷର ରାମ ତାରକ ମନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧକରି ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ-

ଭଞ୍ଜନ୍ତୁ ଭଞ୍ଜ ନାମସତ ଲୋକେ ଏ ବଡ଼ ଅଦଭୁତ
ବଶିଷ୍ଟ ବଳୀଷ୍ଟ ପାଳକା କ୍ଷାତ୍ରମେ ଦତ୍ତ ରାଜଟିକା
ଉଚ୍ଚ କୂଳେ ରାଜା ଧନଞ୍ଜୟ ଅଜନ ଗୁଣର ନିଳୟ
ସୁମୂଷର ଅଧିପ ପଣେ ଲୋକେ ବଖ୍ୟାତ କରି ଗୁଣେ
ଏ କେତେ ତାହାଙ୍କ ତନୁଜ ନରେଶ ନୀଳକଣ୍ଠ ଭଞ୍ଜ
ତାହାଙ୍କ ଜେଷ୍ଠ ସୁତ ମୁହିଁ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ନାମ ବହି
ତାରକା ମନ୍ତ୍ର ପରସାଦେ ମୋହର କବି ଚଡ଼ା ଉଦେ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ କାବ୍ୟର ନିଜ ପଂକ୍ତିର ଛନ୍ଦ ପରି-କଳ୍ପିତ ହୁଏ। ଭଗବାନ ଶ୍ରୀରାମ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ମନପ୍ରାଣ ଦେଇ ଭକ୍ତି କରୁଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ।

ବୋଲେ ଉପେନ୍ଦ୍ର   ମୋ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀରାମ
ବୈକୁଣ୍ଠ ନାଥ ସାକ୍ଷାତ
ସାଧକଲେ ହୀରା   ତବୁ ବୁଝା ମୋର
ଗୀର୍ବାଣ୍ଡୁର ସହିତ

ପ୍ରବାଦ ଅଛି ନୟାଗଡ଼ ରାଜାଙ୍କ ଠାରୁ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ସାଧନା ପାଇଁ ଜନୈକ ପ୍ରସାଦ ପାଉଥିଲେ। ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସାଧନା ଥିଲା ଜ.ମନ୍ତ୍ର ନିକଟସ୍ଥ ଉଧିନଜନ୍ତ। ବାସ୍ତବିକ ଅମର କବି ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ କବିତା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁଲଳିତ ଯେ କୌଣସି ଅବାନ୍ତ ବୃନ୍ଦ ବନ୍ଦିତା ପଦ୍ୟ ଗାଇବା ପାଇଁ ନିଶ୍ଚୟ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିବେ।

ଗାଏ ତବ ଗୀତ   ସଙ୍ଗରେ ବେଷ୍ଟିତ
ଚଥପ୍ରାନ୍ତେ ବୃଷ୍ଣ ମନା
ବଳେ ବୋଲେ ଚଣ୍ଡା   ଅନ୍ତ୍ୟରେ ଘୋଡା
ନୃତ୍ୟ ରଙ୍ଗେ ବାଉତିନା

ପ୍ରବାଦ ଅଛି କୋହିନ ଦିନ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଟିଏ ଆସନର ବୀ ଶ୍ରୀରାମତାରକ ମନ୍ତ୍ରଙ୍କୁ ଜପ କରି ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥିଲେ।

ଧାତ୍ରୀ ଜାନକୀ ହୃଦୟ ଚନ୍ଦନ
ସେ ପ୍ରଭୁ ଜଗତ ଜନ ବନ୍ଦନ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ସେ ପ୍ରଭୁ ପଙ୍କଜ ପଦ ଯୁଗଳ
ଧରସେ ମାନସ ମତ୍ତ ଉଲ୍ଲାଳ
ନାହିଁ ଏ ଜଗତ
ଙ୍କର ବରକୁ ଲଭିବାକୁ ଗତ

୨୦-ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟକ –

ଓଡ଼ିଶାରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯେକେହି ଜାଣନ୍ତି କେବଳ ଜଣେ ସଂଗ୍ରାହକ ହିସାବରେ ସେ ହେଉଛନ୍ତି ପୁସ୍ତକଲ୍ଲାପୁ ଉଦୟପୁର ଗ୍ରାମର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟକ । ତ୍ରିଶଦିନ ସେ ଲଗିଛନ୍ତି ଏହିପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ । ସେ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ଉଦୟପୁର ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ପାଠାଗାର ଓ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ସଂଗ୍ରାହାଳୟ । ଅତି ନିପଟ ମଫସଲ ଅଞ୍ଚଳ । ପିମ୍ପୁଡ଼ି ପରେ ଟିକେ ଟିକେ ବୋହି ବୋହି ଓଡ଼ିଶାର ବୃହତ୍ତମ ପାଠାଗାରଟିକୁ ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ସେ ବିତାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ଦୀର୍ଘ ୨୫ ବର୍ଷ ଅପଣାର ଅକ୍ଲାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଫଳରେ ସେ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ସେହି ବିଶାଳ ପାଠାଗାର ଟିକୁ । ବସ୍ତୁରେ ବୃଦ୍ଧ ଗୋଟିଏ ଅଖିକୁ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ପୋଷାକ ପତ୍ର କହିବାକୁ ଗଲେ ଦୁଇଖଣ୍ଡି, ଖଣ୍ଡିଏ କାନରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୁଡ଼ର ଗୋଟିଏ କନାରବ୍ୟାଗ, ଛିଡ଼ାଖଣ୍ଡେ ଓ ବାଡ଼ିଖଣ୍ଡେ ଏହି ଗୋଟିଏ ସଂସାରକୁ ନେଇ ସେ ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ସେଠାକ ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ଅନେକ ସଂସ୍ଥା ତରଫରୁ ପୁରସ୍କୃତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟରେ ସରକାରୀ ଏ. ଆର. ଟି. ବସ ଯୋଗେ ଯାତ୍ରା କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ମାଗଣା ବସପାସ୍ ଦେଇଛନ୍ତି । ଧନ ନାହିଁ ରତନାହିଁ କେବଳ ପୁସ୍ତକ ଓ ପତ୍ରିକା କରି ପସ-

ପତ୍ରିକା ସମ୍ପାଦନରେ ସେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ୧୯୮୪ ର ନଭେମ୍ବର ମାସରେ କରାଯାଇ ଥିବା ତାଙ୍କ ପାଠାଗାରର ସଂଗ୍ରହ ତାଲିକା ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପୁସ୍ତକ (ହସ୍ତ ଲେଖା ମୁଦ୍ରିତ ଓ ୩୦ ଟି ଶବ୍ଦକୋଷ ସହ) ୩୦,୦୦୦ ପତ୍ର ପତ୍ରିକା ୧୬୦୦ ପ୍ରକାରର ପ୍ରାୟ ୪୦,୦୦୦ ଶିଶୁ ପତ୍ରିକା ୧୪୯ ପ୍ରକାରର କଣ୍ଟୋର ପଞ୍ଚକେଷ୍ଟ ୨୦ ପ୍ରକାରର ଥିଲା । ଏହେଲ୍ ପାଠାଗାରର ସଂଗ୍ରହ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ସଂଗ୍ରହାଳୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ

୧-ମଧ୍ୟ ଯୁଗୀୟ ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟ

୨-ମୁଦ୍ରା ପ୍ରାଚୀନ ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମୋଗଲ ଏବଂ ମରହଟ୍ଟା ଅମଳର ମୁଦ୍ରା

୩-ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର—ମଧ୍ୟ ଯୁଗୀୟ ତୋପ କମାଣ ଛେଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦି ।

୪ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ

୫ ପୁରାତନ କଳା କୃତ ପଞ୍ଚଦଶ ହସ୍ତଶିଳ୍ପ ଇତ୍ୟାଦି ।

୬ [illegible]ଗିତ ଦ୍ୱାସିକ ଆସବାବ ପତ୍ର

୭-ଆଦିବାସୀ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର

୮ ପୋଥି ୪୦୦୦, ଚିତ୍ରପୋଥି ୧୦୦

୯ ଡାକ ଟିକଟ ଏବଂ ମାନଚିତ୍ର

୧୦-ବିଭିନ୍ନ ମହାପୁରୁଷ ମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ ପଦାର୍ଥ

୧୧-ଖେଳନା

୧୨-ସିଗାରେଟ,ଦିଆସିଲି, ସାବୁନ, ଧୂପକାଠି ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଖୋଳ ସଂଗ୍ରହ

୧୩-ରାଷ୍ଟ୍ର ସମ୍ବଳିତ ନଥିପତ୍ର

୧୪-ମୂଲ୍ୟବାନ ଚିଠିପତ୍ର

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବଡ଼ ଖୁସିର କଥା ଯେ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ବାହାରୁ ପ୍ରାୟ ୪୦୦ ରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବ୍ୟକ୍ତି ଉତ୍ସବ ପୂରକୁ ଆସି ଗବେଷଣା ତଥା ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ଗଲେଣି ।

ନୟାଗଡ଼ର ଦକ୍ଷିଣ କାଳୀ—

ନୟାଗଡ଼ର ପୌରାଣିକ କିମ୍ବଦନ୍ତୀରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଦକ୍ଷିଣ କାଳିକା କେନ୍ଦ୍ର ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ତନ୍ତ୍ରପୀଠର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅରଣ୍ୟ ପରିବେଷ୍ଟିତ ଶାସନ କେନ୍ଦ୍ରରେ ବହୁ ପୂଜା ପାଉଥିଲେ । ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ର ସମୟରେ ବୈଧାର ସାମନ୍ତ ନାମକ ଜଣେ ମହାନ୍ ତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରାକୃତିକ ସନ୍ନ୍ୟାସ ବେଶରେ ନୟାଗଡ଼ର ବନବନ ପର୍ବତର ପାଦ ଦେଶରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ବୈଧାର ସାମନ୍ତ ଜଣେ ମହାନ୍ ତାନ୍ତ୍ରିକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ପରମ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ । ସାଧକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ନୟାଗଡ଼ର ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଗୋପିନାଥ ଜଉଙ୍କ ମନ୍ଦିର ପଛରେ ମଠରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ନୟାଗଡ଼ର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ଦକ୍ଷିଣେଶ୍ୱରୀଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରରେ କୀଳିତ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦେବୀଙ୍କଠାରୁ ବର ଲାଭ- କାରେ ବିଳମ୍ବ ହେବାରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ ରାମଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ପାଷାଣ ବିଗ୍ରହକୁ ସାନ କୂଅରେ ଦେଇ ପଥର କରିଥିଲେ । ସାଧକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବୈଧାର ସାମନ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ । ଦିନେ କୌଣସି କାରଣ ବଶତଃ ସାଧକ କହି ଉଠିଲେ ବୈଧାର ମୁଁ ଏସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଯିବି କି ବର ମାଗୁଛ ମାଗ ? ବୈଧାର ସାମନ୍ତଙ୍କୁ ରାମଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ବିଗ୍ରହ ନେଇ ଦେଇ ଥିଲେ । ସେହି ଆରାଧ୍ୟା ରାମଚଣ୍ଡୀଙ୍କୁ ସେବାକରି ବୈଧାର ସାମନ୍ତ ଅଦ୍ଭୁତ ଫଳ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଦିନେ ରାମଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ପାଇ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବଧାର ଦକ୍ଷୀଣବାଳୀଙ୍କୁ ଅଣିବା ପାଇଁ ଶ୍ରେପଣ୍ଡା ପାଇଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ର ବନରୁ ଝଣ୍ଡପଡ଼ାରେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଘରେ ଦେବ ପୂଜା ପାଉଥିଲେ । କାଳକ୍ରମେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନେ ଦେବଙ୍କର ପୂଜା ଠିକ୍ ନ କଲେ ଦେବ ଅସନ୍ତୋଷ୍ଟ ହେବେ । ଏହା ବ୍ରାହ୍ମଣ ମନରେ ଜାଣିପାରି ଶୁଖିଲ୍ ଫୁଲ ଓ ବେଲପତ୍ର ଭୋଡ଼ାଇ ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ଦେବଙ୍କୁ ସ୍ଥାପନା କରି ଜଙ୍ଗଲରୁ ଚାଲିଆସିଲ । ବଧିର ବଧାନ ବଧାର ସାମନ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ମନକୁ ମନ ପବିତ୍ର ଯେମିତ ଦେବଙ୍କୁ ଆରାଧନା କରିଛନ୍ତି ଠିକ୍ ସେହିଠାରେ ମନ୍ତ୍ର ଓ ତନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ସେହିସ୍ଥାନଟି ପବିତ୍ର ହେଲ । ବଧାର ସାମନ୍ତ ଦେବଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ର ପଢୁଥିରେ ନେଇ ଅପାର ପ୍ରବଳ ବର୍ଷା ହେଲ୍ ନଦୀ ଜଳ ପୂର୍ଣ୍ଣହୋଇ ଉଠିଲ । ଯେମିତ ଦେବଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରିଛନ୍ତି ହଠାତ୍ ନଦୀଜଳ ଶୁଖିଗଲ୍ । ଏବଂ କୌଣସି ଦେବ ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବାର ବଧାର ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ବଧାର ସାମନ୍ତ ବଳରାମ ପର୍ବତର ଗୁମ୍ଫା ମଧ୍ୟରେ ଦେବଙ୍କୁ ପୂଜା ଅର୍ଚ୍ଚନା କରୁଥିଲେ । ପରେ ଦେବଙ୍କୁ ତୃପ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ସାତ ଗୋଟି ନରବଳୀ ଦେଇଥିଲେ ବୋଲି ପ୍ରବାଦ ଅଛି । ହଠାତ୍ ଦିନେ ଦେଓ୍ୱାନ ସାହେବ ତ୍ରିଶୂଳ ଦେଖି ଏହା ବଧାର ସାମନ୍ତଙ୍କ ଭଣ୍ଡାମି ଭାବ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଦିନ ଦେବଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ରେ ଦେବାନ ସାହେବ ଚମକ ଉଠିଲେ । ମଧ୍ୟର କ୍ରମଣ ହେଲ୍ ଦେଓ୍ୱାନଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଛାଗ ମହିଷାଦି ଓ ପଶୁବଳୀ ଦିଆ ଯାଇଥିଲ୍ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜ ତନ୍ତ୍ର ଲୋପପରେ କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ ବଳୀର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି । ବହୁଭକ୍ତ ମନସ୍କାମନା ପୂରଣ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଆସନରେ ଚନ୍ଦ୍ରା କାଟି ଓ ଗଳାକାଟି ଅଧା ପଡିଥିଲେ । ସାତବେଳ ମଧ୍ୟରେ ମନସ୍କାମନା ପୂରଣ ହୋଇଥିଲା । ଏହିର ମଧ୍ୟ କଅଁକି ଥିବାର ପ୍ରବାଦ ଅଛି ।

ସୁନାମୁହିଁ — ୧୫୫୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମହାପ୍ରତାପି କୁରଳ ମୌଜାର ଗଡ଼ତିଆ ବଂଶ ତତ୍କାଳୀନ ନୟାଗଡ଼ର ରାଜା ସୁବେଦ ଗୋବିନ୍ଦେଶ୍ୱର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ ସହ ତ୍ରିବେଣୀ ନଦୀରେ ଅଧୁ-ନାଜ ନୀଥାଁ କୁସଂନରେ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଉକ୍ତ ଯୁଦ୍ଧରେ କୁରଳ ଗଡ଼ତିଆ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କୁରଳ ମୌଜରେ ଥିବା କେତେକ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଅପମାନ ସହ୍ୟ ନ କରି-ପାରି ନିକଟରେ ଥିବା ଏକ କୂଅରେ ପଡ଼ି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ରାଜା ସାହେବ ପରେ ଯାଇଁ ନାରୀମାନଙ୍କ ସମ୍ମାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ କୂଅରେ କେତେକ ସୁନା ପକାଇ କୂଅକୁ ବନ୍ଦ କରିଥିବାରୁ ସେ ଗ୍ରାମର ନାମ ସୁନାମୁହିଁ ହୋଇ ଥିବାର ଜନଶ୍ରୁତିରୁ ଜଣାପଡ଼େ

କୁରଳ— ପୂର୍ବ କାଳରେ ଉକ୍ତ ଗ୍ରାମରେ ବହୁ କୁମ୍ଭାର ବାସ କରୁଥିଲେ । କୁଳାଳ ନଗରରୁ ଏହା କୁରଳ ନାମରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିଚିତ ଜଗୁ ରାଉତରାୟ, ନାରାୟଣ ବେହେରା ନନ୍ଦ ସାର ଓଡ଼ଗାଁ କାର୍ନିକ ଖୋଦନରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲଭିକରିଛନ୍ତି । ରାଧାକାନ୍ତ ଜଗନ୍ନାଥ, ରଘୁନାଥ ନିତାଇ ଗୌର, ରାମେଶ୍ୱର, ବାଲୁକେଶ୍ୱର, ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ପାଇଁ ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ସାହିର ନାମ ଗଡ଼ସାହି ଓ ଗଡ଼ ପୋଖରୀ । କେଉଁ ଅବହମାନ କାଳରୁ ରହି ଆସିଛି । ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱର ଠାକୁର ଏ ଗ୍ରାମର ଜଣେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଠାକୁର । ପୂର୍ବ କାଳରେ ଏହା ବୌଦ୍ଧ ଭଞ୍ଜ ବଂଶୀୟ ରାଜାଙ୍କର

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଗଡ଼ଥିଲା ବୋଲି ଏ ଅଞ୍ଚଳର କେତେକ ଐତିହାସିକ ମତ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ରାଜ ସାନୁଡା ସମୟରେ ଏ ଗ୍ରାମରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ପାଇକରାୟ ବଂଶ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ନିକଟସ୍ଥ ମାଣିତରା ଗ୍ରାମରୁ ଆସି ବସବାସ କରିଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ଗାଁ— ଓଡ୍ର ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ଗାଁ ହୋଇଛି । ଏହା ବହୁ ଜନ ଶ୍ରୁତି ଅଛି ଯେ ପୂର୍ବକାଳରେ ଏହା ଅତ୍ରି ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମଥିଲା ଏଠାରେ ବରାହ ଦେବନ ବନ ଶୋଭା ପାଉଥିଲା । ଅନୁସୂୟାଙ୍କ ପତି ଅତ୍ରିମୁନି ଏଠାରେ କୁଡ଼ିଆ କରି କଠୋର ତପସ୍ୟା କରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଇ, ଅମ୍ଳାନ ବସ୍ତ୍ର ପାଇଥିଲେ । ପତ୍ନୀଙ୍କ କଠୋର ସାଧନାରେ ମହର୍ଷି ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ତ୍ରଣ ପତ୍ନୀ ଅନୁସୂୟାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅମ୍ଳାନ ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସତୀ ଶିରୋମଣି ଅନୁସୂୟା ଏ ବିଷୟ କଥା ପ୍ରିୟତମଙ୍କ ମୁଖରୁ ଶୁଣି ପିତୃସତ୍ୟ ପାଳି ରାମ ଚଉଦ ବର୍ଷପାଇଁ ବନାନ୍ତ ଗମନ କରିଥିଲେ । ସନ୍ତ ସହିତ କାନନସ୍ଥ ରାମଙ୍କ ଧର୍ମ ପତ୍ନୀ ସୀତାଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ଅମ୍ଳାନ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରି ଅଶୋକ ବନରେ ଦୁଃଖ ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ସୀତା ଦଶମାସ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ । ଅମ୍ଳାନ ବସ୍ତ୍ର ଯୋଗୁଁ ସୀତାଙ୍କର କ୍ଷୀର ସ୍ନାନ ହେତୁ ଦୋଷ ବହିନଥିଲା ରାବଣ ସୀତାଙ୍କୁ ପଞ୍ଚବଟୀ ବନରୁ ଅପହରଣ କରି ନେଲାବେଳେ ପଥର ଜାଳ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସେ ଦିନ ଯାହା ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ଏଣୁ କଳନ୍ତି ସୁନ୍ଦରକାଣ୍ଡ ରାମାୟଣ ସୀତା-ଏହା ପଢ଼ିଥିବା ରାମାୟଣ କଥା ଶ୍ରୀ ରାମ ତାରକ ମନ୍ତ୍ର ସାଧନା କରି କବି ସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଏଠାରୁ କବିତ୍ୱ ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଚଠାଣି ସାମନ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର ସାମନ୍ତ ନିଜର ମନସ୍କାମନା ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଏହିପରି ରଘୁନାଥ ପିଠରେ ନିଜର ବେକକାଟି ଅନଶନ କରିଥିଲେ । ପ୍ରନାନ୍ଦ ରଞ୍ଜନ ରାମ ଭକ୍ତର ମନକଥା ଯାଣି ତାଙ୍କୁ ବର ଦେଇଥିଲେ । ଅନଶନ କରିଥିବା ଭକ୍ତର ଶରୀର ଆରୋଗ୍ୟ କରିଥିଲେ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଜଣେ ଭକ୍ତ ଠାକୁରଙ୍କ ନିକଟରେ ଅନଶନ କରିଥିଲେ । ପରଦିନ ରାତିରେ ଦୂର୍ବାଦଳ ଶ୍ୟାମର ରାମ ନିକଟସ୍ଥ କୈବଲ୍ୟ ପୁର ପୋଖରୀରେ ଥିବା ତାଳ ଗଛରୁ ତାଳଦାଣି ଆଣିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ଭକ୍ତ ଠାକୁରଙ୍କ ନିକଟରେ ପଡିଥିବା କାଠ ସାହାଯ୍ୟରେ ତାଳ ଦାଣ୍ଡି-ବାକୁ ଯାଇଥିଲା । ଯେମିତ ଗଛ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ତାଳ ଦାଣ୍ଡିବା ଆଶାରେ ଗଛ ଉପରକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୁଅନ୍ତେ ହଠାତ୍ ବୃକ୍ଷରାଜ ତଳକୁ ନଇଁ ପଡିଥିଲା । ଫଳ ଦାଣ୍ଡି ଠାକୁରଙ୍କୁ ଭକ୍ତ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲା । ତାର ମନସ୍କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣହେଲା । ସକାଳୁ ଦେଖାଗଲା ହାତପାଦ ରକ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି । ସମସ୍ତେ ଏକଥା ଜାଣିଲେ, ଅଞ୍ଚଳର କଥା ଠାକୁରଙ୍କ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଶୋଭା ପାଉଥିବା ଦୂନା କଳସ ଜଣେ ସେବକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନେଇ ନିଜେ ଶୋଇବା ଘରର ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ରଖିଥିଲା । ହଠାତ୍ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ଓ ଶୂନ୍ୟବାଣୀ ହେଲା ପ୍ରକୃତ ଚୋରକୁ ଧରା ଯାଇଥିଲା । ଭକ୍ତ ଇଚ୍ଛାପୂରଣ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ରାମ ତାରକ ମନ୍ତ୍ରକୁ ସାଧନ କରି ଏହି ସ୍ଥାନରୁ ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି ହେବେ । ଏହି ବର ପାଇଥିଲେ ରଘୁନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିର ନିକଟରେ ଏକ ବିରାଟ ପୁଷ୍କରିଣୀ ସାଗର ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ହୋଇଛି । ଷେଣ୍ଡର ପୁର ମୌଜାରୁ ହଜାର ବାବୁ

Digitized by PPRACHIN, SOA

କଅଡ଼ ସାହାର୍ଯ୍ୟରେ ଏହି ବିରାଟ ପୁସ୍ତକଟି ଖୋଳାଯାଇ ଥିଲେ ।
ଏ ଅଞ୍ଚଳର ରାମ ନବମୀ ଓଷଣାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲାଭ କରିଛି ।

ଏହ୍ୱିକ ସେ ପୁଣ୍ୟଧାମ ଚଣ୍ଡୀଉତ୍ତଗ୍ରାମ ।
ନବଦୁର୍ଗେ ନିକଟରେ ସିନ୍ଧୁର ନିକମ ।୧।
ଏହ୍ୱିକଟେ ପୁଣ୍ୟ ସ୍ଥାନ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶୋଭା ।
ଅଦ୍ୟାପି ମଠର ସେବା ପ୍ରଭୁ ପଞ୍ଚ ରତ୍ନ ।୨।
ଜେନେତେ ପୁଣ୍ୟ ଫଳେ ମୁହିଁ କଲି ଦରଶନ ।
ପ୍ରଭୁ ରଘୁନାଥ ! ତବ ବେଶ ଚରଣ ।୩।
ଦକ୍ଷିଣେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବାମେ ସଙ୍ଗ ସୀତା ଦେବୀ ।
ମଧ୍ୟ ଦରବାର ତବ କାନ୍ତି ସ୍ନିଗ୍ଧ ଛବି ।୪।
ଅତ ନେତ୍ରେ ଦେଖିଲେ ରମ୍ୟ ଦରଶନେ ।
ଅଯୋଧ୍ୟାନଗର ସମୃଦ୍ଧ ଦେଖାଏ ମନେ ।୫।
ଧନ୍ୟ ସେ ଅଯୋଧ୍ୟା ଧନ୍ୟ ଏ ଭାରତ ଭୂମି ।
ସ୍ୱୟଂ ନାରାୟଣ ଜନ୍ମି ଥିଲେଟି ଜନମି ।୬।
ପୁଣ୍ୟ ଭୂମି ସେ ଅଯୋଧ୍ୟା ସତେକି ଜୀବନେ ।
ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପଦ୍ମପଦେ ଅଛେ ପତିତ ନନ୍ଦନେ ।୭।
ଅଯୋଧ୍ୟା ଚଳନ୍ତ କେଉଁ ଦେଖେ ଦେବ ତୋଳି ।
ମିଳିଛନ୍ତି ଜନ୍ମସ୍ଥ ଭକ୍ତ ରାମ ଚାର ଠାକି ।୮।
ଚଣ୍ଡୀ ନୃହେଁ ଓଡ଼ଗ୍ରାମ ଅଯୋଧ୍ୟା ସମାନ ।
କେମନ୍ତେ କହିବ ଚକ୍ଷୁ କରି ଦରଶନ ।୯।
ପ୍ରଭୋ ରଘୁନାଥ ! ତବ ସେ ସୌମ୍ୟ ମୂରତି ।
ପରି ବେଷ୍ଟିତ ସେବକଙ୍କ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଅଛନ୍ତି ।୧୦।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଙ୍ଗାନ ଦେ ପ୍ରବ ଯେବେ ହୁଏ ମୋର କାନ ।
ଅପି ତା ଚରଣେ ତବ ହୋଇ ଥାଏ ଲୀନ । ୧୧ ।
ମାନ୍ୟ ଶ୍ରୀବୈବର୍ତ୍ତ ଧନ୍ୟ ତୁମର ଏ ଦାନ ।
ବ ୍ରୂପ ବଗ୍ନକର୍ମା କଲାଛ ନିର୍ମାଣ । ୧୨ ।
ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଭୂମିରେ ତୁମ୍ଭେ ଅଟହେ ଅମର ।
କେହି କେବେ ନ ପୁଛଇ ନାମକୁ ତୁମର । ୧୩ ।
ନ ପୁଛନ୍ତେ କେହି ପ୍ରଶ୍ନେ ଶ୍ରୀ ଚରଣ ତଳେ ।
ଖ ଅଛନ୍ତି ନାମ ଅମର ଅକ୍ଷରେ । ୧୪ ।
ରହିବ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଦାନ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ମୂରତ ।
ରହିଥିବ ଏ ତୁମର ଅଚ୍ୟୁ କରତି । ୧୫ ।
କାଳର ଗର୍ଭେ କେବେ ନ ହୋଇବ ଲୀନ ।
ଧ୍ୟାନାଗର୍ଭେ କେତେକାଳ ହୁଅନ୍ତୁ ପ୍ରସନ୍ନ । ୧୬ ।
ଦୂରଦେଶୁ ଆସୁ ଛନ୍ତି କେତେ ଭକ୍ତ ଗଣ ।
କରିବାକୁ ସେହି ସୌମ୍ୟ ରୂପ ଦରଶନ ।୧୭ ।

ଶରଣ କୂଳ — ନୟାଗଡ଼ ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ରଣପୁର ଙ୍କରେ ନରେନ୍ଦ୍ର ପୂର୍ବରେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ଶରଣ ଭିକ୍ଷା କରିଥିବାରୁ ଏହି ସ୍ଥାନର ନାମ ଶରଣ କୂଳ ହୋଇଛି । ଏଠାରେ ପୂଜିତ ଦେବତା ଙ୍କ ନାମ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଲଡୁକେଶ୍ୱର, ବହୁ ଦିନର କଥା କନକ ପ୍ରସ୍ତେଶରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରଣାଶୁର ରଣପୁରରେ ଓ ବାଣାଶୁର ବାଣପୁରରେ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରୁଥିଲେ । ରଣାଶୁରର ପୂଜିତ ଦେବତା ଏହି ଲଡୁକେଶ୍ୱର ସାକ୍ଷାତ ଦର୍ଶନ ଦେଉଥିଲେ । ଭୂ ମୁ ସହିତାର ଝଡ଼ୋବଣ ଛନ୍ଦରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଦେବତାଙ୍କ ନିବେଦନ

Digitized by PPRACHIN, SOA

କନକପୁରରେ ସ୍ୱୟଂ ଶିବଙ୍କର ଦର୍ଶନ କେଉଁଠି ପାଇବେ ଭାବ-
ବିହ୍ୱଳିତ ହୋଇ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ନାଥ ଶିବ ଭକ୍ତ ମାନଙ୍କର
ଭକ୍ତିରେ ସନ୍ତୋଷ୍ଟ ହୋଇ ନବଦୁର୍ଗ ଅଞ୍ଚଳର ଘଞ୍ଚ ଅରଣ୍ୟ ପରି
ବେଷ୍ଟିତ କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ ଶୋଭା ପାଇବ । ସେ
ଅଞ୍ଚଳ ଘଞ୍ଚ ଅରଣ୍ୟରେ-ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଗୋଟିଏ ଗାଈ ସଦାବେଳେ
ଶିବଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଅନବରତ ତାର ଥନରୁ କ୍ଷୀର ଢାଳୁଥାଏ ।
ହଠାତ୍ ଗାଈ ଚରେଇ ଥିବା ଲଡୁ ଦେଖନ୍ତେ ଗାଈର ଖୁର ଶମ୍ଭୁଙ୍କ
ଦେହରେ ବାଜି ଥିବାରୁ ରକ୍ତର ଧାର ତୀବ୍ର ବେଗରେ ଛୁଟି
ଆସିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଶିବଙ୍କ ଦେହରେ ଗାଈର ଚିହ୍ନ
ଶୋଭା ପାଉଛି । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଚୋର ଖାଁ ଯେତେବେଳେ
ନୟାଗଡ଼ର ପଲିଟିକାଲ ଏଜେଣ୍ଟ ଥିଲେ । ସେମିତି ମନ୍ଦିରଭିତରେ
ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ ଭିତରେ ସର୍ପର ଫୁ ଫୁ କାର ଭୟଙ୍କର
ଗର୍ଜନରେ ଚମକି ଉଠିଲେ ସେପରି ଦୁରନ୍ତ ଦୁତକେଶ୍ୱର ଠିକ୍
ସେହିପରି ଲଡୁ ନାମକ ଗଉଡ଼ ପ୍ରଥମେ ଶିବଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ
କରିଥିବାରୁ ଲଡୁକେଶ୍ୱର ନାମରେ ପରିଚିତ ।

ଦୁର୍ଗା ପ୍ରସାଦ— ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅନୁସାରୀ
ରାଜାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ହଠାତ୍ କେଉଁ ଦଗୁ କଳା ବର୍ଣ୍ଣର କୁକୁର
ଟିଏ ଧାଇଁ ଆସିଲା । ରାଜା କୁକୁରଟିକୁ ଅନ୍ୱେଷଣ କଲେ । ସମ୍ମୁଖ
ରେ ଆମ୍ବଗଛରେ କୁକୁରଟି ଅନ୍ତର୍ଧାନ ହେଲା । ମହାମାୟୀ ଦୁର୍ଗା
ଆଶିର୍ବାଦ ଦେଇ ରାଜା ସାହେବଙ୍କୁ ପ୍ରସାଦ ଅର୍ପଣ କରିଥିବାରୁ
ଏହି ସ୍ଥାନର ନାମ ଦୁର୍ଗାପ୍ରସାଦ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

କୁଆଁ ପତ୍ରା— ରାଜାଙ୍କୁ କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କେତେକ ଦେଓ୍ୱାନ ଥାଆନ୍ତି । ମାଣ୍ଡପତ୍ରା ମାନଙ୍କରେ ଦେଓ୍ୱାନ ସାହେବ ଗୋଟିଏ ଚଢ଼ା ବସାଇ ଅଛନ୍ତି ତାହା ଦେଓ୍ୱାନ ପତ୍ରାନ୍ତୁ କୁଆଁ ପତ୍ରା ହୋଇଛି ।

ରାଣୀବନ୍ଧ— ମହାରାଜା ଠାରେ ନୟାଗଡ଼ର ରଘୁନାଥ [illegible] ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ଦେବ ଗଡ଼ଟିଆ ସଦ୍ଦପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲେ । ଭଗ୍ନାବସ୍ଥା ମୁକ୍ତ [illegible] ଗଡ଼ଟିଆ ଜୀବନ୍ତ ଓ ନାହତ ହୋଇଥିଲ । ସମସ୍ତ ସୈନ୍ୟ [illegible] ହେଲେ । ଦାରୁଣ ସଙ୍ଘର୍ଷ ପ୍ରଥା ଅ [illegible] ସମସ୍ତ ରାଣୀ [illegible] ଠାକୁରାଣୀ ପୋଖରୀରେ ବୁଡ଼ି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ତେଣୁ ଏହା ରାଣୀବନ୍ଧ ନାମରେ ବିଦିତ ।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଦୁତିକେଶ୍ୱର— ଓଡ଼ଗାଁ ବାହାଡ଼ା ଖୋଲ ରାଜପଥର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି । ଶୁଣାଯାଏ ଦେବତା ପାଦଦେଶରେ ପଶ୍ଚିମ ମୁଖ ହୋଇ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରୁ ସ୍ୱୟଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲିଙ୍ଗ ରୂପରେ ଶୋଭା ପାଉଛନ୍ତି । ଇତିହାସ ସଠିକ ଭାବେ ନିରୂପଣ କରିବା କଷ୍ଟକର । ଦୁତିକା ନାମରେ ଜଣେ ନାରୀ ବରଗୁଡ଼ ମୂଳ ସଫା କରିବା ଆଶାରେ ଅଧ ଦେଖିଲା ତାର [illegible] ଆଘାତରେ ପ୍ରସ୍ତର ଦେହରୁ ରକ୍ତର ସ୍ରୋତ ଛୁଟିଛି । ତେଣୁ [illegible] ଉଠିଲା ! ରାଜାଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ପରେ ତାହାଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣମାଦନ [illegible] ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ ଏହା ବାଘ ରଡ଼ରୁ ବାହାରିଛି ପରି ନାମରେ ବିଶେଷ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରି ପାରିଛି । [illegible] ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ଦିନ ମାନସିକ ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଲୋକ ଓ ଜନ ସ୍ୱ ହସ୍ତରେ କଇଁଥ [illegible] । [illegible] ମନସ୍କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଜାଗ୍ରତ ଦେବତା ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନାଗ ମୁଣ୍ଡଳି— ଏହା ଏକ ଐତିହାସିକ ସ୍ଥାନ । ଏହାର ବଡ଼ାଙ୍କର ହର୍ମ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମଣ୍ଡଳ ଆକାରରେ ରହିଥିବାରୁ ଏହି ସ୍ଥାନର ନାମ ନାଗ ମୁଣ୍ଡଳି ରହିଥିବାର କମ୍ବଦନ୍ତୀ ମିଳେ । ପୂର୍ବ ସମୟରେ ଏଠାରେ ରଜା ସମସ୍ତ ହର୍ମ୍ୟ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥାନ୍ତି । ଏହାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ମନୋରମ ଦୃଶ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ କରିଛି ।

ନାଗଝର— ଶରଣକୂଳ ନିକଟରେ ଏହା ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରାକୃତିକ ଝରଣା ଏବଂ ଝରଣାରେ କେଉଁ ଅବସ୍ଥ-ମାନ କାଳରୁ ବିରାଟ ନାଗ ସାପ ପଣାଟିଏକ ପଥରରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ କରିଛି । ଏହି ବିରାଟ ନାଗସାପ ଆକୃତିର ପଥରକୁ ଦେଖିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନ୍ତ ଲାଗେ । ସେଠାକାର କମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅନୁଯାୟୀ ଭୟଙ୍କର ନାଗସାପ ବିରାଟ ପଣାରେ ବହୁ ପଶୁ ଓ ମାନବ ସମୂହଙ୍କୁ ବିନାଶ କରୁଥିଲା । ଏପରିକି ତାର ଲେଲିହାନ ଜିହ୍ୱାରେ ସମଗ୍ର ପଶୁ ସମାଜ ରକ୍ଷାକର ରକ୍ଷାକର ଆର୍ତ୍ତସ୍ୱର-ରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକିଲେ । ପଶୁଙ୍କର ଡାକ ଭଗବାନଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣ ଗହ୍ୱରରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ସେ ନାରଦଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ । ନାରଦ ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବେଶରେ ଆସି ସର୍ପ ନିକଟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ୩ ଦିନ ଧ୍ୟାନରେ ଥିବା ନାଗ ହଠାତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପୀ ନାରଦଙ୍କୁ ସାମ୍ନାରେ ପାଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପୀ ନାରଦ କହିଲେ ମୋତେ ଭକ୍ଷଣ କଲେ କଣ ତୋର କ୍ଷୁଧା ମେଣ୍ଟି ପାରିବ । ତଥାପି ତୋର ମନସ୍କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ଏହାଶୁଣି ଗର୍ଜନ କରନ୍ତେ ହଠାତ୍ ନାରଦ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଏହିଠାରେ ପଥର ହୋଇ ରହିଥା ଯେତେ ବେଳେ କଳ୍କି ଅବତାର ରୂପେ ଭଗବାନ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବେ । ସେତେ ବେଳେ କେବଳ ସୁ ଦୁଷ୍ଟ ମାନଙ୍କୁ ଭକ୍ଷଣ କରିବୁ । ଏହା କହି ନାରଦ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଗଲେ । କେଉଁ ଅବହମାନ କାଳରୁ ଏହି କମ୍ବଦନ୍ତୀ ରହି ଆସିଅଛି ।

ଗଡ଼ାଦେଇ ବାହାଦୁର୍ଗ ଖୋଲ ଠାରୁ ୧୬ କ: ମି: ଦୂରରେ ୧ ବର୍ଗ ଠ ଏହା ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ସୀମାନ୍ତ ଅଟଳ ଟେକ । ସେଠାରେ ପ୍ରାକୃତିକ ଗୁମ୍ଫା କେଉଁ ଅବହମାନ କାଳରୁ ରହିଆସିଛି । ଏତେ ବଡ଼ ଗୁମ୍ଫା ଯେ ୫ହେ ଜନ ସମ୍ଭ ଏକତ୍ର ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଯାହାର ସୀମା ଦେଖିବାରେ ଅଡ଼ବ ନାହିଁ । ପାହାଡ଼ର ଶୃଙ୍ଗ କେଉଁ ଏକ ଅଜଣା ସ୍ଥାନକୁ ରହି ଆସିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନସୁଧା କଳ୍ପନାକରି ହେଉନାହିଁ । ବେଳେ ବେଳେ ନିକଟରେ ଧୂପ ଘିଅ ଚନ୍ଦନରେ ସ୍ଥାନଟି ମହକ ହୁଏଥାଏ । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଏ ପାହାଡ଼ର ନିମ୍ନ କେଉଁ ଏକ ଅଜଣା ସ୍ଥାନରୁ ଖୋଳ କର୍ତ୍ତନ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ଶୁଣା ଯାଏ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ବହୁତ ଦିନତଳେ ଏ ଅଟଳରେ ଜଣେ ମନ୍ଦିର ଗୋଟ ରଖିଥିବା ଗଜଡ଼ (ଜାମ୍ବୁ ପାଟଣାର) ସେଠାରେ ମନ୍ଦିର ରଖୁଥିଲ ସେହିଗୁମ୍ଫା ମଧ୍ୟରୁ ଦଶଜ ସନ୍ୟାସି ବାରବ ପାଞ୍ଚ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ ସେମାନେ ଯେତେଜଣ ତାଠାରୁ ଅଧିକ ଲୋକ ପଚର ମନକୁ ମନ ପଡ଼ ଯଉଥିଲ । ସେମାନେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ କଏ ? ଦେଖିଲେ ପାହାଡ଼ର ନିମ୍ନ ଦେଶରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ସେ ତାଙ୍କୁ ଡ଼ାକ ଖୋଇବାକୁ ଦେଲେ । ଆଉ କେବେ କହିବନାହିଁ ଓ ଏକଥା କାହାକୁ କହିଲେ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ମୃତ୍ୟୁ ମୁହଁରେ ପଡ଼ିବ ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଏକଥା ପ୍ରକାଶ କହିବାରୁ ତାର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା ସ୍ଥାନଟି ପର୍ଯ୍ୟଟକ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦର୍ଶନୀୟ ସ୍ଥାନ ।

ପଚଶ ସଓ୍ୟାଲ

ଓଡ଼ିଶାର ରାଜା ମାନଙ୍କୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ୧୮୧୪ ମସିହାରେ ପଚଶ ଗୋଟି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥିଲେ । ଏମାନେ ସେଥିରେ ତାର ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ । ଏହା ପଚଶ ସଓ୍ୟାଲ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ଏବଂ ଉତ୍ତର ଅନୁସାରେ ରାଜା ମାନଙ୍କର ଉତ୍ତରାଧିକାର ଅଧିକାର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇ ଥାଏ । ଏହି ରାଜା ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଜି କେତେକ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଯାହାର ଜମିଦାର ଶ୍ରେଣୀ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ନିୟମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

—ପ୍ରଶ୍ନ—

୧ । ରାଜାମାନେ କେତେ ରାଣୀ ବିବାହ କରି ପାରନ୍ତି ?

୨ । ରାଣୀ ମାନଙ୍କର ନାମ କଣ ହୁଏ ?

୩ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରାଣୀଙ୍କର ପୁଅଙ୍କୁ କଅଣ ଡକାଯାଏ ?

୪ । ରାଜାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ କେଉଁ ରାଣୀଙ୍କ ପୁଅ ରାଜା ହୁଏ ?

୫ । ପାଟରାଣୀର ପୁଅ ନଥିଲେ କେଉଁ ରାଣୀର ପୁଅ ରାଜା ହେବ ?

୬ । କେଉଁ ଉପାୟରେ ଉତ୍ତରାଧିକାରିତ୍ୱ ନିର୍ଦ୍ଧାର କରେ ?

୭ । ସବୁ ରାଜାଙ୍କର ଏକ ଜାତିରେ ଅଛନ୍ତି କି ଏବଂ କାହା କାହା ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ସମ୍ପର୍କ ହୁଏ ?

୮ । ଯଦି ଏକ ଜାତିରୁ ରାଜା ନମିଳନ୍ତି ତେବେ କେଉଁ ଜାତିରେ ସେମାନେ ବିବାହ କରି ପାରନ୍ତି ?

Digitized by PPRACHIN, SOA

୯ । ରଜାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ନୂଆରଜା ହେଲେ ରାଣୀ ରାଜଭ୍ରାତ
ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବରବର ମାନେ ନାହିଁ କେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଖୋରାକ
ପାଆନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସନ୍ତାନ ଓ ଅବିବାହିତା କନ୍ୟା ଅଛନ୍ତି ?
୧୦ । ରଜାଙ୍କର ପୁତ୍ର ନଥାଇ ଭାଇ ଏବଂ ପୂର୍ବ ବିବାହ କନ୍ୟା
ଦେବଦେବରାଣୀଙ୍କ ଉଷତା ପୁଅଥିଲେ କିଏ ରାଜଗାଦି ପାଇବ ?
୧୧ । ରଜାଙ୍କର ପାଟରାଣୀ ଛଡା ଅନ୍ୟଅନ୍ତୁ ଦେବଦେବରାଣୀଆ
ଧୂଅ ଭାଇ ପୁତ୍ରର ଆଦିଥିଲେ କିଏ ରାଜଗାଦି ପାଇବ ?
୧୨ । ରଜା ମଲାବେଳେ ଯଦି ଉଷିତା ଅନ୍ତୁ ପୁଅ ଛଡା ରାଣୀ
କନ୍ୟା ପୂର୍ବଦବାଙ୍କ ରାଣୀ ଅବା ପୋଷ୍ୟ ପୁଅ ମଧ୍ୟ ନ ଥାଏ
ତେବେ କିଏ ରାଜ୍ୟ ପାଇବ ?
୧୩ । ରାଜା ମଲାବେଳେ ଯଦି ପାଟରାଣୀ ଥିଲେ ଏବଂ ଭାଇଛଡା
ରାଜାଙ୍କର ପୁଅ ନଥାଏ ତେବେ କିଏ ରାଜା ହେବ ?
୧୪ । ରାଜାଙ୍କର ଭାଇ କନ୍ୟା ପୁତ୍ରରା ନଥାଇ କେବଳ ପାଟ-
ରାଣୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ରାଣୀଅନ୍ତୁ ଝିଅଟିଏ ଥାଏ ତେବେ କିଏ
ରାଜ୍ୟ ପାଇବ ?
୧୫ । ରାଜା ଓ ପାଟରାଣୀ ମରିଗଲେ ଏବଂ ରାଜାଙ୍କର ପୁତ୍ର
ନଥାଇ ଅନ୍ୟ ରାଣୀଅନ୍ତୁ ଝିଅଟିଏ ଥିଲେ କିଏ ରାଜା ହେବ ?
୧୬ । ପୁଅ ଆଉ ଆଉ ରାଜା ଯଦି ରାଜ୍ୟକୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରନ୍ତି
ତାହା ଆଇନ ସଙ୍ଗତ ହେବ କି ?
୧୭ । ରାଜାଙ୍କର କେହି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ନଥିଲେ ସେ
ରାଜ୍ୟ ହସ୍ତାନ୍ତର କରି ପାରନ୍ତିକି ଓ କଲେ ତାହା କେତେ
ସିଦ୍ଧ ହେବ ?

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୮ । ରାଜାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ରାଜ୍ୟ କଣିଥିବା ବା ପାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ଇଚ୍ଛାମତେ ପୂର୍ବ ରାଜାଙ୍କର ପୂର୍ବ ବଂଶଧର ମାନଙ୍କୁ ଖୋରାକ ମିଳିଥିବା ଯାଗିର କାଢ଼ି ନେଇ ପାରନ୍ତି କି ?

୧୯ । ରାଜା ରାଜ୍ୟକୁ ବନ୍ଧକ ବା ଦାନଦେଇ ପାରନ୍ତି ତାଙ୍କର ବରାଦର ମାନଙ୍କ ସହ ମୁକ୍ତ ହେବକି ?

୨୦ ପାଇକ ସର୍ଦ୍ଦାର ଓ ଖଣ୍ଡାୟତ ମାନେ ଠିକା ପାଆନ୍ତି କିମ୍ବା ଯାଗିର ଭୋଗନ୍ତି ?

୨୧ । ପାଇକ ପ୍ରଭୃତି ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ବା ରାଜାଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ମତେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇ ରାଜାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି କି ?

୨୨ । ରାଜାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁପରେ ଯଦି ପାଟରାଣୀ ତାଙ୍କର ଅନୁମତି ମତେ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ରାଣୀଙ୍କର ଭାଇ ପୁତୁରା ଅନ୍ଧ ଥାଆନ୍ତି ତେବେ କିଏ ଗାଦି ପାଇବ ?

୨୩ । ଯଦି ରାଜାଙ୍କର ଭାଇ ପୁତୁରା ଅନ୍ଧ ଥାଇ ସେ ମରନ୍ତି ଏବଂ ରାଣୀଙ୍କୁ ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ର ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଇ ନଥାନ୍ତି ମାତ୍ର ରାଣୀ ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ତେବେ କିଏ ଗାଦି ପାଇବ ?

୨୪ । ଯଦି ରାଜପୁତ୍ର ଜନ୍ମିବାରେ ହତାଶ ହୋଇ ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରେ ପୁତ୍ରଲାଭ କରନ୍ତି ତେବେ କିଏ ରାଜଗାଦି ପାଇବ ?

୨୫ । ଯଦି ରାଜା ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିବାରେ ହତାଶ ହୋଇ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରେ ପୁତ୍ର ଲାଭ କରନ୍ତି । ତେବେ କିଏ ଗାଦି ପାଇବ ?

Digitized by PPRACHIN, SOA

—ଉତ୍ତର—

୧ । ବିବାହର ସୀମା ନାହିଁ ।

୨ । ପୁଅମରଣୀ ପାଟରାଣୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ କେବଳ ରାଣୀ ବୋଲାନ୍ତି ।

୩ । ଯେ କୌଣସି ରାଣୀର ପୁତ୍ର ହେଉନା କାହିଁକି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ହିଁ ଟିକାୟତ ବା ଗଦିର ସାଆନ୍ତ ଏବା ଯୁବରାଜ ହୁଅନ୍ତି ଅନ୍ୟମାନେ ସାନନ୍ତେଓ, ଲାଲ୍ ସାହେବ ପଟ୍ଟାୟତ ପ୍ରଭୃତି ଆଖ୍ୟାରେ ଅଭିହିତ

୪ । ରାଜାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁପରେ ବିବାହିତ ଯେ କୌଣସି ରାଣୀର ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଅଟେ ସେ ରାଜାହେବେ ।

୫ । ବଡ଼ପୁଅ ।

୬ । ଯୁବରାଜ ବା ଗମ୍ଭୀର ସାମନ୍ତ ।

୭ । ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରାଜାଙ୍କର ନିଜ ନିଜପାଇଁର ସମ୍ପର୍କ ହୁଏ । ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ବଂଶ ପ୍ରଥାମତେ ଭିନ୍ନ, ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝରର ରାଜା ବସ୍ତର, ବସ୍ତର କାଙ୍କେର ସିଂହଭୂମିରେ ବିବାହ କରନ୍ତି । ନୀଳଗିରି କାପ୍ତିପଦା ସ୍ୱକବଂଶରୁ ବଡ଼ ହୁଅନ୍ତି । ରଣପୁର କଳା ଭିତରେ ବଡ଼ହୁଅନ୍ତି । ଆଠଗଡ଼ ତ୍ରିନପଡ଼ା କନ୍ୟା କରଣ ଜାତିରେ ବଡ଼ହୁଅନ୍ତି । ଅ.ଳ, ଦଣ୍ଡପଡ଼ା ଓ ପଟିଆରେ ଖଁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି (ଆଜିକାଲି ସେ ନିୟମ ଶିଥିଳ)

୮ । ପୂର୍ବପ୍ରଥା ଜବାବ ମତେ କନ୍ୟା ନମିଳିଲେ ମୟୂର ଭଞ୍ଜ ନୀଳଗିରିରେ ବଡ଼ହୋଇ ପାରନ୍ତି । କେନ୍ଦୁଝରର ବାଉଁଝଲ ଜାତିରୁ କନ୍ୟା ଆଣି ପାରେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୯ । ରାଜାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁପରେ ତାଙ୍କର ଭାଇ, ରାଣୀଆଦି କେବଳ ଖୋରାକର ମାଲିକ ଅଟନ୍ତି ।

୧୦ । ରାଜା ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇମଲେ ଭାଇ ରାଜାହୁଏ । ଭାଇ ନଥିଲେ ଭାଇର ପୁଅ ରାଜାହୁଏ । ବେଶ୍ୟା ପୁଅ କନ୍ୟା ପୋଇଲି ପୁତ୍ର ରାଜା ହୋଇ ନପାରେ ।

୧୧ । ରାଜାଙ୍କର ଯେ କୌଣସି ବିବାହିତ ରାଣୀଠାରୁ ଜନ୍ମିତ ପୁତ୍ର ରାଜା ହେବ ।

୧୨ । ରାଜାଙ୍କର ରାଣୀଙ୍କ ଆତ୍ମ ପୁଅ ନଥିଲେ କନ୍ୟା ଭାଇଙ୍କ ବା ପୁଅ ନଥିଲେ ପାଅନ୍ତି ବାପାଙ୍କ ଆତ୍ମ ନିକଟତମ ସମ୍ପର୍କିୟ ଓରାଦର ରାଜାହେବ । ପୋଇଲିପୁଅ ଆଦିଙ୍କର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ।

୧୩ । ଭାଇ ରାଜାହେବ ।

୧୪ । ମୃତ୍ୟୁରାଜାଙ୍କର ଭାଇ ସେକ ନିକଟତମ ସମ୍ପର୍କିୟ ସେ ରାଜାହେବ ।

୧୫ । ୧୪ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଏଠାରେ ପ୍ରମୁଖ ।

୧୬ । ରାଜ୍ୟ ବଣ୍ଟି ବା ହସ୍ତାନ୍ତର ହୋଇ ନପାରେ ।

୧୭ । ୧୬ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଏଠାରେ ପ୍ରମୁଖ ।

୧୮ । ରାଜଭ୍ରାତା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଯାଗିର ଖାସ ତାଙ୍କର ଜୀବଦଶାରେ ଖାସ ଦଖଲକୁ ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।

୧୯ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଖୋରାକ ଛଡ଼ା ରାଜଭ୍ରାତା ମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସତ୍ୱ ନାହିଁ ।

୨୦ । ପାଇକ ଓ ସର୍ଦ୍ଦାରମାନେ ଖୁଦକର ଓ ଯାଗିରପ୍ରାପ୍ତ ଖୁଦକର ଏବଂ ଘାଟବାଲ୍‌ମାନେ କେତେକ ଟଙ୍କା ପାଆନ୍ତି ଏବଂ ଜମିପାଆନ୍ତି

Digitized by PPRACHIN, SOA

୨୧ । ସେମାନେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାମତେ ହାଜର ହେବେ । ଏବଂ ନଜ[illegible] ଲୋକ ରାଜା ଦରକାର କଲେ ଆଣି ହାଜର କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ।

୨୨ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ରାଜା ହେବ ।

୨୩ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ୍ୟପୁତ୍ର ରାଜ ହେବ ।

୨୪ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତ ରାଜା ହେବ ।

୨୫ । ଏପରି ଘଟଣା ଘଟି ନାହିଁ । ରାଜାଙ୍କର ଜନ୍ମିତ ପୁତ୍ର ରାଜ୍ୟକର ନଜ ଦର ।

ଧାନ ବର୍ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନ

ନୟାଗଡ଼ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଧାନ ମନୋପଲି[illegible] କରିଥିବାରୁ ତାହାର ପ୍ରତିବାଦ ସ୍ୱରୂପ ନୟାଗଡ଼ରେ ଧାନ ବର୍ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ର ଭାବରେ ଦେଖାଦେଇଥିଲା । ଓଡ଼ଗାଁ ଓ ନୟାଗଡ଼ରେ ଏହି ଧାନବର୍ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନର ବହ୍ନି ଜଳିଉଠିଲା । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ନୟାଗଡ଼ର ସବୁଜନ ସାଧାରଣ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଭାବରେ ସହଯୋଗ କଲେ । ଫଳରେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର ଏଥିରେ ବହୁତ କ୍ଷତି ହେଲା । ଧାନବର୍ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତିକର ରୂପରେ [illegible] ଦେବାପାଇଁ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ନକଲି ଧାନବେପାରୀ ସବୁ ଦୋକାନ ଆଗରେ ଖୋଲିବାକୁ ସର୍ବଦା ଚେଷ୍ଟାକରି ଏଥିରେ ସଫଳ ହେଲେ । ଏଥିରେ କେତେକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅପମାନିତ ହେଲେ । ଏହି ଧାନ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ସଙ୍ଗଠକ ନାରାୟଣ ନନ୍ଦ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ କର୍ମୀ [illegible] ନାୟକ, ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ସାହୁ, ରାମକୃଷ୍ଣ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ନାମରେ ମକଦ୍ଦମା ଆରମ୍ଭ କରି ଓଡ଼ଗାଁ ପୋଲିସ୍ ଗିରଫ କରିଥିଲେ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୯୩୮ ମସିହା ଭାଦ୍ର ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ନୟାଗଡ଼ ରାଜା ସାହେବ ଜେଲଦଣ୍ଡ ଏ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ମଧ କରିଥିଲେ ।

ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ ସ୍ୱରୂପ ୧୯୩୮ ମସିହା ଭାଦ୍ରବ ମାସ ମୃତ୍ତିମୀଦିନ ପ୍ରାୟ ୫୦୦୦ ପ୍ରଜା ସମବେତ ହୋଇ ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ ଗଠନ କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନାରାୟଣ ନନ୍ଦ ସେତେବେଳେ ଡାକ-ଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳର ବାଞ୍ଛାନିଧି ସେନାପତିଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ୱରେ ସଭାକାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ନାରାୟଣ ନନ୍ଦ, ଭରତ ନାୟକ, କଟକେ ସାହୁ, ବୈକୁଣ୍ଠ ପାଧିକାରୀ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନେତାଙ୍କୁ ଜେଲଦଣ୍ଡ ଓ ଜରିମାନା ହୋଇ-ଥିଲା । ନେତୃବର୍ଗଙ୍କୁ କାରାଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରତିବାଦ କରି ନୟାଗଡ଼ରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସକ୍ରିୟ ହୋଇଉଠିଲେ ସତର ସର୍ତ୍ତ ସଙ୍କଳିତ ଦାବିପତ୍ର ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇ-ଥିଲା । ରାଜ୍ୟଶାସନର ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତଦନ୍ତକମିଟି ସେ ସମୟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଉକ୍ତ କମିଟିରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ବଳବନ୍ତ ରାଓ ମେହେଟା, ଲାଲମୋହନ ଦାଶ ଓ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାଶ ଇତ୍ୟାଦି ରହିଥିଲେ । ଏହି କମିଟି ଆଗରେ ନୟାଗଡ଼ର ଦଶ ଜଣ ନେତୃବୃନ୍ଦ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଗତିବିଧି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାପାଇଁ ନୟାଗଡ଼ର ପୋଲିସ୍ ସବଇନ୍ସପେକ୍ଟର ବୃନ୍ଦାବନ ପଟ୍ଟନାୟକ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲେ । କମିଟି ସମ୍ମୁଖରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବାକୁ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ମହାନ୍ତି, କୁବେର ଷଣ୍ଢ, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମହାନ୍ତି, ନାରାୟଣ ନନ୍ଦ ଭରତ ନାୟକ, ସୁଦାମଚରଣ ଦାଶ, ନରସିଂହ ନନ୍ଦ, ରାମ ମହାନ୍ତି

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସାହୁ, ବାଙ୍କିଆଙ୍କ ସେନାପତି, କଣ୍ଡ୍ରୁ ବେହେରା, ଗୁରେଇ ବେହେରା ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପରିଡ଼ା ପ୍ରମୁଖ ଅନେକ କର୍ମୀ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବାକୁ ନ୍ୟାୟ ସ୍ଥଳ ଯାଇଥିଲେ । ତା' ପରେଠାରୁ ଡାକ୍ତର ବଇ ଓ କୁମ୍ଭା ଟଙ୍ଗାପରେ ସଭାସମିତି ମାନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ନୂଆଗାଁ ଫଟକ ହାତୀଭୂରେ ଶ୍ରୀ ସୁଦର୍ଶନ ବୃଷ୍ଣି ଥିଲେ । ସ୍ବଜ ମନ୍ତ୍ର ଅନ୍ଦୋଳନରେ ଶିବର ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର କୁମ୍ଭା ପଡ଼ାପଦରେ ସ୍ଥାପନ କରା ଯାଇଥିଲା । ଉକ୍ତ ଶିବର କୁମ୍ଭାପଡ଼ାରେ ୩ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଲା ଏହି ମାନଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ଶିବରରେ ତାଲିମ ଦିଆଯାଇ ଥିଲା । ... ଥାନା ସହ ଡାକଘର କାଗଜ ପତ୍ର ଅନ୍ଦୋଳନ ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ... ଥିବାରୁ ପଞ୍ଚ ଭୂତ ପୋଷ୍ଟଅଫିସ ଜରିଆରେ ... ପ୍ରେରଣ କରାଯାଇ ଥିଲା । ଶ୍ରୀ ସୁଦର୍ଶନ ବୃଷ୍ଣି ନୂଆଗାଁ ହାତୀଭୂରେ ଥିବା ସମ୍ପର୍କର କଥା । କଂଗ୍ରେସ ତିରଙ୍ଗା ପତାକା ... କୋରଣ୍ଡା ଠାରୁ ଯାଇଥିବା ସମ୍ପର୍କରେ କୁବେର ସାହୁ, ବ୍ରହ୍ମଣ ସାହୁ, ଦୁଃଖୀ ... ବାଲେଇ (କୋରଣ୍ଡା) ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ... (ଶିକର ଗୋଡ଼ା) ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ବୃକ୍ଷଭ, ... ଭକାରି ପଣ୍ଡା, ଗଦାଧର ... ପ୍ରଭୃତି କର୍ମୀ ମାନଙ୍କୁ ନୂଆଗାଁ ଥାନା ସମ୍ମୁଖରେ ପୋଲିସ କନେଷ୍ଟବଲ ମାନେ ... ମାଡ଼ଦେଇ ଥିଲେ । ପତାକା ବନ୍ଦୁକ ... ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ସନ୍ନ୍ୟାସି ପରିଡ଼ା, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ବୃକ୍ଷଭ ... ଆଘାତ ପାଇଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଶରୀରରେ ବସାଇ ... ପ୍ରେରଣ କରାଯାଇ ଥିଲା ।

+ × ×

Digitized by PPRACHIN, SOA

ପ୍ରଜା ଆନ୍ଦୋଳନ ସମ୍ପର୍କରେ

ଜାତିର ଜନକ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ୧୯୨୦ ମସିହାରୁ ଅହିଂସା ସଂଗ୍ରାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଜା ସମ୍ମିଳନୀ ଭାରତ ବର୍ଷର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ୧୯୩୧ ରେ "ଓଡ଼ିଶା ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଜା ସମ୍ମିଳନୀ" ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଜା ସମ୍ମିଳନୀର ସକ୍ରିୟ ସହଯୋଗରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୩୭ ମସିହା ଜୁନ୍ ମାସରେ ଡକ୍ଟର ପଟ୍ଟାଭି ସୀତାରାମାୟାଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ଅଧିବେଶନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଉକ୍ତ ଅଧିବେଶନରେ ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ସମ୍ପର୍କରେ ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ତଦନ୍ତ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଅନୁସନ୍ଧାନ କମିଟି କରାଗଲା । ସତୀଶଚନ୍ଦ୍ର ବୋଷ ବାରିଷ୍ଟର ଓ ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନ ସଭା ସଭ୍ୟ ବ୍ରଜ ସୁନ୍ଦର ଦେବଙ୍କୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ କମିଟି ଗଠନ କରାଗଲା । ଅସୁସ୍ଥତା ଓ ଅସୁବିଧା ଯୋଗୁଁ ଉକ୍ତ କମିଟିରେ ସେ ଯୋଗଦେଇ ପାରି ନଥିଲେ ।

୧୯୩୮ ଜୁନ୍‌ରେ ପୁନର୍ବାର ସମ୍ମିଳନୀର ବୈଠକରେ ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ଲାଲମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବଳବନ୍ତ ରାଓ ମେହେଟା, ଚେୟାରମ୍ୟାନ ଓ ସଭ୍ୟ ହୋଇ ରହିଲେ । ୧୯୩୯ ଜୁଲାଇ ୧୮ ରେ ଉକ୍ତ କମିଟି ଓଡ଼ିଶାର ୨୬ ଟି ଗଡ଼ଜାତରେ ଅବସ୍ଥା ଓ ପ୍ରଜା ଆନ୍ଦୋଳନର କାରଣ ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଜା ସମ୍ମିଳନୀର ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥାପନ କଲେ । ପ୍ରଥମେ ନୀଳଗିରି ପ୍ରଜା ଆନ୍ଦୋଳନ ହେବାର ପରଠାରୁ ଲୋକ ସୂଚନା ପରେ ଗୁଳିମାଡ଼ର ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ

ଏଜେଣ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଓ ନବାବଙ୍କ ଅଧୀନରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଓ ମାଳତିର ରାଜାଙ୍କ ସମୟରେ ଅନେକ ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୩୭ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୧୧ ତାରିଖରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ନେତାଙ୍କୁ ଗିରଫଦାର ପ୍ରତିବାଦ କରି ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୧୨ ରେ ପ୍ରାୟ ୪୦୦୦୦ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରାଜପ୍ରାସାଦ ଘେରାଉ ପଲିଟି-କାଲ ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧୃତିସ୍ୱତ୍ତର ରେଜିମେଣ୍ଟର ଜୈରେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଏବଂ ହମ୍ବର୍ସ ପୋଲିସ୍ ଫୌଜି ଅମି ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ୧୧ ବର୍ଷ ବୟସରେ ବାଜିରାଉତ ଗୁଳି ମାଡ଼ରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ ସ୍ୱରୂପ ନୀଳଗିରି ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଯାତ ଦିବସ ୧୯୩୮ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ୨୯ ତାରିଖରେ ପାଳିତ ହେଲା । ୧୯୩୯ ଜାନୁୟାରୀ ୫ ତାରିଖ ରଣପୁରରେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ରଣପୁର ରାଜ ପ୍ରାସାଦକୁ ଘେରାଉ କରି ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳର ନେତାମାନଙ୍କର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଦାବି କଲେ । ପଲିଟିକାଲ ଏଜେଣ୍ଟ ମେଜର ବେଜେଲଗେଟଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରାଗଲା । ରଘୁନାଥ ମହାନ୍ତି ଓ ଦିବାକର ପରିଡ଼ା ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରଜା-ମଣ୍ଡଳ ସକ୍ରିୟ କର୍ମୀମାନେ ଗିରଫ ହୋଇ କୋର୍ଟରେ ଫାଶି ଓ ଜେଲଦଣ୍ଡ ପାଇଲେ । ଏହି ସମୟରେ ବଙ୍ଗଳା, ଓଡ଼ିଶା, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ବିହାର ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ରାଜାମାନେ ମିଶି ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ଇଉନିଅନ ଗଢ଼ିବାକୁ ଚାହିଁଲେ । ସେତେବେଳେ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଜା ସମ୍ମିଳନୀ ତରଫରୁ ଆହ୍ୱାନକ୍ରମେ କାଳହାଣ୍ଡିରେ ବୈଠକ ବସିଥିଲା । ୧୯୪୭ ଭାରତରେ ଉପ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ତଥା କେନ୍ଦ୍ରିୟ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ଓ ଗୃହ ମନ୍ତ୍ରୀ ସର୍ଦ୍ଦାର ବଲ୍ଲଭ ଭାଇ

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୯୪୭ ଡିସେମ୍ବର ୧୪ ତାରିଖରେ କଟକ ଆସିଲେ । ଗଡ଼ଜାତର ରାଜାମାନେ ସଭାରେ ଆଲୋଚନା କରି ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟରେ ମିଶିବେ ବୋଲି ଚୁକ୍ତି ସ୍ୱାକ୍ଷର କଲେ । ସାରଙ୍ଗଧର ଦାଶ, ରାଧାନାଥ ରଥ, ପବିତ୍ର ମୋହନ ପ୍ରଧାନ, ଭଟ୍ଟେଶ୍ୱର ନନ୍ଦ ଓ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଉକ୍ତ ବୈଠକରେ ଯୋଗଦାନ କରିଥିଲେ ।

୧୯୩୭ ମସିହା ଗୁରୁବ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ପବିତ୍ର ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ଓ ଉଦ୍‌ଗ୍ରାମରେ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ସଂଗଠନକ ସଭା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଉକ୍ତ ସଭାରେ ପ୍ରଜାଆନ୍ଦୋଳନ ସମ୍ପର୍କ ତାହିଁ ନେଇ ସୋଲପଟ୍ଟ ସମ୍ପର୍କ ଆସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ । ଭାରତ ମାତୃର ସମ୍ପାଦକ ରୂପେ ସବ ସମ୍ମତି କ୍ରମେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମହାରଣା, ନାରାୟଣ ନନ୍ଦ, ନରସିଂହ ନନ୍ଦ, କୁବେର ସାହୁ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ବେହେରା, ଶ୍ରୀଧର ଦାଶ, ଦାଶୁ ପରିଡ଼ା ମନୋନୀତ ସଭ୍ୟ ରୂପେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ରାଜାଙ୍କ କର୍ମଚାରୀ ମାନେ ମିଥ୍ୟା ମକଦ୍ଦମା ମାନ ଦେବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ । ମିଥ୍ୟା ଦାଗ ଦେଇ କେତେକ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଜେଲ ଓ ଜୋରିମାନାରେ ଦଣ୍ଡିତ କରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ନୟାଗଡ଼ର ଜେଲଖାନା ଅତି ଦୁଃଖ ଦାୟକ ଥିଲା । ପଞ୍ଚୁବେଳ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ମନୁଷ୍ୟ ଲଗାଇ ତେଲ ପେଡ଼ାଇବା ଭଳି ଅମାନୁଷିକ କାର୍ଯ୍ୟଥିଲା । ଦିନକର କଥା ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ବେହେରା, ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ପଣ୍ଡା, ଲକ୍ଷ୍ମୀକେଶର ସାହୁ ନୟାଗଡ଼ର ନୂଆଗାଁ ଥାନା ଅଞ୍ଚଳକୁ ପ୍ରଜା ଆନ୍ଦୋଳନ ସମ୍ପର୍କରେ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ । ଶିବିରର ଗୋଷ୍ଠୀ ସମିତିର ନନ୍ଦନନ୍ଦ ସାହୁ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବିହାସ ସାହୁଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ କୋରଡ଼ା ମୁତାମ ବାହିନୀଙ୍କ ପାଟକୁ ଟେକିଥିଲେ । ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ବାର୍ତ୍ତା କାଳେ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବ ଏକଥା ବୁଝିଗାଁ ଥାନା ଦାରୋଗା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ହଜାରି ପାଣିପାର ବଡ଼ାବାଡ଼ ଯାଇ ଉଗ୍ର କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ତତ୍ପର ହୋଇ ଉଠିଲେ । କୋରଡ଼ା ମୌଜାର କାଶିନାଥ ନାୟକ, ବିଦ୍ୟାଧର ବାରିକ ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରାମବାସୀ ମିଳିତ ହୋଇ ତାହାର ପ୍ରତିରୋଧ କଲେ । ଫଳରେ ସେହି କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଦୁଇଜଣ ସିପାହି ଜଗିରହିଲେ । ଥାନା ବାବୁ ଥାନାକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ସିପାହି ଦୁଇଜଣ ରାତ୍ରି ଅନ୍ଧାରରେ ଶୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଘନ ଜଙ୍ଗଲ ଦେଇ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ କର୍ମୀମାନେ ଫେରି ଆସିବାକୁ ବାଧ୍ୟହେଲେ । ୧୯୪୨ ଜୁନ୍ ୧୬ ତାରିଖ କୁରଳ ଗ୍ରାମ ନିବାସ ବିନାୟକ ମିଶ୍ର ବେରୁଆଁ ବାଡ଼ି ମୌଜା ଗ୍ରାମ ସିଂହ ଠାକୁରର ନାରାୟଣ ବେହେରାଙ୍କ ଘରେ ଖାଇବାକୁ ବସିଥିବା ସମୟରେ ଖାନ୍ଦାତଖୋଲ ଫାଣ୍ଡିରୁ କନେଷ୍ଟବଲ ରଘୁନାଥ ମହାନାୟକ, ବନମାଳି ନାୟକ ଘର ନିକଟକୁ ଆସି ହାଜର ଦେଲେ । ଗୋପନରେ ତାଙ୍କୁ ଘେଣ୍ଟାବାନ୍ଧି ଦେଇ କୁରଳ ଗାଁଲୋକେ ଚାରିପଟରୁ ଠେଙ୍ଗାବାଡ଼ି ନେଇ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ମାଡ଼ଦେଇଥିଲେ । ବିନାୟକ ମିଶ୍ର, ନାରାୟଣ ବେହେରା, କୁବେର ସାହୁଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଅନୁଯାୟୀ ଝୁଅ.ବାରି ଗାଁର ସରବରାକାର ଆନନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାଇଁ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିମ ପଦକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଆନନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସାରା ଝୁଅ.ବାରି ମୌଜାର ଲୋକମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦେଇ ଥାନାକ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବୃଦ୍ଧ ବକତା ରାଜା ସାହେବରେ ଅତ୍ୟାଗ୍ରହରେ ହୋଇ ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବରେ ଗାଁ ସାରା ସମସ୍ତ କାରାବରଣ କଲେ । ଥିଆବାର ମୌଜାର ନୟାଗଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସେହି ମହନ୍ତ ସ୍ଥାନ ଛଡ଼ା ନୟାଗଡ଼ର ଇତିହାସରେ ଯୁଗ ଯୁଗ ପାଇଁ ଯାକୁନ୍ ମାନ କରିବ । ବ୍ରିଟିଶ ସର୍କାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଗାଁକୁ ବାରମ୍ବାର ଲୁଟିକରାଯାଇ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସଦେବାପାଇଁ ଏହି ଲୋକମାନଙ୍କର ମନବଳ ଓ ମାନବିକତା ଉଦ୍ଦୀପ୍ତ ଥିଲା ।

ନୟାଗଡ଼ରେ ପ୍ରବଳ ଜନ ଜାଗରଣ ଦେଖା ଦେବାରେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ସଭାପତି ବାଞ୍ଛାନିଧି ସେନାପତି କୃପାବର ସାହୁ, ନରସିଂହ ନନ୍ଦ ଓ ଭରତ ମାଧୁକଙ୍କୁ ଗିରଫ ଦର କେଉଁ ଅଜ୍ଞାତ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ନେତୃ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦଖଲ ଦେବାପାଇଁ ନୟାଗଡ଼ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ପ୍ରାୟ ୫୦୦୦୦ ଲୋକ ରାଜବାଟି ନିକଟ ଜଗାଇଁ ପାହାଡ଼ ତଳେ ଏକତ୍ର ହେଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ସାହୁ, ସୁଦର୍ଶନ ମହାନ୍ତି, ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ମହାନ୍ତି, ନାରାୟଣ ବେହେରା ଦିନ୍‌ଶଅର ସାହେବ ଖାଁ ସମସ୍ତେ ଏକତ୍ର ହୋଇ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନଧାତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ । ରାଜା ସାହେବ ଏବଂ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ କର୍ମୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା ହୋଇ ବନ୍ଦୀ ମାନଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦେଲେ । ନୟାଗଡ଼ର ସଂଗ୍ରାମି ଜନତା ବିଜୟ ଉଲ୍ଲାସରେ ସେ ସାହାର ଗ୍ରାମକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ । ବନ୍ଧନ ମୌଜାର ସଂଗଠନକୁ ଦୁର୍ବଳ କରିବା ପାଇଁ ରାଜା ସାହେବଙ୍କ ତରଫରୁ ଏକ ଅର୍ଡ଼ିନାନ୍ସ ଜାରି କରାଗଲା । ଯାହା ଫଳରେ କି ଏହି ଅର୍ଡିନାନ୍ସ ଦ୍ୱାରା ବହୁତଲୋକ ବଲେଗଣ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ହଳକର ହେଲେ । ଅଡ଼ନାନସ୍ ନ୍ରେଷଣର ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ନିସ୍ପାନୁଷ୍ଠାନ କମିଟି ଗାଁ ଗାଁରେ ବୁଲି ସଭାସମିତି କରି ଲୋକଙ୍କ ମନରୁ ଭୟ ଦୂର କରିଥିଲେ । ଫଳରେ ସେ ଅଡ଼ନାନସ ଚଣ୍ଡ୍ରହେଲା । ୧୫-୫-୪୨ ରେ ଇଂରେଜ ସରକାର ଅଗଷ୍ଟ କୁଳହୋଇ ନଚିବା ଲାଗି ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ କର୍ମୀ ହୃଦୟୋଭ ଥିବା ଅପରାଧରେ ବଣ୍ଡଲ ସ୍ଥାନରୁ ଗୋଳସ୍ ୧୨୦ ଟଙ୍କାରେ ଚିତା- କରି ହଣ୍ଟର ମାଡ଼ ଦେଇଥିଲେ । ୧୬-୫ ୪୨ ରେ ଗୋଚପୁରର ନାରାୟଣ ବେହେରଙ୍କୁ ମହିପୁର ବାଟେ ନେଇ ନେଇ ସିପାହି ବର୍କନ୍ଦାଜ ମାନେ ନୟାଗଡ଼ ଜେଲ ହାଜତକୁ ନେଲେ । ୨୫-୫-୪୨ ରେ ନାରାୟଣ ବେହେରଙ୍କୁ ଏକବର୍ଷ କାରାଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ହେଲା । ସୁଦର୍ଶନ ସ୍ୱାଇଁ ଓ ରଘୁନାଥ ବେହେରାଙ୍କୁ ଛମାସ ଜେଲ ହେଲା । ଏକମାସ ପରେ ସୁଦର୍ଶନ ସ୍ୱାଇଁଙ୍କ ଦାଢ଼ିଦେଖି ବାଳକ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଖଲାସ କରିଦେଲେ । ୨୯-୧୦-୪୨ ରେ ଦିନ ସକାଳ ୧୦ ଟା ସମୟରେ ଜେଲରେ ଧାନ ଭଲଭାବରେ କୁଟି ନପାରିବାରୁ ଜଟାନନ୍ଦ ଦାଶଙ୍କୁ ୨୦ ବେତ ଲେଖାଏଁ ମାଡ଼ ପିଠିରେ ଦିଆଯାଇ ଥିଲା । ପିଠି ଚିରି ରକ୍ତ ବାହାରିବା ସମୟରେ ଆଇଡ଼ିନ ଲଗାଇ କଷ୍ଟ ଦିଆଯାଇ ଥିଲା । ଇଟାମାଟିର ହରେଇ ସାହୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ଅକଥନୀୟ ଅତ୍ୟାଚାର କରାଯାଇଥିଲା । ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ କର୍ମୀମାନେ ଯଦିଓ ରାଜନୈତିକ ବନ୍ଦୀଥିଲେ । ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଷ୍ଠୁର ଥିଲା । ଯାହା ଫଳରେ ବହୁତ କର୍ମୀ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ବାତ ରୋଗକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଜେଲରୁ ଆସିଲେ । ନୟାଗଡ଼ର ଗୋଡ଼ିପଡ଼ା ଠାରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ବାର୍ଷିକ ଅଧିବେଶନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା । ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ଛାତ୍ର ସମସ୍ତ କର୍ମୀ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଜେଲରୁ ଫେରି ଅତି ଉତ୍ସାହ ଉଦ୍ଦୀପନାରେ ଓ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଗୋଡ଼ିପଡ଼ାର ସେହି ଅଧିବେଶନ ସଭା ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ପୂର୍ବରୁ କେବେ ହୋଇ ନଥିଲା । ନୟାଗଡ଼ର ପୁରପଲ୍ଲୀରୁ ହଜାର ହଜାର ଉତ୍ସୁକ ଜନ ସମୂହ ଏହି ସଭାରେ ଯୋଗଦାନ କରି ସଭାଟିକୁ ସାଫଲ୍ୟ ମଣ୍ଡିତ କରିଥିଲେ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଅତିଥି ଭାବେ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ, ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ, ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡିତ, ବିପ୍ଳବୀ କବି ବାଞ୍ଛାନିଧି ଦାଶ ପ୍ରଭୃତି ଯୋଗଦେଇ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନପଥରେ ଦୁର୍ଗମପଥ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବେ ବୁଝାଇଲେ । ନୟାଗଡ଼ର ଅମର ସହିଦ କର୍ମୀ ହାକୁଆ ନୂଆଗାଁ ଠାରେ ସହିଦ ହୋଇ ଥିଲେ । ଉତ୍କଳ ଗୋଷ୍ଠୀ ମାନଙ୍କର ଅତ୍ୟାଚାରରେ ଥିବା କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ୧୯୪୨ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ମାସ ୧୦ ତାରିଖରେ ପୋଲିସ୍, ଦାରୋଗା ଓ ଦେଶୀ ବାବୁଙ୍କ ନିର୍ମମ ଗୁଳି ଚାଳନାରେ ସହିଦ୍ ହୋଇଥିଲେ । ନୟାଗଡ଼ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧିବେଶନ ଇଟାମାଟି ଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଉତ୍କଳ ନେତା ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଏହି ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଜ୍ୱାଳାମୟୀ ଭାଷଣ ନୟାଗଡ଼ର ଜନତା ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ ମନରେ ଅପୂର୍ବ ସାହସ ଓ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଆଣି ଦେଇଥିଲା ।

୧୬-୩-୪୨ ରେ ପୁଲବାଣୀ ଉପ ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜକୁମାର ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଯାଇ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶଙ୍କ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚ୍ଛର କାମକରିବା ପାଇଁ ବିନାୟକ ମିଶ୍ର, ନରସିଂହ ନନ୍ଦ ଇତ୍ୟାଦି ଯାଇଥିଲେ । ନୟାଗଡ଼ର ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ବୁଝିବା ପାଇଁ ରାଜାଙ୍କ ଭାଇ ବୃନ୍ଦାବନ ଚନ୍ଦ୍ର ମାନଧାତା ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ରହିଲେ । ଶ୍ରୀଧର ଦାଶ, ବାଞ୍ଛାନିଧି ସେନାପତି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସଦସ୍ୟ ହୋଇ ରହିଲେ । ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳରେ କାର୍ଯ୍ୟକରୁଥିବା ନିମ୍ନଲିଖିତ କର୍ମୀମାନଙ୍କର ଅବଦାନ ନୟାଗଡ଼ର ଇତିହାସ କେବେ ହେଲେ ଭୁଲି ପାରିବ ନାହିଁ । ଯୁଗେ ଯୁଗେ ପୌରାଣିକ ଦୃଷ୍ଟି, ବଳରାମଦେବ ଦ୍ୱୟ ଏବଂ ଅମର ଇତିହାସକୁ ଯାଜ୍ୱଲ୍ୟ ମାନ କରିବ ।

ନାରାୟଣ ନନ୍ଦ,ନରସିଂହ ନନ୍ଦ,ଜଗନ୍ନାଥ ସାହୁ,ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାହୁ, ବିଦ୍ୟାଧର ମନ୍ତ୍ରୀ, ବାସୁଦେବ ପରିଡ଼ା, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ଲିଙ୍ଗରାଜ ବେହେରା, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମହାରଣା,ମୁକୁନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ,ଚକରା ବେହେରା,ବଳରାମ ପ୍ରଧାନ,ଖଳି ଚୌଧୁରି,ଦୀନନାଥ ବେହେରା ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ଅଧିକାରୀ,କାର୍ତ୍ତିକ ସାହୁ,ଭବାନୀ ଅଧିକାରୀ,ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା (ଓଡ଼ଗାଁ) ନାରାୟଣ ବେହେରା(ନନ୍ଦପୁର ଭୁବନ ସାହୁ, ବାଞ୍ଛାନିଧି ସେନାପତି, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସ୍ୱାଇଁ, ବାଉରି ସାହୁ. ସଦାଶିବ ସାହୁ, ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ସାହୁ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସାହୁ, ସୁଦର୍ଶନ ଦ୍ୱିବେଦୀ, ମାଧବ ସେଠୀ, ହରେଶ୍ୱର କର (ବାହାଡ଼ା ଖୋଲ) ବିନାୟକ ମିଶ୍ର (କୁରାଳ) ଦିବାକର ଗୁରୁ, ବଂଶୀ ଗୁରୁ (ଦିଆଳ ମାଳ) ନିରଞ୍ଜନ ସ୍ୱାଇଁ (ଜମୁଟଳ) ଭଗ ସାହୁ (ବେରୁଆଁ ବାସ) ସନାତନ ପ୍ରଧାନ, ରଘୁନାଥ ସ୍ୱାଇଁ, ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ପ୍ରଧାନ (କଳିଅ) ବାସୁଦେବ ପଣ୍ଡା(ମାରେଡ଼ା) ଆନନ୍ଦ ସ୍ୱାଇଁ,ବୁଦ୍ଧି ବେହେରା,ଦଣ୍ଡପାଣି

Digitized by PPRACHIN, SOA

ସାହୁ ବୁଲ ସେଠୀ, ଗଦାଧର ସାହୁ, ବାଳକୃଷ୍ଣ ସ୍ୱାଇଁ, ବିଶ୍ୱନାଥ ସେଠୀ, ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସାହୁ, ସପନ ସାହୁ, ବୈରାଗି ନାୟକ, ବୁଲ ନାଏକ, ବାହାଦୁର ନାୟକ, ସଁବାଗ୍ରି ନାୟକ, ଟେଗା ନାୟକ, ପ୍ରହ୍ଲାଦ ସ୍ୱାଇଁ, ଦଣ୍ଡ ପଣ୍ଡା, ଗେନ୍ଦଲ ପଣ୍ଡା, କହ୍ନେଇ ନାଏକ ପୂନିଆଁ ନାଏକ, ଅରକ୍ଷୀତ ସେଠୀ, ରାମ ସାହୁ, ଲୁଟରାଜ ନାୟକ, ସବାଗ୍ରି ସେଠୀ, ଟେଲିଆ ସେଠୀ, ଭଗବତ ସାହୁ, ନ୍ଦୁ ହୁବାଟ ସାହୁ, ଭଜମନ ପଣ୍ଡା, ଦାଶ ପଣ୍ଡା, ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାଇଁ ଗଦାଧର ସାହୁ, ଦଣ୍ଡପାଣି ସାହୁ, ବାଳକୃଷ୍ଣ ସ୍ୱାଇଁ, ଶୁଦର୍ଶନ ସ୍ୱାଇଁ, ବିଶ୍ୱନାଥ ସେଠୀ, ବୁଲ ସେଠୀ, ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସାହୁ, ସପନ ସାହୁ, ଅରକ୍ଷୀତ ସାହୁ, ବୈରାଗି ନାୟକ, ବୁଲ ନାଏକ; ସ୍ୱର୍ଗି ବେଓ୍ୱା, ସ୍ୱାମୀ ବାହାଦୁର ନାୟକ,ସପାଟ ନାହାକ,ଜଗ ନାଏକ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ସ୍ୱାଇଁ,ଦଣ୍ଡ ପଣ୍ଡା,ଗେନ୍ଦେଇ ପଣ୍ଡା,କହ୍ନେଇ ନାଏକ, ପୂନିଆ ନାଏକ, ମଣିବେଓ୍ୱା ସ୍ୱାମୀ ଅରକ୍ଷୀତ ସେଠୀ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସାହୁ, ନନ୍ଦ ନାଏକ ପିତା ଲଛା ନାଏକ, ଅଗାଧୁ ନାୟକ ସମ୍ଭାର ସେଠୀ, ଟେଲିଆ ସେଠୀ (ଥୁଅଁଧାର ମଧୁପୁର) ଭଗବତ ପାଣ (କନ୍ଦବାଙ୍କ) ସନେଇ ସାହୁ (କୁଟିବାର) ପୂନିଆ ନାଏକ ଘନ ନାୟକ (ଅଠର ଗଣ୍ଡା) ଦୁଖୁଣ ବେହେରା (ଭାଲିଅଗଣ୍ଡା) କ୍ଷୁଧର ଦାଶ, ମହାଦେବ ନନ୍ଦ, ପାଣୁ ସାହୁ, ଜଦ୍ୟନାଥ ଦ୍ୱିଷ୍ଟି (ରାଉତଡ଼ା) ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ସାହୁ (ଡମିଶର) ଭରତ ସାହୁ ସ୍ୱାମୀ କେତକି ଦେବି (ଭଣ୍ଡାମାଟି) ସଦାଶିବ ଶଙ୍ଗି (ଗୋଠଗଣି) ସୁଦାମ ବାରିକ (କୋରଡ଼ା) ରାମ୍ବାପ ଷଣ୍ଢ (ନୂଓଡ଼ା) ଖଣ୍ଡୁ ବେହେରା (ହରିପୁର)

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଚକ୍ରପାଣି ମହାପାତ୍ର, କ୍ଷେତ୍ରବାସୀ ହୃଦ୍ଭଣ୍ଡି (ମାଝଆଡ଼ିକା) ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର (କଟକ) ବାଞ୍ଛା ସାହୁ, ନୃସିଂହ ସାହୁ, ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସାହୁ, ଭାଗବତ ସାହୁ, ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଓ (ମହନ୍ତ ମହାନ୍ତି ଶଙ୍ଖ) କୁଣିଆ ପ୍ରଧାନ (ନୂଆସାହି)

ମହନ୍ତ ବନବିହାରୀ ଦାସ— ୧୨ଶ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ମଠର ମହନ୍ତ ହିସାବରେ ବନ ବିହାରୀ ଦାସ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ମଠର ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିଥାନ୍ତି ।ନିକଟସ୍ଥ କୌଣସି ଏକ ଗ୍ରାମରୁ ଜଣେ ଅନାଥ ଗୋପାଳ [ଗଜେନ୍ଦ୍ର] ଆସି ଠାକୁରଙ୍କ ପାଦରେ ଶରଣ ପଶିଥାଏ । ପରମ ଅନାଥ ଯୋଗୁଁ ଦରବାର ମାଆ ଓ ପିଲାମାନେ ବରକ୍ତ ପକାଣ ଯୋଗୁଁ ସେ ସ୍ଥଳ ଅଧିଆ କରି ଚାନ୍ଦର ଆଧାର ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଥାଏ । ସମସ୍ତ ମଠର ଦାୟିତ୍ୱ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରେ ମହନ୍ତ ଜାଣିଲେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନିବାସରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛନ୍ତି ମଠାଧୀଶ ଗଜେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଡାକିଲେ ସେ କହନ୍ତି ସମସ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ମୋତେ ଦେଲେ ମୁଁ ଖାଇବି । ଅନ୍ୟ ମାନେ ଯେ କୌଣସି ମତେ ପ୍ରସାଦ ସେବନ କରି ସମସ୍ତ ଭୋଜନ ଗଜେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଲେ ଏବେ ଗଲା ଦୁଇଦିନ ଗଲା ପର କଥା ମନେ ନପକାଇ ବେଶ ଆନନ୍ଦରେ ରହୁଥାଏ । ମହନ୍ତ ମହାଶୟ ମଠର ଗାଈ ଚରାଇବା ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଲେ କଣ୍ଟା ଖାଇବା ପାଇଁ ବୃନ୍ଦାବନ ପରିବା ଦେଲେ । ଜନ୍ତୁ କହିଲେ ବୈଷ୍ଣବ ପରିବା ପରେ "ଆ ରଘୁନାଥ ଖାଇବୁ" କହି ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତେ ବୈଷ୍ଣବ ପରେ ଏପରି କହନ୍ତେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଖଳପତି ନେଇ ଆସିଲେ ଖାଇବ ପାଇଁ କହିଲେ । ବାଇହୋଇ ଗୋପାଳ

ତା ଝାଲକା ବେଶରୁ ଏଥାଦେଲ ପରେ ମହନ୍ତଙ୍କୁ ଭକ୍ଷଣ ଗଣି ତା ପରଦିନ ଅଧିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପାଇଁ ଦାବି କଲେ । ସେଥାଇ ପରେ ଆ ରଘୁନାଥ ଖଇବା କହନ୍ତେ । ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ତ ର ସ୍ତ୍ରୀ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଲେ ବାଧା ହୋଇ ଘର ପାକ କରିବାକୁ ଦେଲ । ତା ପରଦିନ ଅଧିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପାଇଁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ମଠରୁ ମନକ ଆସିଲ । ଆ ରଘୁନାଥ ଖାଇବ କହନ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତା'ର ପତ୍ନୀ ଜଣେ ଭଳ ଆସିଲେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଘର ପାକ ବ୍ୟଞ୍ଜନଙ୍କ ତାହା ଭଜନଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରି ଦେଲ । ପରଦିନ ଏ ଜଣଙ୍କ ପାଇଁ ଅନେକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଆଣିଲ ବେସେଇ ସକାଳେ ଗୋପାଳ ହସିଲ ଅନନ୍ତ ନାଥ ଆଜିକେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଭଲ ଓ ଗୋଟିଏ ମାଙ୍କଡ଼ ଆଣିଲା । ହୋଟେଲି ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେଲ କୋଟିଏ କରେ ମାଙ୍କଡ଼ୁ ନେଇ ଝାଲକାକୁ ଅଧିକ୍ଷ ସମସ୍ତେ ହସିଲେ ତାପରେ ଅନ୍ତର ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପାଇଁ ଅଧିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ମହନ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ମାଗିଆଣି ସମସ୍ତ ଭଣ୍ଡା ମହନ୍ତଙ୍କୁ କହିଲ । ପରେ ମହନ୍ତ ପ୍ରକୃତ ଖବର ବୁଝିବା ମାତ୍ରେ ରଘୁନାଥ ଫେରି ଗଲେ । ସେହିଠି ବେସେଇ ଦୁଃଖ ଘର ଉପରେ ଲୁଚି ରହିଲେ । ବେସେଇ ସକାଳ ଭଣ୍ଡ ଅଭିନନ୍ଦ ମନରେ ହାକ ଗୁଣ୍ଡ ରଘୁନାଥ ଭୁଆସେ ଭଣ୍ଡା ଆହୁ ତୋ ଭାଉ ଆଶ୍ରୁ ଓ ମାଙ୍କଡ଼ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅଭିନ୍ନ ସମସ୍ତେ ଆସିଲେ । ଗଛ ଉପରୁ ମହନ୍ତ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତା ହନୁମାନଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ତଳକୁ ଆସିଲ ଓ ପ୍ରେମରେ ମୂର୍ଚ୍ଛାକୁ ଯାଇ ଜ୍ଞାନ ଶୂନ୍ୟ ହେଲ । ଗଜଡ଼ ମହନ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ମୂର୍ଚ୍ଛିବା ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଚମକ ଉଠିଲ ସେହି ଦିନଠାରୁ ମଠରେ ମହନ୍ତ ହୋଇ ରହିଲ ।

ଅନ୍ଧ ଧଇଲେ କଲମ ଲେଖେ ଓଲମ ବଲମ—

ନୟାଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳର ଐତିହାସିକ ଘଟଣା କଥା । ଆନନ୍ଦ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସେହି ଗ୍ରାମକୁ ଫେରିବେ । ତତ୍କାଳୀନ ନୟାଗଡ଼ର ଷ୍ଟେଟର ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ମାନ୍ୟବର ଅନନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ଆଗରେ କହି ଉଠିଲେ ଆଜ୍ଞା ଅନ୍ଧ ଧଇଲେ କଲମ ଲେଖେ ଓଲମ ବଲମ । ପ୍ରକୃତ କଥା, ବାହା ହୋଇ ... ବାହିରେ ଫରେଷ୍ଟ ଗାର୍ଡ ଆସିଥିଲେ । ଏହି ବନ୍ୟ ହାତୀଙ୍କୁ ଏଣେ ଦକ୍ଷ ଫରେଷ୍ଟରେ ମାରି ସ୍କନ୍ଧ ... ଫରେଷ୍ଟ ଗାର୍ଡ ... ଆନନ୍ଦ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଏଠାରୁ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖି ... ସେମାନେ ନେଇ କୋର୍ଟକୁ ସ୍ୱୟଂ ଜଣେ ଜଣାଇବ ବାଜ ... ହେତୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିବା ... ମୃତ ହାତୀକୁ ଦେଖିଲେ । ଫରେଷ୍ଟ ଗାର୍ଡ ଯଥା କେଶ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ କୋର୍ଟରେ ଦାୟର କରିଥିଲେ ଏଥିରେ ... ପ୍ରକୃତ କଥା ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ କୋର୍ଟରୁ ଖଲାସ କରିଥିଲେ ।

ଅବଦୁଲ ଗାଫୁର ସତ୍ତାର ଖାଁ—

ଜମଲ ପୁଲିସ ଭେରେନ୍ଦ୍ର କଳ୍ପଙ୍କ ଧୀ ଦକ୍ଷତାରେ ନୟାଗଡ଼ର ପୁଲିସ ଚାକିରିରେ ପ୍ରାପ୍ତ ସମ୍ମାନ ପାଇଥିଲେ । ଏହାପରେ ପୁରର ... ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନୟାଗଡ଼ର ... ଦୁର୍ନୀତି କଥା ଶୁଣି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲୋପ କରି ନିର୍ମଳ ଶାସନ ଓ ଦକ୍ଷ ଶାସନରେ ସେ ... ପ୍ରଜାମାନେ ... । ... ପରାକ୍ରମଣ ଥିଲେ । ... ତାଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚଦ୍ରବ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ଦେଉଥିଲେ । ତେବେ କଣ ହେବ "... ..." ନାମରେ ଲୋକେ ...

ପାଉଲେନ୍ତି । ତେଣୁ ବେଶ୍ୟାଠାରୁ ଫେରସ୍ତ ନେଲେ । କଥା କ'ଣ କି ? ଖଲିଆ ଠାରୁ ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ଲାଞ୍ଚ ନେଇଥିଲା ଖଲିଆ ପ୍ରତିବାଦ କଲା । ତା ପ୍ରତିବାଦ କେହି ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ଦମନ୍ତ୍ର ନସିଲେ । ଖାଁ ସାହେବ ନୂଆ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି । ନୟାଗଡ଼ ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ଜାଣିନାହାନ୍ତି । ଦିନେ ଦେକ ଖଲିଆ ଚୋଟିଏ ଲଣ୍ଠନ ଜଳାଇ ନୟାଗଡ଼ର ପିଚୁ ବଜାରେ ଗଲା । ସହରର ଲୋକ କାନକୁ କଥାଗଲା । ଖଲିଆ କହିକି ସବୁଠି ଜଣାଉଥିଲା ଯେ ନୟାଗଡ଼ର ଅନ୍ଧାର ଶୋଷଣ ଚାଲିଛି । ଦୁର୍ବଳ ଉପରେ ସବଳର ଅତ୍ୟାଚାର ଚାଲିଛି । ଏଥି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନଗର କୋତୱାଲଙ୍କ ପାଣି ବହୁତ । ଶୁଖାଇ ବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କିନ୍ତୁ ଖଟାଇ ପାର- ନଥିଲେ । ଶରଣକୂଳ ମହାରାଜ ସର୍ବଭୟରେ ପଣ୍ଡି ପାରୁନଥିଲେ ବେଠିପ୍ରଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ମମ ଥିଲା । ତଥାପି ସେ ଦୋଷି ତାଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଦଣ୍ଡ ଦେଉଥିଲେ । ନିଦାଗ ପୁରର ଅନନ୍ତ ପଣ୍ଡା ବେଠି ପ୍ରଥାରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ଆସିଥାନ୍ତି । କାର୍ଯ୍ୟରତ ଥିବା ଅନନ୍ତ ପଣ୍ଡାଙ୍କୁ ତତ୍କାଳୀନ ପୋଲିସ୍ ବାଳକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଦୁଇ ବୁଟ ମାଡରେ ସେ ଅଚେତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଏହିକଥା ସହର ଖାଁ କାନକୁ ଗଲା । ସେ ପୋଲିସ୍ ବାଳକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସେ ନିଜେ ସ୍କୁଲକୁ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଯାଉଥିଲେ । ନିଜେ ଶ୍ରୁତ ଲିଖନ ଡାକୁଥିଲେ । ଯଥା-ଗୋପାଳ ପଢ଼ିଆରେ ଗାଈ ଚରୁଛି । ନରବଳି ନୟାଗଡ଼ରେ ସେହି ସମୟରେ ଏକ ଜଘନ୍ୟ ପ୍ରଥା ଥିଲା । ଯେଉଁମାନେ ଶଙ୍କି କାଟନ୍ତି ସେମାନେ ଶଙ୍କିଆ ନାମରେ ପରିଚିତ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ମାଝି ମାନେ, ଟ'ଇଲ୍ ଲେବେ କହନ୍ତି ଏ ବଙ୍କିଆ ଅଗିଲନ୍ତି
ହିନ୍ଦୁ ଖାଇଦେ ହୁକୁର୍ ହେଉଥାଏ । ମାଦେମ ଦେରେ ଯଦ ପିଲ୍ ଡ଼ିଏ
କେନ୍ଦ୍ର ଖୋଜିବା ଦର୍କାର ନାହିଁ । ତ୍ରିବାଦ ଅଛି ନେଗ ଲୁ କେଙ୍କେଳ
ହିଟାବଘା ହୋଇଥାଏ । ଯେଉଁ ଗଣ ଏକଣ ଫେଟେଇ ଲୁକ ଧାଡ଼ି
ମସଲ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି । ବଙ୍କିଆ ମାନେ ବସି ରେବାଣି ଦେଖେ
ଅପି ଏଠା ହିଁପା ନେଇ କରନ୍ତି । ସେ ଯାଏ ତାଙ୍କୁ ମେଲଯାଅନ୍ତି,
ଏଣେ ବକଦ ନାଇନ ହିପାଙ୍କ ଶୁଣି ମଧ ବେଳେ ବେଳେ
ଶଙ୍କିଆ ଉପୁରେ କେହି ପାଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣ୍ଡୁପ୍ରଆ ତାଙ୍କସନ୍ଧରେ
ବନ୍ଦ ହୋଇଥିଲ । ସେ ନତ୍ତା ନୀଜାଙ୍କୁ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଯେତେ
ବେଳେ ଧାତରେ ଆସିଥାନ୍ତି । ଗ୍ରାମ ଭିତରେ ଗ୍ରାମ ବୃଦ୍ଧଶାଳୀ
ଶିକ୍ଷକ ହିସ ଦାନ କରୁଥାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକ କେତେଲ ଅବଧାନ
[ବାହାଡ଼ାଟେଙ୍ଗାଲ୍]ଙ୍କ ଯୋଗିଏ ଅଣି ନଥିବାର ଦେଖି କହିଲେ ।
ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ ନୁହେଁ ଶୁଦ୍ଧାତ୍ମୁଧୀ ଜଣେ ମୁସଲମାନ ହେଲେ ମଧ
ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ପ୍ରତି ପ୍ରଗାଢ଼ ଭକ୍ତିଥିଲ । ବାହାଡ଼ାଟେଙ୍ଗାଲ ସାପ୍ତାହିକ
ହାଟରେ ଜଣେ ଅବଦର୍ପଙ୍କ ପାଖ୍ରୁ ଜଣେ ପୋଲିସ୍ ଚାକିରିଏ
ଲାଞ୍ଚନେଇଥିଲ । ପଠାଣ ଖାଁ ତାହା ଯାଣିପାରି ପୋଲିସକୁ ଚହି-
ମୁଣ୍ଡାଇ ତା ପିଠରେ ସ୍ଲେଟବୋର୍ଡ ଲେଖି ହାଟସାରା ବୁଲାଇଲେ ।
ସେ ଅତନ୍ତ୍ର ବଳିଷ୍ଠ ତାଙ୍କ ଶରେର ବଣାଳ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ
ହାତରେବସି ଏକେ ତେଲେଣି ପଅଣ୍ଡା ଲଗାଇଏ ବ୍ୟାମରେ ଅନ୍ତତଃ
ଦେଢ଼ ୪୦ଟି ବୈଠକରେ କରାଉଥାଏ । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମପ୍ରତି ତାଙ୍କର
ପ୍ରଗାଢ଼ ଭକ୍ତିଥିଲ । ଏଣେ ଗରିଣେ ବୁଲ ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରୁଥିବା
ରାଜ୍ୟକୁ ବଳ କେତେକ ଜନ୍ମତ ଗଣ୍ଡ ରଘୁନାଥାନ୍ତି ଶିର ପ୍ରସାଦ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଓ଼ଛିଥିଲେ । ଜାଣ ସେବାପି ତାଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ଜବ ନଦେବାରୁ ସେ ସେବାପି ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ । ତାଙ୍କପରି ଗୋମାନ୍ୟା !.ମାଆ ଦେହରେ ଗୋବର ଲଗିଲେ କେତେ ଛତ ହେବ । ସେ ରଘୁନାଥଙ୍କର ସେବାପାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନମସ୍କାର କରୁଥିଲେ । ସେହିମାନେ ତ୍ରେଳ ଝକାପୂର କରୁଥିଲେ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ କୋଠଦରେ ହାଟବୋଣ୍ଡ ଭରୁଥିଲେ । ସେହିଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଏ କଣ୍ଠ ବାବୁ ବୈଦ୍ୟନାଥ ବାଡ଼ି ଓ ମଶୀ ବନ୍ଧୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଡେରୁଛି । ପାଲସ୍ ଉପରର ରୂପେ ଅଭିନ୍ଦାନ କରୁଥିଲେ ।

ନୟାଗଡ଼ର ଗୌରବ

ପ୍ରଥମ ମାଟ୍ରିକୁ ଲେଃ—

୧- ପ୍ରଥମ ଆଇ. ଏ   ଦାମୋଦର ରଥ (ଜଗନ୍ନାଥ ପୁର)

୨ ପ୍ରଥମ ବି. ଏ   କୁଞ୍ଜବିହାରି ପଟ୍ଟନାୟକ(ଗୋନଗୋରଡ଼ା)

୩- ପ୍ରଥମ ଏମ୍. ଏ   ଚରଣ୍ଣବ ରଥ (ଜଗନ୍ନାଥ ପୁର)

୪- ପ୍ରଥମ ଏସ. ଓ. ଓ ଜଦ୍ୟନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ (ନୟାଗଡ଼)

୫- ପ୍ରଥମ ଏମ୍. ବି. ବି. ଏସ୍ ବିଶ୍ୱମ୍ବର ରଥ

୬- ପ୍ରଥମ ଅଇ. ପି. ଏସ୍ ଦୁର୍ଗାମାଧବ ମିଶ୍ର

୭- ଓଡ଼ିଶାର ରାଜୁଟି   ମହାଦେବ ଦାଶ

୮- ରେ. ଜି କ୍ରିଷ୍ଟେ   ଜଗନ୍ନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ

୯- ଡେପୁଟି ଡ଼. ପି. ଆଇ ଗୋପାଳ ପଟ୍ଟନାୟକ

୧୦- କୁଟରୌଷିକ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଯୋଦ୍ଧାନ ଶୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ର

ନୟାଗଡ଼ ଅଟୋନୋମସ୍ କଲେଜରେ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ଗାଇବତ ବେହେରା

ସେହିମ.ସୋବଲୋର ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ରଘୁନାଥ ପ୍ରଧାନ .

ଉତ୍କଳ ମହାନଦର୍ଶକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦୁର୍ଗାମାଧବ ମିଶ୍ର

Digitized by PPRACHIN, SOA

ସ୍ୱର୍ଗୀୟା ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନୟାଗଡ଼ ଆଗମନ

୧୯୮୦ ମସିହାରେ ଭାରତର ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ନୟାଗଡ଼ରେ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ସ୍ୱଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ ଆସିଥିଲେ । ସହର ବାସିଙ୍କ ତରଫରୁ ମହାନ୍ ନେତ୍ରୀଙ୍କୁ ହାର୍ଦ୍ଦିକ ସ୍ୱାଗତ ସମ୍ଭାଷଣ ଜ୍ଞାପନ କରାଯାଇ ଥିଲା । ଏକ ସଭାରେ ହଜାର ହଜାର ଆବାଳ ବୃଦ୍ଧ ବନିତା ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜାନକୀ ବଲ୍ଲଭ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବନମାଳୀ ବାବୁ, ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ସ୍ୱର୍ଗତ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ୱର୍ଗତ ଡ଼ାକ୍ତର ହରେକେତନ ସାହୁ । ନିରଞ୍ଜନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ହରିହର କରଣ, ରାଧାନାଥ ରଥ, ଯଦୁମଣି ମଙ୍ଗରାଜ, ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ, ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ, କେନ୍ଦ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ପି. ଏ. ସାଙ୍ଗମା ଓ ବିଶିଷ୍ଟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତା ଏସ୍ ଏନ୍ ଡାଙ୍ଗେ ପ୍ରଭୃତି ବିଶିଷ୍ଟବ୍ୟକ୍ତି ଆଗମନରେ ନୟାଗଡ଼ ପବିତ୍ର ହୋଇଛି ।

ସ୍ମରଣୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ –

୧୯୩୪ ଫେବୃୟାରୀ ୮ ତାରିଖରେ ହରେକୃଷ୍ଣ ସାମନ୍ତ ବି.ଏ.ବି.ଏଲ୍ ଦେଓ୍ୱାନ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ ।

୧୯୪୭ ରେ କୃଷ୍ଣପ୍ରିୟା ହୋମିଓ ଚିକିତ୍ସାଳୟ (ନୟାଗଡ଼)

୧୯୪୭ ନାରାୟଣ ହାଇସ୍କୁଲ (ଶରଣକୁଳ)

୧୯୬୧ ନୟାଗଡ଼ କଲେଜ

୧୯୪୦ ପ୍ରଥମ ଯୋଗାଣ ମୁନିସିପାଲଟି ଗଠନ

୧୯୫୩ ପ୍ରଥମ ଏନ୍. ଏ. ସି. ସ୍ଥାପନ ।

୧୯୪୦ ପାଓ୍ୱାର ହାଉସ୍ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଥମ ବିଜୁଳି ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଥାଇଥିଲେ । ଜାଣେ ସେବାର୍ଥୀ ଗୋଷ୍ଠୀର ଉପଯୁକ୍ତ ଜନ୍ମ ନଦେବାରୁ ସେ ସେବାୟତ ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ । ଘୋଡ଼ାପିଠିରେ ଗୋମାତା !.ମାଆ ଦେହରେ ଗୋବର ଲାଗିଲେ କେତେ କ୍ଷତି ହେବ । ସେ ରାଜାମାନଙ୍କର ସେବାୟତଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନମସ୍କାର କରୁଥିଲେ । ସେହିମାନଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀ ଉପକାର କରୁଥିଲେ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ କୋଠଘରେ ଦାଖଲ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏ କଥା ଦେଖାଯାଏ ବୈଦ୍ୟନାଥ ବାବୁ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ବାବୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ବଡ଼ ଜୀ । ପାଲସ୍ ଅଫିସର ନୂତନ ସ୍ଥାପନ କରୁଥିଲେ ।

ନୟାଗଡ଼ର ଗୌରବ

ପ୍ରଥମ ମାଟ୍ରିକୁଲେଟ—

୧- ପ୍ରଥମ ଅ.ଇ: ଏ ଦାମୋଦର ରଥ (ଜଗନ୍ନାଥ ପୁର)
୨ ପ୍ରଥମ ବି: ଏ କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ(ଗୋବିନ୍ଦ ଗୋରଡ଼ା)
୩- ପ୍ରଥମ ଏମ୍: ଏ ଚକ୍ରଧର ରଥ (ଜଗନ୍ନାଥ ପୁର)
୪- ପ୍ରଥମ ଏମ୍: ବି: ଓ ବୈଦ୍ୟନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ (ନୟାଗଡ଼)
୫- ପ୍ରଥମ ଏମ୍: ଇ. ଡ. ଏସ୍ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ରଥ
୬- ପ୍ରଥମ ଅ.ଡ. ମି. ଏସ୍ ଦୁର୍ଗାମାଧବ ମିଶ୍ର
୭- ଓଡ଼ିଶା ଗ୍ରାଜୁଏଟ ମହାଦେବ ଦାଶ
୮- ଲେ. ଗ୍ରାଜୁଏଟ ଜଗନ୍ନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ
୯- ଡେପୁଟି ଡ. ପି. ଅଇ ଗୋପାଳ ପଟ୍ଟନାୟକ
୧୦- କଟକ ମେଡିକାଲ ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ସୋଭେନ ଶୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ର
୦- ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ଭାବେ ବେବେସା
ଅବକାରୀ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ରଘୁନାଥ ପ୍ରଧାନ .
ଏଡ୍‌ଭୋକେଟ ମହାନର୍ଦ୍ଦେଶକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦୁର୍ଗା ମାଧବ ମିଶ୍ର

Digitized by PPRACHIN, SOA

ସ୍ୱର୍ଗୀୟା ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନୟାଗଡ଼ ଆଗମନ

୧୯୮୦ ମସିହାରେ ଭାରତର ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ନୟାଗଡ଼ରେ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ସ୍ୱଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ ଆସିଥିଲେ। ସହର ବାସିଙ୍କ ତରଫରୁ ମହାନ୍ ନେତ୍ରୀଙ୍କୁ ହାର୍ଦ୍ଦିକ ସ୍ୱାଗତ ସମ୍ମାନ ଜ୍ଞାପନ କରାଯାଇ ଥିଲା। ଉକ୍ତ ସଭାରେ ହଜାର ହଜାର ଆବାଳ ବୃଦ୍ଧ ବନିତା ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ। ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜନନାୟକ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବନମାଳୀ ବାବୁ, ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ସ୍ୱର୍ଗତ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗତ ଡାକ୍ତର ଝସକେତନ ସାହୁ। ନିରଞ୍ଜନ ପଟ୍ଟନାୟକ ହରିହର କରଣ, ରାଧାନାଥ ରଥ, ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟ, ଧନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ନବୀନ ଶତପଥି, କେନ୍ଦ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ପି. ଏ. ସାଙ୍ଗମା ଓ ବରିଷ୍ଠ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତା ଏସ୍ ଏନ୍ ଡାଙ୍ଗେ ପ୍ରଭୃତି ବରିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଗମନରେ ନୟାଗଡ଼ ପବିତ୍ର ହୋଇଛି।

ସ୍ମରଣୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ –

୧୯୩୪ ଫେବୃୟାରୀ ୮ ତାରିଖରେ ହରେକୃଷ୍ଣ ସାମନ୍ତ ବି.ଏ.ବି.ଏଲ୍ ଦେଓ୍ୱାନ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ।

୧୯୪୭ ରେ କୃଷ୍ଣପ୍ରିୟା ହୋମିଓ ଚିକିତ୍ସାଳୟ (ନୟାଗଡ଼)

୧୯୪୭ ନାରାୟଣ ହାଇସ୍କୁଲ (ଶରଣକୁଳ)

୧୯୬୧ ନୟାଗଡ଼ କଲେଜ

୧୯୪୦ ପ୍ରଥମ ଯୋଗାଣ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ଗଠନ

୧୯୫୩ ପ୍ରଥମ ଏନ୍. ଏ. ସି. ସ୍ଥାପନ।

୧୯୪୦ ପାଓ୍ୱାର ହାଉସ୍ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଥମ ବିଜୁଳି।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୯୫୦ ନୟାଗଡ଼ ମୁନସିପାଲଟି ଅକାମି ହୋଇଲା ।

୧୯୫୮ ବନ୍ଧପିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ଥାଇ ପଣ୍ଡିତ ନିର୍ମାଣ ।

୧୯୬୩ ପ୍ରଥମ ଏନ୍. ଏ. ସି. ନିର୍ବାଚନ ।

୧୯୬୮ ମଧ୍ୟଇଂରାଜି ଏନ୍. ଏ. ସି. ହାତକୁ ଗଲା ।

୧୯୭୯ ପ୍ରଥମ ଏନ୍. ଏ. ସି. ହାଇସ୍କୁଲ ।

୧୯୭୫ ଜମିନସ୍ପୃଜନ ସଂସ୍ଥା ।

୧୯୮୧ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ମହିଳା କଲେଜ ।

୧୯୬୮ ନୟାଗଡ଼ ସହରରେ ପ୍ରଥମ ନଳ ପାଣି ଯୋଗାଣ

୧୭୬୧ ରେ ନୟାଗଡ଼ ମରହଟ୍ଟା ମାନଙ୍କ ଶାସନଥିଲା ।

୧୮୦୩ ନଭେମ୍ବର ୩୧ ତାରିଖରେ ୨୬.୬୪୦ କାହାଣ କଉଡ଼ି ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ ହୋଇଥିଲା ।

୧୮୦୪ ରେସିକା ଟଙ୍କା ଆକାରରେ ୫୧୭୧ ଟଙ୍କା ୧୪ ଅଣା ୧୭ ଗଣ୍ଡା ୨ କଉଡ଼ା ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ ହୋଇଥିଲା ।

୧୮୫୧ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ୫ ତାରିଖ ଲଲ ହରମୋହନ ରାୟ ନୟାଗଡ଼ରେ ପ୍ରଥମ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ।

୧୮୮୫ ନୟାଗଡ଼ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଡାକଘର ସ୍ଥାପନ ।

୧୯୧୩ ଅଫସ୍ ବିଲଡିଙ୍ଗ ନୟାଗଡ଼ ।

୧୯୨୭ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ପଟ୍ଟେଲ ନରସିଂହ ପୁରକୁ ଅସ୍ଥାନକ ବଦଳି ହୋଇ ଚାଲିଗଲେ ।

୧୯୩୦ ସମସ୍ତ ଜମିର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ।

୧୯୩୧ ବୈଦେହୀଶ ପାଠାଗାର ସ୍ଥାପନ (ଓଡ଼ଗାଁ)

୧୯୩୧ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କ୍ଲବ (ନୟାଗଡ଼)

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୯୩୦ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଧର୍ମଶାଳା (ଓଡ଼ଗାଁ)

୧୯୩୨ ଫେବୃୟାରୀ ୫ ତାରିଖ ଜ୍ୱର ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ
ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ।

୧୯୧୬ ରଘୁନାଥ ସଂସ୍କୃତ ଟୋଲ ସ୍ଥାପନ (ଓଡ଼ଗାଁ)

ଓଡ଼ଗ୍ରାମ ଧବଳେଶ୍ୱର ଉତ୍ତ ଗଡ଼ଙ୍କ ଶ୍ରୀ ନୀଳକଣ୍ଠଂ ତଥା
ମୁକ୍ତେଶଂ କପିଳେଶ୍ୱର ବନ୍ଦେ ... ଶ୍ରୀ ଲତ୍ତୁକେଶ ...
... ପଶ୍ଚାତ ମଧୁ ... ଗଣ୍ଡକା ଫିଙ୍ଗେଶ୍ୱରେ ଶ୍ରୀ
ନବଦୁର୍ଗେ ଦ୍ୱାଦଶ ଛ ମହାଶିବ ଶ୍ରୀ ସୋମନାଥ ପୁନଃ ।

୧ । ଓଡ଼ଗ୍ରାମର — ଓଡ଼ଗାଁ
୨ । ଧବଳେଶ୍ୱର—ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁର
୩ । ଗଣ୍ଡେଶ୍ୱର — ମାଳିସାହି
୪ । ନୀଳକଣ୍ଠେଶ୍ୱର - ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପୁର
୫ । ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର — କଲ୍ୟାଣ ପୁର
୬ । କପିଳେଶ୍ୱର—ଗୁଣ୍ଡିଦ ରେଣି
୭ । ଲତ୍ତୁକେଶ୍ୱର—ଶରଣକୂଳ
୮ । ମଧୁକେଶ୍ୱର—ସବେର
୯ । ଦୁଗ୍ଧେଶ୍ୱର—ଜାମୁପାଟଣା
୧୦ । ଫୁଲେଶ୍ୱର—ବାହାଡ଼ାଝୋଲ ।
୧୧ । ସୋମନାଥଶ୍ୱର—ଗୋବିନ୍ଦ ପୁର ।
୧୨ । ଫଟେଶ୍ୱର—ଫଟୁପୁର ।
୧୩ । ୧/୨ ସୋମନାଥଶ୍ୱର—ପାଟଗଡ଼ ପଞ୍ଚ ଦଶ୍ୟଫିଟ ପୁର

Digitized by PPRACHIN, SOA

ପୂଜିତ ଦେବ ଓ ଦେବୀ

୧। ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ମନ୍ଦିର—ଓଡ଼ଗାଁ
୨। ଶ୍ରୀ ଲଡୁ କିଶୋର—ଶରଣ କୂଳ
୩। ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧକେଶ୍ୱର—ଚାମ୍ପୁ ପାଟଣା
୪। ଶ୍ରୀ ସୁନେଶ୍ୱର—ବାହାଡ଼ାଝୋଲ
୫। ଶ୍ରୀ ନୀଳକଣ୍ଠେଶ୍ୱର—ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର
୬। ଶ୍ରୀ ଭରଙ୍ଗ ନାରସିଂହ—ହାତଆଗିଳା
୭। ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର—ବାହାଡ଼ାଝୋଲ
୮। ଶ୍ରୀ ଦଧିବାମନ ମନ୍ଦିର—ଖାଟକେଳି
୯। ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗକେଶ୍ୱର—ବାଳିଆଝଟଣ
୧୦। ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର—ଚନ୍ଦପୁର
୧୧। ଗଡ଼ଚଣ୍ଡୀ—ହରିପୁର
୧୨। ବଡ଼ବଉଳ—ହାତଆଗିଳା
୧୩। ଡାକଶୁଣି—ରଣବ ଗଡ଼
୧୪। ଦୁର୍ଗାଦେବୀ—ପୁରୁଣା ବଡ଼ ବାଟୀ (ନୂଆଗାଁ)
୧୫। ଗ୍ରାମଚଣ୍ଡୀ—ଶରଣକୂଳ (ଓଡ଼ଗାଁ)
୧୬। ବାଙ୍କସାଣ୍ଡୀ—ରଣବ ଗଡ଼
୧୭। ହାଟଚଣ୍ଡୀ—ବୁମି
୧୮। ଦକ୍ଷିଣ କାଳୀ—ନୟାଗଡ଼
୧୯। ବ୍ୟାଘ୍ରଶୁଣି—ଗୁନାମାଟି
୨୦। କାଳିଆ ଷଣ୍ଢ—ଖାଟକେଳ
୨୨। କାଳୁଣି ଚଣ୍ଡୀ—ବାହାଡ଼ାଝୋଲ

Digitized by PPRACHIN, SOA

୨୨ । ପେଟେଇ ଚଣ୍ଡି—(ବନ୍ଦଳା ଆଡ଼ପଡ଼ା)
୨୩ । ଭୁକେଶ୍ୱର—ବଟଳ ଗାଡ଼ଆ
୨୪ । ଶୁକଅ ଠାକୁରାଣୀ—ଲଠଂଆ ପଲ୍ଲୀ
୨୫ । ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର—କଲ୍ୟାଣପୁର
୨୬ । ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱର—କୁସଳ
୨୭ । ରାମେଶ୍ୱର...କୁସଳ
୨୮ । ବାଲୁଙ୍କେଶ୍ୱର...କୁରଳ
୨୯ । ଉଙ୍କ ନାଗେନ...ଢୋମ୍ପ
୩୦ । ବ୍ରହ୍ମଚଣ୍ଡି...କୁସଳ
୩୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଦେବୀ...ପାଣ୍ଡେର ପଡ଼ା
୩୨ । ପାଣିଷଣ୍ଡ...ଦୋଣ୍ଡର
୩୩ । ବାଉଣ୍ଡ...ନନ୍ଦଘୋର
୩୪ । ରଣ ଦୁର୍ବଳପୁ...କଣ୍ଡିଆମା
୩୫ । କୁଳେଶ୍ୱରୀ...ଗୁକୁଣ୍ଡାମଡ଼ା
୩୬ କାଳୀ...କୁସଳ

ବରଣ୍ୟ ବିଧାନ ସଭା ସଭ୍ୟ

୧ । ସତ୍ୟବାଦୀ ନନ୍ଦ...୧୯୪୭ ଠାରୁ ୧୯୫୨ ପଶ୍ଚିମ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଦାସପଲ୍ଲାରେ
୨ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା...୧୬-୨-୫୨ ଠାରୁ ୪-୩-୫୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
୩ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା...୧-୪-୫୭ ଠାରୁ ୨୫-୨-୬୧
୪ । ବୃନ୍ଦାବନ ଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ...୨୧-୬-୬୧ ଠାରୁ ୧-୩-୬୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ପୂଜିତ ଦେବ ଓ ଦେବୀ

୧ । ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ମନ୍ଦିର—ଓଡଗାଁ
୨ । ଶ୍ରୀ ଲଡୁ କିଶୋର—ଶରଣ କୂଳ
୩ । ଶ୍ରୀ ବୁଢ଼େଶ୍ୱର—ଚାମୁ ପାଟଣା
୪ । ଶ୍ରୀ ଘୁମେଶ୍ୱର—ବାହାଡାଝୋଲ
୫ । ଶ୍ରୀ ନୀଳକଣ୍ଠେଶ୍ୱର—ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର [illegible]
୬ । ଶ୍ରୀ ଶରଣ୍ୟ ନାରାୟଣ—ଦାଣ୍ଡଆଗିଳା
୭ । ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର—ବାହାଡାଝୋଲ
୮ । ଶ୍ରୀ ଦଧିବାମନ ମନ୍ଦିର—ଶାଟେଙ୍ଗ
୯ । ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗେଶ୍ୱର—ବାଲିଆଛତର
୧୦ । ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର—ଚନ୍ଦ୍ରପୁର
୧୧ । ଭଣ୍ଡଚଣ୍ଡୀ—ନଇପୁର
୧୨ । ବଡ଼ଦେଉଳ—ଦାଣ୍ଡଆଗିଳା
୧୩ । ଦ୍ୱାରଶୁଣି—ରଜବ ଗଡ଼
୧୪ । ଦୁର୍ଗାଦେବୀ—ପୁରୁଣା ବଃ ବାଟୀ (ନୟାଗଡ଼)
୧୫ । ରାମଚଣ୍ଡୀ—ଶରଣକୂଳ (ଓଡଗାଁ)
୧୬ । ବାଉଁଶିଆଣୀ—ରଜବ ଗଡ଼
୧୭ । ହାଟଚଣ୍ଡୀ—ଗୁମି
୧୮ । ଦକ୍ଷିଣ କାଳୀ—ନୟାଗଡ଼
୧୯ । ବ୍ୟାଘ୍ରଶୁଣି—ଗୁନାମଣ୍ଠି
୨୦ । କାଳିଆ ଷଣ୍ଢ—ଶାଟେଙ୍ଗ
୨୧ । କାଳୁଣି ଚଣ୍ଡୀ—ବାହାଡାଝୋଲ

Digitized by PPRACHIN, SOA

୨୨ । ଟେପଟେଇ ଚଣ୍ଡି—(ବନ୍ଦଳା ଅଢ଼ଚଢ଼ା)
୨୩ । ଘଟକେଶ୍ୱର—ବଟଳ ଗାଡ଼ିଆ
୨୪ । ଶୁକଲଈ ଠାକୁରାଣୀ—ଲଠଂଆ ପକ୍ଷୀ
୨୫ । ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର—କଲ୍ୟାଣପୁର
୨୬ । ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱର—କୁସନ
୨୭ । ସୋମେଶ୍ୱର···କୁସନ
୨୮ । ବାଲୁଙ୍କେଶ୍ୱର···କୁସନ
୨୯ । ଓଙ୍କ ନାଗନ···କୋମଣ୍ଡ
୩୦ । ସାମଚଣ୍ଡି···କୁସନ
୩୧ । ଧୂମ୍ରୁଣୀ ଦେବୀ···ପାଣ୍ଡେର ପଡ଼ା
୩୨ । ପାର୍ଶ୍ୱଷଣ୍ଡ୍···ଦୋଣ୍ଡର
୩୩ । ବାକୃତ···ନନ୍ଦଘୋର
୩୪ । ରଣ ଦୁବଳସୁ···କଣ୍ଡିଆମା
୩୫ । କୁଲେଇଶୁଣି···ସୁକୁଣ୍ଡାମଡ଼ା
୩୬ କାଳୀ···କୁସନ

ବରଣ୍ୟ ବିଧାନ ସଭା ସଭ୍ୟ

୧ । ସତ୍ୟବାଦୀ ନନ୍ଦ···୧୯୪୭ ଠାରୁ ୧୯୫୨ ପଶ୍ଚିମ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଦାୟିତ୍ୱରେ
୨ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମନ୍ଧାତା···୧୬-୨-୫୨ ଠାରୁ ୪-୩-୫୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
୩ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା···୧-୪-୫୭ ଠାରୁ ୨୫-୨-୬୧
୪ । ବୃନ୍ଦାବନ ଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ···୨୧-୬-୬୧ ଠାରୁ ୧-୩-୬୨ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

Digitized by PPRACHIN, SOA

୫ । ଅଚ୍ୟୁତା ନନ୍ଦ ମହାନ୍ତ...୧-୩-୬୭ ଠାରୁ ୨୩ ୧ ୬୧
୬ । ଅଚ୍ୟୁତା ନନ୍ଦ ମହାନ୍ତ...୭-୫-୬୧ ଠାରୁ ୩-୩-୬୩
୭ । ଭାଗବତ ବେହେରା...୭-୩-୬୪ ଠାରୁ ୩-୪-୭୭
୮ । ଭାଗବତ ବେହେରା...୨୭-୬-୭୭ ଠାରୁ ୧୭-୨-୮୦
୯ । ବଂଶୀଧର ସାହୁ...୯-୭-୮୦ ଠାରୁ ୧୦-୩-୮୫
୧୦ । ଭାଗବତ ବେହେରା ୧୦-୩-୮୫ ଠାରୁ......

ଅନୁବିଭାଗୀୟ ଅଧିକାର (ଏସ୍.ଡି.ଓ.)

୧ । ଏ. କେ. ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ୧ । ୧ । ୧୯୪୮ ଠାରୁ
୨ । ଦେବପ୍ରସାଦ ଦାଶ । ୩୧ । ୩ ୪୯
୩ । ଡ଼. ଏନ୍ ପାତ୍ରୀ ୧ । ୪ । ୪୯ ଠାରୁ ୧୧ । ୧୦ । ୦୨
୪ । ଜଦୁନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ...୧୨ । ୧୦ । ୪୯ ଠାରୁ ୫୨
୫ । ପଞ୍ଚାନନ ତ୍ରିପାଠୀ...୧ । ୫ । ୫୩ ଠାରୁ ୨ । ୩ ।୫୪
୬ ଡ଼: ଡ଼: ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ... ୩ । ୩ । ୫୪ ଠାରୁ ୫ । ୨ । ୫୬
୭ । ନୀଳମଣି ତ୍ରିପାଠୀ...୬ । ୨ । ୫୬ ଠାରୁ ୯ । ୬ ୫୭
୮ । ଫ୍ଲାଇ: କେ. ଘୋଷ...୧୦ । ୬ । ୫୭ ଠାରୁ ୬ । ୨ । ୫୮
୯ । ଏନ୍.ଉ.ଆର ମୂର୍ତ୍ତୀ...୭ । ୨ ।୫୯ ଠାରୁ ୪ । ୧୧ । ୫୮
୧୦ । ଏସ୍.କେ: ମହାନ୍ତ...୧୦ । ୩ । ୫୯ ଠାରୁ ୮ । ୧୦ । ୫୯
୧୧ ଏନ୍.ଉ.ଆର ମୂର୍ତ୍ତୀ...୯ । ୧୦ । ୫୯ ଠାରୁ ୪ । ୧୧ । ୫୯
୧୨ । ଡ଼: ଜେନା...୫ । ୧୧ । ୫୯
୧୩ । ଗଙ୍ଗାଧର ଦାଶ.. ଓଆଇ ଆଇ ଆଇ ପି ଏସ୍.ଡ଼ ଓ ଆଇ.ପି
୧୪ । ଡ଼. ଜେନା...୧୨ । ୧୧ । ୬୧
୧୫ । ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ...୧୩ । ୧୧। ୬୧ ଠାରୁ୭। ୧୨.। ୬୨

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୭ କଟିକେଶ୍ୱର ପାଣି ୭।୧୨।୬୨ ଠାରୁ ୩।୬।୬୪
୧୭ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ୩।୬।୬୪ ଠାରୁ ୧୪।୫।୬୫
୧୮ ଗଙ୍ଗାଧର ଦାଶ ୧୪।୫।୬୫ ଠାରୁ ୨୪।୧୧।୬୭
୧୯। ଆର୍. କେ. ନନ୍ଦ ୨୪।୧୧।୬୭ ଠାରୁ ୨୯।୪।୭୦
୨୦। ଏସ୍ ଏନ ପଟ୍ଟଯୋଶୀ ୩୦।୪।୭୦ ଠାରୁ ୫।୫।୭୦
୨୧ ଏନ୍. ଏମ୍. ଖଟୁଆ ୬।୫।୭୦ ଠାରୁ ୨୫।୮।୭୧
୨୨ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ୨୫।୮।୭୧ ଠାରୁ ୨୭।୧୧।୭୨
୨୩ ନବ କାନ୍ତ ଗଜ୍ଜତ ୧୬।୧୧।୭୨ ଠାରୁ ୨୫।୯।୭୫
୨୪ କାଳିଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ୨୭।୫।୭୫ ଠାରୁ ୨୫।୯।୭୬
୨୫ ଜ. ବ. ମୁଖାର୍ଜି ୨୬।୯।୭୬ ଠାରୁ ୨୯।୭।୭୭
୨୬ ଏସ୍. ପି. ନନ୍ଦ ୨୯।୭।୭୭ ଠାରୁ ୨୩।୮।୭୭
୨୭ ବି. ପି. ମହାପାତ୍ର ୨୩।୮।୭୭ ଠାରୁ ୨୫।୮।୭୯
୨୮ ବି. କେ. ପଟ୍ଟନାୟକ ୨୮।୫।୭୯ ଠାରୁ ୩୧।୫।୭୯
୨୯ କେ. ଜଗଦୀଶ ୧।୬।୭୯ ଠାରୁ ୩୧।୭।୭୯
୩୦ ବି. ମନ୍ନାଖାନ ୧୩।୮।୮୦ ଠାରୁ ୨୦।୪।୮୨
୩୧ ପି. କେ. ତ୍ରିପାଠୀ ୨୧।୪।୮୨ ଠାରୁ ୧୧।୫।୮୨
୩୨ ବି. ମହାପାତ୍ର ୧୨।୫।୮୨ ଠାରୁ ୧୯।୬।୮୨
୩୩ ସ. ବେହେରା ୨୦।୬।୮୨ ଠାରୁ
୩୪ ପଦ୍ମନାଥ ଖୁଣ୍ଟିଆ

ସବ୍‌ଡିଭିଜନାଲ୍ କରଣ୍ୟାଧିକାରୀ

୧ ବୃନ୍ଦାବନ ରଥ ୧।୯।୪୭ ଠାରୁ ୧୯୫୦
୨ ଏନ୍. ଆର୍. ସ୍ୱାନେଲ ୧୯୫୦ ଠାରୁ ୧୯୫୨

Digitized by PPRACHIN, SOA

୩ ଏସ୍. ବି. ଦାଶ ୧୯୫୨ ଠାରୁ ୧୯୫୩
୪ ଆର୍. ସି. ପଟ୍ଟନାୟକ ୧୯୫୩ ଠାରୁ ୧୯୫୭
୫ ବି. ଘୋଷ ୭।୫।୫୭ ଠାରୁ ୧୧।୬।୫୭
୬ ଏସ୍. ପି. ରାଉତ ୧୨।୬।୫୭ ଠାରୁ ୧।୫।୫୯
୭ ଏସ୍. ସି. ପ୍ରଧାନ ୨।୫।୫୯ ଠାରୁ ୧୫।୭।୫୯
୮ ଏସ୍. ପି. ରାଉତ ୧୭।୭।୫୯ ଠାରୁ ୨୫।୧୨।୫୯
୯ ବି. ମହାପାତ୍ର ୨୬।୧୨।୫୯ ଠାରୁ ୪।୧।୬୧
୧୦ ଏନ୍. ସି. ପ୍ରଧାନ ୫।୧।୬୧ ଠାରୁ ୪।୭।୬୨
୧୧ ଏସ୍. ସି. ଦାଶ ୨୩।୫।୬୩ ଠାରୁ ୯।୧।୬୪
୧୨ ଏ. ସି. ମହାନ୍ତି ୧୦।୧।୬୪ ଠାରୁ ୨୯।୧।୬୪
୧୩ ଏସ୍. ମହାପାତ୍ର ୩୦।୧।୬୪ ଠାରୁ ୨୦।୭।୬୬
୧୪ ଡି. ସି. ମହାପାତ୍ର ୨୧।୭।୬୬ ଠାରୁ ୭।୬।୭୦
୧୫ ଏସ୍. ଏନ୍. ମିଶ୍ର ୮।୬।୭୦ ଠାରୁ ୯।୭।୭୦
୧୬ ଡି. ରଥ ୧୦।୭।୭୩ ଠାରୁ ୬।୬।୭୬
୧୭ ଆର୍. ଏଲ୍. ରଥ ୭।୬।୭୬ ଠାରୁ ୩।୧୦।୭୭
୧୮ ଏସ୍. କେ. ମିଶ୍ର ୧୭।୮।୭୮ ଠାରୁ ୫।୭।୭୮
୧୯ ପି. କେ. ପଟ୍ଟନାୟକ ୬।୭।୭୮ ଠାରୁ ୩୧।୧୦।୮୦
୨୦ ଏନ୍. ତ୍ରୈ ଧୁସ୍ୱ ୩୧।୧୦।୮୦ ଠାରୁ ୫।୧୧।୮୦
୨୧ ଏସ୍. କେ. ମହାନ୍ତି ୬।୧୧।୮୦ ରୁ ୨୫।୪।୮୨
୨୨ ଏ. ଚରନ ସିଂ ୨୬।୪।୮୨ ରୁ ୧୧।୯।୮୨
୨୩ ଏସ୍. ଏସ୍. ପାଢ଼ୀ ୧୩।୯।୮୨ ରୁ ୩୧।୧୦।୮୩
୨୪ ଏସ୍. ଏନ୍. ଷଣ୍ଢୁଳ ୧।୧୧।୮୩ ଠାରୁ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ତହସିଲ ଦାର

୧ କିଶୋର ମୋହନ ଦାଶ ୧ । ୧ । ୬୪ ରୁ ୧୧ । ୮ । ୬୪
୨ ରମେନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ ୧୨ । ୮ । ୬୪ ରୁ ୭ । ୮ । ୬୬
୩ ସୁବାସଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ୮ । ୮ । ୬୬ ରୁ ୩୧ । ୭ । ୬୯
୪ ପ୍ରଭାତେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ୧ । ୮ । ୬୯ ରୁ ୧୯ । ୬ । ୭୨
୫ ବଂଶୀଧର ସେନାପତି ୨୦ । ୬ । ୭୨ ରୁ ୫ । ୮ । ୭୫
୬ ହରିନାଥ ପାଠ ୨୮ । ୮ । ୭୫ ରୁ ୫ । ୮ । ୭୭
୭ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପାଢ଼ୀ ୨ । ୮ । ୭୭ ରୁ ୨୫ । ୧୦ । ୮୧
୮ ବଂଶିଧର ବେଉରିଆ ୨୬ । ୧୦ । ୮୧ ରୁ ୧୯ । ୭ । ୮୨
୯ ଦିବାକର କର ୨୦ । ୬ । ୮୨ ରୁ ୬ । ୮ । ୮୨
୧୦ ଗଜେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ଜେନା ୭ । ୮ । ୮୨ ରୁ ୧୦ । ୯ । ୮୨
୧୧ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଜେନା ୧୧ । ୯ । ୮୨ ଠାରୁ
୧୨ ବଂଶୀଧର ଦାସ

ଶିକ୍ଷା ପରିଦର୍ଶକ (ନୟାଗଡ଼ ଶିକ୍ଷାଜିଲ୍ଲା)

୧ ମିସ୍. ଏସ୍. ଦାଶ ୧୦ ୩ ୬୯ ରୁ ୯ । ୧୧ । ୭୧
୧ ମିସ୍. ଏ. ଏନ୍. ମିଶ୍ର ୧୦ । ୧୧ ୭୧ ରୁ ୯ । ୧ । ୭୨
୩ ମିସ୍. ଏ. ବୋଷ ୧୦ । ୧ । ୭୨ ରୁ ୭ । ୪ । ୭୨
୪ ବି. ଓ ସତ୍ପଥି ୮ । ୪ । ୭୨ରୁ ୧୩ । ୭ । ୭୨
୫ ମିସ୍. ଆର. ରଥ ୧୪ । ୭ । ୭୨ ରୁ ୬ । ୫ । ୭୪
୬ ଏଲ୍. ଡ଼ି. ସତପଥି ୭ । ୫ ୭୪ ରୁ ୨ । ୮ । ୭୭
୭ ଏନ. ଦାଶ ୩ । ୮ । ୭୭ ରୁ ୩୧ । ୭ । ୮୦
୮ ବାସୁଦେବ ପ୍ରଧାନ ୧ । ୮ । ୮୦ ରୁ ୩୦ । ୪ । ୮୬
୯ ବ୍ରଜେଶ୍ୱର ସତପଥି ବର୍ତ୍ତମାନ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନୟାଗଡ଼ ଶିକ୍ଷା ଜିଲ୍ଲା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରାପ୍ତ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସଂଖ୍ୟା ୧୦୫ ସରକାରି ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ୧୫ ଅସ୍ୱୀକୃତ ସମିତି ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ୬୭ ବହୁ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ନିମ୍ନପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନ ଅବସ୍ଥିତ ।

ବିଜ୍ଞାପିତ ଅଞ୍ଚଳ ପରିଷଦ

୧୩ । ୫ । ୧୯୫୩ ମସିହାରେ ସ୍ଥାପନ ହୋଇଥିଲା ।

୧ ପି. କେ ଦାଶ ୧ । ୮ । ୫୩ ରୁ ୧୯ । ୬ । ୫୪

୨ ଏସ୍. ଏନ୍. ମିଶ୍ର — —

୩ ଏମ୍. ମିଶ୍ର ୨୨ । ୮ । ୫୫ ରୁ ୮ । ୮ ୫୬

୪ ଡି. ଏନ୍. ମିଶ୍ର ୮ । ୮ । ୫୬ ରୁ ୮ ୧୦ ୫୬

୫ ଏନ୍ ଦ୍ଧ: ଆର୍. ମୂର୍ତ୍ତି ୮ । ୧୦ । ୫୬ ରୁ ୮ । ୧୧ ୫୯

୬ ବି. ପି ମହାପାତ୍ର ୮ । ୧୧ ୫୯ ରୁ ୬ । ୮ । ୬୨

୭ ପି: ସି: ପଟ୍ଟନାୟକ ୬ । ୮ । ୬୨ ରୁ ୧୩ । ୮ । ୬୨

୮ ବି: କେ. ତ୍ରିପାଠି ୧୩ । ୮ । ୬୨ ରୁ ୨୬ । ୫ । ୬୩

୯ କେ ପଣ୍ଡା ୨୬ । ୫ । ୬୩ ରୁ ୨୭ । ୬ । ୬୩

୧୦ ଜ. କେ ମହାପାତ୍ର ୨୭ । ୬ । ୬୩ ରୁ ୧ ୧୦ ; ୬୪

୧୧ ଏସ୍. ଏନ. ଘୋଷ ୧ । ୧୦ ୬୪ରୁ ୧୯ । ୬ । ୬୭

୧୨ ଏସ୍: ଏନ ସତପଥି ୧୯ । ୬ । ୬୭ ରୁ ୨୩ । ୮ । ୭୨

୧୪ ସି: ମିଶ୍ର ୨୩ । ୮ । ୭୨ ରୁ ୨୩ । ୧ । ୭୪

୧୫ ଏସ୍: ସି. ଏସ: ସେନାପତି ୨୩ । ୧ । ୭୪ ରୁ ୩୦-୪-୭୭

୧୬ ଏନ: ସାହୁ ୩୦ । ୪ । ୭୭ ରୁ ୫ । ୮ । ୭୭

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୭ ଆର୍. ଏନ୍. ଦାଶ ୫।୮।୭୭ ରୁ ୧।୯।୭୭
୧୮ ବି. କେ. ପଟ୍ଟନାୟକ ୧।୯।୭୭ ରୁ ୧୭।୧।୭୮
୧୯ ଡି. ଏସ୍. ମିଶ୍ର ୧୭।୧।୮୧ ରୁ ୨୭।୬।୮୧
୨୦ ଆର୍. ଏନ୍. ଦାଶ ୧୭।୭।୮୧ ରୁ ୨୭।୭।୮୨
୨୧ ବି. ଏସ. ପଣ୍ଡା ୨୭।୭।୮୧ ଠାରୁ —

ନୟାଗଡ଼ ବିଜ୍ଞାପିତ ଅଞ୍ଚଳ

ସ୍ଥାପିତ ତାରିଖ ୧୩।୮।୧୯୫୩	ସିନେମା ହଲ ୨
ଓ୍ୱାର୍ଡ ସଂଖ୍ୟା ୧୧	ପାର୍କ ୨
ପୁରୁଷ ୪୫୧୬	ଡାକ୍ତରଖାନା ୧
ସ୍ତ୍ରୀ ୩୨୧୮	ହୋମିଓପ୍ୟାଥିକ ୧
ମୋଟଲୋକ ସଂଖ୍ୟା ୧୬୫୪	ରକ୍ତଭଣ୍ଡାର ୧
ପରିସୀମା ୧୬ ବର୍ଗ କିଲୋମିଟର	ଖେଳପଡ଼ିଆ ୪
ମୋଟ ଘର ସଂଖ୍ୟା ୧୦୬୭	ପାଠାଗାର ୨
ସାକ୍ଷର ସଂଖ୍ୟା ୬୫୯୫	ପାଇଖାନା ୭୭୧
ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ୭	ପକ୍କା ୧୪୯
ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ୩	କଚ୍ଚା ୧୩୬
ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ୨	ସେପଟିକ ୨୧୮
ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ୧	ବର୍ଗପାଲ ୨୬୮

ନିଜସ୍ୱ ବାର୍ଷିକ ଆୟ ଟ. ୦୦,୦୦୦ - ଏନ୍.ଏ.ସି.ର ମୋଟ ରାସ୍ତା

କର୍ମଚାରୀ ସଂଖ୍ୟା ୭୦	୭୦ କି.ମି
ପାନୀୟ ଜଳ ଷ୍ଟାଣ୍ଡ ପୋଷ୍ଟ ୫୦	ପିଚୁରାସ୍ତା ୪ କି. ମି
ଆଲୋକ ସ୍ତମ୍ଭ ୧୫୦	ସିମେଣ୍ଟ ରାସ୍ତା ୧ କି. ମି.

Digitized by PPRACHIN, SOA

ପୁଷ୍କରିଣୀ ସଂଖ୍ୟା ୧୫	ମେଣ୍ଟାଲ ରାସ୍ତା ୭ କି:ମି.
ସର୍ବସାଧାରଣ ମୂତ୍ରାଗାର ୭	ମୋରମ ୧ କି: ମି:
ଚାଇଲ୍ଡା ୮	ମାଟିରାସ୍ତା ୮ କି: ମି:

ସବ୍ ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ୍

୧ । ବାହାଡ଼ାଖୋଲ୍	୭୫୨୦୮୨
୨ । କୁସପ	୭୫୨୦୯୦
୩ । ଓଡ଼ଗାଁ	୭୫୨୦୮୧
୪ । ଗୋଡ଼ିପଡ଼ା	୭୫୨୦୯୨
୫ । ଓରେକେଳ	୭୫୨୦୮୦
୬ ମାନଧାତା ପୁର	୭୫୨୦୭୯
୭ । ନୟାଗଡ଼ ବଜାର	୭୫୨୦୭୦
୮ । ନୟାଗଡ଼ କଲେଜ	୭୫୨୦୬୯
୯ । ମିଢ଼ୁରେଆ	୭୫୨୦୬୯
୧୦ । ଲଠାମାଟି	୭୫୨୦୬୮
୧୧ । ହରେକୃଷ୍ଣ ପୁର	୭୫୨୦୮୭
୧୨ । ମାଣିକାଗୋଡ଼ା	୭୫୨୦୬୭
୧୩ । ବୋଲଗଡ଼	୭୫୨୦୬୬
୧୪ । ରାଜ ସୁନାଖଳା	୭୫୨୦୬୫
୧୫ । ଖପୁର	୭୫୨୦୬୩
୧୬ । ଫତେଗଡ଼	୭୫୨୦୮୦
୧୭ । ଚିରୁକୁନ	୭୫୨୦୬୪
୧୮ । ବେଗୁନିଆ	୭୫୨୦୬୨

Digitized by PPRACHIN, SOA

୧୯ । ବାଘମାରି ୭୫୨୦୭୧
୨୦ । ଗୋଡ଼ିଆପଲ୍ଲି ୭୫୨୦୮୬
୨୧ । ମହିପୁର ୭୫୨୦୯୪
୨୨ । ନୂଆଗାଁ ୭୫୨୦୮୩
୨୩ । ସାତପାଟଣା ୭୫୨୦୯୧
୨୪ । ଧଣ୍ଡଙ୍କା ୭୫୨୦୮୪
୨୫ । ବାଣିଗୋଚ୍ଛା ୭୫୨୦୮୯
୨୬ । ମଧ୍ୟଖଣ୍ଡ ୭୫୨୦୮୩
୨୭ । ଗଣିଆ ୭୫୨୦୮୫
୨୮ । କଣ୍ଟିଲୋ ୭୫୨୦୭୭
୨୯ । [illegible] ୭୫୨୦୭୬

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ନୟାଗଡ଼ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ମୋଟ ୧୭୫ ଗୋଟି ଡାକଘରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।

ପୋଲିସ୍ ଷ୍ଟେସନ

୧ । ଓଡ଼ଗାଁ-ପି. ଏସ
୨ । ସରଣକୁଳ-ପି. ଏସ
୩ । ନୟାଗଡ଼-ପି. ଏସ
୪ । ନୂଆଗାଁ-ପି. ଏସ
୫ । ଦଶପଲ୍ଲା ପି. ଏସ
୬ । ଗଣିଆ-ପି. ଏସ
୭ । ଖଣ୍ଡପଡ଼ା-ପି. ଏସ
୮ । ଫତେଗଡ଼-ପି. ଏସ
୯ । ରଣପୁର-ପି. ଏସ

୧ । [illegible] ଓ. ପି
୨ । ମାଙ୍କସାହି ଓ. ପି
୩ । ମହିପୁର ଓ. ପି
୫ । କଣ୍ଟିଲୋ ଓ. ପି
୬ । ଗୁଡ଼ୁପୁର ଓ. ପି
୭ । ଗୋଡିପୋଖରି ବହାଦୁର ଓ. ପି
୪ ଇଟାମାଟି ଓ. ପି । ପୋଲିସ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ପି. ଟି. ଏସ ନୟାଗଡ଼

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଛାପାଖାନା

ରଘୁନାଥ ପ୍ରେସ-ନୟାଗଡ଼	ମା ପ୍ରେସ-ଇଟାମାଟି
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଆର୍ଟ ପ୍ରେସ-ନୟାଗଡ	ଶାମନ୍ତ ପ୍ରେସ-ଖଣ୍ଡପଡ଼ା
ନାରାୟଣ ପ୍ରେସ-ନୟାଗଡ଼	ଦାଣ୍ଡୁବନ୍ଧୁ ପ୍ରେସ-ବାହାଡାଖୋଲ୍
କଳାଫଳ ପ୍ରେସ-ନୟାଗଡ଼	
ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରେସ-ନୟାଗଡ଼	ଶାରଦୀ ପ୍ରେସ-ଦଶପଲ୍ଲା
ବିଶ୍ୱନାଥ ପ୍ରେସ ଓଡଗାଁ	ଶ୍ରୀ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ-ଖଣ୍ଡପଡା
ଗାୟତ୍ରି ପ୍ରେସ-କୁବଳ	ଆର. କେ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ ନୟାଗଡ଼
ରାଧାରମଣ ପ୍ରେସ ଓଡଗାଁ	

ରାଜସ୍ୱ ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ

ବାହାଡା ଖୋଲ୍	କୋମଣ୍ଡ	ଓଡଗାଁ	ନନ୍ଦଘୋର
ଗଡଭଣ୍ଡ ପୁର	ପଞ୍ଚରେଡା	ଶରଣକୂଳ	ଶିଖରପୁର
ଗୋଡ଼ପଡା	ଇଟାମାଟି	ଦର୍ପନାରାୟଣ ପୁର	
ଲଠିପଡା	ବଡପଣ୍ଡୁଶର		ମାଛିପଡା
ନୟାଗଡ	ବାଲୁଗାଁ		ଭୁଜବଳ ପୁର
ମହିପୁର	ନୂଆଗାଁ		ମହିତମା

ପବ୍ଲିକ ହେଲଥ୍ ସେଣ୍ଟର

ମହିପୁର	ନୂଆଗାଁ	ମଧ୍ୟଖଣ୍ଡ	ଗଣିଆ	ଘୁଗୁର
ସୁନାଖଳା	ବଡପଣ୍ଡୁଶର	ଶରଣକୂଳ	ନୂଆଗଡ଼ିଆ	

ସରକାରୀ ଡ଼ାକ୍ତରଖାନା

ଓଡଗାଁ	ଦଶପଲ୍ଲା	ରଣପୁର	ଟାକେରା
ଖଣ୍ଡପଡା	କଣ୍ଟିଲୋ	ବାହାଡାଖୋଲ୍	

Digitized by PPRACHIN, SOA

[illegible]

ଡ଼ସପେନ ପାର୍ଟୀ

ଡମିର ପଞ୍ଝି ଦୂନାମ୍ବଁ ଭୁବନ ଚନ୍ଦ୍ରେସ୍ୱା ଚ[illegible]

କଜଲେଇ ପଞ୍ଝି ମଗରୁବନ କାଳିକା ଦ୍ରସାତ

ଲଷାମଟି ନୂଅଗାଁ ଥାଉକଣ୍ଠ କୁମାର ଦ[illegible]

ହାମୁଣ୍ଡିଆ ମାନପୁର ଦର୍ପନାରାୟଣ ପୁର

ବାର ଗାଁ ତେର ଗାଡ଼ଆ ଯିଏ କହିବ ସିଏ ନୂଆଗଡ଼ଆ

୧। ଓଡଗାଁ	୧। ଘୁଣି ଗାଡଆ
୨। ଗୋଲଗାଁ	୨। ଶୁକୁ ଗାଡ଼ଆ
୩। ନୂଅଗାଁ	୩। ବେଣା ଗାଡଆ
୪। ବାଲୁଗାଁ	୪। ରବ ଗାଡ଼ଆ
୫। ଖଣ୍ଡୁଗାଁ	୫। ବଟଳ ଗାଡ଼ଆ
୬। ଦେଓଗାଁ	୬। ଚୋଡ ଗାଡ଼ଆ
୭। ନାଟୁଗାଁ	୭। କୁସୁମ ଗାଡଆ
୮ ବରଗାଁ	୮। କାହୁଁଣେ ଗାଡଆ
୯ କୋଟର ଗାଁ	୯। କଇଥ ଗାଡଆ
୧୦। କୋଣକ ଗାଁ	୧୦। ଘୋଡ଼ା ଗାଡିଆ
୧୧। ମେଜସୁଙ୍ଗା	୧୧। ମଦନ ଗାଡଆ
୧୨। ପଡଆ ଭଙ୍ଗା	୧୨। ମାଣ୍ଟି ଗାଡଆ
	୧୩। ମୁଥ ଗାଡଆ

ଦନେ ପଗୁଲ ପୁମୁଡେଇଅ

କହୁରେ ଘଇ ନୂଆ ଗଡ଼ଅ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନୟାଗଡ଼ ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତ

ଥାନା-ଓଡ଼ଗାଁ (ନୟାଗଡ଼ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ)

ଓଡ଼ଗାଁ   କୁତନ   କୋମଣ୍ଡ   କେଉଟପୃଟ
ନନ୍ଦିଘୋର   ଫତେଖାନ ଶାସନ   ଶରଧା ପୁର

ଥାନା ନୟାଗଡ଼ (ନୟାଗଡ଼ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ)

କନାମାଟି   କାଳୀକା ପ୍ରସାଦ   ଖଣ୍ଡର ପଟି
ମୋହନ୍ତ ଶାସନ   କୃଷ୍ଣପ୍ରସାଦ   ଗଦାଧର ପ୍ରସାଦ
ନଗାଳି ପାଲୁ   ମହିପୁର   ଦ୍ୟୁର୍ବ   ବଡ଼ପଣ୍ଡୁସର
ବାଙ୍କିଶିଆ ପଡ଼ା   ବାନ୍ଧୁଗାଁ   ସର୍ଦ୍ଦାପୁର   ଖଟପାନ୍ତି
ମଦପୁର   ରୈନ ଖୋଲ   ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରସାଦ   କୁଟଙ୍ଗା
ମାଳିପାଡ଼ା

ଥାନା ଶରଣ କୁଳ (ରଣପୁର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ)

ନକୁଳାଇ ପଟ୍ଟୀ   କାଳୀକା ପ୍ରସାଦ   ଗମ୍ଭାର ଡ଼ିହ
ମୋହନ୍ତ ପଡ଼ା   ଡ଼ମ୍ବପାନ୍ଥ   ଡ଼ମିଶର
ବଳରାମଚନ୍ଦ୍ର ପୁର   ନନ୍ଦିଘୋର   ନୋଟର
ପଡ଼ାମା ମାନିପୁର   ଶରଣକୁଳ   ସର୍ଦ୍ଦାପୁର
ଶଙ୍କର ପୁର   ହରିପୁର

ଥାନା-ଓଡ଼ଗାଁ (ଦଶପଲ୍ଲା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ)

କାଣ୍ଡପଲ୍ଲି   ଜାଟଙ୍ଗା   ବାହାଦା ଝୋଲ
ନବଲୁଆଁ ବାର   ବୃନ୍ଦାମୁଁ   ରଙ୍ଗାଗଡ଼ିଆ

ନୂଆଗାଁ (ଦଶପଲ୍ଲା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ)

କୋରଡ଼ା   ନୂଆଗାଁ   ମନ୍ଦପୁର   ମାଙ୍ଗଳପଲ୍ଲି
ପୁଟିପାଙ୍କୁ   ସଙ୍ଗଡ଼ା   ଟିଙ୍ଗୋର ପଲ୍ଲି

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ସମ୍ପର୍କରେ

୧ । ଭାରତୀୟ ଲୋକସଭାର ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ୯
୨ । ଓଡ଼ିଶା ବ୍ୟବସ୍ଥାପକସଭାରେ ନୟାଗଡ଼ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ୬୨
୩ । ଓଡ଼ିଶା ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାରେ ରଣପୁର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ୬୩
୪ । ଓଡ଼ିଶା ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାରେ ଦଶପଲ୍ଲା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ୬୪
୫ । ଓଡ଼ିଶା ବ୍ୟବସ୍ଥାପକସଭାରେ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ୬୫

ନୟାଗଡ଼ ରାଜସ୍ୱ ଗ୍ରାମ ସମୂହ

କୋରଡ଼ା	ନନ୍ଦର ଖେଳ	ନୂଆଁଗାଁ
ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରସାଦ	ଜମ୍ବୁପଲ୍ଲୀ	ମୁନୁବଙ୍କ
ଗଣେଶ ବ୍ରହ୍ମଦେବ ପଲ୍ଲୀ	ହିଙ୍ଗୋ ପୁର	ଅଁମୁଣ୍ଡର
ବରଣ୍ଡା ଖମାଣ	ଟଟେଇ ମଣ୍ଡା	ହାଣ୍ଡିଆ ପଦର
ସିଙ୍ଗିଡ଼ା	ଜଦମ୍ବୁ ପୁର	ବୁଢ଼ାବାର
ଅନ୍ଧାର ଖଣି	ଲଡୁକେଶର ପୁର	କାଟପଲ୍ଲୀ
ପୁରୁଣା ପାଣି	ଖିଁରେ ଗୋଚ୍ଛ	ଖାଲମଣ୍ଡା
କୃଷ୍ଣ ପ୍ରସାଦ	ମନ୍ଦ୍ରଚମା	କଠ ଖାଲମଣ୍ଡା
ବଡବେରଣା	ଲୁଣିସର	ବେଲ୍‌କଣି
ଅମେଇ ମୁଣ୍ଡା	ଆକୁପଣ୍ଡା	ଭୁକୁଡ଼ା
କଟିନ ପଡ଼ା	ଶୋରଣ୍ଡା	ବଡଝର
ବଡ କାଠୁଆଣି	ମିନ ଗାଡ଼ିଆ	ଲୁଣି
କୋଦଳାଙ୍ଗ	ରକ୍ତପଠା	ବାଡ଼ବାର
ଅଙ୍କି ମିଙ୍କି	ମୁଣ୍ଡୁର ବାଘ	ବାଗିଆମ୍ବ
ଇପଢ଼ ମଡ଼ା	କୁଣିଆ ଗଦା	କଲ୍ହଚୁଲି

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଡ଼ମିରିଆ	ଦୁନ୍ତଙ୍ଗ	କାଳମ୍ବା	ମୁଥାଗାଡ଼ିଆ
ଦମଲୁଲ	ଚଢ଼ପୁ ପଲ୍ଲୀ	କୁଟିବାଉ	ଅଠରତଣ୍ଡା
ଗିମିଳସାହି	ମଣ୍ଡାଡଢ	କେନ୍ଦସାହି	ଢଳାବଣିଆ
ଚଡ଼କମର	ଟପାକସୁଙ୍ଗା	କଣ୍ଡିଆମା	ପାଗଡ଼ପ
ବାଲଣ୍ଡା	ଅଭିମ୍ୟୁପୁର	କରଡ଼ାପଲ୍ଲୀ	ମଣାବାଉ
କଟିକଆର	ରଗଡ଼ସାହି	ଗୋନ୍ଦବାଦୁ	କପାଗାଡ଼ୁ
ଘପଡ଼ା	କୋଶାକଣ୍ଠା	ଝଉପଲ୍ଲୀ	କାଣ୍ଡିଗିର
ମାଇଛେଳ	ଭୂଲିଂଗଡ଼	ମନ୍ଦପୁର	ଥୁଆବାଣ
କଲ୍ଲୀଗଡ଼କି	ଗମପେନାପଲ୍ଲୀ	ଦଶିପୁର	ନଳାଦ୍ରିପୁର
ଭରୁଡା	ଦମିରଙ୍ଗର	ଅଶ୍ରିକଆର	ଦନ୍ତଡାବଳ
ନଦଘୋଷପୁର	ଖୁଣ୍ଟ ବନ୍ଧ	ବକଳବଣ	ବୁଧାନାଥପୁର
ମାଳସର	ବାଦୁଝିସାହି	ବଡ଼ଗୋଠ	ଗାଜେଶ୍ୱ
ଆଡପଡ଼ା	ଡମୁଣି	ଚଣ୍ଡିଙ୍ଗର	ଦାକଢୋଲ
ଗଣିଗାଡ଼ିଆ	ବନ୍ଦଳା	ପିଙ୍ଗାରପଲ୍ଲୀ	ଲଙ୍କିବାସ
ଡମିରିପଦର	ହେମାଙ୍କପଲ୍ଲୀ	କଇଥପଲ୍ଲୀ	ଶୁଣ୍ଡିଝୋଲ
ନୂଆଗାଁ	ଯୋଡ଼ାସାହି	ଆମ୍ବପଡ଼ା	ଦଦେଇଝଳ
କାଳଆମ୍ବା	ସେପନ୍ତର	ଓଡ଼କପା	ପୁରୁଣାଖାଣି
ପିମା	ଝାମୁର	ଢାଳଆପଦର	ଝୁମି
ବୁହୁଦେଇ	ବଡ଼ଦୁରୂପା	ମଣିଆକୋଟ	କୋମଣ୍ଡା
କୁମ୍ଭବଡ଼ା	ଯାମୁସାହି	କେନ୍ଦୁବଣିଆ	ଗୁଣ୍ଡୁଣ୍ଡକାଟେ
ପାନଦୁହୁପା	ସୁନ୍ଦୁକାବାଟେ	ଡମିରିପଲ୍ଲୀ	ଦାନ୍ତୁଣ୍ଡ
ବରଡ଼ନ୍ଦ	ଓସମସ୍ତା	କୁସୁମଗାଡ଼ିଆ	ବଢ଼ିକୋଳା

Digitized by PPRACHIN, SOA

କଳିଆ	କାନ୍ତାପଲ୍ଲୀ	କେରମିଙ୍ଗି	ପାମଣ୍ଡି
ଭଣ୍ଡାରବାର	ମୂଣ୍ଡଥାମା	ନୂଆସାହି	କାମେଲ
ଚପାବଲ	କଣବାଙ୍କ	ଗୁନାମାଟି	ବେତନେଟି
ମକର୍ବପଲ୍ଲୀ	ବଡ଼ଗାମନାଡ଼	ସାନଗାମନାଡ଼	କୋଟଗୋଡ଼
କାନ୍ଦିର	ଗୁଣ୍ଡୁରସାହି	ଓଡ଼କପା	ଡେଭଗୋଡ଼
ବଧୂଳପୁର	ଗୁଣ୍ଡୁଣ୍ଡ ପଲ୍ଲୀ	କେଦେଟି	ତୋଡ଼ଗାଡ଼ିଆ
ଗୋଡସାହି	ମାଣ୍ଡ୍ରୁମାଣ	କେନ୍ଦୁବଣିଆ	ଗୁଣ୍ଡୁମଣ୍ଡା
ବେଲଦୂଅର	ବାଡ଼ିଶଖାଲ	ମଧୁପଲ୍ଲୀ	ପଦୁପଲ୍ଲୀ
ବଟାଭୁଇଁ	ଲୁହାରଖଣି	ଦୁଣ୍ଡୁକବାଗ	ମଧୁବନ
ମିଆଁରମାଳ	ଜମ୍ବୁପୁର	ହରିପୁର	ହାତଆଣିଳା
ସାମ୍ବଖୋଲ	ଗଡସାହି	ଖଡ଼ସାହି	ଧଣ୍ଡଖୋଲ
ବାଳସିପା	ଖଣ୍ଡାରପଲ୍ଲୀ	ସିଧାପଲ୍ଲୀ	ସାତପାଟିଆ
ବେବର୍ତ୍ତପଲ୍ଲୀ	ଧୂନାମୁଣ୍ଡି	ପଥରପଲ୍ଲୀ	ମାଳିଆଖୋଲ
ଲୁଦ୍ରଣି	ଲଣ୍ଡାବାଦୁ	ଟିରଡ଼ପଲ୍ଲୀ	ଚଣ୍ଡିଭୁଷା
ପାଇକ ଜେନ୍ଦୁରିଆ	ଗୋଣାସାହି	ପାଇକ ବାଙ୍କଟଣ	
ଡୋଲମସା	ଲୁଣ୍ଠମବାଙ୍କତଣ	ବଳଭଦ୍ରପୁର	ମଦନପୁର
ରବଣଡ଼ିଆ	ଜାମୁପାଟଣା	ଦୋଳଗୋବିନ୍ଦପୁର	ଘୋଡ଼ାସାହି
କୋରପିଠା	ସାନମରେଇସାହି	କୁଟୁଣି	ସାକେର
ବଣମରେଇସାହି	ପାଣିବନ୍ଧ	ଧିମିଳଡ଼ଇଲ	ପୋଲଭଣ୍ଡା
ଚଦ୍ରାଦେଇପର	ଇଟମେଇ	ସାନଗୋଇଡା	କେଶରପୁର
ଦମିରେ	ହରିପୁର	ପାଟୋଳସାହି	କରୁଡ଼ଙ୍କ
ଗୋଡ଼ପଡ଼ା	ନାଗିରଟେଇରପଟି	ଅଙ୍ଗିସିଙ୍ଗି	ଗମ୍ଭାରିଡିହ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ପ୍ରମଟିଆ	କଣ୍ଟାବଣିଆ	ମୂଣ୍ଡିପଣ୍ଡ	ଜାମୁଝୋଲ
ଚଣ୍ଡିଅଗଡ଼ା	ଜାନକଣ୍ଡା	କୁମଟାଣ୍ଡେଶ୍ୱର	ଗୋଠପଲ୍ଲୀ
ସାମିପଲ୍ଲୀ	ବରପଦା	ସାବଦେଇପୁର	କଣିପଦା
ମଗୋରବନ୍ଧ	ବାଘମୁକପୁର	ବଣ୍ଟନଗାଡ଼ିଆ	ଗୁଣ୍ଡୁରିବାଣ୍ଡ
ଟେଙ୍ଗିକୁଳ	କଣ୍ଟସର୍ଗେଶ	ବରଡିହଶାସନ	ବାଉଁଶିଆ
ନୁଆଡ଼ଙ୍ଗଣ	ଧୁମୁମା	ଶିବରପୁର	ଅସୁରଡ଼ିପା
ଦାମୋଦରପୁର	କରଡ଼ା	ରଘୁନାଥପୁର	ବଡ଼ଖୁଣ୍ଟ
ପଠରଙ୍ଗୀ	ଘାଇକଟଣ	ମାନପୁର	କୋଠରଙ୍ଗ
ଦେବ୍ୟାନୀ	ଗୋଡ଼ସାହି	ବରଗାଣ୍ଡ	ରଙ୍ଗବାଲେଣ୍ଟ
ଧଡ଼ିସାହି	ତିମିରସାହି	ମହୋଣିଝୋଲ	ନୂଆପଡ଼ା
ଗୋଲିଆହାଡ଼	ଦୁହୁଦୁଷ	କଳକୋଇପଲି	କୁହୁମଣ୍ଡଳୀ
ଉରୁକୁଣ୍ଡୀ	ଯାନକୁଟୁଣୀ	ମକାମାରୁ	କୁଷ୍ଟବନପଲ୍ଲୀ
ଗୋଳଗା	ଗାଲଆମ୍ବ	ନଳିଆଣ୍ଡ	ନନ୍ଦଗାଁଆ
ଜାମୁପଲ	କୋଟେ	ଜାନକଡ଼ା	ବାଲିଅନ୍ଧବର
ଷାଣ୍ଢଖାଲୀ	ବଡ଼ଗୋରଡ଼ା	କଲ୍ୟାଣପୁର	ଭଙ୍ଗାରେଡ଼ା
ଚଣ୍ଡିକୋଲ	ଶିଙ୍ଗରପୁର	ପାଣିଭଣ୍ଡାର	ଗୋଡ଼ୁ
ନେକଧାଡ଼ି	ବାଘସାହି	ଢେଙ୍କୁଟଣି	ଗୋଡ଼ିବାଡ଼ି
ଦାମୁଆଣି	ପଳାନବାଡ଼ି	ଗୁନ୍ଦାଗାଡ଼ି	ଛୋଟାଗାଳ
ରାଜରାଣୀ	ଚଣ୍ଡୀଶ୍ୱର	ଗୋପୀନାଥପୁର	ମାଳିଆଣ୍ଡ
ମୁକୁନ୍ଦପୁର	ଦେଉଳି	ନେତ୍ରାନନ୍ଦସାହି	ନିଳାଚଳପୁର
ନୂଆଗଡ଼ିଆ	ଭମିଟିଲା	କୋସଳା	ମାଳତୀପୁର
ଛଡ଼ପ	ମୁଣ୍ଡମରା	ଟୋଡ଼ାପଲ୍ଲୀ	ଘୋଡ଼ାପଣ୍ଡି

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଝଙ୍କୁର	ସପଡ଼ା	କଣ୍ଟାବଣିଆ	ଟେଡ଼ପଡ଼ା
କାଦୁଆ	ଦେଉଗ ପ୍ରସାଦ	ଦଣ୍ଡସାହି	ସାନହାମ୍ବର
ଚାଲ୍ଗାଁ	ଜଗୁମଙ୍ଗଳପ୍ରସାଦ	ଶରଧାପୁର	ମେଳନ୍ତ
ଦାମୋଦରପୁର	ନାଟୁଗାଁ	ଓଜନାଡେଗା	ଦୁବଳସ୍ପା
ଝଳେଲକୁଣ୍ଡିଣି	ରମ୍ଭପୁର	ଖେଡ଼ବାରଣ	ପାଲୁଣି
ଧାନଚଣ୍ଡୁଣିର	ବାଉଁଶିଅଡେଜା	ବନମାଳୀପୁର	ବଜପୁର
ଦାଟଚଣ୍ଡୀପ୍ରସାଦ	କାନ୍ଦରଖ	ଗୋପୀନସର	ଜଘୁଟେଢା
ଦ.ପ.ମଦନପୁର	ଯାମ୍ବସାହି	ଜଗନ୍ନାଥପୁର	ବରୁଡ଼ା
ଅର୍ଜୁନପୁର	ପୁରୁଷୋତ୍ତମପୁର	ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟପୁର	ହରେକୃଷ୍ଣପୁର
ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱର	ସରଗଡ଼	ଛଟାମଟି	ନେଉଗବରୋଡ
ଦୂତ ପ୍ରସାଦ	ବୃନ୍ଦାବନପୁର	ଘଡୁଆଳ	ଗଦାଧରପ୍ରସାଦ
ବାଲକୁଦଆ	ଗୋବିନ୍ଦପୁର	ଶୁକଳଗଉଆ	ବାରବାଟୀ
ବୋଦାପଡା	ମହେନ୍ଦ୍ରପୁର	ଲକ୍ଷ୍ମୀପ୍ରସାଦ	ବରପଲ୍ଲୀ
ରଜନବପୁର	ଜନ୍ଦୁପୁର	ଠ ମଟେଇ	ପଥୁରିପଡ଼ା
କୋଡ଼କୋନାଣ	କଟେନଟେଳି	ଜଉଭୁକପାଟଣା	ଝଣ୍ଡୁଗାଁ
ଚତ୍ରପୁର	ନରାଳଗୃଳା	ହିର୍ଦେଇପୁର	ଟେଢ଼କେଶା
ରେନ୍ଧପସ୍ୱ	ବଳଭଦ୍ରପୁର	ଧନୁଖୋଲ	ବମ୍ବପୁର
ରଜଟପଡ଼ା	ସ୍ନହାନି	ଜଗନ୍ନାଥପୁର	ପେଟାଖଣ୍ଡୀ
ମିର୍ମିଳପସ୍ଥି	ଚେହାଚାଣ୍ଡି	ବଧୁବନ	ଜଦସ୍ୱପୁର
ଦୁନ୍ଦୁସ	ଚଣ୍ଡିବସ୍ତ	ଦେମାଣସାହି	ବରଦ୍ୱାର
ନଜ୍ଜିଳକୁପୁର	ହାଟଦାର	ଖେଟିବରପୁର	ବଳଭଦ୍ରପୁର
ମାଜାକ୍ରପଲ୍ଲୀ	ତୁଳସୀପୁର	ଚନ୍ଦପୁର	[illegible]କନାଖାଣ୍ଡି

Digitized by PPRACHIN, SOA

ମୁଥାଗାଡ଼ିଆ	ଲେଖନପୁର	ମୁକ୍ତାପୁର	ଖଣ୍ଡସାହି
ସିଦ୍ଧେଶ୍ରିଆ	ଦେଉଳାପଲ୍ଲୀ	ଦୁର୍ଗାପ୍ରସାଦ	ଦ୍ୱିଜବାଞ୍ଛାପୁର
ସର୍ବସିଦ୍ଧିପ୍ରସାଦ	ରଘୁନାଥପ୍ରସାଦ	କୃଷ୍ଣପ୍ରସାଦ	ହୁନାଲିଟି
ନୂଆଗାଁ	ବାଢ଼ବ	ଖଇରପଟି	ଘାଡ଼ପଡ଼ା
ଇକର	ନରପୁର	ନେତ୍ରକଥିଆପଲ୍ଲୀ	ଆଡ଼ବନ୍ଧ
ନନ୍ଦପୁର	ଗମ୍ଭାରେଣ୍ଡ	ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରପୁର	ଦେଉଳ
କୃଷ୍ଣାଦେଈପୁର	ଷପୁର	ଲଠିଚଢ଼ା	ନାଗପୁର
ଯମାଦେଈପୁର	ପାଠଣା	ମାନଧାତାପୁର	ଗୋଡ଼ଆଳ
ଜାମୁସାହି	ଲେଙ୍କୁଡପଡା	ବେଲବଣି	ଧବଳେଇ
ନରିନ୍ଦରପୁର	ପିଅସାଳିଆ	ଖୁଣ୍ଟବନ୍ଧ	ଟନଗ
ଲଉପେଟା	କାଳିକାପ୍ରସାଦ	ନାଗମୁଣ୍ଡଳି	ମାନପୁର
ବଞ୍ଜଗିର	ପଲ୍ଲୀଶାସନ	ଉଦୟପୁର	ନଡ଼ଆଳ
ହିଞ୍ଜଳଗାଡ଼ିଆ	ଅମ୍ବୁରଡ଼ିପା	ଅମ୍ବପଡ଼ା	ମାଛଚଡ଼ା
ରଘୁନାଥପୁର	କୁମ୍ଭାରିଆ	ପଟେକଟା	ବାରବୁଲ୍
ଓଆଁପଡ଼ା	ନବଘନପର	କରଡାବାଡ଼ି	ପଙ୍କାଳସାହି
ନଡକେଶ୍ୱରପର	ବରାହସାହି	ବନ୍ଦଆଲଞ୍ଜି	ବନମାଳୀପୁର
ନୂଆପଲ୍ଲୀ	ଏକତାଳ	କରଡାପଲ୍ଲୀ	ନେଳବାର
ଗୋପିନାଥପୁର	ସରଧାପୁର	ମଦନଗାଡ଼ିଆ	ଗଜେନ୍ଦ୍ରପଲ୍ଲୀ
ଖଡ଼କଳା	ବ୍ରାହ୍ମଣଡିହ	ବାଉଁଶଗାଡ଼ିଆ	ରଗଡମଣ୍ଡା
ଗରଜନ	ଗୁଣ୍ଡୁସାହି	ପଲ୍ଲୀଗୁଣ୍ଡୁସାହି	କୁଣ୍ଡଡ଼ିପ
ଥାମ୍ବାଖପୁର	ବଳମାନପୁର	ଦାରଙ୍ଗି	ଆଖପଦର
ସବେର	ବଳଭଦ୍ରପୁର	ନଥଘୋର	ଓସ୍ତିଆ

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଚପଡ଼ାପଲ୍ଲୀ	ମନ୍ଦୁଲିଆ	ନେକଡ଼ପଲ୍ଲୀ	ଅନକଡ଼ା
ଗୁଆଲଣ୍ଡ	ଚଇଁତେଣ୍ଡା	କୁମ୍ଭଡ଼ଝୋଲି	ନୂଆପାଟଣୁଡ଼ି
କଇଥପଲ୍ଲୀ	ବାଘୁଆସାହି	ମୁଣ୍ଡିଡହଲ	ଚଉଡ଼ପଦା
ଝିଙ୍ଗାଗୋଆ	ଗୋପଳବଣ	ଦଧାଡିବିଜପର	କ..ସାହି
ହୁଡ଼ନୂଆପଲ୍ଲୀ	କଦଳୀବନ	ଦଲଙ୍ଗ--	ଓଡ଼ଗାଁ
ବାହାଡ଼ାପିଠା	ମହାବଂଶ	କୈବଲ୍ୟପୁର	ବାରମୁଣ୍ଡିକିଆ
ଚାନ୍ଦକଣ	ରଙ୍ଗଣିପାଟଣା	ଚନ୍ଦଗଣ୍ଡ	ଯମୁସାହି
ଚଇକପଡ଼ାଶାଖ	ମଠନନୂଆ	କୁମ୍ଭିଆପଲ୍ଲୀ	ଗଥର
ଦେଉଗପଲ୍ଲୀ	ଉପରଯବଡ଼ପଲ୍ଲୀ	ବଡ଼ଗୋର	ଲକ୍ଷ୍ମଣପ୍ରସାଦ
ଠକଗୋଡ଼ପଲ୍ଲୀ	ନବରଙ୍ଗପୁର	କଲିଆବନ୍ଧ	ବେରଗାଁ
ପାଣ୍ଡେଶ୍ୱରମଣ୍ଡା	ମଦନପୁର	କୁରଳ	ହନୁମନ୍ତିଆ
କାଳିଆଉଣ୍ଡା	ଗଅରପଲ୍ଲୀ	କୋମଣ୍ଡ	ଉଦୟପୁର
ମହେଶ୍ୱରପୁର	ଭଗବତୀପ୍ରସାଦ	ନରସିଂହପ୍ରସାଦ	ବେଣ୍ଟବାଟ
କମ୍ପମଙ୍ଗଳପ୍ରସାଦ	ଧନୁର୍ଜୟପୁର	ହୁରୁଦା	ହଳଦୀପଲ୍ଲୀ
ଧବଳେଇ	ଦଳକପଲ୍ଲୀ	ଟିକରପଲ୍ଲୀ	ଖୋଳିଆଖାଲ
କଟୁପୁର	ଗିରଡ଼ଆମ୍ବା	ଗବସର	ମାଧୁଆମାଳ
ବାଣପୁର	ଟେମେଣ୍ଟ	ଓଡ଼ିଆମାଳ	ଗୋଡ଼ାସାହି
କାଣ୍ଡିଗିର	ନନ୍ଦଳପ୍ରସାଦ	କଦନୂଆପଲ୍ଲୀ	ନେପାଳ
କନ୍ଧାକଣ୍ଠ	ଭୁଲୁଡ଼	କପୁଗ୍ରାମ	ଦାଳବର

Digitized by PPRACHIN, SOA

ନୟାଗଡ଼ ରାଜାବଂଶାବଳୀ

ଭୀମମଣି ପ୍ରତାପ ସିଂହ —(ରେବାର ଜନୈକ ରାଜା)

- ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ସିଂହ ୧୨୫୫ ରୁ ୧୨୮୩
  - ଗୋବିନ୍ଦ ସିଂହ ୧୨୮୩ ରୁ ୧୩୧୩
    - ଚୈତନ୍ୟ ସିଂହ ୧୩୧୩ ରୁ ୧୩୩୫
      - ସିଦ୍ଧନ ସିଂହ ୧୩୩୫ ରୁ ୧୩୫୯
        - ଯଶୋବନ୍ତ ସିଂହ ୧୩୫୯ ରୁ ୧୩୯୦
          - ଦଧି ସିଂହ ୧୩୯୦ ରୁ ୧୪୨୦
- ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ସିଂହ (ଅଠଗଡରେ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ) ନୟାଗ୍ରାମ ହୋଇ ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମାଣ
  - ମାଧବ ଦେଓ (ଚନ୍ଦ୍ରମଣିଙ୍କ ପରେ ଅଠଗଡ଼ ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ)

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଗଙ୍ଗସିଂହ ୧୪୨୦ ରୁ ୧୪୫୦

ଘନଶ୍ୟାମ ସିଂହ ୧୪୫୦ ରୁ ୧୪୮୦

ବାଘା ସିଂହ ୧୪୮୦ ରୁ ୧୫୧୦

ଭୁବନ ସିଂହ ୧୫୧୦ ରୁ ୧୫୩୫

ଚନ୍ଦ୍ରକୂଳସିଂହ ୧୫୩୫ ରୁ ୧୫୬୫

ରଘୁନାଥ ସିଂହ ୧୫୬୫ ରୁ ୧୫୯୫

ହରିହର ସିଂହ ୧୫୯୫ ରୁ ୧୬୩୦ — ଯଦୁନାଥ ମଙ୍ଗରାଜ (ଖଣ୍ଡପଡାରେ ରାଜତ୍ୱ) ୧୫୯୭ ରୁ ୧୬୬୩

ଗୋକୁଳେଶ୍ୱର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ୧୬୩୦ ରୁ ୧୬୯୦ (୧୬୭୨ରେ ମାନ୍ଧାତା ଉପାଧି)

ଗଦାଧର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ୧୬୯୦ ରୁ ୧୭୨୦

Digitized by PPRACHIN, SOA

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ୧୭୨୦ ରୁ ୧୭୩୦ — ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ୧୭୩୦ ରୁ ୧୭୪୦ — ରକମଣି ଜଗଦେବ

ଚନ୍ଦ୍ରଭାନୁ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ୧୭୪୦ ରୁ ୧୭୫୫ — ପିତାମ୍ବର ଜଗଦେବ (ନିସନ୍ତାନ)

ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ୧୭୫୫ ରୁ ୧୭୯୩ — ଗୋପିନାଥ ସିଂହ — ମଧୁହର ସିଂହ

ବିନାୟକ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ୧୭୯୩ ରୁ ୧୮୨୩ — ରାଜଧର ଚନ୍ଦନ

ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ୧୮୨୩ ରୁ ୧୮୫୧ — ଦାଶରଥି ଜଗଦେବ — ବଳହର ଚନ୍ଦନ

ଲଡୁକିଶୋର ସିଂହ ମାନ୍ଧାତା ୧୮୫୧ ରୁ ୧୮୯୦ — ବୈଦ୍ୟନାଥ ଜଗଦେବ

- ବଳଭଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ମାନଧାତା ୧୮୮୯ ରୁ ୧୮୯୦
- ଜଗନ୍ନାଥ ଭଞ୍ଜ ମାନଧାତା ୧୮୯୦ ରୁ ୧୮୯୭
- ନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜ ମାନଧାତା ୧୮୯୭ ରୁ ୧୯୧୮ (ବାଙ୍କଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର)
  - କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ମାନଧାତା ୧୯୩୩ ରୁ ୧୯୮୩
    - ବଜେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ମାନଧାତା ୧୯୮୩ ମସିହାରୁ
    - ଅମରେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ
  - ବୃନ୍ଦାବନଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ

ସତ୍ୟହିଁ ପରମ ଧର୍ମ

ବିଦ୍ୟାଧର ଭଞ୍ଜଙ୍କର ନୟାଗଡ଼ ତାମ୍ରଫଳକ

ଫେବୃୟାରି ମାସ ୭ ତାରିଖ ୧୯୬୮ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଜଳ ବିଭାଗ ସଚିବଙ୍କ ଶ୍ରୀ ଭ. ପଟ୍ଟନାୟକ, ଆଇ.ଏ.ଏସ୍. ୩ଟି ତମ୍ବାପଟା ତଦାନୀନ୍ତନ ଅନୁବିଭାଗୀୟ ଅଧିକାରୀ ଏସ୍.କେ.ଓ. ଶ୍ରୀ ଭବାନନ୍ଦଙ୍କର ମହାପାତ୍ର ସେ କ ଖଲକୋଟର ପ୍ରୀତି ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ ବାଇକୋଳ ମହାପାତ୍ର ପୁଅଙ୍କଠାରୁ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ନୟାଗଡ଼ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ଗ୍ରାମରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଜମି ଚାଷ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଉଦ୍ଧାର କରିଥିଲା।

ସେହି ତାମ୍ରଫଳକର ଶୀର୍ଷରେ ଅଷ୍ଟହସ୍ତବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ଶିବିର ଚିହ୍ନ ସାଙ୍ଗକୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ଅଛି।
୧- ଶ୍ରୀ ବିଦ୍ୟାଧର ୨- ଭଞ୍ଜ ଦେବସ୍ୟ ଏହି ତାମ୍ରଲିପି ଦେବ-ନାଗରୀ ଭାଷାରେ ଓ ଅମିଶାଡର ଛନ୍ଦରେ ଲେଖାଥିଲା। ଅକ୍ଷର ଗୁଡ଼ିକ ଅର୍ଦ୍ଧ ଶିଖ ଧାରରେ ଅସମାନ୍ତରାଳରେ ଛୋଟ ବଡ଼ ନଥିଲା। ଏହା ନବମ କିମ୍ବା ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀର ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ। ତାହାର ଅବିକଳ ନକଲ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା।

ଫଳକ ୧ମ

୧- ଓଁ (।।) ଜମୃତ କୁସୁବାହାଶ ପ୍ରାଣଦତେଜ ଦଣ୍ଡ (ତ. ମୁକ
୨- ରଣ ପଟ୍ଟୋବେଣ୍ଟେଟ୍ୟ ଶତ୍ରୁଯୁଲେଟ(ମ) ଓଁ (ହି) ଭୁବନ ଭବନନ୍ଦ
୩- ଜ୍ୟୋତି ହାସ୍ତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର (ଙ୍ଗ) ପ ଜନକଦେକ (ଚ) ଗୌରଂ ବିଭ୍ରମେଶଙ୍କ ନରାପ୍‌ୟ।
୪- ଟେକ୍ଷା ଚଟ୍ଟେବେଙ୍କ ପରା ଛକଙ୍କ ସନ୍ତ (ମ୍ର୍ୟ) ଦହ୍ମ୍ରରେ ଶ୍ରି

Digitized by PPRACHIN, SOA

୫- ଷଃ ପ୍ରାଚେକସ୍ୟା ଚେନ ଶଙ୍କ କେଽସ୍ୟ ଇବ ଚୂଡ଼ଣ
୬- ଲ୍ଳୋ ସ୍ୱେ ୨ (ଭୁ) ଣ(ନ) ତା ନୃଶାଶୋପ ବଦ୍ଧଟିପଟ୍ଟବ
ଦ୍ଧ୍ବଜାର ।
୭- ଜନ୍ତ (ନ୍ଦୀ) ପ୍ୱେ ଶାମ୍ଭବାସ୍ୱେ ସଦବାଦ ବଧାତକ
୮- ଶପେ (ରୋ) ତସ୍ୟାମ୍ବ ସ୍ବଃ ପାନ୍ତୁବଃ(ା) ଦୃପ୍ତି ବଜସ୍ୱ ବନ୍ଦ ନ
ବକ ।
୯- ଅସ୍ତି ଶ୍ରୀ ବଜସ୍ୱ ।

୨ୟ ଫଳକ ପ୍ରଥମ ପାର୍ଶ୍ୱ

୧୦- ନନାସ୍ୱ ପ୍ରକଟ ଗୁଣ ଗତା ଗୁପ୍ତ ସମସ୍ତ ଶପ୍ୱ ବର୍ଗେ
୧୧- ଅନାଗନଂ ବଜଶାଜାମା ଗ୍ରଜା ନତ୍ୟୁଚ କନକନ୍ଦକେ
୧୨- ନ୍ରତ ଭଞ୍ଜାମଳକୁଳତଳକୋ ମା (ସ) ଦାବ୍ଦଜ ଶ୍ରୁ ତେର୍ଣ
୧୩- ଭୂଦେବସ୍ୟ ପ୍ରପୌତ୍ର ଶ୍ରୀ ଦଗଲଞ୍ଜ ଦେବସ୍ୟ ନପ୍ତ୍ର
୧୪- ଶ୍ରୀ ଜକଭଞ୍ଜ ଦେବସ୍ୟ ପୁତ୍ରଃ (ଶଃ) ପରମ ମହେଶ୍ୱରୋ ମା
୧୫- ତାପି (ତୃ) ପାଦାନୁଧ୍ୟାଚେ ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ବତ୍ୟଧର ଭଞ୍ଜ
୧୬- ଦେବ କୁଶଳୀ [ା] ଜତ [ଜ] ଭ ଟଣ୍ଡ ଵଙ୍ଗେ ଯଥା
ନବାପି କୁଷ୍ଟୁ ।
୧୭- ମ୍ ନ୍ ମ ନନ୍ତ ବଷ୍ଟ୍ୟପତଃ ବୋଗି ବେଗୀଚ ଯଥାର୍ହ[ଂ]ମା
୧୮-[ନ] ନୃଶ ସମଷ୍ଟଭଣ୍ଟଚ ଗନ୍ୟାଦ ସମ୍ବିତଃ ଶିଂସେପ ମା ।
୧୯- କାନନ୍ୟର ।

୨ୟ ଫଳକ ୨ୟ ପାର୍ଶ୍ୱ

୨୦- [ବ] କତେହ୍ୟୁ ଜ୍ଜଚାରେଵଦ ବନ୍ଦ୍ୟେ ସମୂର କନ୍ୟାନ ।
୨୧- ଗ୍ରାମଶ୍ଚୁ ସୀମା [ପ୍ୟ] ପରନ୍ତି ନୋ ମାତା ଦ୍ୱେସ୍ୱ ।

Digitized by PPRACHIN, SOA

୨୨- ପ୍ରନଷ୍ଟ ପୃଶ୍ୟପ୍ସୁ ବୃଦ୍ଧିଟେସ୍ସ ଆଚନ୍ଦ୍ରକୁଳାଂ [କଳ] ।
୨୩- ଲୀଳାବପୁରପ ସରେଣ ବାପନ୍ନା ॥ ବଦ୍ର [ବସ୍ତ୍ର] ଗୋଠ ଗ୍ରୀବ
୨୪- ଝଦନ ଅନୁମାନ ଦାନତନ୍ତ୍ରି ଓଜନ୍ମର ଘଣ୍ଟା
୨୫- ଚୃଷତ୍ସୁ ତ୍ରିବର ଚକେକସ୍ୟ ନପ୍ତା ମମିକସ୍ୟ ସ୍ୱଚର ।
୨୬ " ଝସାନ୍ତ୍ରୋରସ୍ୟ " ଲକ୍ଷପ୍ରସ୍ତ ମାହେଶ୍ୱରସ୍ୟ ଗ୍ରାମପୃନ [ସ୍ଥ]
୨୭ । ଲୂର୍ଥ ମାଳଭ୍ରଗ ଦତ [ଜ] [ମ] ॥ ପ୍ରଭପାଦପେ ପ୍ରାନ୍ତଃ [॥] ପସ୍ୟ ।
୨୮ ପପ୍ୟା ଅଦାଭୂମିତ [ସ୍ତ୍ରି] ସ୍ୟ ଚସ୍ୟ: ତଦାଫଳ [ମ] [॥] ଦ:ଭୂମ୍ୟ
୨୯·ଫଳକୋବ ପ୍ରତନ୍ଦ ପାର୍ଥ୍ୟ (ତ୍ରନ୍ମୁଦତ୍ତା) [ଜ] [୦] ଟର-ଟୋ [ସ୍ୱ] ସ୍ମ ।
୧- ବଦ୍ୟାଧର ଭଞ୍ଜଙ୍କର ଅଦ୍ୟ ଫଳଗୁଡ଼ିକରେ ଅନେଦ କନତା ବୋଲ ନାମିତ କରା ଯାଇଛି । ସୁତରାଂ ଖୋଦକର ଭୁଲହୋଇ ଥାଇପାରେ ।

ତାମ୍ର ଫଳକ

୩୦- ସ୍ୱୋ ନଟରେଚ ବହୁନାଶ [।] ଧ୍ରୁବସ୍ଥାସ୍ୱା [୦] କୃମିର୍ଭୂପ୍ରଦର୍ଶୀ [ଭୂ]
୩୧- ଭୂଃ ସହଟେଚ୍ୟଚଃ (ଚେ) (॥) ଇଜଭମଳ ଦଳାମୁଡନ୍ଦ୍ରଲେନଂ ଶ୍ରୀ ।
୩୨-ସୁ ନମ୍ରୁଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ଶଙ୍କଟଂ ଚ (୧) ସ୍ୱ (ସ) କଳମିଦା
୩୩- ହୁଦାଅବୁଥା (ଧ୍ୱା) ନଜରପୁର ଷେ [ଦ୍ରୁ] ଭରଙ୍କଶ୍ରେୟୋବଲ୍ଲଥାହ

Digitized by PPRACHIN, SOA

୩୪- ତ (॥) କୀର୍ତ୍ତି ର (୦) ଖ୍ଣ୍ଣ ଦୁ (ବି) ଜଳ (ଳି, ଟମା) ମହାବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଜ ।
୩୫— ର (୦) ଷ୍ଣ ରୂଚୟୁଥ ହେବ ନ ॥ ବାଡ଼ୁଦର୍ଜି ଡେନଙ୍କୋବେ
୩୬-ନ [।] ଲଟିର [୦] ସଦ୍ଧବକ୍ତ୍ର ବୃଦ ଖମୂନ ॥ ଗୁଟବେଣି
୩୭ ମ [ମ] ଭ୍ରଟୋର ଲଛଟୋଶ୍ରୁ [।] ଜଉର୍ଦ୍ଧ [୦] ବୃଷ୍ଟସାର୍ଦ
୩୮-[ଭୂ] ମର ତଟୁନ ଇତ ॥

ଏହି ଫଳକଟି ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇଛି ।

ଏହି ବାତ୍ରକାଣ୍ଡିକରୁ ଯାହା ଜଣାଯାଏ ସେ ବିଦ୍ୟାଧର ଭଞ୍ଜ ରଘୁନାଥଦେବଙ୍କୁ ଅର୍ଥାତ ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୯୧୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ବେଳରୁ ସମଗ୍ର ଖିଣ୍ଡି ମଣ୍ଡଳକୁ ତାଙ୍କ ଅଧୀନ କରି ନୟାଗଡ଼ର କେତେକ ଅଞ୍ଚଳ ଯାଏ ଶାସନ କରୁଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ସେ ପରମ ଶିବଭକ୍ତ ଥିଲେ ବୋଲି ତାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ଫଳକର ଶିବସ୍ତୁତିରୁ ଜଣାଯାଏ ।

କମଦାର ସେତେବେଳେ କମଦକ ନାମରେ ନାମିତ ଥିଲାପରି ଜଣାଯାଏ ।

ସେହି ଗ୍ରାମକୁ ରାଜା ବିଦ୍ୟାଧର ଭଞ୍ଜ ଭର୍ଗସମ୍ଭର ଓ ଭଟ୍ଟପୁତ୍ର ମହେଶ୍ୱର ପି. ମାଣିକ ପିତା ହିଜକ ଯେ କ କାଶ୍ୟପ ଗୋତ୍ର, ଭାର୍ଗବ, ଚ୍ୟବନ, ଅପ୍ନୁବାନ, ଜମଦଗ୍ନି ଓ ବତ୍ସପ୍ରବର ବଧରସେ ଭଦ୍ରକରଙ୍କୁ ନିଜ ପିତା ପ୍ରପିତା ଓ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରପିତା ମହଙ୍କ ଧର୍ମ ବୃଦ୍ଧି ସକାଶେ ଦାନ କରିଥିଲେ ।

(ଶେତଭଞ୍ଜ
|

ଦଶରଭଞ୍ଜ
|

ନୀଳଭଞ୍ଜ
|

ବିଦ୍ୟାଧର ଭଞ୍ଜ

"ଏହି ବଂଶ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନରେ ଅନୁସନ୍ଧାନକଲେ ଜଣାପଡ଼େ ରଣଭଞ୍ଜ ୧୭୨୫ ଶତାବ୍ଦ ଅଶ୍ୱିନ ଚନ୍ଦନ ଜାଗର୍ତ୍ତା ଜନ୍ମ ରାଜ୍ୟ ବାରବ ଠାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ଭଗୋଜିଂରଙ୍କ ମଳାମତ

ନସ୍ୟାଭଗ୍ର ପ୍ରଜ୍ୟଳ୍ପ ଗୁରୁଜନ ବର୍ଗ ଉକ୍ତ ନସ୍ୟ ଭ୍ରନାବାପର ଖଣ୍ଡ ଲିପି ନିକୁ ଶ୍ରୀ ଜେ କାସ୍ତେନ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ଠାରୁ ଗଲା ଜୁନ୍ ମାସରେ ପାଇ ସ୍ଥାପ ଅରମ୍ଭ କଲି କରୁ ୨ । ଏ ସମୟରେ ମୋର ଗେଟର ଯତ୍ରଣା ହେଲା । ବାଜସାରୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ କୃପାରୁ ବାତାସ୍ପାନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଏବେ ହେବାଙ୍କ ଠାରୁ ହୋମିଓ ମାଥିରେ ନେଇ ଖାଇବାରୁ ଅପେକ୍ଷେ ହେଲି ଜନ୍ମ ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଅନୁଷମ ଲଶ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଅଟେଣ ମାନଙ୍କ ସହଯୋଗ ଅର୍ପଣ କରୁଛୁ ଉକ୍ତ ବନ୍ଧୁର ଛପା କଟ୍ରି ନିଜ ଆଲପାରେ ଜମା ହେବେ ଲିତ । ଶ୍ରୀ ଭଗବତ ସାହୁ ଗ୍ରା: ପୋ.—ଏଜ ୍ନାଗଜା ଜି.—ପୁରୀ ଗେମାଭ୍ ମଧନ—ପ୍ରମୋଦ ଗ୍ରା.—ନେଟ୍ଟସ ବାଣି

ପ୍ରଣେପରଚୟ

ହିନ୍ଦୀ ଦୂର ଦେନ୍ଦ୍ର ଦାମିନ୍ ପତ୍ରି ଶିକ୍ଷକତା ଜନ୍ମନ୍ତର ଫେବ୍ରୁଆରି ୧୯୫୧ ମସିହାରେ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ମାଣିକ ପାଟ (ବାହାଡ଼ାଗ୍ରାମ) ରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପ୍ରିଲ୍ଟ୍କ (ସାଧାରଣ କଲେଜ [illegible] ର, ଲେଖା ଜନମ, ଦ[illegible] [illegible] ଭାରତ ପ୍ରଦେଶ ବନ୍ଧ କବି ଜଗତ ବଳ [illegible] ଓଡ଼ିଆ [illegible] ।

ବାଣୀ ଆରାଧନା [illegible] ଜନ୍ମେ [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] ୫୦୦ [illegible] [illegible] ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିକ୍ଷକ [illegible] ଅଛନ୍ତି ।

Digitized by PPRACHIN, SOA